

~~Hannevig.~~

Må tilbakeleveres Stortingets kontor, når saken er ferdigbehandlet i Stortinget.

St. med. nr. 8.

(1928)

Forhandlingene mellom Norge og Amerikas Forente Stater om opnåelse av erstatning til hr. Chr. Hannevig fra den amerikanske stat.

Utenriksdepartementets foredrag av 13de januar 1928, som er bifalt ved kongelig resolusjon av samme dag.

(Foredratt av stats- og utenriksminister Lykke.)

Christoffer Hannevig kom til Amerikas Forente Stater i 1915. Hans nære kjennskap til skibsfartssituasjonen i Europa, således som denne hadde utviklet sig ved undervannskrigen, hadde skapt en sterk forestilling hos ham om at verden stod foran en alvorlig tonnasjenød. Han innså at det ikke vilde bli mulig for de krigførende land selv å erstatte den senkede tonnasje, og at derfor de nøytrale skibbygningssmuligheter måtte utnyttes til det ytterste. Skibbygningen i U. S. A. lå på det tidspunkt nede. Christoffer Hannevig var en av de første utlendinger — det er blitt sagt den allerførste — som plaserte kontrakter med amerikanske skibverksteder. Her var han utvilsomt en foregangsmann. Dette har gjentagende vært erkjent også fra ledende amerikanske hold. Hannevig begynte forsiktig, men plaserte etterhånden flere og flere skibskontrakter. Det var selvfølgelig først og fremst som forretningsmann

han optrådte. Men det er også en kjenngjerning at han ved sin virksomhet i høy grad stimulerte amerikansk skibbygning. Da de eksisterende skibverksteder viste sig utilstrekkelige, utvidet han sin virksomhet, og begynte selv å bygge verksteder.

I begynnelsen av 1916 kjøpte hr. Hannevig samtlige aksjer i The Pusey & Jones Company, Wilmington, Delaware, en gammel ansett bedrift, grunnlagt i 1848. Dets hovedproduksjon var maskiner, spesielt papirmaskiner. Det bygget også småskib for elve- og kystfart. Hannevig gikk straks igang med utvidelser som skulde sette selskapet istand til å bygge større skib. Pr. 3dje august 1917 hadde selskapet sluttet kontrakter for levering av 14 skib (1001—1014). Av disse skulde 8 (1001—1008) leveres til Cunard Steamship Company, Ltd. De øvrige 6 (1009—1014) var kontrahert av The Bulk Oil Transports, Inc. Sistnevnte selskap var organisert av Hannevig,

Bilag: 1. Telegramvekslen Utenriksdepartementet—sendemann Bryn (s. 15). — 2. Utdrag av det foredrag som ligger til grunn for kgl. resolusjon av 25de november 1926 (s. 18). — 3. Skriftvekslen Utenriksdepartementet—sendemann Gade (s. 19). — 4. Notevekslen sendemann Gade—State Department (s. 62). 5. Byråchef Morgenstiernes skrivelser til sendemann Gade (s. 87). — 6. Justisdepartementets uttalelser av 30te april 1927, 6te september 1927, 24de september 1927 (s. 88). — 7. Advokat Bredals betenkning av 8de september 1927 (s. 89). — 8. Dr. Castbergs betenkning av 20de desember 1927 (s. 93). 9. Chr. Hannevigs uttalelse av 10de januar 1928 (s. 103).

Forhandlingene med Amerikas Forente Stater om erstatning til hr. Chr. Hannevig.

som eiet aksjemajoriteten. På nevnte tidspunkt var 4 av skibene (1001—1004) under bygning. En del materialer var samlet i verftet for ytterligere 3 skib (1005—1007). For de resterende kontraktors vedkommende var planene utarbeidet; men forøvrig var intet annet foretatt enn bestilling av visse materialer.

Sommeren 1916 organiserte Hannevig The Pennsylvania Shipbuilding Company, Gloucester, New Jersey, og begynte straks å bygge et verft beregnet på bygning av meget store skib. Verftet var ikke ferdig pr. 3dje august 1917, men opplyses å ha vært ca. 80 pct. ferdigbygget. Bygningsprogrammet utgjorde 19 skib (C 1—C 19). Av disse var på nevnte tidspunkt 4 under bygning. For de øvriges vedkommende var materialene bestilt. 9 av skibene (C 1 og C 3—C 10) skulde leveres til Cunard Steamship Company, 1 (C 2) til The Continental Transportation & Oil Company, og 4 (C 11—C 14) til forannevnte Bulk Oil Transports, Inc. De resterende 5 planlagte skib (C 15—C 19) disponertes av selskapets eier, Christoffer Hannevig.

I mars 1917 organiserte hr. Hannevig The New Jersey Shipbuilding Company, Gloucester, New Jersey, som kjøpte tomt ved siden av The Pennsylvania Shipbuilding Co. — Det nye selskap hadde planer for bygning av et stort verft, men pr. 3dje august 1917 var det egentlige byggearbeide ikke påbegynt. Et betydelig pengebeløp var dog blitt anvendt til drenering og peling av grunnen. Byggeprogrammet var 12 skib (H 201—H 212). Av disse var 8 (H 201—H 208) kontrahert til The Manns Steamship Company. Sistnevnte var likesom Bulk Oil organisert og kontrollert av hr. Hannevig. De øvrige 4 planlagte skib (H 209—H 212) disponertes av selskapets eier Christoffer Hannevig.

I januar 1918 blev de her omhandlede selskaper konsolidert under navn av The Pusey & Jones Company. Dets 3 verfter blev derefter almindelig betegnet som henholdsvis Wilmingtonverftet og de to Gloucesterverfter.

Bygningsprogrammet for de 3 verfter

så således pr. 3dje august 1917 ut som nedenstående tabell viser:

Pusey & Jones Co., Wilmington,
Del. — 14 skib.

Nr.	Skibstype	Tonnasje pr. skib.
1001—1006 (6)	lastebåt	4 000
1007—1014 (8)	—	4 300

Pennsylvania Shipbuilding Co.
Gloucester, N. J. — 19 skib.

C 1—C 6 (6)	tankbåt	7 000
C 7—C 12 (6)	lastebåt	12 500
C 13—C 14 (2)	—	7 500
C 15—C 19 (5)	—	12 500

New Jersey Shipbuilding Co.,
Gloucester, N. J. — 12 skib.

H 201—H 212 (12)	lastebåt	5 000
------------------	----------	-------

Tilsammen 45 skib med en samlet tonnasje av 312 900 tonn.

I disse verfter og i den påbegynte bygning av skibene hadde Hannevig pr. 3dje august 1917 nedlagt ca. 4½ million dollars. Herav i verftene alene \$ 2 848 125.

Således var stillingen da rekvisisjonsordren kom.

I overensstemmelse med bemyndigelse som kongressen hadde gitt presidenten ved Emergency Shipping Fund Act av 15de juni 1917, og av presidenten delegert til Shipping Board Emergency Fleet Corporation ved eksekutivordre av 11te juli s. å., sendte sistnevnte 3dje august s. å. til de private skibsverfter i U. S. A., deriblandt til The Pusey & Jones Co. og til Pennsylvania Shipbuilding Co. telegram og brev med meddelelse om at Fleet Corporation rekvisisjonerte alle skib over 2 500 tonn dw. under bygning ved verftet. Ennvidere rekvisisjonertes materialer, maskiner etc., samt kontrakter for sådanne nødvendig for skibenes ferdigbygning. Samtidig blev verftene pålagt å fullføre med all mulig hurtighet bygningen av skibene, samt ikke å slutte nogen ytterligere kontrakter for skib uten Fleet Corporations uttrykkelige samtykke. Der uttaltes at erstatning vilde bli betalt senere for skibene, materialer og kontrakter.

Forhandlingene med Amerikas Forente Stater om erstatning til hr. Chr. Hannevig.

Rekvisisjonsordren blev ikke sendt til New Jersey Shipbuilding Co. før 19de oktober 1917.

Rekvisisjonsordren hadde en dobbelt adresse, kontraktseierne og verftene. Førstnevnte blev berøvet sine skibsbygningskontrakter. Og verftene blev pålagt å opfylle kontraktene hurtigst mulig. Herved opstod innbyrdes helt uavhengige krav på erstatning. Hannevig har som det fremgår av det efterfølgende fremsatt krav i begge egenskaper: Som skibsbygger (eier av de 3 verfter), og som kontraktseier (personlig og gjennom de 2 nevnte selskaper under hans kontroll).

I skrivelse av 7de juli 1921 henvendte advokat Gustav Heiberg sig, på vegne av Chr. Hannevig, til Utenriksdepartementet med anmodning om den norske regjering bistand i anledning av de krav som Hannevig (eller firmaet Pusey & Jones Company, hvis aktier alle var eiet av Hannevig) mente å ha på U. S. Shipping Board i anledning av den amerikanske regjering rekvisisjoning av hans skibsverfter i U. S. A. Der fant i denne anledning endel korrespondanse sted mellom Utenriksdepartementet, hr. Hannevig og hans advokater, samt mellom departementet og legasjonen i Washington. Sistnevnte (sendemann Bryn) fremholdt i skrivelse og telegram til departementet av henholdsvis 3dje og 4de august 1921 bl. a. som sin mening, at der ikke var adgang for den norske regjering til å gjøre denne sak til gjenstand for formell diplomatisk intervensjon, men at der ikke kunde sees noget til hinder for at legasjonen gjorde en underhåndshenvendelse i saken til den amerikanske regjering. Sendemannen uttalte videre, at han hadde hatt under overveielse om der i den måte, hvorpå de amerikanske myndigheter hadde behandlet saken, skulde finnes et selvstendig grunnlag for intervensjon som nevnt. Han anså det ikke for utelukket at der vilde kunne skaffes bevis for at Shipping Board's myndigheter hadde søkt å komme Hannevig tillivs, men fremholdt at sådant bevis vilde være nødvendig hvis det skulde være tale om å gå til for-

mell diplomatisk intervensjon. Efter departementets instruksjon tok derpå sendemann Bryn 1ste september 1921 som av ham selv antydnet underhånden saken op muntlig med den amerikanske utenriksminister, og fremholdt derunder også muligheten av en løsning utenom de amerikanske domstoler (voldgift). Samme dag bekreftet hr. Bryn sin henvendelse i en personlig note til utenriksminister Hughes (utrykt bilag I). Henvendelsen blev besvart i en note fra State Department til sendemann Bryn av 1ste november 1921, hvori det blev fremholdt at den amerikanske regjering nøie hadde overveiet saken, men at den var kommet til det resultat at det ikke var tilrådelig å undergi dette krav voldgift, men at saken måtte ha sin gang ved de vanlige domstoler («Your note has recieved the careful attention of the appropriate officials of this Government and they are of the opinion that it would not be advisable to submit this claim to arbitration, but that its settlement should be effected through appropriate judicial channels»). Skrivelsen medfølger som utrykt bilag II.

I henhold hertil tok Utenriksdepartementet det standpunkt at det vilde være nytteløst for den norske regjering offisielt å anta sig Hannevigs krav sålenge saken verserte ved de amerikanske domstoler. Hertil kom også den omstendighet at såvel det nevnte selskap som Hannevig personlig var blitt satt under offentlig administrasjon i De Forente Stater og at alle fordringer, som Hannevig, eller det selskap i hvilket han hadde vært eneaksjonær, måtte ha hatt, var gått over til de to bobestyrrelser.

I skrivelse av 8de juni 1923 tok advokat Heiberg på Hannevigs vegne atter saken op, forsåvidt på et nytt grunnlag som han, foruten kravet på erstatning for tvangsbenyttelsen av Pusey & Jones Company's verfter, nu også fremsatte krav på «just compensation», med en samlet sum av vel 26 millioner dollars, i anledning av rekvisisjon av 18 skibskontrakter, som var kontrahert med Pusey & Jones Company. Disse kontrakter tilhørte dels hr. Hannevig personlig, dels to i U. S. A. registrerte selska-

Forhandlingene med Amerikas Forente Stater om erstatning til hr. Chr. Hannevig.

per som Hannevig hadde kontroll over. Enn videre oplystes det at hr. Hannevig også hadde et berettiget krav på erstatning for skade («damages») påført ham ved den behandling han var blitt gjenstand for fra Shipping Board's side.

Efterat saken var blitt forelagt for sendemann Bryn, uttalte denne i skrivelse av 19de juni 1923, at han fremdeles var av samme mening som han hadde hevdet i en skrivelse til Utenriksdepartementet av 3dje august 1921, nemlig at der ikke var formell adgang for den norske regjering til å anta sig disse krav som sine egne overfor den amerikanske regjering, idet fordringene ikke tilkom hr. Hannevig, men det amerikanske selskap Pusey & Jones Company. Alene dette selskaps bobestyrrelse kunde lovlig representere disse krav. Med hensyn til Hannevigs mulige personlige fordringer på Shipping Board var forholdet efter hr. Bryns opfatning det, at da hr. Hannevig personlig var konkurs i New York var det også i dette tilfelle hans bobestyrrelse som måtte representere ham legalt. Forsåvidt der skulde bli spørsmål om å gjøre gjeldende krav på skadeserstatning fra den amerikanske regjering på grunn av diskriminasjon mot hr. Hannevig, mente sendemann Bryn videre at den norske regjering kunde anta sig saken, men man måtte i så tilfelle ha beviser for at sådan diskriminasjon virkelig hadde funnet sted og sådanne forelå, såvidt ham bekjent, for tiden ikke.

Departementet underrettet i skrivelse av 18de juli 1923 advokat Heiberg herom og tilføiet at med hensyn til det nye krav om erstatning for rekvisisjonering av kontrakter tilhørende hr. Hannevig personlig, vilde departementet være interessert i å holde en nærmere iretteleggelse av disse fordringer, bilagt med sådanne faktiske opplysninger som kravene måtte støtte sig til. Man fremholdt også at hvis der skulde kunne bli tale om å fremsette erstatningskrav på grunn av diskriminasjon fra de amerikanske myndigheters side, måtte Departementet kreve at Chr. Hannevig bila sin fremstilling av denne side av saken med

avgjørende beviser. Såsnart de begjærte opplysninger måtte foreligge, vilde Departementet gjøre saken til gjenstand for en omhyggelig prøvelse.

Som svar på denne skrivelse mottok departementet fra advokat Heiberg en skrivelse av 15de april 1924, hvori meddeltes at sådan som forholdene lå an, var det ikke hr. Hannevigs ønske at den norske regjering for tiden skulde anta sig hans krav som sine egne, og på grunnlag herav foreta diplomatiske skritt, idet det i den stilling hvori hr. Hannevig var bragt som følge av de amerikanske myndigheters opptreden overfor ham ikke var ham mulig å tilveiebringe de opplysninger som Departementet hadde anmodet om.

Advokat Heiberg fremholdt imidlertid at amerikansk statspraksis kjenner en annen lempeligere form for beskyttelse av sine borgeres interesser i andre land, nemlig hvad der inngår i betegnelsen «good offices» (bona officia), hvorved bistand ydes, hvor særlige omstendigheter legger vanskeligheter i veien for en effektiv opptreden fra vedkommende privates side, på den måte og i de former som forholdene i de enkelte tilfelle måtte tilsi. Han antydte at den norske regjering måtte kunne yde Chr. Hannevig bistand på et lignende grunnlag og meddelte, at hr. Hannevig hadde tenkt sig at det måtte kunne skje i den form, at professor Mikael H. Lie og han selv (Heiberg) blev opnevnt til under opphold i Statene å åpne forhandlinger med de to konkursboers bestyrrelse med det formål å opnå en ordning med Shipping Board og å få konkursbehandlingen innstillet; det var forutsetningen at opnevnelsen skulde være hemmelig.

Utenriksdepartementet forela saken for sendemann Bryn, som telegrafisk uttalte sig bestemt imot at der for tiden fra norsk side blev grepet inn offisielt eller halvoffisielt. I et nytt telegram av 17de mai 1924 uttalte hr. Bryn videre at efter hans opfatning burde legasjonen i Washington holdes helt utenfor denne sak, som fra først til sist og i alle sine faser hørte inn under amerikansk jurisdiksjon. På departemen

Forhandlingene med Amerikas Forente Stater om erstatning til hr. Chr. Hannevig.

tets foranledning erklærte dog hr. Bryn i et nytt telegram av 23de mai 1924, at han ingen betenkeligheter hadde ved underhånden å introdusere herrene Heiberg og Lie som fremstående nordmenn og Hannevigs private representanter, og at han forøvrig vilde yde dem all den personlige støtte som var mulig uten å engagere legasjonen eller den norske regjering. Dette blev meddelt advokat Heiberg i skrivelse fra departementet av 26de mai 1924. Herrene Heibergs og Lies reise blev dog under disse omstendigheter ikke til virkelighet.

I januar 1926 rettet hr. Hannevig en henvendelse til legasjonen i London (i hvilken by han da opholdt sig) i den hensikt å søke opnådd at hans erstatningskrav mot den amerikanske regjering måtte bli henvist til voldgiftsavgjørelse i Haag. Uaktet det for departementet så ut som om intet var fremkommet som kunde endre det standpunkt departementet hittil hadde inn tatt i saken, forela det atter denne for legasjonen i Washington. Før enn noget endelig svar var innløpet fra legasjonen, blev der avholdt et møte i Utenriksdepartementet 26de mars 1926 med representanter for Hannevigs norske bostyre, hans kreditorer og for hr. Hannevig personlig; det blev bestemt at man inntil videre skulde avvente sendemann Bryns nye uttalelse. Denne forelå derpå i skrivelse datert Washington 24de mars 1926, hvori hr. Bryn bl. a. uttaler at «jeg ikke finner grunn til å endre den opfatning av saken som jeg ved flere leiligheter har fremholdt. Tvertimot, opplysninger som nu er kommet for dagen gjør det utvilsomt, at der ikke foreligger noget grunnlag hvorpå en offisiell eller offisiøs reklamasjon fra den norske regjering eller legasjonens side mot den amerikanske regjering kan baseres.»

Der blev 17de juni 1926 avholdt et nytt møte i departementet, hvori følgende herrer efter anmodning var tilstede: Generalkrigskommissær Bratlie og advokat Arne Sunde (som representanter for Den Norske Handelsbank som var Hannevigs kreditor), advokat Christian Vogt (Hannevigs bo), overrettssakfører H. Kjer-

schow (visse kreditorer, «9-mannsgruppen») og Chr. Hannevig sen. Der hersket enighet om at det vilde være ønskelig om en dertil skikket person kunde bli sendt over til de Forente Stater for inngående å undersøke sakens nuværende stilling og eventuelt, hvis undersøkelsene gjorde det tilrådelig, i samarbeide med legasjonen i Washington, opta forhandlinger med de amerikanske myndigheter. Imidlertid innløp der kort tid efter meddelelse om, at der i juli 1926 var blitt truffet en mindelig overenskomst mellem Shipping Board og Pusey & Jones Co. under administrasjon, med den følge, at den mellem disse verserende sak var blitt trukket tilbake fra domstolen. Herved var den hindring bortfalt som helt siden det amerikanske avslag i 1921, hadde stillet sig iveien for sakens gjenoptagelse ad diplomatisk vei. Efter å ha innhentet endel ytterligere opplysninger fra hr. Hannevig nedsatte så Utenriksdepartementet 26de august 1926 et utvalg, bestående av sendemann F. Herman Gade, Rio de Janeiro, som på dette tidspunkt befant sig med tjenestefrihet i Norge, og byråchef i Utenriksdepartementet W. Morgenstjerne, til å gjennomgå dokumentene vedrørende hr. Hannevigs krav mot de amerikanske myndigheter med henblikk på en mulig fornyet henvendelse til den amerikanske regjering i sakens anledning. Der blev efter hr. Hannevigs ønske gitt advokat Gustav Heiberg anledning til på hr. Hannevigs vegne å tiltre utvalget.

I skrivelse fra departementet av 26de august 1926 blev legasjonen i Washington underrettet herom, med tilføielse av at på grunnlag av det nevnte utvalgs uttalelse vilde departementet så treffe avgjørelse om hvad der videre måtte bli å foreta i saken.

I et telegram av 13de september 1926 til Utenriksdepartementet erkjente sendemann Bryn mottagelsen av denne skrivelse og uttalte at han ikke hadde noget å bemerke til at hr. Gade blev konsultert angående Hannevigsaken under sitt opphold i Norge, men at han bestemt måtte protestere mot at der blev gitt hr. Gade noget oppdrag i De Forente Stater. I anledning herav

Forhandlingene med Amerikas Forente Stater om erstatning til hr. Chr. Hannevig.

underrettet Utenriksdepartementet i skrivelse av 15de september 1926 hr. Bryn om at der ikke vilde bli fattet nogen beslutning om hvad der i tilfelle blev å foreta i Hannevigsaken før enn utvalgets betenkning forelå.

I en skrivelse av 2den september 1926, som vedlegges som uttrykt bilag III, uttaler sendemann Bryn fremdeles som sin opfatning bl. a., at «herr Hannevig ikke kan medgis å ha nogetsomhelst krav på den amerikanske regjering».

Under 19de oktober 1926 avgav herrene Gade og Morgenstierne en betenkning, bilagt med en uttalelse av 6te oktober 1926 fra professor Mikael H. Lie, hvilke vedlegges som utrykte bilag IV og V. I den skrivelse, datert 21de oktober 1926, hvormed betenkningen blev tilstillet departementet, uttaler Gade og Morgenstierne bl. a.:

«Vi ønsker her kun å understreke den efter vår mening helt endrede stilling saken er kommet i ved den i juli måned sistleden trufne overenskomst mellem Pusey & Jones Co.s administrasjonsstyre, selskaps hovedkreditorer og Hannevigs amerikanske bo på den ene side, og Shipping Board på den annen, hvorved det hele mellomværende definitivt blev trukket tilbake fra domstolene og opgjort i mindelighet. Herved er bortfalt den vesentlige vanskelighet av formell art som efter State Departments avslag i 1921 har stillet sig hindrende for sakens fremme ad diplomatisk vei.»

Betenkningen konkluderte med å tilråde regjeringen å søke fremmet det ene av Hannevigs krav, nemlig kravet om «just compensation» for bygning av skib ved Pusey & Jones Company's verfter i årene 1917—20. Utvalget påpekte de store vanskeligheter som det mente vilde møte en eventuell norsk forhandler i denne sak, og uttalte at disse i tilfelle kunde komme til å vise sig så store, at man ikke rakk frem. Utvalget tilrådet ikke fremsettelsen av nogen reklamasjon, men uttalte at det efter deres mening måtte være grunn til å håpe at det «vil lykkes å få de uhildede og rett-tenkende menn som leder State Department til å ta saken op til saklig og velvillig drøftelse.»

Utvalgets medlem byråchef Morgenstierne understreket for sitt vedkommende i en promemoria av 5te november 1926, bl. a. at efterat det rettslige grunnlag ved senere begivenheter var forspilt, var der kun levnet adgang til å gjøre kravet gjeldende på grunnlag av billighetsbetraktninger.

Advokat Gustav Heiberg meddelte i skrivelse av 22de oktober 1926 at han på grunn av sitt arbeide i Riksretten ikke hadde hatt anledning til å sette sig så nøie inn i detaljene i denne betenkning som han kunde ha ønsket, men at han fant allikevel i det vesentlige å kunne tiltre denne.

Efterat utvalgets betenkning var behandlet i regjeringskonferanse, blev det besluttet å innhente uttalelser fra Justisdepartementets Lovavdeling og fra advokat Johan Bredal. Ytterligere innhentet Utenriksdepartementet en uttalelse fra sin folkerettskonsulent om en enkelt side av saken (se senere).

Fra Justisdepartementets Lovavdeling innkom en betenkning datert 3dje november 1926, hvorav fremgikk at Lovavdelingen fant at Hannevig ikke hadde noget juridisk krav på den amerikanske regjering og at utsiktene til å opnå en billighetserstatning likeledes syntes å være meget svake (utrykt bilag VI).

Fra advokat Johan Bredal innkom en betenkning av 4de november 1926 og noget senere en betenkning av 25de november 1926 (utrykte bilag VII og VIII), hvori han sluttet sig i vesentlige henseender til herrene Gade og Morgenstiernes betenkning. Han fremhevet spesielt at som følge av forskjellige senere disposisjoner var saken sterkt svekket juridisk sett, men at sterke hensyn talte for at regjeringen søkte saken fremmet på grunnlag av billighet.

Ytterligere innkom en skrivelse fra hr. Chr. Hannevig av 6te november 1926 der vedlegges som uttrykt bilag IX.

Departementet finner ikke å burde forsøke å gi noget referat av innholdet av de ovenfor nevnte tildels temmelig inngående betenkninger og skrivelser, men henviser til disse selv.

Forhandlingene med Amerikas Forente Stater om erstatning til hr. Chr. Hannevig.

Det materiale som forelå for departementet og regjeringen viste som det vil sees av de medfølgende bilag betydelige divergenser med hensyn til opfatningen av hvilke skritt hr. Hannevigs henvendelse til regjeringen burde gi anledning til. Alle de uttalelser som var innhentet om dette spørsmål hadde dog det tilfelles, at de enten benektet tilstedeværelsen av noget rettslig grunnlag for sakens fremme, eller anså dette så svekket at det ikke kunde bygges på. Desto sterkere blev fra enkelte hold fremhevet de overorordentlig vektige billighetsbetraktninger som talte for at regjeringen ydet Hannevig sin støtte. Advokat Bredal som hadde et inngående kjennskap til den amerikanske rekvisisjonspolitik under krigen fra sin stilling som formann i den kommisjon som i 1921 i Washington forhandlet med den amerikanske regjering om «Krianiagruppens» sak, og senere som den norske regjerings advokat under samme saks behandling ved Haagdomstolen i 1922, uttaler således i sine nevnte betenknninger av 4de og 25de november 1926 bl. a. følgende:

«Medens jeg saaledes ikke finder, at den strenge ret kan lede frem til noget for Hannevig gunstigt resultat, saa mener jeg derimot, at sterke billighetsgrunde taler for, at Amerika yder Hannevig nogen opreisning.» — — —

«Jeg skal da allerede straks bemerke, at mit indtryk fra første færd av har været, at Hannevig har været haardt behandlet av de amerikanske myndigheter, Shipping Board og dens underavdeling Fleet Corporation, og jeg tror efter nu at ha gjennomlæst d'hr. Gade og Morgenstiernes fremstilling, at der kunde være grund til for den norske regjering at søke ved mindelig forhandling at opnaa nogen imøtekommenhet for ham fra den amerikanske regjerings side. Ganske visst er utsigterne til at opnaa noget kanske ikke særdeles lyse, og det tør være det sandsynligste, at intet er at utrette, men jeg tror dog, at den almindelige mening blandt dem, der kjender noget til forholdet, gaar i retning av, at der burde prøves en diplomatisk aktion i denne sak, og at man ikke vilde føle sig helt beroliget, før et saa-

dant forsøk fra regjeringens side er gjort.»

— — —

«Som i indledningen nævnt, vil jeg saaledes være tilbøielig til at tilraade, at den norske regjering støtter Hannevig i denne sak. Det er kanskje det mest sandsynlige, at intet opnaaes, men forholdene synes dog at tilsi, at der gjøres et forsøk. I ethvert fald synes opinionen inden de kredse, der kjender til de heromhandlede forhold, at gaa i den retning, at forsøket bør gjøres.»

— — —

«Jeg kan ikke skjønne, at det av nogen kan findes urimelig, at den norske regjering under disse omstændigheter assisterer Hannevig med gjennem forhandling at opnaa en billighetserstatning.»

Under det ovenfor omhandlede møte i departementet den 17de juni 1926 hadde bl. a. generalkrigskommissær Bratlie, som i medfør av sin stilling i Den Norske Handelsbank hadde satt sig inn i denne sak, uttalt sig i samme retning. Av et av ham selv godkjent referat hitsettes:

«Under diskusjonen feldet general Bratlie en skarp dom over de amerikanske myndigheters fremgangsmåte ved rekvisisjon av Hannevigs verksteder under krigen. Det var vistnok så, at Hannevig i stor utstrekning formelt hadde fraskrevet sig sine rettigheter, og det var derfor mulig at man ikke vilde nå frem ad juridisk vei. Men dette endret ikke det faktum, at Hannevig ved de amerikanske myndigheters fremgangsmåte hadde mistet alt hvad han eiet, og derfor måtte ha krav på erstatning ut fra en billighetsbetraktning.»

Det var enn videre departementet bekjent, at Shipping Boards generaladvokat under krigen, som selv hadde hatt befattning med denne institusjons forhold til Hannevig, senere hadde innrømmet, at sistnevnte var blitt hårdhendt behandlet. Han hadde underhånden endog benyttet et så sterkt uttrykk som «outrageous» (opprørende) for å karakterisere Shipping Boards fremgangsmåte.

Om enn uttalelser som de her citerte viste at der blandt mange som stod nær denne sak og de forhold av hvilke den var

Forhandlingene med Amerikas Forente Stater om erstatning til hr. Chr. Hannevig.

utsprunget hersket den opfatning at Hannevig var blitt hårdt behandlet og hadde et billig krav på opreisning, så fant departementet at de uttalelser som var avgitt av sendemann Bryn og av Justisdepartementet fortjente den største oppmerksomhet og nøie overveielse forinnen departementet tok sitt standpunkt. Hr. Bryn hadde ofret saken et inngående studium, og departementet måtte anerkjenne det grundige arbeide han nedla i sine innberetninger og den konsekvens med hvilken han hevdet sitt standpunkt, nemlig at regjeringen ikke måtte opta denne sak hverken på juridisk eller billighetsgrunnlag.

Departementet kom snart til det resultat, at der ikke burde bli tale om å søke saken fremmet på et rettslig grunnlag. Hva der enn kunde sies om sakens rettslige stilling på et tidligere stadium, så syntes det klart, at senere disposisjoner hadde forskjertset denne. Avgjørende i så måte syntes den omstendighet å måtte være, at administrasjonsstyret i Pusey & Jones Company, det selskap hvis medlemværende med Shipping Board dannet det saklige grunnlag for Hannevigs krav på godtgjørelse for bygning av skib, i juli 1926 hadde inngått det ovenfor nevnte forlik med Shipping Board. Og hvad angår Hannevigs og de av ham kontrollerte selskapers krav på erstatning for de rekvisisjonerte skibsbygningskontrakter, så syntes forholdet å være det at da Hannevig faktisk var eier såvel av disse kontrakter som av de verfter hvor disse skulde utføres, så kunde der ikke av ham eller på hans vegne reises krav samtidig i egenskap av kontraktseier og skibsbygger.

Måtte det således antas at saken juridisk stillet sig som nevnt, så fant departementet det vanskelig å frigjøre sig fra den overbevisning at Christoffer Hannevig alt tatt i betraktning ikke hadde fått et fyldestgjørende oppgjør for sine verfters skibsbygning for den amerikanske regjering under krigen, med andre ord at den strenge rett ikke i dette tilfelle var ensbetydende med full rettferdighet.

Departementet fant i alt vesentlig å

måtte slutte sig til de billighetsbetraktninger som er gjort gjeldende av advokat Bredal i hans betenknings av 4de og 25de november 1926, og hvortil henvises. Her var selvfølgelig ikke tale om å hevde tvilsomme rettssetninger. «Det eneste, der her spørres om», uttaler advokat Bredal, «er om en stat bør avholde sig fra at yde sin medvirkning for at opnaa en billighetserstatning for en av sine borgere i tilfælde, hvor forholdene har forviklet sig derhen, at det maa medgives, at intet er at opnaa ad retslige linjer. Jeg tror ikke, at en saadan sætning kan opstilles, og har jeg ret heri, saa synes netop nærværende tilfælde at være et, hvori der kan være plads for en medvirkning av denne art.»

Departementet fant heller ikke å kunne se bort fra at mens det ovenfor omhandlede oppgjør mellom Shipping Board og Pusey & Jones Company vilde vært en ytterligere hindring for sakens optagelse på rettslig grunnlag, så måtte det nu når spørsmålet kun gjaldt en henvendelse om en billighetserstatning til Christoffer Hannevig personlig betraktes som bortryddelse av en vesentlig hindring for en gjenoptagelse av saken.

Departementet fant ennvidere å måtte legge vekt på, at en mann som sendemann Gade med sitt inngående kjennskap til amerikanske forhold og gode personlige forbindelser i De Forente Stater hadde en så sterk tro på saken at han var villig til personlig å gå inn for den, og under visse forutsetninger føre forhandlingene med den amerikanske regjering.

Saken blev atter inngående drøftet i regjeringskonferanse 8de november 1926. Regjeringen sluttet sig til departementets standpunkt, at man ikke burde og ikke vilde avvise en norsk borgers anmodning om støtte, når det gjaldt opnaelsen av en billighetserstatning som man mente var berettiget. Heller ikke Justisdepartementets chef vilde nu motsette sig at saken blev tatt op når det skjedde i de former, det her var tale om. En uttrykkelig forutsetning såvel for departementets som for regjeringens holdning var, at her ikke måtte bli tale om en reklamasjon i nogen form.

Forhandlingene med Amerikas Forente Stater om erstatning til hr. Chr. Hannevig.

Enn videre blev der lagt den allerstørste vekt på at forhandlingene måtte bli å føre av den utsendte forhandler sammen med sendemannen i Washington. Som resultat av nevnte regjeringskonferanse blev der s. d. sendt et telegram til sendemann Bryn hvori bl. a. uttales at «regjeringen finner ikke kunne forsvare å la være fremlegge hele saken for U. S. A.'s regjering med henstilling overveielse hvorvidt ikke alle omstendigheter tatt i betraktning Hannevig bør tilståes erstatning.» Det uttales enn videre, at regjeringen aktet å anmode sendemann Gade om å reise til de Forente Stater for sammen med legasjonen i Washington å behandle saken. Det blev i telegrammet gjort uttrykkelig opmerksom på at forhandlingene med det amerikanske utenriksdepartement måtte foregå sammen med hr. Bryn.

Der henvises til de referater av såvel dette telegram som de i samme forbindelse utvekslede telegrammer mellom departementet og sendemann Bryn, hvilke medfølger som bilag 1.

Som det vil fremgå av denne telegramveksel hadde sendemann Bryn tilslutt definitivt gitt uttrykk for, at hverken han selv eller legasjonen sålenge han var dens chef kunde ha nogen slags befatning med å fremme denne sak eller yde nogensomhelst bistand til minister med særlig oppdrag eller kommissær. I betraktning herav fant regjeringen sig nødsaget til å stille sendemann Bryn i disponibilitet, og dette blev meddelt ham i telegram av 25de november s. å. Ved kgl. resolusjon av den følgende dag blev sendemannen stillet i disponibilitet fra 1ste desember 1926 i henhold til lov om utenriksvesenet av 7de juli 1922. Han blev samtidig, for at iretteleggelsen av Hannevig-saken ikke skulde bli vanskeliggjort, anmodet om overfor State Department foreløbig bare å meddele at han hadde tatt permisjon. Utdrag av premissene til det foredrag som lå til grunn for den kgl. resolusjon medfølger som bilag 2.

Det var med dyp beklagelse regjeringen så sig nødsaget til å ta dette skritt overfor en veltjent embedsmann som hr. Bryn.

Man hadde, som det fremgår av telegramvekslingen, i det lengste forsøkt å etablere en ordning som samtidig med å sikre den for saken så viktige felles optreden i Washington tok mest mulig hensyn til sendemann Bryn personlig. Man respekterte fullt ut hr. Bryns opfatning av Hannevig-saken hvilken han med full rett hadde hevdet. Men da tilslutt regjeringen i en sak som den efter den omhyggeligste prøvelse hadde besluttet å fremme, blev unddratt enhver bistand ikke bare av sin sendemann men også av vedkommende legasjon sålenge han var dens chef, hadde regjeringen intet valg. Hr. Bryn hadde satt regjeringen i den tvangsstilling, at den måtte søke andre menn til å gjennomføre sin beslutning. Legasjonsråd Lundh ved samme legasjon blev beskikket som chargé d'affaires inntil videre.

Fra sendemann Bryn var der 16de november 1926 innløpet til departementet en ny skrivelse i saken, datert Washington 30te oktober 1926, hvilken medfølger som uttrykt bilag X. Denne skrivelse likesom en senere innløpet skrivelse fra hr. Bryn av 15de november s. å. (uttrykt bilag XI), begge med diverse bilag, blev nøiaktig gjennomgått i departementet, som imidlertid fant at de deri inneholdte opplysninger ikke i vesentlig grad svekket grunnlaget for en billighetserstatning til hr. Hannevig. Som det vil fremgå av det efterfølgende blev imidlertid sendemann Gades opmerksomhet efter hans avreise til De Forente Stater telegrafisk henledet på visse fra sendemann Bryn senest fremkomne opplysninger.

Det hadde den hele tid vært forståelsen mellom Utenriksdepartementet og Chr. Hannevig, at de utgifter som måtte påløpe ved eventuelle forhandleres reise til De Forente Stater for å arbeide med saken, skulde være det offentlige uvedkommende. Der blev nu truffet en skriftlig overenskomst med hr. Hannevig, hvorefter der fra hans pårørende og en av hans kreditorers side blev stillet til disposisjon et beløp av op til \$ 20 000. Enn videre enedes man om, at et eventuelt erstatningsbeløp skulde bli å innbetale til Oslo Skifterett, at regjeringen

Forhandlingene med Amerikas Forente Stater om erstatning til hr. Chr. Hannevig.

hadde det i sin hånd å bestemme måten på hvilken forhandlingene skulde optas og fremmes, samt å avgjøre når den for sitt vedkommende ikke fant å kunne forfølge saken videre.

I skrivelse av 13de november 1926 underrettet Utenriksdepartementet legasjonen i Washington om at hr. Gade hadde gitt uttrykk for at han personlig ikke ønsket å reise til Washington i anledning denne sak medmindre forholdet til sendemann Bryn kunde bli ordnet på en tilfredsstillende måte. Sendemann Gade blev samme dag anmodet om eventuelt å stille sig til regjeringens disposisjon for å reise til Washington som spesiell kommissær for å opta med den amerikanske regjering forhandlinger om en erstatning i mindelighet til Chr. Hannevig. Betingelsen var at regjeringen, når den hadde fattet beslutning om at sådanne forhandlinger skulde optas, foranlediget at sendemann Bryn erklærte sig beredt til å bistå kommissæren i den utstrekning som denne selv ønsket det, men forøvrig gav kommissæren frie hender til å handle som han fant ønskelig.

I en svarskrivelse av 14de november 1926 (se bilag 3) uttaler sendemann Gade bl. a.

«Jeg kan imidlertid gjenta, hvad jeg tidligere oftere har uttalt som min bestemte overbevisning: at man i denne viktige og kompliserte sak, som også gjælder store pengebeløp for norske personer og institutioner, må opnævne forhandlere, som selv har tro på saken, og som såvel formelt som reelt står helt frit og uavhengig til at optræde og handle uten mulighet for indblanding fra legationen i Washington eller fra herr Bryn, der, som bekjendt, i mange år har frarådet og i det sidste, man kan si i sågodtsom hver skrivelse og hvert telegram, fortsætter at fraraade, at den norske regjering antar sig saken ved at opta forhandlinger med den amerikanske regjering, forhandlinger, hvis utfald efter hans mening må bli helt frugtesløst og endog farlig.

Alene av denne grund forekommer det mig, at ethvert samarbeide med herr Bryn ikke kan være at tænke på.

Det er altså min mening, at en specialmission i Hannevig-saken, for at kunne ha håb om at nå frem, må stå handlefrit, utstyres med fuld magt og myndighet til at forhandle og må ledes av en mand, der, likesom Nansen i 1917—18, som forhandler får titel og rang av minister en mission spéciale.»

Forøvrig henvises til skrivelsen, samt til departementets svarskrivelse, datert 15de november 1926, der vedlegges blandt bilag 3 med sub-bilag, og hvorav bl. a. fremgår at departementet fant å måtte fastholde at hr. Gade av hensyn til sakens best mulige fremme burde reise som regjeringens kommissær og ikke som sendemann i særlig opdrag.

Nogen enighet var ikke opnådd mellem sendemann Gade og Utenriksdepartementet om denne sak da hr. Gade den 16de november 1926 forlot Oslo for å begi sig til New York. Det var imidlertid meningen at nærmere instruksjoner så snart som mulig skulde bli telegrafert til hr. Gade.

Under hr. Gades overreise til New York tilstillet departementet ham 23de november 1926 et telegram (bilag 3, s. 20) og mottok som svar herpå fra hr. Gade et telegram av 24de samme måned (s. 20). Det fremgår herav at såvel departementet som hr. Gade fastholdt sin opfatning av den ønskelige form for sakens fremme. Departementet tillat det, som det fremgår av det foregående, den største vekt at henvendelsen til den amerikanske regjering i denne sak måtte foregå av sendemannen i Washington og den utsendte forhandler i forening, således at man utadtil stod samlet i denne sak.

Imidlertid var det som det fremgår av ovenstående ikke lyktes å opnå samarbeide fra sendemann Bryns side om regjeringens linje, og saken måtte derfor i tilfelle bli å fremme av sendemann Gade alene. Derved var bortfalt det hensyn til hr. Bryn, som man hadde ønsket å ta ved ikke å utnevne hr. Gade til minister i særlig opdrag men til kommissær. Dette blev meddelt hr. Gade i telegram av 25de november 1926 (s. 20). Det tilføiedes at hans opnevning ikke vilde

Forhandlingene med Amerikas Forente Stater om erstatning til hr. Chr. Hannevig.

bli offentliggjort og ikke meddelt State Departement, førenn hr. Gade selv fant det ønskelig. Enn videre at departementet var villig til, såfremt hr. Gade måtte ønske det, å beordre byråchef Morgenstierne til å reise over for underhånden å bistå ham som sakkyndig (hr. Gade hadde forinnen avreisen fra Oslo stillet dette som en betingelse for overtagelse av oppdraget). Hr. Gade skulde imidlertid ha den fulle og uinnskrenkede handlefrihet og myndighet.

I telegram den 26de november 1926 (s. 20) mottok derpå Gade oppdraget.

Tiltross for at hr. Morgenstierne i en skrivelse til statsministeren av 26de november 1926 hadde bedt sig fritatt for hvervet fant departementet dog at man ikke kunde risikere å la saken strande ved å nekte å etterkomme hr. Gades ønske, og beordret i skrivelse av 29de november 1926 hr. Morgenstierne til Washington (se bilag til uttrykt bilag XII). Han skulde ikke være forhandler men «som sakkyndig underhånden bistå sendemann Gade».

I et møte i den forsterkede konstitusjons- og utenrikskomité den 2den desember 1926 ga statsministeren en oversikt over sakens stilling og opleste herunder de mellom departementet og herrene Bryn og Gade utvekslede telegrammer.

I en telegramveksel mellom Utenriksdepartementet, hr. Gade og legasjonen i Washington i tiden 9de—17de desember 1926, inntatt under bilag 3 nedenfor (s. 19 ff.), uttalte Utenriksdepartementet til hr. Gade bl. a. at det gikk ut fra at han ikke rettet noen offisiell henvendelse til det amerikanske utenriksdepartement i denne sak medmindre han efter underhånden å ha anstillet grunndige undersøkelser var kommet til det resultat at en sådan henvendelse kunde foretas uten at Norge eller norske interesser der ved blev skadet. Det blev ytterligere henstillet til hr. Gades overveielse hvorvidt det idet hele tatt var ønskelig at han besøkte den amerikanske utenriksminister førenn det var helt avgjort hvorvidt saken vilde bli å opta av de norske myndigheter. Avgjørelsen blev dog overlatt til hr. Gade, som efterat han hadde besøkt embedsmenn i State

Department telegraferte at efter hans opfatning burde han straks offisielt anmeldes til State Department med oppgivelse av sitt oppdrag, fordi kjennskapet hertil allikevel var utbredt. I henhold hertil anmeldte legasjonen hr. Gade 14de desember 1926 som sendemann i spesielt oppdrag og hr. Gade trådte så i offisiell forbindelse med State Department i hensikt å søke opnådd noget i Hannevigsaken.

Nogen samlet oversikt over stillingen som den utviklet sig i løpet av de påfølgende måneder og over forhandlingene, da disse kom igang, foreligger ikke fra den utsendte forhandlers side. Til belysning av sakens gang vedlegges som bilag 3 avtrykk av de viktigste telegrammer og skrivelser vekslet mellom sendemann Gade og Utenriksdepartementet, samt legasjonen i Washington og Utenriksdepartementet i anledning av denne sak; enkelte andre aktstykker er også inntatt her for fullstendighets skyld. I telegram av 18de desember 1927, som likeledes er inntatt under bilag 3 (s. 58) har hr. Gade anmodet om at visse nærmere opgitte telegrammer og skrivelser fra ham foruten departementets herhenhørende meddelelser må bli betraktet som hans innberetning om saken. Disse av hr. Gade nevnte telegrammer og skrivelser er under bilag 3 særskilt anmerket med *.

Det vil fremgå av ovennevnte korrespondanse at det tross iherdige bestrebelser ikke lyktes hr. Gade å få State Department til å opta de egentlige forhandlinger om Hannevig-saken før lengere tid efter hans ankomst til Washington. Sakens behandling blev utskutt ved forskjellige anledninger, således fordi State Department insisterte på at den såkalte Jones-sak først måtte ordnes tilfredsstillende for de amerikanske interesser, førenn Hannevig-saken kunde bli optatt, dernæst fordi State Department fremholdt at Chr. Hannevigs angivelig ubetalte skatter i de Forente Stater var til hinder for en prøvelse av hans sak — et standpunkt som senere frafalt — og endelig fordi State Department angav å være sterkt bebyrdet med arbeide som følge av Kongressens forestående oppløsning. Det var først

Forhandlingene med Amerikas Forente Stater om erstatning til hr. Chr. Hannevig.

13de april 1927 at det blev tilkjennegitt hr. Gade at State Department var rede til å opta forhandlinger om sakens realitet, og den 22de s. m. tilstillet hr. Gade den amerikanske utenriksminister en note ledsaget av et memorandum inneholdende den første samlede fremstilling av Hannevig-saken.

Avtrykk av notevekslingen mellom sendemann Gade og State Department følger vedlagt som bilag 4 (s. 62 ff.).

Det vil herav fremgå, at der også forut for 22de april 1927 var utvekslet noter mellom hr. Gade og State Department, men disse angikk som det vil sees i stor utstrekning også Jones-saken, skattekravet etc., og må nærmest betraktes som forpostfektninger.

Det vil sees at hr. Gade i sin note av 22de april 1927 benytter uttrykket «a claim, largely based upon considerations of justice and equity». Grunnen til at hr. Gade fant å burde bruke ordet «claim» (krav) var som det vil sees av hans innberetninger den, at han forstod vedkommende amerikanske forhandler hr. Olds derhen, at State Department satte som betingelse for å opta forhandlinger om Hannevig-saken, at den norske regjering gav sin henvendelse en sådan form. Der foreligger ting som tyder på at det her dreier sig om en misforståelse. Hovedsaken er imidlertid at hvordan enn hr. Olds' ord falt, så var det et hovedpunkt i den norske regjerings linje, at der ikke måtte fremsettes krav i nogen form, men at der skulde optas mindelige forhandlinger om en billighetserstatning til Hannevig. Var den norske regjerings henvendelse i denne form blitt definitivt avvist som grunnlag for forhandlinger, så vilde dermed intet vært å gjøre; man vilde fra norsk side vært gått så langt som regjeringen fant forsvarlig. Hr. Gade har selv vært opmerksom på, at han ingen bemyndigelse hadde til å fremsette noget krav, idet han i telegrammer av 14de og 18de april 1927 (s. 33, 34) til Utenriksdepartementet, anholdt om bemyndigelse til å fremsette «billighetskrav». I sitt svar-telegram av 21de samme måned underrettet Utenriksdepartementet ham om at han var bemyndiget til å fremsette forslag om

billighetserstatning. Man hadde altså ikke funnet å kunne avvike fra den bestemte forutsetning at intet krav måtte fremsettes.

Av en skrivelse fra byråchef Morgenstjerne til statsministeren av 10de januar 1928, med bilag (utrykt bilag XII) fremgår det, hvad departementet forøvrig allerede var bekjent med, at han hadde oppfattet hr. Olds' uttalelser anderledes enn hr. Gade, og at han hadde funnet overfor denne muntlig og skriftlig inntrengende å måtte fraråde, at henvendelsen til den amerikanske regjering blev gitt formen av et krav (bilag 5, s. 87). Hr. Morgenstjerne fremla også ved flere leiligheter utkast til noter således som disse efter hans mening burde formes (se bilag til utrykt bilag XII) og meddelte, at han ikke kunde ta ansvaret for nogen annen formulering.

Hr. Gade benyttet imidlertid betegnelsen krav i sin note av 22de april 1927, likesom han i sin senere note av 25de mai 1927 og det dermed følgende memorandum inneholdende besvarelse av State Departments spørsmål begrunnet det som et krav (se særlig punkt 10). I sin endelige svar-note av 15de juni 1927 avviste State Department helt kravet, med tilføielse av, at den amerikanske regjering hverken nu eller nogen gang senere vilde være tilbøielig til å anta sig noget som helst krav fremsatt på vegne av hr. Chr. Hannevig.

Som det fremgår av bilagene har pressen ved forskjellige leiligheter skrevet om saken på en måte som neppe har vært til gagn for denne. Hvorvidt disse skrivelser har innvirket på de amerikanske myndigheters holdning til sakens realitet er dog et spørsmål som man ikke her skal gå nærmere inn på.

Efter State Departments avslag var det innlysende at der for tiden ikke var mere å utrette overfor State Department i denne sak. For tilfelle at det senere måtte bli bestemt at saken skulde søkes gjenoptatt på et annet grunnlag, fant departementet straks å burde instruere hr. Gade om å avgi en ny note med beriktigelse av visse faktiske uriktigheter og misforståelser i State Departments note. Sådan instruksjon blev

Forhandlingene med Amerikas Forente Stater om erstatning til hr. Chr. Hannevig.

sendt hr. Gade i departementets nevnte telegram av 8de juli 1927 (side 42). Hr. Gade blev gjort opmerksom på at uaktet ^{ne}nevnte beriktigelser bestemt måtte fremholdes, burde hans svarnote søkes avfattet sådan at mulige senere underhandlinger om voldgift ikke blev vanskeliggjort. I henhold hertil avgav hr. Gade under 12te juli 1927 sin siste note til State Department, hvori han henledet opmerksomheten på de uriktigheter og misforståelser som forekom i det amerikanske utenriksdepartements note, og meddelte at den norske regjering forbeholdt sig rett til senere å komme tilbake til saken.

Departementet fant i skrivelse av 23de august (bilag 3) å burde meddele hr. Gade at man fant at noten var gitt en uheldig form.

Imidlertid var forhandlingene ved den norske note av 12te juli 1927 avsluttet, og ved kgl. resolusjon av 19de s. m. blev derpå hr. Gades sendelse til Washington i særlig opdrag bragt til ophør.

På foranledning av forespørsler fra hr. Gade (se bilag 3) hadde Utenriksdepartementet 23de april 1927 henvendt sig til Justisdepartementet med anmodning om at dette måtte uttale sig om hvilket standpunkt man fra norsk side burde innta såfremt den amerikanske regjering foreslo Hannevigsaken henvist til voldgift. I skrivelse av 30te s. m. (bilag 6, s. 88) frarådet Justisdepartementet at saken blev henvist til voldgift, idet det anså at dette ikke vilde føre frem, selv om voldgiftsretten fikk frie hender så den også kunde ta hensyn til billighet.

Noget forslag om å henvise Hannevigsaken til avgjørelse ved voldgift blev ikke fremsatt fra amerikansk side. Etterat det imidlertid ved State Departments note av 15de juni 1927 var bragt på det rene at man for nærværende ikke kunde komme lengere med forhandlinger ad diplomatisk vei, gjenstod kun spørsmålet om hvorvidt saken burde eller kunde søkes fremmet ved voldgift eller ved henskytelse til den norsk-amerikanske forliksnevnd. Uaktet Justisdepartementet som nevnt tidligere hadde tatt avstand fra voldgift, fant Utenriksdepartementet å burde forespørre Justisdepartementet i skrivelse av 25de august 1927 om

hvorvidt der efter dets mening burde foretas ytterligere skritt i sakens anledning fra den norske regjerings side og hvad disse i tilfelle burde gå ut på. Man henledet samtidig Justisdepartementets opmerksomhet på muligheten av å henvise saken til behandling ved den i henhold til avtalen mellom Norge og Amerikas Forente Stater av 24de juni 1914 nedsatte undersøkelseskommisjon. I skrivelser av 6te og 24de september 1927 (bilag 6, s. 88) har nevnte departement gjentatt sin opfatning nemlig at man fra norsk side ikke har utsikt til å vinde frem ved å henskyte erstatningsspørsmålet til voldgift, at man heller ikke har utsikt til å opnå noget ved å få saken behandlet av en undersøkelseskommisjon i henhold til avtalen av 1914, og at det overhodet var tvilsomt hvorvidt der er adgang til å forlange saken behandlet av den nevnte undersøkelseskommisjon. Justisdepartementet fant derfor at saken ikke burde foranledige ytterligere skritt fra den norske regjerings side.

Utenriksdepartementet forela også spørsmålet for advokat Johan Bredal, som i en uttalelse av 8de september 1927 (bilag 7) går ut fra at en henvisning av denne sak til voldgiftsavgjørelse formentlig vilde bli akseptert av de amerikanske myndigheter, men at en sådan henvisning ikke kan anbefales. Hvis saken overhodet skulde forfølges videre, vilde han foretrekke behandling ved en undersøkelseskommisjon i henhold til den norsk-amerikanske avtale av 24de juni 1914, men han antok ikke at den amerikanske regjering vilde være tilbøielig til å gå med herpå. Hr. Bredal blev stående ved at Hannevigsaken, etterat forhandlingene var strandet, ikke kan fremmes videre og spesielt ikke bør søkes innbragt til rettslig behandling ved internasjonal domstol; han mener at Utenriksdepartementet har gjort hvad det med rimelighet kunde ventes å gjøre i denne sak.

Saken er sluttelig forelagt for departementets folkerettskonsulent, Dr. F. Castberg. Hans uttalelse, datert 20de desember 1927, som vedlegges som bilag 8 går ut på at han ikke finner at der i Hannevigsaken fra norsk

Forhandlingene med Amerikas Forente Stater om erstatning til hr. Chr. Hannevig.

side kan reises noget krav mot De Forente Stater med chance til å få det anerkjent for en internasjonal domstol eller forliksnevnd. Han uttaler, at ganske visst er det utvilsomt så, at de amerikanske myndigheters stadig mere vidtgående inngrep i Pusey & Jones' affærer efter rekvisisjonen i vesentlig grad har bidratt til å gjøre spørsmålet om hvad der er rimelig erstatning, særdeles komplisert. Og han vil ikke bestride muligheten av at man ved vennskapelige diplomatiske forhandlinger med U. S. A. under gunstige betingelser hadde kunnet opnå både å få Statene til å akseptere cost-plus prinsippet, og til å gå med på en fornyet granskning ved amerikanske og norske sakkyndige av det materiale de amerikanske myndigheter sitter inne med til bedømmelse av spørsmålet om Pusey & Jones Co. har fått et fair opgjør. Men som grunnlag for en prosedyre for en internasjonal domstol eller forliksnevnd må det foreliggende materiale antas å være utilstrekkelig til bestridelse av den amerikanske stats og hevdelse av Pusey & Jones Co.'s påstand angående erstatningens beregning. Da Pusey & Jones Co. er et amerikansk selskap, og da der ikke kan bevises nogen «diskriminasjon» fra de amerikanske myndigheters side overfor Hannevig, kan saken efter Dr. Castbergs opfatning ikke kreves henskutt til voldgiftsavgjørelse i henhold til den norsk-amerikanske voldgiftstraktat av 1908. Derimot skulde der formelt være adgang til å forlange saken henskutt til den faste undersøkelseskommisjon i henhold til avtalen av 1914. Denne fremgangsmåte kan dog, på grunn av sakens stilling i realiteten, ikke anbefales. Det samme gjelder spørsmålet om å foreslå saken henskutt til avgjørelse av en ene-dommer.

Utenriksdepartementet tilkjennegav i august 1927 overfor hr. Hannevig og hans advokater, at de selvfølgelig vilde ha anledning til å fremkomme med en eventuell uttalelse angående spørsmålet om sakens henskyttelse til voldgift eller forliksbehandling

førenn nærværende meddelelse blev avgitt. Nogen sådan uttalelse er dog hittil ikke mottatt fra advokatene.

Departementet har derfor ikke hatt anledning til å ta hensyn til den opfatning som disse måtte ha angående spørsmålet om voldgift eller forliksnevnd. Fra advokat Otto Rød har departementet imidlertid for nogen tid siden mottatt en betenkning som dog ikke tar direkte sikte på det sistnevnte spørsmål. Et eksemplar av denne medfølger (som uttrykt bilag XIII), idet hr. Hannevig har meddelt departementet at han har tilstillet hver av Stortingets medlemmer et eksemplar av betenkningen. Man har likeledes fra hr. Hannevig mottatt et memorandum av 10de januar 1928 hvortil henvises (bilag 9). De sakkyndige som efter departementets anmodning har uttalt sig om saken er nu, uansett det standpunkt de måtte ha inntatt til saken i 1926, enige om, at der ikke bør foretas ytterligere i saken, som fra norsk side ikke bør søkes henskutt til voldgift eller behandling ved den faste undersøkelseskommisjon eller til avgjørelse ved ene-dommer.

Utenriksdepartementet må, på grunnlag av det materiale som hittil foreligger, erklære sig enig i denne opfatning av saken.

Man finner at Stortinget bør gjøres bekjent med saken.

Av de bilag til nærværende meddelelse som er trykt på engelsk, blir oversettelse til norsk tilstillet vedkommende Stortingskomité direkte (uttrykt bilag XIV).

Alle dokumenter i saken som ikke måtte være medtatt i denne meddelelse vil være tilgjengelige for Stortinget.

Efter det anførte skal Utenriksdepartementet

innstille:

At avtrykk av en fremlagt meddelelse angående forhandlingene mellem Norge og Amerikas Forente Stater om opnåelse av erstatning til hr. Chr. Hannevig fra den amerikanske stat tilstilles Stortinget.

Bilag 1.

Referat av telegram.

Oslo 27de oktober 1926.

Norges Minister,
Washington, D. C.

Med Bergensfjord sendt Legasjonen avskrift betenkning Gade Morgentierne angående Hannevigsaken. Dens konklusjon går ut på krav erstatning for bygning skib godt fundert mens krav rekvisisjonerte kontrakter meget tvilsomt som følge senere disposisjoner Hannevigs side. Herrene fremhever svære vanskeligheter med fremme av saken ad diplomatisk vei men tilråder allikevel den norske regjering opta først citerte krav da Christoffer Hannevig formentlig avskåret opta sak annen måte. Nevnte utvalg henviser nylig avgitt uttalelse professor Mikael Lie hvorefter regjering har adgang til inngrep ad diplomatisk vei på vegne Hannevig personlig uavhengig hans konkursbo.

For tilfelle norske regjering skulde bestemme sig optagelse saken overensstemmende med nevnte betenkning ber jeg legasjonen være særdeles varsom med ikke å la divergerende opfatning bli kjent hvorved saken kunde skades. Undlater ikke tillegge jeg finner Burlings uttalelser må betraktes som litet viktig hensett hans skiftende standpunkter forskjellige faser av rekvisisjonssakene.

Utenriksdepartementet.

Referat av telegram.

Washington 7de november 1926.

Utenriksdepartementet,
Oslo.

Min skrivelse 1073 med detaljert utredning og nye dokumenter nu på vei til Dem, men jeg er fremdeles på spor viktige dokumenter. Hensett divergerende opfatning legasjonen og Gade Morgenstierne og da seneste opplysninger ikke forelå for professor Lie tør jeg henstille at så snart legasjonens undersøkelser om 8 à 14 dager avsluttet forelegges samtlige dokumenter utenforstående jurist høieste anseelse stilling samfundet som f. eks. juridiske fakultets dekanus eller høiesteretsassessor for til veiledning regjering storting avgi uttalelse hele saken.

Bryn.

Referat av telegram.

Oslo 8de november 1926.

Norges Minister,
Washington, D. C.

Gades Morgentiernes betenkning forelagt for Justisdepartementet advokat Bredal som begge nu avgitt uttalelse. Nevnte departements konklusjon går ut på at Hannevig ikke har noget juridisk krav hvorhos også billighetsbetraktninger svake. Justisdepartementet vil imidlertid ikke motsette sig at saken optas av nærværende departement. Bredal fremhever at som følge forskjellige senere disposisjoner er saken sterkt svekket juridisk men mener vektige hensyn taler for regjeringen søker fremme saken billighetsgrunnlag. Han slutter sig forøvrig i vesentlige henseender til Gades Morgenstiernes betenkning. Den norske regjering finner ikke kunne forsvare å la være fremlegge hele saken for U. S. A.'s regjering med henstilling overveielse hvorvidt ikke alle omstendigheter tatt i betraktning Hannevig bør tilståes erstatning.

Det er regjeringens hensikt anmode hr. Gade reise til de Forente Stater for opta saken sammen med Dem. Han har grundig kjennskap saken og sterk tro rettmessigheten visse deler av kravet som nevnt utvalgets betenkning. Påkrevet at han i tilfelle får anledning tre forbindelse fagmyndigheter politikere og andre personer i den utstrekning som er ønskelig for sakens fremme men underhandlinger amerikanske utenriksdepartement forutsettes foregå sammen med Dem. Utsendelse av Gade på måte som her antydnet vilde bli analog dr. Eydes sendelse England 1920 forbindelse forhandlingene nikkelsaken.

Hvis man undlater sende Gade vil dette formentlig som stillingen her ligger an føre til De og regjering blir betraktet som skyld i at Hannevig ikke erholder erstatning. Det vil bli fremhevet at hvis Gade hadde fått prøve kunde han bragt saken i havn. Også av denne årsak henstiller regjeringen til Dem i sakens og Deres egen interesse at De bidrar Deres til at samarbeide som nevnt kan bli istandbragt og forløpe uten vanskeligheter. Telegrafer hvis De har noget å bemerke.

Utenriksdepartementet.

Bilag 1? Forhandlingene med Amerikas Forente Stater om erstatning til hr. Chr. Hannevig.

Referat av telegram.

Washington 9de november 1926.

Utenriksdepartementet,
Oslo.

Deres telegram igår. Utvalgets betenkning forhastet idet utarbeidet forinnen alle opplysninger tilveiebragt. Nødvendig materiale for at regjeringen kan opgjøre sig velbegrunnet mening saken foreligger først når min skrivelse nr. 1073 samt ytterligere dokumenter som blir innsendt er mottatt. Jeg fremholder i nevnte skrivelse bl. a. at såfremt regjeringen nu antar sig Hannevigs krav som aksjonær i amerikansk selskap vil dette skape presedens skadelig og farlig for våre nasjonale interesser hvis følger vil vise sig i fremtiden når amerikansk kapital i norske foretagender påkaller regjeringen i U. S. A. Henstiller inntrengende regjeringen ikke treffe nogen beslutning før omhandlede tilleggsoplysninger er mottatt. Føler det min plikt å la regjeringen få anledning studere denne saks alle detaljer.

Bryn.

Telegram.

Oslo 10de november 1926.

Norges Minister,
Washington, D. C.

Telegrafer kort hovedpunktene i nye dokumenter da saken må avgjøres nærmeste dager.

Utenriksdepartementet.

Referat av telegram.

Washington 11te november 1926.

Utenrikdepartementet,
Oslo.

Deres gårstelegram. De erhvervede dokumenter er (a) avtale av 9de januar 1918 mellem Fleet Corporation og Manns Steamship Corporation medundertegnet av hr. Hannevig personlig hvorved U. S. A. mot \$ 175 000 holdes skadesløs ethvert ytterligere krav forbindelse rekvisisjonen New Jersey kontraktene 201, 202, 207 og 208 (b) utredning fra advokat Burling vedrørende flere viktige punkter hvorunder påvisende intet vesentlig tap lidt av Hannevig personlig i Pusey Jones skibsbygning. (c) utskrift av rettsprotokoll hvorefter Hannevig samtykker ordren personlig konkurs åpnes. Dokumenter som avventes (d) fra advokat Burling utvisende at Cunard profit ikke blev medtatt i totalsummen kompro-

missopgjør som følge av skattehensyn (e) fra advokat Saul Myers om Hannevigs ulovlige tilegnelse av check \$ 750 000 (f) om rapport fra revisjonen om at Hannevig personlig korresponderer med det amerikanske bo. Henstiller på nytt regjeringen ikke treffer nogen avgjørelse førenn jeg har avsluttet mine undersøkelser.

Bryn.

Referat av telegram.

Washington 13de november 1926.

Utenriksdepartementet,
Oslo.

Henviser mitt telegram ellefte dennes. Advokat Myers har fortrolig og på eget initiativ gjort mig opmerksom på og deretter på min forespørsel autorisert mig underhånden bringe norske regjerings kunnskap at som president Pusey Jones Company har Chr. Hannevig ulovlig og til egen fordel disponert check for syv hundrede og femti tusen dollars tilhørende selskapet.

Bryn.

Referat av telegram.

Washington 15de november 1926.

Utenriksdepartementet,
Oslo.

Mine undersøkelser Hannevig tilendebragt. Endelig innberetning nr. 1103 postes idag. Jeg kan ikke lengere fastholde min opfatning i skrivelse 3dje august 1921, idet hele kjøpesum ifølge Cunard-kontrakt tilkommer Pusey Jones Company som også kvittert derfor.

Billighetshensyn bør efter min opfatning utelukkes i betraktning Hannevig egenkap her bosatt forretningsmann spekulerte i krigens chancer.

Bryn.

Referat av telegram.

Oslo 19de november 1926.

Norges Minister,
Washington D. C.

Mottat Deres 1073 som ikke har kunnet forandre min mening at saken ikke uten videre bør stilles i bero. Vekten av de betenkeligheter som De gjør vesentlig på juridisk grunnlag vurderer jeg, men mener imidlertid bl. a. i overensstemmelse med advokat Bredals betenkning, se i denne forbindelse legasjonens råd i telegram hertil

syvende dennes, at der er plass for henvendelse til de Forente Staters regjering bygget vesentlig på billighetshensyn. Regjeringen har etter sakens hele stilling funnet burde anmode sendemann Gade, der etter ingående å ha satt sig inn i saken erklært sig overbevist kunne opnå gunstig løsning, om under visse forutsetninger som regjeringens spesielle kommissær opta underhandlinger med regjeringen U. S. A. Forutsetning kommissæren skal ha fri hender handle som han finner ønskelig hvorfor eventuelle forhandlinger således blir å føre uten direkte medvirkning legasjonen. Gade avreiste fra Norge allerede 16de dennes til New York og avventer nærmere instruksjoner ved ankomst dertil. Regjeringen går henhold ovenstående ut fra sendemann Bryn frafaller sin protest tidligere telegram og erklærer sig villig assistere Gade i den utstrekning denne selv anser påkrevet. Telegrafisk bekreftelse imøtesees.

Utenriksdepartementet.

Referat av telegram.

Washington 20de november 1926.

Utenriksdepartementet,
Oslo.

Deres cable 19de ds. Denne sak vil ikke nogen gang kunne føres frem til gunstig løsning for Hannevig hverken av Gade eller andre. Mitt råd telegram syvende dennes kan ikke påberopes til fordel optagelse saken idet jeg overtydet ingen utenforstående fremstående jurist vil etter nøie studert alle dokumenter kunne komme til annet resultat enn kravet er ubegrunnet. Imidlertid bør Hannevig avvises ikke prinsipielt av juridiske men av politiske og moralske grunner. anbefaler regjeringen beordre mig konferanse Oslo idet jeg ikke kan stille mig til disposisjon for sendemann Gade for gjennemmørelse krav som jeg anser helt urettmessig.

Bryn.

Referat av telegram.

Oslo 23de november 1926.

Minister Bryn,
Washington D. C.

Beklager De ikke finner kunne være regjeringen til assistanse med fremme Hannevigsaken overensstemmende regjeringens ønske. Regjeringen kan dog ikke av denne grunn endre sin beslutning herom og hvis

intet særskilt hænder er det min hensikt anmode sendemann Gade opta saken med amerikansk regjering enten som kommissær eller sendemann med spesielt oppdrag. Ved Deres forhåndsprotest og senere stilling har De allerede skapt største vanskeligheter og regjeringen kan ikke tolerere at Deres personlige opfatning hvilken De iøvrig har hevdet med full rett, fortfarende skal stå iveien for at saken fremmes. Av hensyn til saken beordrer regjeringen Dem forbli på Deres post iallfall inntil videre og foreta det som kan gjøres for å hindre at amerikanske myndigheter erholder bestyrket inntrykk av meningsforskjell på norsk side samt i hvilken egenskap Gade enn måtte komme utvise overfor ham sådant sindelag der er best egnet fremme av saken. Telegrafer omgående Deres uforbeholdne erklæring.

Utenriksdepartementet.

Referat av telegram.

Washington 24de november 1926.

Utenriksdepartementet,
Oslo.

Deres 23de ds. I sin tid blev det sagt mig fra Shipping Board nærtstående hold at man i Board anså Hannevig for en «crook». En i State Department tidligere ansatt høitstående tjenestmann berettet mig for et par måneder siden han under sin tjeneste i amerikanske utenriksdepartement hadde erholdt samme opfatning hr. Hannevig og i P. M. hadde gjort State Department opmerksom herpå. Betraktning de opplysninger som offisielt foreligger om sammenhengen Hannevigs forhold Cunard-kontraktene og Hannevigs underslag check Baltimore Dry Dock Co. må jeg innrømme riktigheten nevnte karakteristikk. Under påberopelse mangelfullt endossement gjorde Pusey Jones ansvar gjeldende mot den bank hvori Hannevig anbragte checken og banken måtte betale betraktelig sum bileggelse saken.

Frølich Hanssen vil kunne gi opplysninger om andre misligheter av mindre dimensjoner likesom han også kan gi opplysninger av betydning angående økonomiske grunnlag på hvilket Hannevigs forskjellige foretagender bygget hvorav vil fremgå det dreier sig om spekulasjon og ikke forretninger på forsvarlig grunnlag.

Ovenstående har jeg funnet det å være min plikt bringe til regjeringens kunnskap. Hverken jeg personlig eller legasjonen så lenge jeg er dens chef vil som det forståes

Bilag 2. Forhandlingene med Amerikas Forente Stater om erstatning til hr. Chr. Hannévig.

kunne ha nogen slags befatning med denne saks fremme eller yde kommissær eller spesiell minister bistand av nogen art. Jeg har gjort mitt beste avverge situasjonen som jeg dypt beklager. Regjeringen er blitt bragt op i situasjonen av andre.

Bryn.

Referat av telegram.

Oslo 25de november 1926.

Minister Bryn,
Washington, D. C.

Deres gårstelegram. Betraktning disse omstendigheter blir De fra 1ste desember 1926 stillet i disponibilitet. Lundh overtar legasjonen som chargé d'affaires a. i.

Lykke.

Referat av telegram.

Washington 26de november 1926.

Utenriksdepartementet, Oslo.

Deres telegram femogtyvende mottatt.

Bryn.

Referat av telegram.

Oslo 26de november 1926.

Minister Bryn,
Washington D. C.

Ved kgl. res. idag er De henhold utenrikslovens § 3 stillet i disponibilitet fra 1ste næste måned Bostedstillegg blir utbetalt for desember måned. Hensikt undgå Hannévigssaken ytterligere vanskeliggjøres bedes De overfor amerikanske utenriksdepartement inntil videre bare opgi De fratrer med tjenestefrihet.

Lykke.

Bilag 2.

Utdrag av det foredrag som ligger til grunn for kgl. resolusjon av 26de november 1926.

Det fremgår av det ovenstående at sendemann Bryn tross gjentagne henstillinger fra departementet har funnet å burde nekte å ha nogen som helst befatning med å fremme denne sak, som den norske regjering, efter moden overveielse, har besluttet sig til å legge frem for regjeringen i det land hvor hr. Bryn er sendemann. Videre vil det sees at hr. Bryn enn ytterligere har erklært at legasjonen ikke kan ha nogen som helst befatning med å fremme saken, sålenge han er legasjonens chef.

Departementet er av den opfatning at det turde ligge i sakens natur at en slik optreden fra en av våre sendemenn ikke kan tåles, idet den er et utilstedelig brudd på regjeringens almindelige instruksjonsmyndighet over statens embedsmenn. Nogen særlig hjemmel for denne opfatning, som er grunnet på almindelige prinsipper for vår administrative rett, turde det ikke være påkrevet å anføre. Departementet vil dog til støtte for sin opfatning citere § 5 i loven om utenriksvesenet av 7de juli 1922, hvor det heter: «Legasjonschefene står direkte under vedkommende departement.» Videre kan anføres § 7 i samme lov, som lyder: Det påhviler de utenrikske tjenestemenn å vareta og fremme Norges interesser og å yde norske undersatter råd, bistand og be-

skyttelse — alt i den utstrekning som stemmer med tjenestemannens offisielle stilling og med de nærmere forskrifter som blir gitt av Kongen eller av det departement som Kongen bestemmer.» Videre kan anføres § 10 i den ved kgl. resolusjon av 10de august 1923 fastsatte instruks for utenrikstjenesten, hvori det bestemmes at styrelsen av utenriksvesenet henhører under Utenriksdepartementet, og herom videre anføres: «Det gir . . . de for utenrikstjenestens ordning og utførelse nødvendige påbud . . .»

Departementet vil videre uttale at det vilde lede til helt uholdbare tilstander for vår utenrikske tjeneste om dennes embedsmenn, således som nu av hr. Bryn gjort, skulde kunne sette sitt eget personlige skjønn op mot den konstitusjonelle regjerings opfatning og derved hindre den effektive fremme av en sak, som regjeringen ønsker fremmet. Enhver disiplin innen etaten vilde derved bli undergravet, og regjeringen vilde ikke kunne få sin avgjørelse satt i verk. Departementet beklager derfor å måtte uttale sig for at sendemann Bryn av hensyn til tjenestens tarv blir stillet til rådighet, i overensstemmelse med den nevnte lovs § 3, tredje passus, idet det finnes å være nødvendig å bringe denne forholdsregel i anvendelse i dette tilfelle.

Bilag 3.

Ekstraktavskrift.

Oslo den 14de november 1926.

Herr Statsminister.

Refererende til konferanse med Herr Statsministeren i eftermiddag, under hvilken også Utenriksråden tildels var tilstede, angående eventuell opnevning av en spesialmisjon i Hannevig-saken, finner jeg det vanskelig straks på stående fot å fremkomme med nogen bestemt uttalelse, delvis fordi Herr Statsministerens syn på saken synes å ha endret sig siden vår konferanse iforgårs 11te ds., og delvis fordi jeg ikke har fått se den siste mellem departementet og legasjonen i Washington stedfunne telegramveksel, uten hvilken det selvfølgelig er mig umulig å forstå og bedømme den nu foreliggende situasjon. Ved vår konferanse torsdag syntes Herr Statsministerens mening å være den, at innen regjeringen kunde treffe nogen definitiv bestemmelse med hensyn til opnevning av en misjon, måtte man avvente og drøfte de av minister Bryn bebudede nye dokumenter og opplysninger, og at man først da, altså efter at jeg var ankommet til New York, kunde innta standpunkt og fremkomme med et forslag angående min eventuelle videre befattning med saken. Minister Bryns holdning overfor utsendelsen av en sådan misjon måtte jo også av hensyn til hans bestemte og gjentagne protest bringes på det rene. Denne opfatning av situasjonen kan jeg også godt forstå, og finner jeg ganske naturlig i betraktning av de betenkeligheter, som på visse hold innen regjeringen næres overfor optagelse av Hannevigs krav og den opposisjon, som blev reist derimot (i møte 27de oktober) av Socialministeren og Justisministeren, og som for sistnevntes vedkommende har fått et så kraftig uttrykk i den betenkning, hvori han tar så avgjort avstand fra hr. Morgenstiernes og min betenkning, og hvori bl. a. uttales:

«Mulig gevinst f. eks. ved videre salg av sådanne kontrakter på lignende måte som Hannevig tidligere hadde gjort, vilde savne reelt grunnlag, ja det vilde vel nærmere kunne karakteriseres som svindel.»

«Uansett om verftenes krav oprinnelig var berettiget eller ikke, så eksisterer der ikke nu lenger i den anledning noget rettslig krav, som Hannevig kan gjøre gjeldende.»

«Det synes efter alt som foreligger å

ville være temmelig håpløst å forsøke å få overbevist Statenes Regjering om berettigelsen av en sådan billighetserstatning.»

«Synes en diplomatisk henvendelse av den heromhandlede art, selv om den skjer underhånden ikke å kunne undgå å få karakter av en bebreidelse overfor Statenes Regjering for dens forhold overfor Hannevig. Det synes utenkelig, at resultatet av en sådan henvendelse kan bli annet enn i beste fall en høflig avvisning.»

«Lovavdelingen mener, at det vilde være likefrem uforsvarlig av den norske regjering å gå til en diplomatisk aksjon.»

Jeg kan imidlertid gjenta, hvad jeg tidligere oftere har uttalt som min bestemte overbevisning: at man i denne viktige og kompliserte sak, som også gjelder store pengebeløp for norske personer og institusjoner, må opnevne forhandlere, som selv har tro på saken, og som såvel formelt som reelt står helt fritt og uavhengig til å optre og handle uten mulighet for innblanding fra legasjonen i Washington eller fra hr. Bryn, der som bekjent i mange år har frarådet og i det siste, man kan si i sågodtsom hver skrivelse og hvert telegram, fortsetter å fraråde, at den norske regjering antar sig saken ved å opta forhandlinger med den amerikanske regjering, forhandlinger, hvis utfall efter hans mening må bli helt fruktesløst eller endog farlig.

Alene av denne grunn forekommer det mig at ethvert samarbeide med hr. Bryn ikke kan være å tenke på. — — — Det er altså min mening, at en spesialmission i Hannevigsaken, for å kunne ha håp om å nå frem, må stå handlefritt, utstyres med full makt og myndighet til å forhandle og må ledes av en mann, der, likesom Nansen i 1917—18, som forhandler får titel og rang av minister en mission spéciale.

Nødvendigheten av et sådant utstyr for en spesialforhandler blev jo også erkjent ved de fire spesialopdrag, som blev betrodd daværende generalkonsul (senere utenriksminister) Wilhelm Christophersen, der, som det vil erindres, fire ganger forhandlet med andre land for Norge i egenskap av minister plenipotentiaire ad hoc (i Mexico i 1884—85, i Frankrike i 1893, i Spania i 1894 og i Schweiz 1894).

Jeg synes det er uheldig, at man har undlatt å underrette minister Bryn om den holdning jeg straks inntok, da spørsmålet om utseendelse av en spesialmisjon allerede

Bilag 3. Forhandlingene med Amerikas Forente Stater om erstatning til hr. Chr. Hannevig.

for nogen måneder tilbake blev bragt på bane, nemlig ved å erklære for departementet, at jeg personlig ikke kunde tenke på å delta i en sådan misjon, medmindre forholdet til min kollega i Washington blev bragt i full orden, så at han på ingen måte kunde finne grunn til å føle sig tilsidesatt eller krenket. Derved hadde man, tror jeg, kunnet undgå den vanskelighet i situasjonen, som nu er opstått, ved at hr. Bryn på det bestemteste har protestert imot, at jeg blir sendt i nogetsomhelst oppdrag til Statene, en protest, som, såvidt mig bekjent, han fremdeles fastholder.

Jeg vil gjerne benytte anledningen til igjen å fremføre for Hr. Statsministeren min beste takk for den tillid, han i denne sak har vist mig.

Med utmerket høiaktelse

(u.) *F. Herman Gade.*

Statsministeren.

Oslo 15de november 1926.

Herr sendemann Gade,
p. t. Oslo.

Jeg har nettop mottatt Deres brev datert 14de ds. og må meget beklage at De ikke finner å kunne godta de forutsetninger som ligger til grunn for regjeringens opfordring til Dem, blandt annet at forholdet til sendemann Bryn på forhånd var ordnet og at De vilde få nødvendige fullmaktsdokumenter fra regjeringen så De vilde opnå full handlefrihet. Når De fremdeles fastholder at De må reise «en mission spéciale» skal jeg få gjenta hvad jeg tidligere har sagt Dem at regjeringen av rent saklige grunner anser en sådan form for Deres sendelse som skadelig for sakens fremme. At De uten sådan form for opnevneelse ikke skulde kunne nå frem foreligger der ingen grunn til å tro; De vil utvilsomt være bekjent med at fremstående franske og engelske statsmenn i viktige oppdrag for sine regjeringer er blitt sendt nettop til de Forente Stater som «commissioners» og ikke «en mission spéciale».

Efterat saken påny igår blev drøftet i regjeringen, hvor der ikke foreligger nogensomhelst uoverensstemmelse med hensyn til anmodningen til Dem om å overta hvervet, finner jeg atter inntrengende å måtte henstille til Dem å påta Dem dette og ikke la et formspørsmål uten reell betydning stille sig hindrende for sakens fremme på hensiktsmessigste og beste måte.

(u) *Ivar Lykke.*

Referat av telegram.

Oslo 23de november 1926.

Minister Gade,

Stavangerfjord.

Avventer deres svar mitt brev feintende dennes hvorvidt De fremdeles holder fast Deres vægring overta denne sak uten i kapacitet minister spesielt oppdrag.

Utenriksdepartement.

Telegram.

Halifax N. S., 24de november 1926.

Utenriksdepartementet,

Oslo.

Maintaining views my letter fourteenth consider independent action and full powers indispensable. Has Bryn withdrawn protest.

Gade.

Referat av telegram.

Oslo 25de november 1926.

Minister Gade,

New York.

Bryn finner av saklige hensyn ikke kunne medvirke hvorfor han stillet en disponibilité fra 1ste desember. Lundh vil fungere som chargé d'affaires. De utnevnes imorgen minister spesielt oppdrag men utnevnelsen publiseres ikke og meddeles ikke U. S. A.s regjering før De selv finner tiden opportun dertil. Går ut fra De ved ankomst legasjonen studerer seneste dokumenter i saken. Såfremt De ønsker det er Departementet villig beordre Morgenstjerne Washington hensikt bistå Dem underhånden som sakkyndig men De alene vil ha handlefrihet og full myndighet.

Lykke.

Referat av telegram.

New York 26de november 1926.

Statsminister Lykke,

Oslo.

Mottar oppdraget idet jeg takker for tillid vist mig. Haaber Morgenstjerne følger snarest.

Gade.

Forhandlingene med Amerikas Forente Stater om erstatning til hr. Chr. Hannevig.

Bilag 3.

Referat av telegram.

Oslo 9de desember 1926.

Minister Gade,
Washington.

Den Norske Handelsbank opplyser Pusey Jones aksjene ikke i dens besiddelse lenger men overlatt nimanngruppen og fins nu hos dennes sakfører Button, New York. Jeg går ut fra at forutsetningen for Deres anmeldelse og i tilfelle offisielle henvendelse amerikanske utenriksdepartement er at De efter underhånden og på stedet har satt Dem inn i forhold og stemninger og basis for sendemann Bryns siste karakteristik Christoffer Hannevig fremdeles holder fast ved at henvendelse til U. S. A.s regjering ikke vil skade norske interesser eller Norge.

Utenriksdepartement.

Referat av telegram.

Washington 9de desember 1926.

Utenriksdepartementet,
Oslo.

Jeg finner burde hilse straks på Secretary of State uten formelt å behandle mitt oppdrag. Imøteser instruks.

Gade.

Referat av telegram.

Oslo 10de desember 1926.

Norges Legasjon,
Washington D. C.

Minister Swenson spurte mig 8 ds. om han nu kunde underrette State Department om at sendemann Gade var utsendt med spesielt oppdrag, idet Swenson allerede bekjent med saken og vilde nødig State Department offisielt var ubekjent med inntrufne. Mitt svar var jeg fant intet i veien for meddelelse om at Gade var blitt sendt i spesiell misjon og at vår chargé d'affaires Washington senere vilde søke agrément Gade. Jeg uttalte også overfor Swenson at Bryns disponibilitet kunde betegnes som tjenestfrihet inntil videre. De anmodes efter konferanse Gade underrette State Department underhånden at denne nu er U. S. A. for å undersøke spørsmålet om atter opta med amerikansk regjering Hannevigsaken samt at agrément som minister med spesielt oppdrag eventuelt blir søkt senere.

Bryn og Gade blir å underrette om ovenstående.

Lykke.

Referat av telegram.

Oslo 11te desember 1926.

Gade,
Washington.

Henviser mitt telegram niende dennes og henstiller til Deres overveielse om ønskelig opsøke secretary of state før det er endelig avgjort om Hannevigsaken offisielt skal optas. Avgjørelsen herav overlates dog til Dem.

Utenriksdepartement.

Referat av telegram.

Washington 11te desember 1926.

Utenriksdepartementet,
Oslo.

Efterat Gade har hat privatsamtaler med understatssekretærer og andre vel informerte personer mener han at hans anmeldelse til State Department bør skje straks med oppgivelse av oppdraget idet kjennskapet dertil allerede er utbredt. State Department forlanger ikke at agrément søkes men vel offisiell notifikasjon fra legasjonen. Telegrafer instruks.

Lundh.

Referat av telegram.

Oslo 14de desember 1926.

Norges Legasjon,
Washington D. C.

Meddel Gade under henvisning Deres telegram ellefte dennes at jeg henviser mitt telegram til ham ellefte og overlater til ham avgjørelsen.

Utenriksdepartement.

Referat av telegram.

Washington 17de desember 1926.

Utenriksdepartementet,
Oslo.

Gade blev 14de ds. offisielt anmeldt ministre mission spéciale og idag efter forutgående tilsigelse mottatt av secretary of state der gav ham hjertelig mottagelse ved introduksjonen. Besøkte derefter undersecretary of state som også meget venlig samt assistant secretary of State Olds der uttalte han formentlig fikk behandlingen Hannevigsaken, og at state departement under omstendighetene satte megen pris på at norske regjering hadde utsendt særlig misjon for å forhandle muntlig istedetfor veksle diplomatiske noter med eventuell tilflukt vollgift.

Lundh.

Bilag 3. Forhandlingene med Amerikas Forente Stater om erstatning til hr. Chr. Hannevig.

*

Washington, D. C., 4de januar 1927.

Utenriksdepartementet.

Den 21de desember vendte jeg tilbake til New York. Samme aften ankom Morgenstjerne. Vi begynte neste morgen, — og fortsatte i dagene mellom jul og nyttår — å opsoke en rekke menn som vi antok kunde gi opplysninger av interesse for vår sak eller på annen måte bistå oss i arbeidet.

Jeg skal her først nevne det amerikanske Hannevig-bos advokat, Saul Myers, som vi straks søkte. Under mitt første opphold i New York hadde jeg hatt anledning til å treffe ham privat, og vi blev nu personlig mottatt meget imøtekommande. Det viste sig imidlertid snart at han inntok en temmelig steil holdning med hensyn til den sak vi var kommet for å drøfte. (Han fremholdt at vi ingen vei kunde komme i Washington uten i forståelse og samarbeide med de amerikanske kreditorer. Han nevnte dog intet om det brev som han allerede nogen tid i forveien hadde sendt til utenriksminister Kellogg og av hvilket advokat Chr. Vogt har sendt Morgenstjerne en avskrift.) Jeg søkte å forklare ham, at det selvfølgelig ikke var vår hensikt å tilside-sette de amerikanske kreditorers interesser, og sa at det var den norske regjering, såvelsom Hannevigs, mening at disse i tilfelle skulde stilles helt på like fot med alle andre kreditorers. Jeg meddelte ham videre, at Hannevig selv hadde foreslått og skriftlig bekreftet at et eventuelt erstatningsbeløp (nettobeløp) skulde innbetales til Oslo Skifterett, hvor samtlige kreditorer kunde være sikker på en fullt betryggende behandling. Dette syntes dog ikke å tilfredsstille Mr. Myers. Han fremholdt, at av den store erstatningssum som den amerikanske regjering hadde utbetalt i henhold til voldgiftskjendelsen i Haag i 1922 var ikke en eneste dollar kommet det amerikanske bo ihende, — hvilket efter hans opfatning var helt uriktig, idet han hevdet at Hannevig og hans familie i egenskap av aksjonærer i enkelte av de selskaper det gjaldt hadde fått betydelige beløp av erstatningssummen. Noget lignende måtte ikke hende igjen, uttalte han. Hvis vi vilde regne med samarbeide fra hans side, måtte der treffes en avtale om deling av erstatningsbeløpet, allerede innen vi optok forhandlingene i Washington. Jeg fremholdt at det jo ikke var mulig, idet det ikke var på det rene hvad de samlede anerkjente norske krav vilde beløpe sig

til. Der var anmeldt krav for tilsammen ca. 46 millioner kroner, men disse var ikke prøvet, uttalte jeg, og der var grunn til å tro at dette beløp vilde bli meget betraktelig redusert. Men forinnan kravene var prøvet var det umulig å si hvad resultatet vilde bli, og derfor umulig å bestemme forholdet mellom de anerkjente amerikanske krav (ca. 2¼ million dollars) og de anerkjente norske krav. Imidlertid måtte jeg være helt enig med Mr. Myers i at de norske krav bør prøves såsnart mulig, således at man har noget bestemt å holde sig til. Det er på flere måter uheldig at der fra vår side skal figureres med et så fantastisk beløp som 46 millioner kroner. Det norske bo legger jo selv ikke skjul på at nogen av disse krav ikke står for en nærmere prøvelse. Jeg sendte derfor 27de f. m. følgende telegram til departementet:

«Nr. 1. Ordning med Myers vanskeligjøres ved usikkerhet størrelse norske kreditorers krav stop Viktig at kravene snarest prøves således at ufunderte krav elimineres og vi kan operere med totalbeløp av anerkjente krav».

Jeg skal hertil kun føie, at vi anser det meget ønskelig at en sådan prøvelse av de norske fordringer kan finne sted og tilendebringes snarest mulig.

Vi skiltes fra Mr. Myers med den avtale, at vi skulde overveie saken, og soke ham pånytt like over jul. Imidlertid hadde jeg på annet hold bragt på det rene, at boets bestyrer, advokat (og major) Henry Wise, var en mann av en helt annen type enn Myers, og at det visstnok vilde være lettere å komme til en forståelse med ham. Dette viste sig å slå til. Jeg søkte pånytt Myers og sa ham at jeg fant det riktig å avlegge en visitt hos Mr. Wise og bad ham om å forestille mig for denne. Wise gav inntrykk av å være helt ut en gentleman, hvad jeg ikke så ubetinget kan si om Myers. Jeg forklarte Wise mitt ærend og forsikret også ham, at det selvfølgelig var vår hensikt å gi de amerikanske kreditorer en fullt fair behandling. Mr. Wise tok saken på en helt annen måte enn Myers. I sistnevntes nærvær uttalte han sin fulle tillid til de norske myndigheters behandling av saken, og gav uttrykk for at det jo var i alles interesse at den norske regjering nu hadde tatt saken op, og at vi under forhandlingene kunde regne med det amerikanske bos sympati og støtte. Han nevnte intet om nødvendigheten av en forhåndsavtale, og jeg fikk det bestemte inntrykk at vi med sikkerhet kan gå ut fra, at der

etter dette heller ikke fra Mr. Myers side vil bli søkt lagt nogen hindring iveien for vårt arbeide i Washington. Saken er jo den at det er Wise der i egenskap av boets bestyrer er den bestemmende, — og ikke Myers, som dets advokat. Jeg tror forøvrig at også sistnevnte, etter vårt felles besøk hos Wise, ser noget anderledes på saken.

Av de øvrige herrer vi besøkte i New York, vil jeg her videre nevne Mr. Chester Cuthel, der fra august måned 1917 var en av Shipping Boards juridiske konsulenter og i hele 1918 var dets «general counsel». Fra sakens dokumenter og samtaler med kaptein Frølich Hanssen var vi bekjent med at Mr. Cuthel i sin tid hadde inntatt og fremdeles inntok en velvillig holdning overfor Hannevigs krav. Han avgav således under vidneavhørelsen for distriktsretten i Delaware høsten 1925 et prov som gikk sterkt i Pusey & Jones Co.'s favør og imot hvad Shipping Boards advokater hevdet. Både Morgenstierne og jeg blev allikevel overrasket over å høre hvor uforbeholden og bestemt Mr. Cuthel var i sine uttalelser. Han gav en inngående og klar fremstilling av forholdet mellom Shipping Board og Pusey & Jones Co. like fra 3dje august 1917 til sammenbruddet i 1920—21, — en fremstilling som var så meget mere interessant, som det fremgikk, at Mr. Cuthel personlig hadde hatt behandlingen av saken i Shipping Board like til han fratrådte i begynnelsen av 1919. Forholdet er jo også det, at det nettop var fra dette tidspunkt at Shipping Boards holdning gradvis blev strammere overfor Hannevig og hans verfter. Mr. Cuthel uttalte at de nye ledere av Shipping Board som kom til i løpet av 1919 ikke hadde tilstrekkelig kjennskap til hvad der tidligere hadde funnet sted, og at de søkte å gjøre op med kontraktseiere og skibsbyggere efter prinsipper, som han mente ikke var i overensstemmelse med hvad regjeringen ved rekvisisjonen hadde stillet de private eiere i utsikt. Det viste sig at Mr. Cuthels syn på hele denne sak i en påfallende grad falt sammen med det syn vi har funnet å måtte hevde. Kun brukte han sterkere uttrykk om Shipping Boards fremgangsmåte, som han bl. a. betegnet som «shameful». Hav gav gjentagende uttrykk for, at Christoffer Hannevig efter hans mening aldrig hadde fått «just compensation», således som lovet ved rekvisisjonen. Mr. Cuthel erklærte sig villig til, når vi måtte ønske det, å komme til Washington og overfor State Department avgi en lignende uttalelse som overfor oss.

Vi tillegger Mr. Cuthels holdning den

største betydning. Som neppe nogen annen har han kjennskap til de forhold det her gjelder. Og det kan neppe vurderes høit nok at «general counsel» for den amerikanske regjeringsmyndighet, overfor hvilken våre krav gjøres gjeldende, uforbeholdent tar det samme standpunkt som den norske regjering. Hvad enn resultatet av våre forhandlinger måtte bli, synes denne Mr. Cuthels holdning ytterligere å fastslå be rettigelsen av at denne sak blev tatt op.

Vi hadde også interessante konferanser med Mr. Ackerson, Mr. Frank Munson, Mr. Mc.Namara, Mr. Cappelen Smith, Mr. Haight, admiral Palmer o. a., og fikk mange nyttige opplysninger og råd, såvelsom personlige introduksjoner til ledende menn i State Department og Shipping Board. Så langt som sådanne introduksjoner overhodet vil kunne ha betydning ved de overmåde vanskelige forhandlinger som nu forestår, tror jeg nok at vi står vel rustet.

(u.) *F. Herman Gade.*

*

Washington 4de januar 1927.

Det Kgl. Utenriksdepartement.

I tilslutning til min tidligere skrivelse av idag (vesentlig angående Morgenstiernes og min virksomhet i New York mellom Jul og Nytår og derunder konferansene med herrerne Myers, Wise og Cuthel) finner jeg det på sin plass også å innberette følgende:

Departementet har i sin tid mottatt legasjonens telegram av 17de desember angående min anmeldelse og mottagelse i State Department samt gjenpart av den av chargé d'affaires Lundh i dette øiemed Secretary of State Kellogg tilstillede note av 14de desember. Hvad dennes nokså kortfattede innhold angår, hvorom jeg forøvrig underhånden hadde talt med min gode venn Assistant Secretary of State Butler Wright (chef for administrasjonskontoret) der også tidligere, efter konferanse med Statssekretæren, hadde fått bragt på det rene at man i dette tilfelle ikke vilde behøve å opnå formel agrément, vil det bemerkes, at jeg, istedenfor å omtale noget krav («claim») på den amerikanske regjering, benyttet uttrykket «take up the question of negotiations concerning issues arising out of the requisitioning» etc. Det vil videre sees at jeg fant det tilrådelig å nevne at Utenriksdepartementet hadde utsendt som «assistant» en av sine funksjonærer, mens jeg dog på grunn av det av departementet i telegram

Bilag 3. Forhandlingene med Amerikas Forente Stater om erstatning til hr. Chr. Hannevig.

av 25de november benyttede uttrykk vedrørende Morgenstiernes utsendelse («bistå Dem underhånden som sakkyndig») ikke fant mig beføiet til å nevne hans navn.

Når jeg efter innhentet bemyndigelse bestemte mig til ikke å utsette lenger med min anmeldelse, var det vesentlig på grunn av de råd jeg fikk av innflydelsesrike og med forholdene i Washington fortrolige folk, deriblandt ovennevnte Assistant Secretary of State Wright, som mente Statssekretæren kanskje kunde finne det litt påfallende, at jeg i lengere tid opholdt mig i Washington uten å anmeldes offisielt og uten å hilse på ham, all den stund mitt oppdrag i Statene og mitt nærvær i hovedstaden var almindelig kjent. Det kunde endog opfattes som mindre høflig at jeg opsøkte andre folk og stadig omgikkes assistant secretaries of state uten at jeg først hadde fremstillet mig for disses chef.

Som allerede innberettet av legasjonen, var min mottagelse i State Department preget av den største hjertelighet, og dette var ikke minst tilfelle med statssekretær Kellogg, da jeg overrakte ham et hyggelig personlig introduksjonsbrev fra en felles venn, som står ham meget nær. Med understatssekretær Grew og flere av assistant secretaries of State Wright, Carr, Stabler, Olds — var jeg jo tidligere kjent, for nogens vedkommende som college-venner fra Harvard (et sterkt bånd her i Statene), og disse har da også foruten å tilby mig all mulig assistanse her i Washington straks vist mig og min familie den vennligste gjestfrihet ved å innby oss til sine hjem. Av mest betydning var dog de ord Mr. Olds lot falle under Lundhs og min visitt hos ham nemlig: at da han antagelig får Hannevig-saken til behandling, håpet han at våre forhandlinger kunde gå for sig på hans kontor mest mulig uformelt og åpenhjertig, og at det ikke skulde skorte på ærlig bestrebelse fra hans side for å forstå og vurdere de norske synspunkter. I betraktning av denne ganske enestående elskverdighet hos State Departments funksjonærer kan jeg iallfall nu trygt forsikre, at den frykt som næredes av minister Bryn og på enkelte hold i Norge forat optagelse av Hannevig-kravet kunde virke støtende på den amerikanske regjering og forstyrrende på vårt gode forhold til Statene savner ethvert grunnlag.

Noget av mer alvorlig art som hindring for å komme frem og opnå noget i Hannevig-kravet er derimot Jones-saken, hvorom legasjonen har innrapportert i skrivelse av 22de desember med gjengivelse av Mr. Castles uttalelser dessangående. Denne hindring

vil måtte fjernes ved å tilfredsstille først State Department, helst straks innen forhandlingene i Hannevig-saken påbegynnes, og senere senator Moses med en innrømmelse gående ut på iallfall delvis dekning av Jones-kravet fra det som av Statene måtte utbetales Norge. Jeg forstår tilfulle at noget løfte eller tilsagn herom ikke kan gis formelt eller offisielt på vegne av den norske regjering, da dette vilde innebære en desavouering av norsk høiesterettsdom, og at det derfor får bli min sak som underhandler å tilfredsstille State Department såvelsom senator Moses på dette område. Dette syn på saken gav også statsminister Lykke uttrykk for i en samtale vi hadde i departementet kort før min avreise fra Oslo. Det er min hensikt å opsøke Mr. Castle allerede imorgen for å sikre mig mot nogen motstand fra den kant, og jeg har heller ikke undlatt å forberede grunnen til dette møte, som vil sees av vedlagte gjenpart av skrivelse av 29de desember til Mr. Castle fra hans venn advokat Charles Haight i New York tilsendt førstnevnte for noen dage siden.

Tilslutt kan jeg meddele at jeg igår tilskrev statssekretæren Kellogg med anmodning om å utvirke for mig audiens hos President Coolidge for å overrekke min akkrediteringsskrivelse.

(u) *F. Herman Gade.*

*

Washington, 6te januar 1927.

Det Kgl. Utenriksdepartement.

H a n n e v i g - s a k e n .

Under henvisning til min siste skrivelse av 4de ds. tillater jeg mig å meddele at den deri nevnte planlagte konferanse med Mr. Castle i State Department fant sted der igår eftermiddag med det utfall, at han erklærte at hverken han personlig eller State Department vilde reise nogen innvending eller legge nogen hindring iveien for at forhandlingene angående Hannevig-kravet optas nårsomhelst. Det får senerehen bli min sak å tilfredsstille senator Moses, hvilket han forøvrig ikke trodde vil bli nogen særlig lett sak.

Med hensyn til forhandlingene konfererte jeg også med både Assistant Secretary Olds og Mr. Hackworth, State Departments juridiske konsulent, som sammen vil få overlatt sakens behandling der. Begge disse herrer er for tiden så optatt med Meksiko-Nicaragua-vanskelighetene at de uttalte ønske om litt utsettelse med påbegyn-

Forhandlingene med Amerikas Forente Stater om erstatning til hr. Chr. Hannevig. Bilag 3.

nelsen av våre forhandlinger, og vi blev da enig om at vi skal komme tilbake til saken om vel en ukes tid og da forsøke å bestemme en dag som vil være beleilig for alle parter.

(u) *F. Herman Gade.*

*

Referat av telegram.

Washington 19de januar 1927.

Utenriksdepartementet,
Oslo.

Henvissende legasjonens dagstelegram meddeles assistant secretary Olds den 14de (19de?) dennes tilkalte Gade konferanse og erklærte U. S. A. kommer ikke til å opta noget som helst norsk krav til prøvelse såfremt norske regjering ikke samtykket gjenoptagelse såkalte Jonessak på grunnlag billighet. Denne endrede stilling skyldes formentlig politiske årsaker sannsynligvis henvendelse fra Moses til Kellogg og henger ikke sammen med Hannevigsaken. Moses' innflydelse i Senatets utenrikskomite er for nærværende av betydning for regjeringen. Amerikanske sendemann Oslo blir nu anmodet rette ny henvendelse Utenriksdepartementet angående Jonessaken. Vi finner gjenoptagelse denne sak litet tiltalende men må allikevel av hensyn nuværende og fremtidige norske interesser i Statene tilråde at anmodningen om fornyet prøvelse Jonessaken nevnte grunnlag blir imøtekommet.

Gade, Morgenstierne.

*

Washington, D. C.,
den 19de januar 1927.

1 bilag.

Det kgl. Utenriksdepartement.

I forbindelse med det av herr Morgenstierne og mig idag avsendte telegram angående State Departments, ved Assistant Secretary Mr. Olds, inntatte holdning (frontforandring) med hensyn til norske krav på Statene, tillater jeg mig hermed å oversende gjennomslag av en Mr. Olds i eftermiddag tilstillet skrivelse.

(u.) *F. Herman Gade.*

Washington, D. C.,
January 19, 1927.

Honorable Robert E. Olds,
Assistant Secretary of State.

My dear Mr. Olds:

Referring to our conversation this morning in regard to having the Norwegian Foreign Office take up the Jones Claim for renewed consideration on equitable grounds, I beg to inform you that the Norwegian Legation here as well as Mr. Morgenstierne and myself as members of the Special Mission have already cabled to our Foreign Office informing it, that you are instructing your minister at Oslo, Mr. Swenson, to now make a request for such renewed consideration of the Jones Claim, and that we have, in view of all the circumstances of the case, advised that the request be granted.

Referring to our request in respect to according us an opportunity to present to you in the near future the facts in the Hannevig case, for which purpose my Government, after mature consideration, has sent me as Special Envoy and Mr. Morgenstierne, the Chief of the Anglo-Saxon Division of our Foreign Office, as my assistant. I take the liberty of calling to your attention the following circumstances relating to the question of claims between our two countries generally and the Hannevig case in particular:

1. Norway, though a neutral, sustained in the Great War a loss of one half of its merchant marine (a much greater proportion than in the case of any belligerent) and some 2 000 sailors in assisting the ally-cause.

2. It was Norwegians, among whom especially Hannevig, and Norwegian capital that before the entry of the United States into the war commenced and for a time thereafter continued on a large scale the construction of shipbuilding plants in the United States and of vessels in same, which properties became of inestimable value to this country.

3. As to Mr. Hannevig in particular, his claim growing out of the requisitioning of his shipbuilding plants, vessels and contracts extends back to August 3rd 1917 — nearly ten (10) years — and he has as yet received nothing whatever as just compensation.

4. Norway has taken no steps toward presenting any claim for damages for the seizure forty miles off the American coast and retention for over two years of the

Bilag 3. Forhandlingene med Amerikas Forente Stater om erstatning til hr. Chr. Hannevig.

Norwegian vessel «SAGATIND», which seizure was by your courts found to be wholly illegal and unwarranted.

5. Referring to the communication of the Norwegian Legation of August 24 last and your (the Undersecretary's) reply to same of August 27, my Government has caused a law to be passed for the punishment of Norwegian vessels engaged in smuggling, this measure being directed against the smuggling of liquor into the United States, and by you acknowledged with «deep appreciation of the friendly consideration shown for the United States in the enacting of this law», and by Mr. Borah (in the Senate on January 19, 1925) characterized as «worthy of a place in the Record as a manifestation of international decency and amity».

With assurances of my high regard, I am, dear Mr. Olds,

Sincerely yours

(u.) *F. Herman Gade.*

*

Washington, D. C., 24de januar 1927.

Utenriksdepartementet.

Jeg har telegrafisk omtalt Mr. Olds' meddelelse til mig 14de ds. at State Department neppe var villig til å ta op til behandling nogen norsk reklamasjonssak forinnen Jones-saken hadde funnet en tilfredsstillende løsning. Mr. Olds ringte op i telefonen og ba mig om mulig med en gang å komme ned i departementet. Jeg skjønnte straks at noget var på ferde. Mens han under mine tidligere besøk hadde gitt uttrykk for State Departments villighet til så snart som mulig å opta forhandlingene om Hannevig-saken — og at det kun var departementets optatthet med Nicaragua- og Mexico-affærene som gjorde en kortere utsettelse nødvendig — så var hans holdning nu en helt annen. Han lot mig forstå, at State Department nøie hadde satt sig inn i Jones-saken og var kommet til det resultat at Jones hadde lidt urett, og at man i State Department ikke vilde være tilbøielig til å diskutere noget annet norsk «claim» forinnen der i en eller annen form blev gjort noget for å tilfredsstille Mr. Jones. Min antydning om at det kanskje igjen var senator Moses som var på ferde, avviste Mr. Olds bestemt. Det var State Departments egen, veloverveiede opfatning, grunnet på studium av sakens dokumenter, hvoriblandt begge domstolars kjennelser, som

han hadde gitt uttrykk for. Av sig selv uttalte Mr. Olds at dette ikke hadde noget med Hannevig-saken å gjøre. «Hannevig-case or no Hannevig-case, the Jones-case will have to be gotten out of the way,» lød hans ord. State Department hadde aldri ansett Jones-saken som avsluttet med det norske svar av oktober; dette var derfor ikke nogen gjenoptagelse av saken, men en fortsettelse. Da jeg selv ikke hadde fullt kjennskap til Jones-saken i alle detaljer, sa jeg til Mr. Olds, at jeg nødig vilde opta Jones-saken til drøftelse, og dessuten understreket jeg at vår misjon alene gjaldt Hannevig-saken, og at vi intet mandat hadde til å forhandle om Jones-saken, som jo forøvrig blev behandlet i Oslo mellem minister Swenson og Utenriksdepartementet. Jeg sa også at jeg gjerne vilde konferere med legasjonen og med Morgenstierne om saken. Den 18de ds. hadde så Morgenstierne og jeg en ny konferanse med Mr. Olds og Mr. Hackworth (State Department's Solicitor), og den påfølgende dag var vi to, samt Lundh, atter hos Mr. Olds, idet vi fant det ønskelig at legasjonens nuværende chef selv skulde påhøre Mr. Olds' uttalelser som jo angikk så sterkt våre interesser her i almindelighet. Mr. Olds gjentok i det store og hele sine tidligere uttalelser, og understreket kanskje enda sterkere at dette var State Departments eget veloverveiede standpunkt, og at det ikke hadde nogetsomhelst med nogen annen sak å gjøre.

Der blev fra vår side under alle tre konferanser med styrke hevdet det norske standpunkt; vi fremholdt at såvidt vi visste var det første gang noget fremmed land hadde vist sig uvillig til å bøie sig for en dom av vår høiesterett, og at man her måtte kunne sette sig inn i hvilket inntrykk det vilde gjøre i Norge om den norske regjering skulde imøtekomme U. S. A. i dette stykke. Vi spurte hvad man monn vilde si her i landet om en lignende anmodning skulde fremkomme fra den norske regjering. Vi omtalte hvordan den norske regjering allikevel hadde optatt saken til den grundigste overveielse for om mulig å finne en løsning, og at saken hadde vært under behandling av den samlede regjering. Når den var kommet til det standpunkt som fremgikk av det norske svar av oktober, så måtte det kunne ventes at den amerikanske regjering lot det forbli dermed. Hertil bemerket Mr. Olds at det her i landet aldeles ikke var ukjent at man lot en sak, hvor det gjaldt en erstatning av billighetshensyn, til tross for en domskjennelse av den amerikanske høiesterett i United States' favor,

bli gjenstand for videre underhandlinger og underkastet voldgift, således bl. a. i den såkalte Rio Grande-sak med England. Det var tydelig å merke at vi ingen vei kom med videre argumenter. Vi hadde en sterk følelse av at der var kommet andre krefter med i spillet. Jeg tror neppe vi tar feil i at disse krefter er politiske, og at utenriksminister Kellogg likefrem har lovet senator Moses at Jones-saken ikke vil bli sluppet. Som omtalt i vårt telegram er senator Moses' støtte i utenrikskomitéen av den største betydning for Mr. Kellogg, ikke minst nettop i disse dager. Senator Borah, komitéens formann, er i de fleste utenrikspolitiske spørsmål State Department's skarpeste motstander; det er da klart hvor viktig det er å ha viceformannen, Moses, på sin side. Det vil lett kunne forståes at hans forlangende om at Jones-saken skal fremmes av all kraft, under disse omstendigheter blir imøtekommet av Mr. Kellogg.

Vi lovet Mr. Olds at vi vilde tilråde det norske utenriksdepartement atter engang å se på saken og overveie muligheten for en ordning, uten at vi selvfølgelig kunde si noget om utsiktene for å nå et annet resultat enn tidligere. Når Swensons nye henvendelse fremkommer, formentlig inneholdende ytterligere momenter, vilde man vel forøvrig ihvertfall ikke straks avvise saken. Ved å love å overveie den påny binder man sig jo ikke, men opnår tid til overveie det endelige svar. Dette svar blir av stor viktighet for vår stilling her, i hvad retning det enn kommer til å ga.

Det er ganske unødig for mig her å gjenta de omstendigheter som gjør det så usmakelig for oss å bøie oss for Amerika i dette stykke. Vi føler disse sikkert like sterkt her som hjemme, og vi har gjort vårt beste for i State Department å gi uttrykk for vårt syn. Spørsmålet er efter vår mening bare hvorvidt presset fra amerikansk side skulde bli så sterkt at vi finner av hensyn til våre andre interesser å burde bøie av. Dette kan tilslutt bli et maktspørsmål.

Hvad vi har funnet det vår plikt å innberette, og jeg gjentar det her, er at State Department utvilsomt tar denne sak meget alvorlig, og at de uttalelser som nu gjentagne ganger er falt fra Mr. Olds sikkert gir uttrykk for dets virkelige mening og ikke er skremneskudd. Som departementet vil ha sett, deler legasjonen denne opfatning av situasjonen. Vi har liten tro på at State Departments holdning kan rokes ved argumenter.

Da vi sist skiltes fra Mr. Olds spurte jeg ham om det han hadde sagt gav uttrykk for State Departments definitive holdning, og henstillet inntrengende til ham å modifisere denne iallfall forsåvidt angikk spørsmålet om optagelse av forhandlinger i Hannevig-saken. Han sa, at dette måtte han forelegge for Mr. Kellogg, og skulde så gi mig endelig svar. Samme dag sendte jeg ham så det brev hvorav jeg under 19de ds. tilstillet Departementet gjenpart. Såfremt jeg ikke en av de nærmeste dager mottar Mr. Olds' svar vil jeg søke ham påny.

(u.) *F. Herman Gade.*

Referat av telegram.

Oslo 25de januar 1927.

Norges Legasjon,
Washington D. C.

Swenson har nu overrakt note Jones-saken. At denne sak atter bragt frem har vakt stor skuffelse. De kjenner vår høieretts prestige og vil forstå helt umulig foreta noget der kan utlegges som uttrykk for at dommen ikke er rettferdig. Vi hadde håpet Gade hadde hatt held med sig ved direkte henvendelse bløtgjøre Moses og Jones. Ønskelig vite førenn saken avgjøres om ikke Gade ved hjelp innflytelsesrike venner kan erholde ordning Jonessaken uten oprettholdelse krav nogen slags ydmykende innrømmelse fra norsk side. Dette kun et forsøk bringe saken heldig løsning og helt fortrolig.

Esmarch.

*

Referat av telegram.

Washington 25de januar 1927.

Utenriksdepartementet,
Oslo.

Har forelagt sak, nevnt Deres dags-telegram for Gade som gjentar uttalelse sitt telegram nittende dennes og går utfra dessverre ingen nytte bløtgjøre Moses Jones da amerikanske utenriksdepartement efter inngående overveielse har antatt sig saken som sin egen.

Morgenstjerne har igår av person som står nær presidenten bragt i erfaring senator Moses også henvendt sig Coolidge og har erholdt støtte begge senatorer fra Massachusetts som nylig forestillet for presidenten delegasjon Ny-Englands skotøifabrikanter hvilke i samme anledning søkte presidenten. Dette viser hvilken betydning saken her har antatt.

Lundh.

Bilag 3. Forhandlingene med Amerikas Forente Stater om erstatning til hr. Chr. Hannevig.

*

Washington, D. C., 5te februar 1927.

Det Kgl. Utenriksdepartement.

På grunn av den vanskelige stilling Hannevigsaken var kommet i vesentlig som følge av de meget skadelige avisartikler hvorom departementet er blitt underrettet i forskjellige telegrammer fra legasjonen såvelsom fra mig og hr. Morgenstjerne, fant jeg å burde ved telegram av 23de januar få bekreftet min antagelse at saken fremdeles ønskedes fremmet, og bekreftelsen herpå blev også gitt ved departementets svar-telegram av 24de samme måned. De omhandlede vanskeligheter er følgende:

1) Den amerikanske regjering nekter å opta til undersøkelse eller forhandling noget som helst norsk krav — således også Hannevigkravet — inntil den norske regjering går med på å opta Jonessaken til fornyet overveielse på billighetsgrunnlag, idet State Department gjør gjeldende, at det efter grundig undersøkelse og moden overveielse er av den bestemte mening at denne sak dreier sig om et fullt berettiget og rettferdig krav, som tiltross for norsk høiesterettsdom av billighetshensyn, ikke bør avvises. Man påstår, at bortsett fra sakens rent juridiske side, har majoritetsdommen undlatt å gi disse billighetshensyn den vekt de fortjener, og at de rette synsmåter er å finne både i den av handelsretten enstemmig avsaatte dom og i høiesterettsdommen Bonnevies dissenterende kjendelse. Det er ikke minst denne siste som State Departments juridiske avdeling påberoper og slutter sig til som korrekt juridisk sett såvelsom billighetsbetraktet.

Man har allerede telegrafisk innberettet hvor stort et politisk apparat er blitt satt igang for å formå den amerikanske regjering til å anta sig Jonessaken — ved senator Moses og hans Massachusetts kollegers henvendelser, ikke blott til State Department, men endog til presidenten — ved De Forenede New England Skøtoifabrikanters foretrede for presidenten o. s. v.

2) De for Hannevigsaken så skadelige artikler, som tok sin begynnelse i New York Herald Tribune av 20de januar og senere jevnt har forekommet i den amerikanske såvelsom den norsk-amerikanske presse. Som allerede meddelt av Legasjonen er det bragt på det rene at disse artikler vesentlig har sin oprindelse i minister Bryns hus, hvor i særdeleshet fruén har latt sig forlede til å gi interviews (således til Mr. Gerald Wynn Wynne av nyhetsbureauet Capital City News

20de januar) foruten at hun ellers både tidligere og senere har faret med løsmunnet snakk omkring i byen, som det synes i den hensikt å fremstille sin mann som urettferdig behandlet av den norske regjering og falt som en martyr for sine prinsipers og samvittighets skyld. Dertil kom den opplysning at den norske regjering ikke vilde utnevne en efterfølger til minister Bryn inntil Hannevigsaken var avgjort. Av disse avisartikler kan eksempelvis hitsettes:

Fra New York Herald Tribune for 20de januar:

«Minister Bryn's attitude in the Hannevig shipping claims case had developed into a wide difference of opinion between him and his government.»

«A new Minister probably will not be named until the shipping claims case has been disposed of.»

Fra Washington Post for 20de januar:

«The recall order is said to have followed Mr. Bryn's refusal to allow Mr. Gade to handle the Hannevig matter and his declination of appointment to a position in Norway.»

Fra The Evening Star (Washington) for 20de januar:

«It was Mr. Bryn's refusal to handle these claims, it was learned officially, that led to his recall. The Minister, his friends explained, simply disagreed with his Government on the matter and felt that he could not perform conscientiously the duties asked of him.»

Fra Washington Post for 21de januar:

«Bryn . . . has made no plans for the immediate future, it was stated at his home last evening. His recall, it was said, was brought about as a result of difference of opinion with his Government over a Norwegian shipping claim, which he refuses to press.»

Fra en Boston-avis for 21de januar:

«. . . because he could not agree with his Government as to the wisdom of pressing Norwegian shipping claims against the United States.»

«. . . is has been known that the Minister was unable to see the expediency in pressing certain of the Norwegian claims.»

Forhandlingene med Amerikas Forente Stater om erstatning til hr. Chr. Hannevig. Bilag 3.

Fra Evening Star (Washington) for 28de januar:

«he formally retired to private life as a result of his difference of opinion with his own Government over some Norwegian shipping claims that are being pressed against The United States.»

Fra Nordisk Tidende (N. Y.) for 27de januar; NB. til tross for legasjonens dementi:

«nogen endelig avgjørelse (i utnevning av Bryns etterfølger) vil ikke bli tatt før regjeringens krav i Hannevig-saken mot Shipping Board er ferdigbehandlet.»

(Redaksjonsartikkel): «Man har også grunn til å tro at den krasse måte, hvorpå affæren er blitt lansert vil virke skadelig på de underhandlinger som minister F. H. Gade og byråchef W. Morgenstjerne nu fører med den amerikanske regjering i anledning av Hannevigske fordringer mot U. S. Shipping Board.»

Mens State Department ikke legger skjul på at det anser Hannevigkravet meget svekket ved minister Bryns holdning, har selvfølgelig Shipping Board kastet sig over disse artikler og utnyttet dem til det ytterste, således i

Washington Post for 21de januar:

«According to Shipping Board officials the Norwegian envoy Mr. Bryn refused to press the Hannevig claim against the board because he felt the grounds presented by his fellow-countrymen were not substantial.»

(u.) *F. Herman Gade.*

*

Washington, D. C., 23de februar 1927.

Fortrolig.

Utenriksdepartementet.

Som meddelt i mitt telegram av 4de ds. ønsket Mr. Olds å avvente teksten til den siste norske note i Jones-saken forinnen State Departement gav endelig svar angående påbegynnelse av forhandlingene i Hannevig-saken. Vår legasjon har mottatt gjenpart av noten, datert 2nen ds., allerede torsdag i forrige uke (17de februar) og jeg trodde sikkert å kunne gå ut fra at State Departement hadde mottatt dens tekst i oversettelse fra Minister Swenson, da jeg sammen med Morgenstjerne idag søkte Mr. Olds. Så viste sig imidlertid ikke å være tilfelle. Mr. Olds uttalte at han dessverre derfor heller

ikke idag kunde gi noget definitivt svar, men tilføiet at han forstod og sympatiserte med vårt naturlige personlige ønske om å komme i arbeide snarrest mulig, efter at vi nu i 2—3 måneder hadde ventet på optagelse av forhandlingene. Jeg benyttet anledningen til å fremholde den betydning som blev tillagt Hannevig-saken såvel i Norge som i norsk-amerikanske kretser, og den grundige undersøkelse som den norske regjering hadde undergitt saken forinnen den besluttet å ta den op med den amerikanske regjering. Jeg gjenkalte også i erindringen den måte hvorpå Mr. Olds, da jeg først kom til Washington i desember, hadde mottatt mig, og hans uttalelser om at man i State Department satte pris på at saken blev optatt nettop på denne måte. Mr. Olds sa, at han hadde håpet at man i Norge vilde optatt Jones-saken til drøftelse på samme måte og truffet en ordning ad administrativ vei. Istedet hadde man henvist saken til voldgift. Jeg fremholdt at man ikke måtte se bort fra, at dette var en stor innrømmelse fra norsk side. Det var, såvidt jeg visste, første gang den norske regjering var gått med på å undergi en sak, som var blitt avgjort ved rikets høiesterett, voldgift. Jeg henstillet intregende at man ikke måtte se bort fra, at Norge her hadde strukket sig meget langt. Mr. Olds lot falle enkelte uttalelser som vi nærmest forstod derhen, at man her var tilbøielig til å gi Hannevig-saken samme behandling som vi hadde gitt Jones-saken, — m. a. o. at man ikke vilde ønske å forhandle direkte om førstnevnte sak, men foreslå den undergitt voldgift. Han var dog ikke helt klar på dette punkt, og jeg fant ikke for nærværende å burde gå nærmere inn på spørsmålet om en løsning ad denne vei. Mr. Olds gjentok, at han ikke ønsket å gi noget endelig svar før han hadde mottatt notens tekst fra Swenson; dette mente han måtte skje i løpet av de nærmeste dager. Han vilde da underrette mig. Hvis vi ikke får beskjed innen to dager vil jeg søke ham påny. Vi må nu med rette kunne forlange at man ikke lenger holder oss gående her på det uvisse.

(u.) *F. Herman Gade.*

*

Referat av telegram.

Washington 28de februar 1927.

Utenriksdepartementet,
Oslo.

Hadde samtale Olds 23de ds. hvorom beretning postet samme dag. Herunder opplystes at amerikanske sendemann Oslo ennu

Bilag 3. Forhandlingene med Amerikas Forente Stater om erstatning til hr. Chr. Hannevig.

ikke har innsendt norske regjerings note Jonessaken. Assistant secretary antydte at både Hannevigsaken og Jonessaken burde kunne underkastes vordgiftsbehandling. Definitivt svar er lovet snarest men fornyet forespørsel tre dager siden resulterte meddelelse beklageligvis neppe mulig gi svar før etter oppløsning kongressen 4de mars. Gjennagte ganger tidligere så vel som nu har jeg best mulig søkt påskyndet sakens behandling og antar nu avgjørelse ikke langt borte.

Gade.

*

Washington, D. C., 28de februar 1927.
1 bilag.

Det Kongelige Utenriksdepartement.

Under henvisning til mitt telegram av idag, der i besvarelse av Departementets telegrafiske forespørsel av 26de ds. (lørdag) opplyser om stillingen i forhandlingene med State Department, tillater jeg mig å vedlegge gjenpart av en note jeg idag har tilstillet Assistant Secretary of State Olds, hvorav det vil fremgå, at intet undlates for å fremskynde sakens behandling.

(u.) F. Herman Gade.

Washington, D. C., February 28, 1927.

Hon. Robert E. Olds,
Assistant Secretary of State.

My dear Mr. Olds.

Referring to our conference on the 23rd instant, I beg herewith to enclose (two copies of) my own translation of the Norwegian Government's note of February 2nd to Mr. Swenson, your Minister at Oslo, which I believe renders into English as accurately as possible the context of that note.

In a telephone conversation my associate Mr. Morgenstjerne had with your assistant Mr. Phenix on the 25th instant we were given to understand that, while you had just received from Mr. Swenson a translation of the Norwegian note, you would prefer to have the question of the Jones-claim and the Hannevig case go over until the adjournment of Congress on March 4th. For the reasons stated by me in our last conversation and the fact of having received a new cable of inquiry from my Government I earnestly hope that you may find it convenient to take the matter up with us very soon after that date and notify us of

a time for such a conference at your office.

With assurances of my high respect,
I am, my dear Mr. Olds,

Sincerely yours

(u.) F. Herman Gade.

*

Referat av telegram.

Washington 10de mars 1927.

Utenriksdepartementet,
Oslo.

Fungerende statssekretær uttaler i note til mig 8de ds. bl. a. at det amerikanske utenriksdepartement oppfatter Norges note vedrørende Jonessaken således at den norske regjering avslår endelig å ta noget skritt til ordne saken administrativt vei og at regjeringen i U. S. A. meget beklager dette standpunkt. Det fremheves at amerikanske regjering fremdeles er av opfatning at Jones i høi grad er blitt forfordelt og da hans firma har uttømt alle sine rettsmidler vilde eneste mulige arrangement av praktisk nytte for Jones bestå i anvendelsen av administrativ foranstaltning. Ennskjønt den norske regjering således som det synes endelig avslår innrømme sakens oplagte billighet, vil det amerikanske utenriksdepartement i det mellomfolkelige vennskaps interesse og hensett til den aktelse som regjeringen i U.S.A. har for Norges regjering dog ikke avslå å undersøke hvilket som helst krav fremsatt av norske regjering. Preliminære undersøkelser vedrørende Hannevigs sak har imidlertid resultert i en alvorlig hindring for at State Department for nærværende kan opta Hannevigs krav til behandling, nemlig at Finansdepartement offisielt meddelt at Hannevig skylder U. S. A.s regjering ca. 10 millioner dollars for ubetalte skatter. Skattesaken må derfor først ordnes og utenriksdepartementet villig formidle konferanse mig og finansdepartementet. Anføres tilslutt at ifølge meddelelser Shipping Board har U.S.A.s regjering rede svar på alle krav hittil fremsatt Hannevigs vegne.

Jeg utarbeider nu svarnote og anser mig bemyndiget avlevere sådan. State Departments note inneholdt endel faktiske uriktigheter. Standpunktet at voldgift Jones-saken utilfredsstillende er overraskende og stemmer ikke overens med tidligere uttalelser assistant secretary og henvisning til amerikanske presedenser voldgift. Utber mig bemyndigelse i tilfelle foreslå voldgift enten for Hannevigsaken alene eller for Jones og Hannevigsaken sammen.

Gade.

Forhandlingene med Amerikas Forente Stater om erstatning til hr. Chr. Hannevig. Bilag 3.

Referat av telegram.

Oslo 11te mars 1927.

Minister Gade,
Washington D. C.

Bemyndigelse avgi svarnote meddeles jeg antar imidlertid ikke man fra norsk side bør foreslå voldgift Hannevigsaken idet denne ialfall foreløbig bør behandles ved direkte underhandlinger. Yderligere opplysninger imøtesees vedrørende omtelegraferte skattekrav. Angående Jonessaken forutsetter jeg offisielt svar mottas gjennom minister Swenson så denne sak bør holdes utenfor.

Lykke.

*

Washington, D. C., 14de mars 1927.
2 bilag in duplo.

Utenriksdepartementet.

Jeg har den ære vedlagt å sende avskrift in duplo av State Departments note¹ av 8de ds. omhandlet i mitt telegram av 10de ds. Likeledes sendes avskrift av min svarnote,² datert 12te ds., avsendt på grunnlag av departementets telegram av 11te ds.

Svarnoten taler for sig selv. Jeg har, som det vil sees, ikke funnet å burde gå nærmere inn på det i State Departments note reiste skattespørsmål, idet jeg først ønsker å høre Treasury Departments begrunnelse av det omhandlede skattekrav på 10 millioner dollars. Jeg har underhånden muntlig anmodet vedkommende embedsmann i State Department om å arrangere en konferanse som foreslått med Treasury Department.

(u.) *F. Herman Gade.*

*

Referat av telegram.

Washington 16de mars 1927.

Utenriksdepartementet,
Oslo.

Understatssekretæren i Finansdepartementet uttalte konferanse igår forbemeldte skattekrav vedrørte Hannevigs inntekter året 1917. Rettsavgjørelse var imidlertid 1925 gått finansdepartement imot hvorfor

dette ikke hadde legalt krav på summen, men var av den opfatning at hvis der blev forhandlinger Hannevigsaken på billighetsgrunnlag burde hensyn også tas skattekravet dog for langt mindre sum enn nevnte ti millioner dollars. Som svar min direkte forespørsel erklærte han finansdepartementet ikke spesielt forlangte ordning skattesaken førenn forhandlinger blev igangsatt mellem amerikanske utenriksdepartement og mig. Lovet underrette State Department herom. Betraktning sistnevnte departements note er uttalelser gunstige.

Gade.

*

Washington, D. C., 19de mars 1927.

Det Kgl. Utenriksdepartement.

I tilslutning til min skrivelse av 14de ds. samt telegram av 17de ds. har jeg den ære å sende vedlagt avskrift av note¹ fra State Department til mig av 15de ds. samt av min svarnote² av 17de ds.

(u.) *F. Herman Gade.*

*

Washington, D. C., 19de mars 1927.

Det Kgl. Utenriksdepartement.

Under henvisning til min skrivelse av 3dje januar som bekreftet telegram avsendt fra New York nogen dager tidligere angående ønskeligheten av en nærmere prøvelse av de i Hannevigs norske bo anmeldte krav, har jeg den ære å forhøre hvorledes denne sak nu står. Jeg har nettop mottatt en forespørsel fra den juridiske konsulent i Hannevigs amerikanske bo, advokat Saul S. Myers, angående stillingen i Hannevig-saken.

(u.) *F. Herman Gade.*

*

Referat av telegram.

Oslo 29de mars 1927.

Minister Gade,
Washington D. C.

Telegrafer når Morgenstjerne er ventende tilbake hertil.

Utenriksdepartement.

¹ Se under bilag 4, side 62.

² Se under bilag 4, side 63.

¹ Se bilag nr. 4, side 65.

² Se bilag 4, side 65.

Bilag 3. Forhandlingene med Amerikas Forente Stater om erstatning til hr. Chr. Hannevig.

Telegram.

Washington 29de mars 1927.

Utenriksdepartementet,
Oslo.

Nærmeste uker vil formentlig bringe viktig utvikling Hannevigsaken hvorom innberettes hvorfor vilde anse meget beklagelig og skadelig for sakens behandling om Morgenstjerne skulde avreise nettop nu efter det lange ophold. *Gade.*

*

Washington, D.C., den 29de mars 1927.

Det kgl. Utenriksdepartement.

Som meddelt i min skrivelse av 19de ds. har advokat Saul S. Myers, New York, nylig forespurt om stillingen i Hannevigsaken, spesielt forsåvidt angår prøvelsen av de i det norske bo anmeldte krav. Under et besøk i New York i forrige uke hadde Morgenstjerne en samtale med Myers og meddelte ham herunder hvad som ansåes formålstjenlig vedrørende sakens stilling. Mr. Myers viste tegn til utålmodighet over, at der ennå ikke forelå noget nærmere om det samlede beløp som de norske krav, efter foretatt prøvelse, beløp sig til. Han fremholdt, at han og det amerikanske bos bestyrer, Mr. Wise, nu ønsket å treffe en avtale med oss om fordelingen av et eventuelt erstatningsbeløp, og at de ikke ønsket å vente hermed inntil en mulig erstatning virkelig forelå. Hvis ikke der nu snart forelå meddelelse om de norske krav virkelige størrelse måtte han insistere på en overenskomst selv uten at denne viktige faktor var bragt på det rene. Han tilføiet at det vilde være til fordel for våre forhandlinger her om en sådan overenskomst kunde bli truffet snarest, idet han og Mr. Wise da vilde føle sig opfordret til på alle måter å støtte oss overfor de amerikanske myndigheter; dette hadde de mindre lyst på før de visste at det amerikanske bos interesser vilde bli fullt tilgodesett. Vi vilde bli overrasket, uttalte han, over den innflydelse han og Mr. Wise kunde råde over når det gjaldt. (Denne uttalelse tar vi med adskillig reservasjon.)

Morgenstjerne meddelte ham at vi allerede ved nyttårstid hadde tatt dette spørsmål op, og at vi ventet snart å høre hvordan det gikk med prøvelsen av kravene. Vi var selv på det rene med at før en sådan prøvelse hadde funnet sted, hadde vi intet grunnlag for en forholdsmessig deling av et mulig erstatningsbeløp. Morgenstjerne kunde dog ikke medgi at saken var så absolutt presserende, da det jo i beste fall vilde ta

lang tid før et erstatningsbeløp kunde bli utbetalt. Det må i tilfelle bevilges av kongressen, som nu ikke trer sammen igjen før i desember måned. Det var sikkert et betydelig arbeide forbundet med denne prøvelse, uttalte Morgenstjerne, og han håpet at vi allerede straks kunde regne med hans og Mr. Wises velvilje og, hvis nødvendig, bistand. Morgenstjerne fikk inntrykk av at Myers' noget aggressive holdning ikke var så alvorlig ment, men at hans hensikt var å søke påskyndet en overenskomst med oss. Vi må dog bestemt fastholde ønskeligheten av at der gjøres all mulig fortgang med prøvelsen av kravene. Mr. Myers er en noget uberegnelig herre, og vi kan ikke vite hvor lenge det vil bli mulig å bevare hans hittil velvillige nøytralitet. Vi kan heller ikke se helt bort fra muligheten av at han, eller særlig Mr. Wise, under visse omstendigheter kunde bli av nytte som aktive forbundsfeller under forhandlingene.

Mr. Myers har gjort mig bekjent med følgende telegram, som han nettop i disse dager har mottatt fra advokat Chr. Vogt angående det her omhandlede spørsmål:

"Claims filed for about thirty one million crowns sixteen hundred thousand dollars eighty five thousand pounds stop No claims allowed yet nor finally examined probably considerable amounts will be expunged or reduced but impossible to state present moment how much Stop Most claims need to be thoroughly examined and claimants must produce further evidence this however will cause considerable work through months and Norwegian Estate has no means to pay such work."

Jeg håper dette ikke er således å forstå, at arbeidet med kravenes prøvelse står i stampe. Dette vilde, hvis noget opnåes ved forhandlingene her, kunne få uheldige følger for de norske kreditorer. Hvad angår finansieringen av det arbeide det her gjelder så er det et spørsmål som jeg selvfølgelig ikke kan ha nogen mening om.

(u.) *F. Herman Gade.*

*

Washington, D.C., 31te mars 1927.

Fortrolig.

Utenriksdepartementet,
Oslo.

Gjennem en felles ven hadde jeg forleden dag anledning til å gjøre senator Moses' bekjentskap. Da han hørte hvem jeg var og min misjon her i landet lot han straks til å være ajour. Han bragte selv Jones-saken på baue, og gav uttrykk for

det syn på denne som vi hittil har fått referert gjennom andre: Man kunde i Norge like godt først som sist være klar over, sa han, at forinnen der var truffet en rimelig ordning i Jones-saken, vilde intet norsk krav, av hvilken som helst art, bli imøtekommet av Kongressen. Det skulde han nok sørge for; han var blitt lurt et par ganger, men nu hadde han truffet forholdsregler som vilde hindre at noget sådant gjentok sig. Han var nylig blitt gjenvalgt, så vi vilde finne ham på hans plass i Senatet foreløbig i 6 år til, sa han. Hans tone var halvt spøkefull, men der lå utvilsomt fullt alvor bak hans uttalelser.

Jeg bemerket at nu hadde jo den norske regjering erklært sig villig til å undergi saken voldgift, en innrømmelse som for vårt og sikkert for de fleste andre lands vedkommende var uten presedens. Mere kunde dog ikke forlanges, og jeg vegret mig ved å tro, sa jeg, at U. S. A. vilde fastholde sin avvisning av å la saken prøves av uhildet tredjemann. Moses kunde ikke la være å innrømme at den norske regjering her hadde strukket sig så langt som med rimelighet kunde forlanges, og jeg fikk det bestemte inntrykk, at han mente at vårt forslag burde aksepteres. Jeg bemerket at det sikkert vilde ha stor betydning om han vilde tale med State Department om dette spørsmål, og det lovet han å gjøre. Han skulde reise bort noen dager, men vilde ved sin tilbakekomst i slutten av inneværende uke, søke Mr. Olds. Jeg tillegger denne senator Moses' holdning adskillig betydning, idet jeg har vanskelig for å tro at State Department for sitt eget vedkommende vil fastholde sitt steile standpunkt, hvis det viser sig at Moses ikke insisterer på en ordning ved «administrativ diskresjon».

Det viser sig, at Treasury Departments arbeide med å samle materiale angående skattekravet overfor Hannevig har tatt lengere tid enn det blev stillet oss i utsikt av Mr. Ogden Mills. Visse opplysninger har man således måttet innhente fra New York. Dette har jeg underhånden bragt på det rene gjennom en høiere embedsmann i Treasury Department som jeg personlig står nær. Denne har av sig selv tilbudt å søke saken påskyndet så meget som mulig, og han holder mig ajour med stillingen. Så snart materialet blir oversendt til State Department, — og det ventes å ville skje en av de nærmeste dager —, vil han underrette mig, og jeg vil da straks henvende mig til Mr. Olds og bestemt henstille at der nu absolutt ikke må bli ytterligere utsettelse med optagelse av forhandlingene.

Vi har i løpet av de siste uker på forskjellig hold søkt å finne støtte for vår sak, såvel her som i New York. Morgenstierne har således sistnevnte sted hatt konferanse bl. a. med Cappelen-Smith og med Mr. Cuthell, Shipping Board's tidligere generaladvokat. Herom dog nærmere senere, eftersom situasjonen utvikler sig.

Jeg mottok igår departementets telegram nr. 6 angående Morgenstiernes tilbakekomst. Som jeg straks telegraferte vilde jeg anse det meget beklagelig nu å miste Morgenstierne, som har et inngående kjennskap til saken og gjør sitt ytterste for å medvirke til et godt resultat. Som det vil fremgå av ovenstående mener vi å ha grunn til å håpe at der nu virkelig vil komme mere fart i forhandlingene. Jeg kan ikke tro annet enn at der i løpet av april vil bli såvidt klarhet over stillingen og utsiktene, at noget mere bestemt kan sies om Morgenstiernes hjemreise.

(u.) *F. Herman Gade.*

*

Referat av telegram.

Washington 14de april 1927.

Utenriksdepartementet,
Oslo.

Understatssekretær Olds meddelte under samtale igår at amerikanske utenriksdepartement foregående dag hadde mottatt lenge avventede skriftlige uttalelse om skattespørsmålet fra finansdepartementet. Han antydde at for Hannevigs vedkommende var summen omkring 1 700 000 dollars som måtte bli å ta i betraktning dersom Hannevig erholdt erstatning. Jeg forstod ham derhen at denne sak og Jonesaken ikke lengere var betraktet som hindring for optagelse av forhandlinger. I motsetning til tidligere holdning fant understatssekretær at bestemt fremsettelse billighetskrav fra norsk side var ønskelig som forhandlingsgrunnlag. Han bad mig levere skriftlig redegjørelse over vår regjerings begrunnelse. Tør forutsette jeg er autorisert avgi note sådan art.

Gade.

*

Telegram.

Washington 16de april 1927.

Utenriksdepartementet,
Oslo.

Godhetsfullt bekreft bemyndigelse noten bor avleveres mandag.

Gade.

Bilag 3. Forhandlingene med Amerikas Forente Stater om erstatning til hr. Chr. Hannevig.

*

Telegram.

Washington 18de april 1927.

Utenriksdepartementet,
Oslo.

State Department bekrefter muntlig holdning indtatt konferansen trettende nemlig forlanger grei besked ved skriftlig note hvorvidt Norge fremsetter billighetskrav samt almindelig begrunnelse diplomatisk intervention uten hvilket State Department ikke finner kunne opta saken. Godhetsfult meddel bemyndigelse og instruer standpunkt saafremt voldgift foreslås.

Gade.

Referat av telegram.

Washington 20de april 1927.

Utenriksråd Esmarch,
Oslo.

Personlig. Finner måtte fastholde opfatning at henvendelse til amerikanske regjering ikke nu bør formuleres som krav men som saklig venskapelig drøftelser med formål mindelig avtale erstatning billighetsgrunnlag. Opfatter dette som norsk regjerings standpunkt jfr. Bredals redegjørelser og er bestyrket i opfatning at sådan fremgangsmåte for tiden bedst skikket sakens fremme. Olds uttalelser trettende dennes oppfattet jeg ikke som anmodning fremsettelse av krav men som anmodning om skriftlig begrunnelse av norske regjerings opptagelse av saken. Lørdag 16de ds. har jeg muntlig og skriftlig¹ meddelt Gade alt dette og har også overlevert ham utkast henvendelse til amerikanske utenriksdepartement slik som denne overensstemmende mitt beste skjønn bør formuleres. Finner ikke kunne overta ansvar annen formulering. Kan ikke uttale mig om telefoniske henvendelse fra Gade til Olds' sekretær under mitt fravær mandag ei heller om hans telegram samme dag som jeg ikke har sett.

Morgenstjerne.

Referat av telegram.

Oslo 21de april 1927.

Minister Gade,
Washington D. C.

De bemyndiges tilstille State Department note hvori fremsettes forslag billighetserstatning samt generell begrunnelse for

diplomatisk intervensjon. For tilfelle U. S A. foreslår voldgift bør De erklære at De er bekjent med at Deres regjering foretrekker direkte underhandlinger ved særskilte utsendinger men at De utber Dem nærmere forholdsordre.

Lykke.

*

Washington, D. C., 26de april 1927.

Det Kgl. Utenriksdepartement.

Jeg tillater mig hoslagt å oversende den note¹ som sidst lørdag eftermiddag, 23de ds., blev avlevert i State Department, samt av det deri omtalte medfølgende memorandum.

(u.) *F. Herman Gade.*

*

Washington, D. C., 29de april 1927.

Fortrolig.

Det Kgl. Utenriksdepartement.

I Hannevigsaken legges der oss stadig nye hindringer iveien, og det later til at vårt arbeide skal vanskeliggjøres like til det siste ved ondsindige avisskriverier både hjemme og her i Amerika, beregnet på å skade saken.

Ulike værst i så henseende, efter hvad jeg har bragt i erfaring fra funksjonærer i State Department, har ubetinget den artikkel vært som stod i Norges Handels- og Sjøfartstidende for 24de januar med overskrift «Ministrene Bryn og Gade» fra hvad avisen betegnet som «en høit æret innsender», og som blev gjengitt i «Nordisk Tidende» for 17de februar med overskrift «De første Bølger i Ministerstriden — En interessant Orientering fra anset Hold». Det må være innlysende hvad inntrykk der er blitt skapt i State Department ved en artikkel der fremstiller Hannevigsaken rett og slett som «et motsetningsforhold mellem minister Gade og minister Bryn», for hvilken «herrerne Gade og Morgenstjerne er gått inn» og hvis utfald «umulig kan bli konsekvenser for de mænd som har drevet verket», og som videre uttaler at den spesielle misjon til Washington er et middel til at «han (Gade) lanseres nu som minister Bryns efterfølger» og fremfor alt uttrykkelig gjør opmerksom på at «den norske regjering har stått tvilende og splittet».

Helt avset fra spørsmålet om det for Morgenstjerne og mig avgjort injurierende

¹ Se bilag 5, side 87.

¹ Se bilag nr. 4, side 66.

ved denne artikkels uriktige anførsler og infame insinuasjoner og min personlige plikt til og hensikt å trekke forfatteren til ansvar, hvorom jeg et par ganger har telegraferert det ærede departement, forekommer det mig kun riktig at regjeringen under de ovenomtalte omstendigheter straks trekker vedkommende til ansvar for den bevislige store skade han har tilføiet en sak, som den norske regjering har antatt sig og gjort til sin egen, så meget mer som vedkommende i pressen betegnes som «høit æret indsender» og «anset hold».

Igår inneholdt New York World den vedlagte artikkel som med sin overskrift «Norway shows insistence» og den opplysning at den norske regjering ikke akter å utnevne nogen ny minister til Statene inntil der er oppgjør for visse skibskrav, vil sees å være i høieste grad egnet til å virke forstyrrende på de pågående forhandlinger i Hannevigsaken og ikke minst nettop nu da man behandler vår siste note som retter en så sterk appell til den amerikanske regjering forståelse, retferdighetssans og høisind. Da artikkelen kom til «World» som en korrespondanse fra Washington gikk jeg straks iveri med å opspore dens oprindelse og fikk heri også god hjelp av en ung medarbeider i «The Evening Star», Mr. James Lee, som grunnet vårt lange bekjentskap gjerne vilde stå til tjeneste. Efter foretatte undersøkelser var han istand til å opplyse at artikkelen skrev sig fra nyhetsbyrået «Capital News Company» og var forfattet av en der ansatt Mr. Pell, som igjen hadde sine opplysninger fra «et vel orientert hold». Mr. Pell har hos «Capital News Co.» avløst den Mr. Wynn, der, som det vil erindres opnådde 10de januar et intervju i et hus her i Washington, som dengang hadde en hel rekke for Hannevigsaken skadelige avisartikler til følge. Det fortelles mig at man i omhandlede hus fra en ung funksjonær i State Department stadig mottar opplysninger om Hannevigsakens stilling og at disse opplysninger kolportereres videre. Jeg anser de mulige følger av denne siste avisartikkel å være av så alvorlig art, at jeg vil anmode chargé d'affaires Lundh ved hans tilbakekomst fra New York imorgen om å tale med en av de høiere funksjonærer i State Department for å motarbeide det uheldige inntrykk som artikkelen kan ha skapt der.

(u.) *F. Herman Gade.*

*

Washington, D. C., 29de april 1927.

1 bilag.

Det kgl. Utenriksdepartement.

Av vedlagte gjenpart av skrivelse av 26de ds. fra State Department vil det sees at innholdet av vor note av 22de ds. er blitt forelagt «the appropriate offices of this Government» til overveielse. Hermed menes vel regjeringsadvokaten (Solicitor General) og Shipping Board, hvis uttalelser altså må avventes førenn State Department kan innta holdning til vor note — enten ved svarnote eller i videre konferanse om Hannevigsaken.

I en fra Christoffer Hannevig i London nettop mottat skrivelse meddeles at det er både hans og hans fars bestemte ønske at saken om mulig blir gjenstand for voldgiftsbehandling i Haag.

(u.) *F. Herman Gade.*

Department of State
Washington, April 26, 1927.

Mr. F. Herman Gade,
Minister of Norway
on Special Mission.

Sir:

I have the honor to acknowledge the receipt of your note of April 22, 1927, with its enclosures, and to inform you that the questions presented therein are receiving the careful consideration of the appropriate offices of this Government.

Accept, Sir, the renewed assurances of my highest consideration.

For the Secretary of State:

(u.) *Robert E. Olds.*

Washington, D. C., 2den mai 1927.
Nr. 472.

Fortrolig.

Utenriksdepartementet.

Idet jeg henviser til Minister Gades skrivelse av 29de f. m. har jeg den ære å meddele at jeg idag opsøkte chefen for State

Bilag 3. Forhandlingene med Amerikas Forente Stater om erstatning til hr. Chr. Hannevig.

Department's vesteuropeiske avdeling, Mr. Marriner, i anledning artikkelen i «New York World» den 28de f. m., som også blev optatt i «New York Times» for samme dag. Jeg forsikret Mr. Marriner at artikkelen savnet ethvert grunnlag og han uttalte straks at State Department ingen offisiell notis hadde tatt derav, idet departementet gikk ut fra at den nærmest var et opkok av de skrivelser som fant sted i slutten av januar d. å.

(u.) *A. Lundh*,
Chargé d'Affaires a. i.

Oslo, 3dje mai 1927.
Nr. 215. 1 bilag.

Fortrolig.

Legasjonen i Washington.

Til underretning for sendemann Gade meddeles at Utenriksdepartementet i skrivelse av 23de f. m. forela for Justisdepartementet spørsmålet om hvilket standpunkt man fra norsk side i tilfelle burde ta såfremt den amerikanske regjering måtte foreslå saken henvist til voldgift. Min skrivelse til Justisdepartementet var bilagt med referater av fra sendemann Gade mottatte telegrammer m. v.

Justisdepartementets svarskrivelse av 30te f. m. vedlegges i gjenpart. Det fremgår herav at Justisdepartementet fraråder at man fra norsk side går med på voldgift i denne sak, selv om voldgiftsretten får frie hender således at den kan legge vekt også på hvad billighet tilsier.

Utenriksdepartementet har for sitt vedkommende ennå ikke tatt endelig standpunkt til spørsmålet.

(u.) *Ivar Lykke*.

(u.) *Arne N. Jørstad*.

Fortrolig.

Utenriksdepartementet.

I anledning av det ærede departements skrivelse av 23de april d. å. skal departementet bemerke:

Skal Hannevigsaken løses ved voldgift, er der efter departementets opfatning neppe utsigt til å vinne frem med noget erstatningskrav, og det selv om voldgiftsretten får frie hender, således at den kan legge vekt også på, hvad billighet tilsier. Av denne grunn, og fordi en voldgiftssak vil bli en meget kostbar affære, bør det efter departementets opfatning søkes undgått, at

der fra amerikansk side blir fremsatt offisielt forslag om løsning ved voldgift. Våre forhandlere bør derfor instrueres om, at den norske regjering ikke finner saken egnet til å avgjøres ved voldgift, og at videre forhandlinger bør opgives, så snart det måtte være på det rene, at Amerika ikke vil strekke sig lengere enn til å voldgi saken.

Til belysning av omkostningsspørsmålet ved en eventuell voldgiftssak skal man opplyse, at voldgiftssaken vedkommende den såkaldte «Kristiania-gruppe» såvidt vites kostet ca. 600 000 dollars, og at nevnte sak i sig selv vistnok var betydelig mindre vidtløftig og innviklet enn den foreliggende.

Oslo, den 30te april 1927.

(u.) *Knud Øyen*.

(u.) *Per Augdahl*.

Telegram.

Oslo 12te mai 1927.

Norges Legasjon,
Washington D. C.

I anledning Gades brev 29de april be- myndiger jeg Legasjonen offisielt meddele redaktøren New York World at utsettelsen utnevning ny sendemann Washington alene skyldes overveielser personvalget til denne for Norge meget viktige post og at Bryn ikke tilbakekallt for his alleged failure. press certain Norwegian claims hvad blandt annet norske stats- og utenriksminister uttrykkelig uttalte under nylige Stortingsdebatt om utenriksbudgett. Stopp. Underrett Gade.

Utenriksdepartement.

Referat av telegram.

Oslo 13de mai 1927.

Minister Gade,
Washington, D. C.

Henvi- ning Deres skrivelse 29de f. m. meddeles voldgiftssak Haag vilde eventuelt medføre betydelige utgifter hvilke ikke vil kunne ventes utlagt av staten.

Utenriksdepartement.

*

Referat av telegram.

Washington 14de mai 1927.

Utenriksdepartementet,
Oslo.

Amerikanske utenriksdepartement fremholder i note datert 12te ds. bl. a. at førenn saken kan drøftes videre av amerikanske

regjering må norske regjerings krav mere detaljert begrunnes. Departementet har vedlagt og ønsker besvart spørreskjema som øiensynlig skriver sig fra Shipping Board. Svar og ny note blir nu utarbeidet av oss.

Gade.

* Washington, D. C, den 14de mai 1927.

Utenriksdepartementet.

Vedlagt sendes gjenpart av en igår eftermiddag mottat note¹ fra State Department, datert 12te ds., samt av det deri omhandlede memorandum, begge in duplo.

For Minister Gade

(u.) *W. Morgenstierne.*

* Washington D. C., 25de mai 1927.

Bilag.

Det kgl. Utenriksdepartement.

Jeg tillater mig hoslagt å oversende gjenpart av note² samt av dermed følgende memorandum idag tilstillet De Forenede Staters Statssekretær i Hannevigsaken. Det vil ses at nevnte memorandum inneholder besvarelse av det med State Departments note av 12te ds. følgende spørsmålsskjema, så langt vi, efter den med herrerne Olds og Phenix i State Department i forgårs hadde konferanse, har funnet det påkrevd og tilrådelig å besvare de oss stillede spørsmål.³

Hvad omhandlede konferanse angår fikk vi derav det bestemte inntrykk, at Mr. Olds holdning i Hannevigsaken ikke er på langt nær er så avvisende som Statenes note av 12te ds. lar formode. Det er ikke uten interesse at Mr. Olds nettop er blitt utnevnt til understatssekretær (som efterfølger av Joseph Grew, der er utnevnt til amerikansk minister i Konstantinopel) hvilket kan ha til følge, at ved hans tiltredelse som sådan 1ste juli, vil behandlingen av Hannevigsaken gå over på andre hender.

(u.) *F. Herman Gade.*

¹ Se bilag 4, side 71.

² Se bilag 4, s. 73.

³ Se dog angående Morgenstiernes dissens, utrykt bilag XII.

* Referat av telegram.

Washington 2nen juni 1927.

Utenriksdepartementet,
Oslo.

Morgenstierne reist til Philadelphia New York konferanser kan hvis beordres dertil reise hjem niende dennes. Henvisende mitt telegram 29de mars er kravenes prøvelse tilendebragt. Hannevigsaken omtales inngående av pressen. Refererende Justisdepartementets uttalelser meddel hvorvidt jeg skal avvise ethvert mulig forslag voldgift.

Gade.

Referat av telegram.

Oslo 3dje juni 1927.

Minister Gade,
Washington D. C.

Angående kravenes prøvelse er skrivelse postet 24de f. m. Formentlig upåkrevd ta standpunkt forslag voldgift så lenge sådant forslag ikke foreligger.

Utenriksdepartement.

* Referat av telegram.

Washington 4de juni 1927.

Utenriksdepartementet,
Oslo.

Morgenstierne reiser hjem med Grips-holm ellefte dennes. Viktig konferanse amerikanske utenriksdepartement fastsatt midten neste uke.¹

Gade.

* Referat av telegram.

Washington 7de juni 1927.

Utenriksdepartementet,
Oslo.

New York Herald Tribune regjeringsorganet bringer redasjonell artikkel utgjørende tungtveiende innlegg for Hannevigkravet. Artikkelens overskrift rettferdighet overfor en venn og slutter med å anføre at norske regjering foreslår voldgift hvilket er det minste U. S. A. kan gå med på.

Gade.

¹ Onsdag 8de juni 1927.

Bilag 3. Forhandlingene med Amerikas Forente Stater om erstatning til hr. Chr. Hannevig.

Referat av telegram.

Oslo 11te juni 1927.

Minister Gade,
Washington D. C.

Har ikke uttalt noget ønske om løsning av Hannevigsaken ved voldgift og anser det meget uheldig amerikanske aviser stadig nevner voldgiftsspørsmålet.

Utenriksdepartementet.

*

Referat av telegram.

Washington D. C. 12te juni 1927.

Utenriksdepartementet,
Oslo.

Avissskriverier angående voldgift skyldes slett ikke muntlige eller skriftlige meddelelser fra norsk side men må tilskrives almindelig amerikansk opfatning at voldgift eneste korrekte fremgangsmåte samt rykter at amerikanske utenriksdepartement overveier fremkomne forslag derom. Se min skrivelse 23de og mitt telegram 28de februar.

Gade.

*

Referat av telegram.

Washington D. C. 16de juni 1927.

Utenriksdepartementet,
Oslo.

State Departements note helt basert på Shipping Boards fremstilling inneholder flere forvrengninger og ukorrekte påstander konkluderer med avvisning Haannevigsaken. Noten gir oversikt over stedfundne forhandlinger uttaler med hensyn skattespørsmålet at Hannevig ikke vilde kunne påregne bevilgninger fra Kongressen som følge av norsk regjerings undlatelse bistå U. S. A. med inndrivelse andre norske borgeres utestående skatter (en del ord er her uforståelige) Noten benekter Hannevigs nuværende eiendomsrett nogen som helst aksjer Pusey Jones Company uttaler at 9 av hans kontrakter overført norske interesser omfattet av hans dom uttaler videre han aldrig eiet aktier Manns Steamship Corporation samt at dette kompani 30te mars 1927 har løst U. S. A.s regjering fra alt ansvar ytterligere at U. S. A.s ansvar 9 muntlige kontrakter settled overenskomst 14de juli 1926 og at Hannevig er bundet dette oppgjør idet han personlig var i føling med prosessene og bifalt valget av advokater samt hadde full anledning selv være tilstede. Mere senere.

Gade.

*

Referat av telegram.

Washington D. C. 16de juni 1927.

Utenriksdepartementet,
Oslo.

Erfarer fra fortrolig hold amerikanske utenriksdepartement at dettes forandrede standpunkt til voldgiftsspørsmålet som gitt uttrykk for i noten tør delvis skyldes kjennskap til formodet utilbøielighet norske regjerings side gå til voldgift hvilket sannsynligvis meddelt fra Oslo, delvis også Morgenstiernes hjemkallelse akkurat nu hvorom også Lundh mandag blev utspurt av Castle og fortolket som svakhet og manglende tillit fra norsk side.¹ Telegrafer om ønskes jeg skal fremsette forslag voldgift.

Gade.

*

Ekstraktgjenpart.

Washington, D. C., den 17. juni 1927.

Utenriksdepartementet.

Idet jeg hoslagt oversender i 3 eksemplarer gjenpart av den i telegram av igår omtalte og i korthet resumerte amerikanske note² finner jeg det overflødig, i alfall for nærværende, å innlate mig på noen utførlig kommentar eller diskusjon da Morgenstjerne jo vil være hjemkommet og istand til å drøfte saken inngående med det ærede Departement. Jeg vil derfor innskrenke mig til i forbindelse med notens forskjellige uriktige påstande å gjøre følgende bemerkninger.

1. State Department finner at til trots for våre meget utførlige memoranda med tildels temmelig graverende anførsler angående Shipping Boards optreden overfor Hannevig og vår uttømmende besvarelse av det oss tilstillede spørsmålsskjema, der mangler fullstendig grunnlag for den påstand at han har lidt urett og at der foreligger et retslig eller billighets krav.

2. Det anfører at dets første kjennskap til utsendelsen av en misjon i Hannevigsaken skrev sig fra en artikkel som stod i en New York avis dagen før min ankomst til Amerika til trots for at det lang tid i forveien var blitt underrettet derom og stadig holdt à jour av den amerikanske legasjon i Oslo.

3. De anfører at det stod i den tro alle norske skibsbygningskrav var blitt

¹ Se dog Gades telegram av 26de juni, side 42.

² Se bilag 4, s. 75.

avgjort ved voldgiftsdommen i Haag til trots for at det hadde full kjennskap til de forskjellige processer angående skibsbygningene ved og eiendommene tilhørende Pusey & Jones Company, som har versert i flere år senere og hvori Statene selv har deltatt og vært representert ved advokater og fremdeles er det. Dets forestillede uvitenhet om Hannevigsaken må forekomme desto mere latterlig i betraktning av min konferanse med Mr. Olds 17de desember, hvori vi drøftet denne sak som han hadde betydelig kjennskap til og hvorom han uttalte sin tilfredshet med og billigelse av den måte Norge ønsket å opta forhandlinger på.

4. Det anfører at ved dets note av 8de mars blev der meddelt oss at en undersøkelse av Hannevigdossieret bragte for dagen at Treasury Department hadde anmeldt i State Department et krav på Hannevig for ubetalte inntektsskatter for «en meget stor sum» (dette uttrykk er nu benyttet istedetfor det som noten virkelig inneholdt, nemlig «\$ 10 000 000»). Dette står i fullstendig strid med den fremstilling av skattesspørsmålet som er blitt gitt mig av Treasury Department selv, der benekter at det nogensinne har anmeldt et sådant krav på Hannevig. Mens Mr. Olds i vår konferanse 13de april (hvori han forøvrig undlot å meddele oss det vesentlige innhold av Treasury Departments skrivelse i sakens anledning) angav at Hannevig skyldte ca. \$ 1 700 000 i skatter (kfr. mit telegram av 14de april) erkjenner State Department nu for første gang at der ikke foreligger nogensomhelst skattekrav på Hannevig, idet dette er «cancelled because not collected».

5. Det anfører at Treasury Department angir at 12 andre nordmenn skylder Statene \$ 7 539 685,29 for ubetalte skatter som under Revenue Act of 1917 fremdeles kan inndrives, og at det er State Departments mening at denne omstendighet vilde stille sig som en komplett hindring for nogen kongressbevilgning til Hannevig, idet kongressen vilde ha vanskelighet for å forstå hvorfor den norske regjering skulde interessere sig for Hannevigskravet men undlate å bistå United States med å inndrive de omhandlede skattekrav på norske borgere. Disse anførsler står også i fullstendig strid med Treasury Departments forklaring.

6. State Departments omtale av den forekommenhet og høimodighet det har utvist overfor de norske forhandlere og i forbindelse hermed dets bemerkning om «the discussions which have occupied so much time and been so fruitless of results» må virke nærmest komisk, når man betenker de

stadige utsettelse og manglende anledning til å fremføre sitt ærende, som disse forhandlere ha vært utsatt for.

7. Det forsøker å mistenkeliggjøre Hannevigkravet fordi dettes beløp ikke kan angis nøyaktig i så mange dollars og cents og anfører at de ved forskjellige anledninger og til forskjellige tider foretatte beregninger med derav følgende totalbeløp har alle vært underkastet prøvelse ved kompetente domstole og altså er å anses som res judicata, mens det virkelige forhold er at overslagene aldri er blitt prøvet men de angjeldende processer derimot er blitt nedlagt og opgitt uten domskjennelse.

8. Det anfører i forbindelse med Hannevigs i skibsverftene nedlagte kapital av \$ 6 725 307,68 at han mottok i forretninger som han og Pusey & Jones hadde befatning med over \$ 9 000 000 (derav over \$ 8 000 000 i fortjeneste på salg av skibskontrakter), mens det virkelige forhold er at den overveiende del av Hannevigs fortjenester på salg av skibskontrakter fant sted lang tid i forveien og innen rekvisisjoneringsen av hans eiendomme skjedde, samt at de intet hadde å gjøre med godtgjørelse for skibsbygningene med hvilke de nu søkes sammenblandet.

9. Mens det forsøker på enhver måte å mistenkeliggjøre og sverte Hannevig og i dette oimед citerer uttrykk («device to defraud», «misrepresentation») som forekommer i processer anlagt av hans egne landsmenn (Hans Karluf Haussen o. a.) forbigår det i taushet helt de graverende beskyldninger som er fremsatt mot Shipping Board og de uttrykk med hvilke ingen mindre enn Charles E. Hughes, senere Secretary of State, i tre processer karakteriserte Shipping Boards optreden overfor Hannevig («unlawfull, unwarranted and unconscionable»). I forbindelse med de \$ 750 000 som Baltimore Drydocks Company i februar 1920 innbetalte til Pusey & Jones og som Hannevig overførte på sig selv undlater man selvfølgelig helt å nevne at Pusey & Jones' bøker på angjeldende tid utviste at selskapet skyldte Hannevig \$ 928 774,41, og at der videre skyldtes ham av Pennsylvania Shipbuilding Company som gammel gjeld ytterligere \$ 1 270 282,50, eller tilsammen ca. \$ 2 200 000.

10. Det anfører at Hannevig for tiden og i lang tid ikke har hatt eiendomsrett til nogensomhelst aktier i Pusey & Jones Company og at han skilte sig med eiendomsretten til alle de almindelige aktier og 42 pct. av preferanceaktiene, mens det virkelige forhold er at aktiene ikke blev solgt men kun pantsatt. Der nevnes aktietransport

Bilag 3. Forhandlingene med Amerikas Forente Stater om erstatning til hr. Chr. Hannevig.

i forbindelse med transaksjoner i 1917 (46,6 pct. av preferenceaktiene) og i 1916 (4,22 av do.) hvilket var en umulighet, da selskapene blev konsolidert og aktiene utstedt først i løpet av vinteren eller våren 1918.

11. Hva angår Hannevigs skibsbygningskontrakter påstås der at 9, som var overført på norske interesserte, var medtatt i og blev altså dekket av dommen i Haag 13de oktober 1922 til tross for at ingen av disse kontrakter hadde nogetsomhelst med voldgiften i Haag å gjøre. Det anføres videre at Hannevig aldri, hverken direkte eller indirekte, har eiet en aktie i Manns Steamship Corporation og at dette selskap og dets receiver har løst United States og Shipping Board for et hvert ansvar ved behørig release 30te mars 1927. Med denne transaksjon for vel to og en halv måned siden har Hannevig, som ennå vel intet har hørt om saken, selvfølgelig intet å gjøre, og er heller ikke bundet ved den. Med hensyn til de ni muntlige kontrakter (nu betegnet som «verbal orders») inngått med to av skibsverftene anføres det at de skibe som disse angikk skulde bygges «at cost plus a fixed fee pluss fifty per cent of the savings, if any, under the estimated cost» og at Statenes ansvar ophørte med den overenskomst som blev inngått og det «release» som blev gitt 14de juli 1926. Hva første anførsel angår står den i strid med Shipping Boards påstand om «lump sum» vilkår; og det er her som i det andre spørsmål like meget tilfelle at Hannevig personlig ikke er bundet.

12. Endelig gjør State Department tilslutt forsøk på helt å slå benene under Hannevig og berøve ham grunnlaget for ethvert billighetskrav ved å anføre at han har vært meddelaktig i de senere års forskjellige prosesser samt i det store oppgjør av 14de juli 1926, og det fremsetter i dette øiemed følgende merkelige påstand:

«While Mr. Hannevig did not appear personally in the proceedings, I am reliably informed that he was in touch with the litigation as it progressed, that he expressed his approval of the counsel selected for the Pusey & Jones Company and the receivers, and that he had abundant opportunity to appear had he been willing to do so. In these circumstances the Government of the United States is unable to perceive that any ground exists for the allegation that Mr. Hannevig is not bound by the settlement of July 14, 1926».

Som nevnt i mitt tilleggstelegram igår betegner noten en komplett frontforandring hos State Department som derved avviser videre forhandlinger og undlater å fremsette forslag om annen løsning, som f. eks. ved voldgift. Hva angår voldgift har denne tanke i lengere tid vært oppe og det vil erindres at i vår konferanse med Mr. Olds 23de februar bragte han allerede dengang, om enn ganske flyktig, spørsmålet om en sådan fremgangsmåte på bane (kfr. min skrivelse av 23de og mitt telegram av 28de februar). Ifølge opplysninger jeg i det siste har kunnet erholde fra en konfidentiell kilde i State Department har man der i de siste uker omgått med voldgiftstanken, og denne skal særlig ha vunnet styrke siden de store og mektige aviser «New York Herald Tribune», «New York Times» og «Boston Globe» inngående har behandlet Hannevigsaken og to av dem endog med redaksjonsartikler der har gitt anvisning på internasjonal voldgift som den efter amerikansk syn rette løsning. Dette var altså fra hvad der blev meddelt mig utvilsomt stillingen i siste uke, da Mr. Olds skal ha konferert med statssekretær Kellogg flere ganger om saken. Det stemmer også med det inntrykk de gescheftige presserepresentanter som daglig ferdes i State Department eller forstår å opna nyheter derfra hadde fått angående situasjonen. Fra hvad jeg videre er meddelt fra samme konfidentielle kilde har visstnok flere årsaker bidratt til den komplette kursendring som den siste amerikanske note betegner og disse er følgende:

1. En overmåte sterk påvirkning fra Shipping Boards side.

2. Den omstendighet at man i State Department hadde kjennskap til at Norge var utilbøielig til å gå med på voldgift, sannsynligvis meddelt fra Oslo (formodentlig den amerikanske legasjon der).

3. Morgenstiernes hjemkaldelse nettop på dette tidspunkt, som er blitt fortolket som svakhet og manglende tillid til Hannevigsaken fra norsk side.¹

Som jeg fremholdt for Morgenstierne like før han reiste fryktet jeg for at en sådan fortolkning vilde gjøre sig gjeldende og jeg ba ham derfor om at han vilde avholde sig fra å gjøre State Department bekjent med sin avreise ved avleggelse av avskjedsvisitter, hvilket han også meget lojalt imøtekom.

4. Påvirkning av State Department fra annet hold. Jeg har god grunn til å

¹ Se dog Gades telegram av 26de juni, side 42.

tro at Mr. Burling, der som rimelig er, nødig vil at der skal rippes op i prosessene og det endelige oppgjør, hvorved han opnådde et ganske uhyrlig honorar, har bidradd sitt til å bibringe State Department det inntrykk at Hannevigsaken savnet såvel rettslig som billighetsgrunnlag. Myers i New York har heller ikke vært uvirkelig og fremkom i siste uke med en ny trusel, hvorfor jeg anmodet Morgenstjerne under hans opphold der å forsøke å få Myers i tale, hvilket dog ikke lykkes. I denne forbindelse skriver Myers 9de juni følgende:

«We have been waiting patiently for you to come to some agreement in writing with Mr. Wise who is acting on behalf of the creditors of Christoffer Hannevig but our patience is about exhausted and unless we can come to some definite written arrangement promptly we shall feel constrained, though reluctantly, to present the matter to the Secretary of State in our own way.»

(u.) *F. Herman Gade.*

P. S., 18de juni 1927.

Da nærværende skrivelse ikke kunde fullføres igår anmodet jeg legasjonen om straks å avsende 2 eksemplarer av noten for at disse skulde komme avsted med aller første post.

(u.) *F. H. G.*

Referat av telegram.

Oslo 18de juni 1927.

Minister Gade,
Washington D. C.

Henvisende Deres to cables sekstende dennes meddeles norske regjering ikke kan ta standpunkt voldgiftsspørsmålet for den har mottatt State Departments note studert denne.

Utenriksdepartementet.

*

Washington, D. C., den 20de juni 1927.

Utenriksdepartementet.

Under henvisning til det ærede Departements ovenanførte skrivelse og dermed følgende gjenpart av memorandum angående en samtale i State Department 14de april d. å., er det min plikt å gjøre opmerksom på at den del av omhandlede memorandum som (i dettes siste paragraf) legger herr

Morgenstjerne i munnen en henvisning til Traktaten av 1827, er uriktig. Det var jeg og ikke herr Morgenstjerne som (ganske forbigående og i en bestemt hensikt) omtalte traktaten, og jeg alene har det hele ansvar for at så skjedde.

(u.) *F. Herman Gade.*

*

Washington, D. C., den 20de juni 1927.

Kjære Morgenstjerne.

I hast etpar linjer idag i tilslutning til mitt brev til Dem igår:

Jo mere jeg betenker situasjonen, jo mindre pessimistisk er jeg, kanskje vesentlig fordi jeg tror at rettferdigheten tilslutt alltid vil skje fyldest. Man sier «alle gode ting er tre», og selv om diplomatisk henvendelse til State Department to ganger (Bryns i 1921 og vårt i 1927) ikke har nådd frem, kan et tredje forsøk, når man får med andre menn å gjøre enn Kellogg og Olds, nok få et ganske annet resultat. Jeg bestyrkes i denne formening ved ikke så få uttalelser fra andre høitstående funksjonærer i State Department. Dertil kommer at der nu foreligger en sterk og utbredt opinion i favør av Hannevig-kravet, som har fått uttrykk i flere av landets største og mektigste aviser, der erklærer sig villig til å slå et slag også ved eventuell senere anledning.

Skulde man — hvad jeg håper — hjemme bestemme sig til å fremsette forslag om voldgift, kan dette, i betraktning av de mange uriktige anførsler og påstander som inneholdes i den siste amerikanske note, gjøres på en måte som Statene antendogvis skal ha vanskelig for å komme fra. Hvor meget man enn tar Shipping Boards parti og omgår sakens realitet, er man fullt på det rene med at Hannevig har lidt stor urett. Nettop derfor tar man nu tilflukt til skjellsord om ham og forsøker efter beste evne å sverte ham.

Jeg beklager at jeg først idag har husket på å gjøre departementet opmerksom på den feilaktige gjengivelse av vår samtale i State Department 14de april, hvorved der blev lagt Dem i munnen det som jeg alene har ansvaret for.

Med vennlig hilsen

Deres hengivne

(u.) *F. Herman Gade.*

Bilag 3. Forhandlingene med Amerikas Forente Stater om erstatning til hr. Chr. Hannevig.

Telegram.

Washington 26de juni 1927.

Utenriksdepartementet,
Oslo.

Høierestående funksjonær Department
uttalte idag formening Morgenstiernes av-
reise ikke influert avgjørelsen Jeg tror dette
riktig.

Gade.

*

Washington D. C., 27de juni 1927.

Utenriksdepartementet.

Fra tid til annen mottar jeg beviser
på den interesse og sympati med hvilken
Hannevig-saken omfattes her i landet, sær-
lig av forretningsstanden og shippingfolk.
Av interesse i så henseende er således de i
gjenpart vedlagte 3 skrivelser av 7de, 17de
og 23de ds. fra min venn Mr. David C.
Collier, Director General for den industri-
elle sammenslutning American Manufactur-
ers' National Market (tidligere president for
San Diego-utstillingen i 1915, Statenes
generalkommissær ved Rio-utstillingen 1922
—23, Hoveddirektør for Sesquicentennial-
utstillingen i Philadelphia i 1926 o.s.v.).

Det vil sees at han tror Hannevigsaken
kan fremmes ved aksjon i Kongressen og
at han tilbyr å bistå med sin politiske inn-
flytelse, som visstnok er betydelig.

(u.) *F. Herman Gade.*

June 17th, 1927.

Mr. F. Herman Gade,
The Mayflower,
Washington, D. C.

Dear Herman:

Your favor of June 9th arrived in due
course. Should you not be successful in
getting action by the State Department, I
feel very confident that it would be com-
paratively easy to secure passage of the
necessary legislation through congress for the
payment of this claim. Should you be com-
pelled to take this course, I feel that I can
be of real service to you and want you to
feel absolutely free to call on me.

Yours sincerely

(u.) *D. C. Collier.*

June 23rd, 1927

Mr. F. Herman Gade,
Mayflower Hotel,
Washington, D. C.

My Dear Herman:

I noticed an article in the paper to-day
saying that Kellogg had finally turned down
the Hannevig claim. It is a damn shame,
and I certainly sympathize with you.

I have no idea what your next step
will be, but I do feel very confident that
if the matter were presented to Congress
in the right way that legislation could be
passed which would bring about the settle-
ment of the claim.

I have no idea when I will be in
Washington. When you are next in New
York, I hope to have an opportunity to
talk this matter over with you so that I
may put myself in a position to be of real
help to you.

With kindest personal regards, I re-
main,

Yours sincerely

(u.) *D. C. Collier.*

June 7th, 1927.

Mr. F. Herman Gade,
Norwegian Legation,
Washington. D. C.

My dear Herman:

Thinking it might interest you, I am
enclosing herewith an editorial from this
morning's Herald-Tribune.

It is possible that occasion may arise
where I can be of service to you in your
work there. Should this happen, do not
hesitate to call on me as I think the
Hannevig case is one of the outstanding
scandals growing out of the War.

Sincerely yours,

(u.) *D. C. Collier.*

Referat av telegram.

Oslo 8de juli 1927.

Minister Gade,
Washington D. C.

Beklager meget definitive avslag inne-
holdt i State Departments note femtende
f. m. Frykter norske henvendelses bruk av
betegnelsen krav (reklamasjon) istedenfor
forslag billighetserstatning har gjort sitt til
notens ekstraordinært skarpe form. Iovrig
hovedsakelig enig Deres kommentar punkt 1

til 12 i skrivelse syttende juni dog undtatt 1ste passus, punkt 11, hvorom se nedenfor. Er av opfatning noten ikke kan forbli ube-svart og autoriserer Dem avgi svarnote imøte-gående faktiske uriktigheter misforståelser. Foruten hvad allerede fremholdt Deres citerte skrivelse er jeg av opfatning føl-gende punkter bør nevnes: At forhandlin-gene trakk lenge ut skyldtes ene og alene amerikanske utenriksdepartement som først introduserte Jones-saken så spørsmålet om skattekravet og først trettende april uttalte det var rede for alvor opta underhandlinger dette tiltross for nevnte departements for-sikringer ved Deres ankomst Washington om villighet opta muntlige uformelle dis-kusjoner meget snart. Den norske regje-ring forstår ikke hvordan amerikanske uten-riksdepartement så sent som 13de april 1927 ikke var helt på det rene med karakteren av Deres utsendelse idet De jo ved flere anledninger senest note 12te mars 1927 hadde gitt beskjed herom. Med hensyn U. S. A.s notes behandling pagina 13—17 Hannevigs kontrakter bemerkes norske hen-vendelse gjaldt inntil videre kun skibsbyg-ning kfr. Deres memorandum 22de april 1927 siste avsnitt. Deres uttalelse i memo-randum 12te mai 1927 var svar amerikanske utenriksdepartements spørsmålsskjema hvilke av Hannevigs eiendomsrettigheter var berørt men betegnet på ingen måte noget krav. Omhandlede 9 kontrakter var faktisk Hanne-vigs eiendom 3dje august 1917 ennskjønt de kort tid efter blev solgt til andre norske borgere og blev oppgjort Haag 1922. Med hensyn til det som fremholdes notens side 19 om at Hannevig var i føling med og hadde leilighet gripe inn søksmålets gang m. v. meddeles at Hannevig erklærer dette ikke tilfelle. Amerikanske utenriksdeparte-ment synes forundret Hannevigs krav for-skjellig anslått, men Deres uttalelser herom er jo kun henvisning til prosesser og be-tegner ikke norske regjerings anslag hvorom uttalt bl. a. Deres memorandum 22de april 1927 at summen måtte fastsettes grunnlag costplus og efter undersøkelsesmateriale der ikke er i norske regjerings besiddelse. På side 10 opfører noten som motkrav 8 000 000 dollars fortjeneste kontraktssalg hvortil be-merkes at Hughes karakteriserte motkrav gjensalgs-profit som ulovlig uhjemlet og samvittighetsløst. Når noten side 8 nevner at norske regjering antydet amerikanske regjering skulde forsikre Chr. Hannevig mot tap i hans forretninger er dette selv-følgelig ikke så, Norges regjering har på-pekt det faktum at Christoffer under sin tre-årige forretningsforbindelse med U. S.

Shipping Board gikk fra rikdom til kon-kurs. Fra amerikansk side er ennu ikke gitt nogen som helst forklaring dette for-hold og norske regjering kan ikke tilbake-holde sin store skuffelse over at U. S.s re-gjering ikke har funnet å kunne følge op-fordringen å gjennemskjære alle tekniske og formelle vanskeligheter og tilstå Hanne-vig erstatning på billighetsgrunnlag for hans tjenester og finansielle tap. Norges regje-ring må likeledes ta reservasjon med hen-syn til andre punkter i noten og forbeholde sig adgang senere å vende tilbake til saken.

Uaktet jeg finner det påkrevet oven-stående bestemt fremholdes bør Deres svar-note søkes sådan avfattet at mulige senere underhandlinger om voldgift ikke blir vanske-liggjort. Hensett amerikanske utenriksde-partements nuværende avvisende holdning anser jeg det for tiden uten nytte fortsette forhandlingene hvilket også nevnt Deres brev 17de juni 1927. Spørsmålet om å foreslå voldgift blir utredet av sakkyndige, men avgjørelse kan ikke foreligge før nye Storting trådt sammen neste år. Imøteser Deres telegrafiske meddelelse når noten av-levert.

Utenriksdepartement.

*

Telegram.

Washington 9de juli 1927.

Utenriksdepartementet,
Oslo.

Deres telegram mottatt iformiddag. På-begynner straks avfattelse svar nøie over-ensstemmelse instruks.

Gade.

*

Washington July 13, 1927.

Royal Foreign Office,
Oslo, Norway.

Gentlemen:

I beg herewith to transmit two copies of the note delivered today (in duplicate) to the Department of State, and which I hope will be found to cover all the points you wished included.

I found I could not avoid quoting verbatim several long extracts from the last American note, which, however, likewise contained lengthy citations from different Norwegian notes. It will further be seen that in a couple of instances my note has taken a slightly sharp form, but this also I found unavoidable and, after nature cons-ideration, fully justified in reply to the

Bilag 3. Forhandlingene med Amerikas Forente Stater om erstatning til hr. Chr. Hannevig.

singular allegations and rather unusual tone adopted by the State Department throughout the Hannevig case.

Respectfully yours,

(u.) *F. Herman Gade.*

P. S. I have been obliged to employ an American stenographer in writing the above as well as the note to the State Department, as the necessary assistance for such purpose was not easily obtainable at the Legation.

(u.) *F. H. G.*

Oslo, 23de august 1927.

Fortrolig.

Herr Sendemann Gade,
Rio de Janeiro.

Departementet har mottatt og nøie gjennomgått den med Deres skrivelse av 13de f. m. innsendte gjenpart av Deres note til den amerikanske utenriksminister av 12te s. m. — I den anledning finner jeg å måtte henlede Deres oppmerksomhet på, at omenn notens innhold i det store og hele er overensstemmende med instruksjonene i departementets telegram av 8de f. m., så har noten i flere punkter fått en form som jeg er bange for ikke er tjenlig for norske interesser i almindelighet og Hannevigsaken i særdeleshet. Den synes i så henseende ikke å opfylle det krav som er gitt uttrykk for i departementets nevnte telegram hvori bl. a. uttales: «Uaktet jeg finner det påkrevet ovenstående bestemt fremholdes bør Deres svarnote søkes sådan avfattet at mulige senere underhandlinger om voldgift ikke blir vanskeliggjort». Såvel departementet som flere av regjeringens medlemmer har således bl. a. festet sig ved den i noten forekommende uttalelse om at en mere omhyggelig overveielse av saken fra State Departments side efter den norske regjeringens mening vilde ledet til et annet resultat, samt at den norske regjering har større tillit til kongressens «good sense» og «spirit of fairness» enn State Department synes å ha. Ennvidere har man festet sig ved endel enkelte ord og uttrykk som synes å ha en unødig skarp nuance.

Det er jo dessverre nu forsent å rette på dette, og departementet kan kun håbe at notens form og tone ikke vil ha skadelige følger for norske interesser.

(u.) *Ivar Lykke.*

(u.) *S. Olmer.*

Oslo, 23de august 1927.

Herr Sendemann Gade,
Rio de Janeiro.

Departementet vil anse det ønskelig å motta fra Dem en sammenhengende beretning om Deres forhandlinger med de amerikanske myndigheter angående Hannevigsaken i tiden desember 1926 til juli måned d. å. Beretningen vil bli inntatt i eller vedlagt en eventuell proposisjon eller meddelelse til Stortinget angående den nevnte sak.

Jeg vil være takknemlig for å motta innberetningen så snart som mulig.

(u.) *Ivar Lykke.*

(u.) *S. Olmer.*

*

Rio de Janeiro, den 2nen oktober 1927.

Herr Statsminister Lykke,
Oslo.

Under henvisning til Deres ærede skrivelse av 23de august d. å., tillater jeg mig hermed å fremsende i duplikat en beretning (som Stortingsmann Astrup velvilligst vil overbringe) om endel av de viktigere begivenheter i Hannevigsaken, som jeg bemerker vil bli inntatt i eller vedlagt — jeg går ut fra uavkortet — Departementets meddelelse til Stortinget angående nevnte sak. Når jeg mottar den i Deres skrivelse av 11te august til Advokat Balchen nevnte redegjørelse, håper jeg at jeg vil ha gjenvunnet min helbred såvidt at jeg kan utarbeide de fra mig forønskede supplerende bemerkninger uten opphold.

Med utmerket høiaktelse

(u.) *F. Herman Gade.*

*

Rio de Janeiro, den 2nen oktober 1927.

Herr Utenriksministeren.

Når jeg nu, to måneder efter at mitt oppdrag med Hannevigsaken (ved kongelig resolusjon av 19de juli 1927) blev bragt til ophør, mottar herr Utenriksministerens skrivelse, hvori uttales at Departementet vilde anse det ønskelig å motta fra mig en beretning om nevnte sak, må jeg gå ut fra at det her vesentlig gjelder de begivenheter som faller utenfor den tid herr Morgenstierne tilbragte i Statene i samarbeide med mig, hvorom han utvilsomt vil ha avgitt en utførlig og for Departementet fyldestgjørende innberetning, samt visse forhold og begivenheter som han må formodes å ha et begrenset kjennskap til. Videre må jeg anta at Departementet ikke ønsker at de

spørsmål som allerede er blitt inngående behandlet i mine rapporter, i særdeleshet i den av 17de juni, blir gjenstand for ny og unødig innberetning. Denne antagelse bekreftes ved herr Utenriksministerens uttalelse i skrivelse av 11te august til Advokat Balchen:

«Det er min hensikt nu å la Departementet utarbeide en redegjørelse for Hannevigsakens forløp hittil og sende den over til Gade og gi ham anledning til å komme med sine supplerende bemerkninger.» Selvfølgelig står jeg med glede rede til å fremkomme med sådanne supplerende bemerkninger, som Departementets omhandlede redegjørelse senerehen måtte foranledige fra min side.

1. Forberedende arbeide.

Den første måned av mitt opphold i Statene — altså inntil herr Morgenstierne ankom — benyttet jeg til innledende og forberedende arbeide, dels i New-York og dels i Washington. På begge steder opsøkte jeg gamle venner og stiftet nye bekjenskaper som kunde tenkes å være av nytte enten ved tilveiebringelse av opplysninger angående de forskjellige Hannevig-transaksjoner eller ved å forsyne mig med innroduksjoner til innflydelsesrike menn i Washington, og da i første rekke høierestående funksjonærer i State Department og medlemmer av Shipping Board.

Således hadde jeg i New-York nyttige konferanser med mine gamle venner Admiral Leigh Palmer, Frank Munson (President og ene innehaver av Skipsrederiet Munson Lines) og James L. Ackerson (President for A/S Merritt, Chapman & Scott), der alle tre som tidligere direktører av U. S. Shipping Board hadde nøie kjennskap til dettes drift og administrasjon foruten å stå på god fot med flere av Boardets nuværende medlemmer. På samme sted konfererte jeg også flere ganger med den velkjente og innflydelsesrike nordmann Elias Cappelen Smith, advokat Button, representant for Kjerschow og nimannsgruppen, samt den av norske skipsfartsinteresser så meget benyttede advokat Charles Haight, som hadde et ganske inngående kjennskap til Shipping Board's forretninger i almindelighet (han hadde vært hovedvidne i den av Senatet nedsatte undersøkelseskommisjon til å granske Shipping Board's affærer) og til Hannevigsaken i særdeleshet. Jeg hadde også samtaler med herr Erling Christophersen, som var Hannevigs representant i Norge i 1926, herr J. B. Simpson, der i 1916

var Hannevigs sekretær, og med Mr. McNamara, advokat for Empire Trust Company, en av Hannevigs største amerikanske kreditorer. Det siste anså jeg for å være av særlig betydning i betraktning av det fiendtlige sindelag som blev lagt for dagen av det amerikanske konkursbos sakfører Saul S. Myers, der, som det vil erindres, truet med å legge hindringer iveien for den spesielle missjons forhandlinger i Washington medmindre han opnådde en forhåndsavtale for det mulige utbyttes fordeling mellom de to konkursboer. Dette forberedende arbeide i New York fortsattes efter herr Morgenstierne's ankomst i den uke vi tilbragte der sammen mellom jul og nyttår, hvorunder vi hadde videre konferanser med advokat Haight, sakfører Myers, Mr. Ackerson foruten med det amerikanske konkursbos bestyrer major Wise og Mr. Chester Cuthell. Konferansen med denne siste var av aller største interesse og betydning, idet Mr. Cuthell, der ved rekvisisjonen 3dje august 1917 var en av Shipping Board's juridiske konsulenter og i hele 1918 hadde vært dets «general counsel», og som sådan personlig hadde hatt behandlingen av Hannevigsaken i Shipping Board like til han fratrådte i begynnelsen av 1919, ikke blott ga en fremstilling av saken som var absolutt gunstig for Hannevig, der efter hans mening aldrig hadde fått «just compensation», og altså falt sammen med det syn vi skulde forfekte, men endog erklærte sig villig til, når vi måtte ønske det, å komme til Washington og overfor State Department avgi en lignende uttalelse som overfor oss. Om alt dette er Departementet forøvrig blitt holdt nøiaktig underrettet ved mine forskjellige telegrammer og mine innberetninger av 27de november, 7de desember 1926 og 4de januar 1927.

De to uker des. 8—21 tilbragte jeg i Washington optatt med lignende forberedende arbeide, gjennomgåelse av alle på legasjonen beroende dossiers, der kunde tenkes å tjene til belysning av Hannevigsaken, samt min anmeldelse og introduksjon i State Department. I denne forbindelse vil erindres den hjertelige mottagelse der blev mig tildel, ikke minst av Assistant Secretary (senere understatsekretær) Olds, og de ord han ved denne anledning lot falle: at han efter all sannsynlighet vilde få Hannevigsaken til behandling, at han var fornøiet over at Norge istedenfor å skrive lange diplomatiske noter ønsket å opta saken på en uformell og åpenhjertig måte, hvilket så gjerne kunde foregå muntlig over bordet på hans kon-

Bilag 3. Forhandlingene med Amerikas Forente Stater om erstatning til hr. Chr. Hannevig.

tor, og at det ikke skulde skorte på ærlig bestrebelse fra hans side for å forstå og vurdere de norske synsmåter. Dette er omhandlet i min annen rapport av 4de januar 1927.

Endelig i forbindelse med det forbedende arbeide finner jeg det på sin plass, av hensyn til den rolle presseartikler senere kom til å spille, å henlede oppmerksomheten på slutningsparagrafen i min innberetning av 7de desember 1926.

2. Vanskeligheter som møtte de norske forhandlere.

Jeg har allerede nevnt den vanskelighet som meldte sig straks etter min ankomst til New York, da sakfører Myers truet med å legge alle mulige hindringer iveien for forhandlingene i Washington, medmindre de amerikanske kreditorers interesser blev tilgodesett gjennom en forhåndsoverenskomst, og da hans norske representant advokat Chr. Vogt tilrådet at en sådan skulde avsluttes øieblikkelig, da en «release» ellers vilde bli gitt av konkursboet på Hannevigs vegne. Denne trusel blev også iverksatt ved en skrivelse fra sakfører Myers til statssekretær Kellogg.

Men vanskeligheter av en mer alvorlig art beredtes de norske forhandlere, ikke minst av deres egne landsmenn, ved de for Hannevigsaken så skadelige artikler som jevnt stod i den norske og norsk-amerikanske foruten også i den amerikanske presse. Allerede 25de november — dagen før min ankomst til New York (altså endog førenn jeg hadde mottatt Utenriksdepartementets telegram av nevnte datum og overtatt oppdraget) inneho'dt New York Herald Tribune en artikkel om den forestående misjon, som, omenn ikke av særlig skadelig karakter, dog var uheldig på det tidspunkt, og også senere blev påberopt av State Department som kilden til dets første kjennskap til misjonens utsendelse. Artikkelens forfatter har som det ærede departement bekjent senere oplyst at han hadde sin underretning likesom mange andre opplysninger angående senere begivenheter fra en venn i det norske Utenriksdepartement.

De omhandlede for Hannevigsaken så skadelige artikler, der tok sin begynnelse i New York Herald Tribune for 20de januar og derefter jevnt fortsatte i den amerikanske såvelsom i den norsk-amerikanske presse, oplyste om den meningsforskjell der var opstått mellom minister Bryn og hans regjering og som hadde ledet til hans hjemkaldelse, idet han var falt som en martyr for sine prinsipper og sin samvittighets

skyld. Dertil kom den opplysning at den norske regjering ikke vilde utnevne minister Bryn's efterfølger inntil der forelå et oppgjør med Statene i Hannevigsaken. Legasjonen i Washington har inngående innberettet omhandlede artiklers oprindelse (det til mr. Wynne gitte intervju) og hvad den foretok i sakens anledning. Hr. Morgenstjerne foranlediget den påfølgende dag (21de januar) at legasjonen fremsendte for sig følgende telegram til Utenriksdepartementet:

«Stillingen nu slik som fryktet bl. a. min skrivelse statsministeren november 1926. Avisene gir fremtredende plass for meddelelser om at samvittighet forbød Bryn fremme Hannevigsaken. Bl. a. opgis Shipping Board som kilde og jeg er redd State Department bibragt samme inntrykk. For Hannevigsaken er følgene herav meget alvorlige og for tiden uoverskuelige.»

Selv anså jeg situasjonen for å være så alvorlig at jeg ved telegram til departementet av 23de januar utba mig instruks:

«Går ut fra vår fortsettelse Hannevig-sak ønskes tiltross for vanskelig stilling skapt ved meget skadelige artikler godhetsfullt instruer.»

Spørsmålet om disse artikler blev forøvrig inngående behandlet i min innberetning av 5te februar, der også inneholdt otte citater fra nevnte artikler.

Ulike verre med hensyn til skadelig virkning på Hannevig-saken var dog den ondsindige og misvisende artikkel som stod i «Norges Handels- og Sjøfartstidende» for 24de januar med overskrift «Ministrene Bryn og Gade», skrivende sig fra hvad avisen betegnet som «en høit æret innsender», og som blev gjentatt i «Nordisk Tidende» for 17de februar med overskrift «De første bølger i ministerstriden — En interessant orientering fra ansett hold». Straks jeg så artikkelen fant jeg efter konferanse med hr. Morgenstjerne å burde telegrafisk henlede departementets oppmerksomhet på saken og anmode om dets beskyttelse mot den slags overfall i den norske presse. I den anledning fant følgende telegramveksel sted:

1) til departementet av 10de februar:

«Anmoder Departementet godhetsfullt som skyldig Morgenstjerne og mig fremkomme beriktigelse misvisende tendensiøs artikkel Sjøfartstidende fireogtyvende januar angivende: motsetningsforhold mellom Bryn og mig, jeg lanseres som hans efterfølger, sterkt pågående krav fremsatt, nederlag medføre konsekvenser for menn som drevet ver-

ket, negativt resultatensbetydende urettferdig sak, samt mot eventuelle senere artikler stop ønsker oplyst min holdning overfor Bryn Anmoder også beskyttelse mot infam insinuasjon av fremstående stortingsmann at jeg står bak skadelige amerikanske avis-artikler»

2) fra Statminister Lykke av 12te februar:

«4 Deres telegram Sjøfartstidende fireogtyve januar stop jeg finner ikke departementet bør innlates i avis polemikk dennesak»

Hele spørsmålet om de ondsindede avis-artikler, som i så høy grad vanskeliggjorde arbeidet for oss, blev mer inngående behandlet i min skrivelse til Departementet av 29de april sålydende:

«I Hannevigsaken legges der oss stadig nye hindringer iveien, og det later til at vårt arbeide skal vanskeliggjøres like til det siste ved ondsindige avisskriverier både hjemme og her i Amerika, beregnet på å skade saken.

Ulike værste i så henseende, efter hvad jeg har bragt i erfaring fra funksjonærer i State Department, har ubetinget den artikkel vært som stod i Norges Handels- og Sjøfartstidende for 24de januar med overskrift «Ministrene Bryn og Gade», skrivende sig fra hvad avisen betegnet som en «høit æret innsender», og som blev gjengitt i «Nordisk Tidende» for 17de februar med overskrift «De første bølger i Ministerstriden — En interessant orientering fra ansett hold». Det må være innlysende hvad inntrykk der er blitt skapt i State Department ved en artikkel der fremstiller Hannevigsaken rett og slett som «et motsettningsforhold mellem Minister Gade og Minister Bryn» for hvilken «herrene Gade og Morgenstjerne er gått inn» og hvis utfall «umulig kan bli uten konsekvenser for de menn som har drevet verket», og som videre uttaler at den spesielle misjon til Washington er et middel til at «han (Gade) lanseres nu som minister Bryns efterfølger» og fremfor alt uttrykkelig gjør opmerksom på at «den norske regjering har stått tvilende og splittet».

Helt avsett fra spørsmålet om det for Morgenstjerne og mig avgjort injurierende ved denne artikkels uriktige anførsler og infame insinuasjoner og min personlige plikt til og hensikt å trekke forfatteren til ansvar, hvorom jeg et par ganger har telegrafert det ærede Departement, forekommer det mig kun riktig at Regjeringen under

de ovenciterte omstendigheter straks trekker vedkommende til ansvar for den bevislige store skade han har tilføiet en sak, som den norske Regjering har antatt sig og gjort til sin egen, så meget mer som vedkommende i pressen betegnes som «høit æret innsender» og «ansett hold».

Igår inneholdt New York Herald den vedlagte artikkel som med sin overskrift «Norway shows insistence» og den oplysning at den norske Regjering ikke akter å utnevne nogen ny minister til Statene inn-til der er opgjør for visse skibskrav, vil sees å være i høieste grad egnet til å virke forstyrrende på de pågående forhandlinger i Hannevigsaken og ikke minst nettop nu da man behandler vår siste note som retter en så sterk appell til den amerikanske regjering forståelse, rettferdighetssans og høisind. Da artikkelen kom til «World» som en korrespondanse fra Washington, gikk jeg straks ivei med å opspore dens opprinnelse og fikk heri også god hjelp av en ung medarbeider i «The Evening Star», Mr. James Lee, som grunnet vårt lange bekjentskap gjerne vilde stå til tjeneste. Efter foretatte undersøkelser var han istand til å oplyse at artikkelen skrev sig fra nyhetsbyrået «Capital News Company» og var forfattet av enderansatt Mr. Pell, som igjen hadde sine opplysninger fra «et vel orientert hold». Mr. Pell har hos «Capital News Co.» avløst den Mr. Wynne der, som det vil erindres, opnådde 20de januar et intervju i et hus her i Washington, som dengang hadde en hel rekke for Hannevigsaken skadelige avis-artikler tilfølge. Det fortelles mig at man i omhandlede hus fra en ung funksjonær i State Department stadig mottar opplysninger om Hannevigsakens stilling, og at disse opplysninger kolporteres videre. Jeg anser de mulige følger av denne siste avisartikkel å være av så alvorlig art at jeg vil anmode Chargé d'Affaires Lundh ved hans tilbakkomst fra New York imorgen om å tale med en av de høiere funksjonærer i State Department for å motarbeide det uheldige inntrykk som artiklen kan ha skapt der.»

Endelig må nevnes at like førenn State Department avviste Hannevigskravet fant der som nevnt i min skrivelse av 17de juni en overmåte sterk påvirkning sted fra Shipping Boards side, hvis fremstilling av saken blev akseptert som helt ut riktig og pålitelig. Dertil kom også den i min skrivelse av 19de juni til herr Morgenstjerne omtalte virksomhet av herr Burling, der på grunn av

Bilag 3. Forhandlingene med Amerikas Forente Stater om erstatning til hr. Chr. Hannevig.

det besynderlige oppgjør i 1925 mer enn nogen annen var interessert i at saken ikke blev optatt til undersøkelse og granskning.

3. Forholdet mellom Bryn og Gade.

Da spørsmålet om det personlige forhold mellom Minister Bryn og mig har vært kastet inn som et moment i Hannevigsaken, således ikke minst i de ovenomtalte artikler i Sjøfartstidende for 24de januar og Nordisk Tidende for 17de februar, der omtaler denne sak som et «motsetningsforhold mellom minister Gade og minister Bryn», «de første bølger i ministerstriden», «han (Gade) lanseres nu som minister Bryns efterfølger», finner jeg det riktig at dette forhold gjøres til gjenstand for nærmere belysning, for at Departementet endelig kan fremkomme med de fornødne opplysninger likeoverfor offentligheten.

Der var aldrig ringeste antydning til nogen «ministerstrid» eller nogen «motsetningsforhold» mellom minister Bryn og mig. Tvertimot inntok jeg like fra først til sist en absolutt grei og klar holdning i dette spørsmål, som gikk ut på at jeg på grunn av det vennsksforhold som hadde bestått i mange år mellom Bryn og mig, foruten det kollegiale hensyn i sin almindelighet, ingen befatning kunde ha med Hannevigsaken, medmindre en for Bryn helt tilfredsstillende ordning blev truffet. Denne holdning fra min side blev først tydelig og klart presisert i de konferanser der fant sted den 24de august 1926 i departementet — først med Esmarch og senere med Utenriksminister Lykke —, og fikk dernæst sitt uttrykk da arbeidsutvalget, bestående av herr Morgenstierne, advokat Heiberg og mig, blev nedsatt for å granske og utrede Hannevigsaken, da jeg straks uttalte at det kun vil være riktig at Bryn, som så lenge hadde befaattet sig med saken, blev underrettet om hvad der blev foretatt i Norge. Dette ledet da til at departementet avsendte skrivelse no. 528, på hvilken Bryn (i telegram av 13de september) svarte:

«Jeg har intet å bemerke til at man rådfører sig med Gade under hans ophold hjemme men jeg må bestemt protestere mot at der blir gitt ham nogetsomhelst oppdrag i De Forente Stater.»

Dette var en grei beskjed fra Bryn, som var så bestemmende for min holdning, at hver gang spørsmålet om en misjon til Amerika blev bragt på bane av Utenriksministeren eller Utenriksråden gjentok jeg at der ikke kunde være tale om å benytte

mig i sådant oppdrag medmindre saken blev ordnet med Bryn. Da jeg ved min skrivelse av 14de november 1926 til statsministeren avsto å overta hvervet ved en spesialmissjon til Statene, uttalte jeg:

«Jeg syns det er uheldig at man har undlatt å underrette minister Bryn om den holdning, jeg straks inntok, da spørsmålet om utsendelsen av en spesialmisjon allerede for nogen måneder tilbake først blev bragt på bane, nemlig ved å erklære for departementet, at jeg personlig ikke kunde tenke på å delta i en sådan misjon, medmindre forholdet til min kollega i Washington blev bragt i full orden, så at han på ingen måte kunde finne grunn til å føle sig tilsidesatt eller krenket. Derved hadde man, tror jeg, kunnet unngå den vanskelighet i situasjonen, som nu er opstått, ved at herr Bryn på det bestemteste har protestert imot, at jeg blir sendt i nogetsomhelst oppdrag til Statene, en protest, som såvidt mig bekjent, han fremdeles fastholder».

Endog da man ved skrivelse av 15de november og ved flere radiotelegrammer, sendt til mig på «Stavangerfjord» under overreisen forsøkte å overtale mig til å overta hvervet med Hannevigsaken, fant jeg ikke å kunne sette hensynet til Bryn tilside, og stillet derfor i telegram, avsendt fra Halifax den 24de november til departementet, spørsmålet:

«Has Bryn withdrawn protest»

Det var først da jeg kom til New York, og der mottok statsminister Lykkes telegram av 25de november som meddelte at Bryn var stillet i disponibilitet, hvorved Hannevigsaken jo var blitt ham uvedkommende og likegyldig, at jeg fant å kunne gi mitt samtykke til å overta det hverv man i så lang tid og så inntrengende hadde anmodet mig om å anta mig.

Kort tid efter min ankomst til Washington opsøkte jeg minister Bryn i hans hjem, hvor vi hadde en lengere samtale, der tjente til å opklare adskillig som ellers kunde ha gitt anledning til misforståelse mellom oss. Således var han meget interessert i å høre hvad min holdning hadde vært overfor antagelsen av Hannevigsaken, noget som han sa departementet hadde holdt ham i hel uvidenhhet om. Ikke minst beklaget han sig over at man hadde latt ham være i den tro at jeg overtok hvervet innen jeg avreiste fra Norge, istedenfor å gjøre ham bekjent med det virkelige forhold, nemlig mitt ovennevnte standpunkt og hvad dermed stod i forbindelse, og at jeg først gikk med på å motta oppdraget efter at jeg var kommet til

Forhandlingene med Amerikas Forente Stater om erstatning til hr. Chr. Hannevig. Bilag 3.

New York og der var blitt underrettet om at han var stillet i disponibilitet. Bryn uttalte sluttelig ved samme anledning omtrent følgende: hadde han bare kjent til sakens rette sammenheng, så trodde han nok at den på et eller annet vis hadde latt sig ordne». Minister Bryn og jeg skiltes som det vi alltid hadde vært — gode venner.

Kort tid derefter var jeg istand til å yde ham den tjeneste som står omtalt i min skrivelse til departementet av 13de januar, hvorom jeg av den i skrivelsen angivne grunn selvfølgelig aldri har nevnt et ord for ham.

4. Benyttelse av ordet «claim».

Tiltross for at jeg gjentagende både ved telegrammer og skrivelser har redegjort for spørsmålet om benyttelse (i den norske note av 22de april) av uttrykket «a claim largely based upon considerations of justice and equity», og herr Morgenstjerne sikkerlig må ha gitt en korrekt fremstilling av saken, later det allikevel til at der ennu hersker misopfatning om dette punkt, idet der i departementets telegram til mig av 8de juli uttales:

«Frykter norske henvendelses bruk av betegnelsen krav (reclamation) istedenfor forslag billighetserstatning har gjort sitt til notens usedvanlig skarpe form».

Så langt fra at benyttelsen av ordet «claim» har hatt noget sådant tilfølge var det nettop på State Department's gjentagne og klart uttrykte ønske og anmodning, for ikke å si forlangende, at ordet «claim» blev brukt som en betingelse for fortsettelse av forhandlingene, og uten hvilket Mr. Olds erklærte at han ikke kunde gå videre i saken. Der måtte fremsettes et på diplomatisk intervensjon bygget krav: Der kunde selvfølgelig ikke være tale om at U. S. A. skulde tilstå Norge en nådeskilling eller innlate sig på annen form for filantropi. Antegnelsen i min dagbok for 13de april, nedskrevet umiddelbart efter konferansen i State Department, sier herom:

«At the appointed hour Morgenstjerne and I had our conference with Olds and Phenix in the formers room Evidently neither this item nor the Jones case were any longer hindrances to our taking up the Hannevig-case, but he stated that the claim — if it in fact was a claim and espoused by the Norwegian Government — must be set out clearly as such. At the present the record was wanting and the pleadings were

incomplete. We would have to cure this defect by affirmatively and definitely setting forth a claim presented by the Norwegian Government against the United States, and then show the reasons for the Government espousing it (denial of justice, unjust discrimination etc.); else they had nothing to act on and could not take it up in any manner. Accordingly I said I would address the State Department a new note meeting these requirement».

I henhold hertil fant følgende telegramveksel sted:

Gade til Noreg av 14de april 1927:

« i motsetning til tidligere holdning fant understatssekretær at bestemt fremsettelse billighetskrav fra norsk side var ønskelig som forhandlingsgrunnlag. Han bad mig levere skriftlig redegjørelse over vår regjerings begrunnelse. Tør forutsette jeg er autorisert avgi note sådan art.»

Gade til Noreg av 16de april 1927:

«godhetsfullt bekreft bemyndigelse noten bør avleveres mandag».

Gade til Noreg av 18de april 1927:

«State Department bekrefter mundtlig holdning indtatt konferansen trettende nemlig forlanger grei besked ved skriftlig note hvorvidt Norge fremsetter billighetskrav samt almindelig begrunnelse diplomatisk intervensjon uten hvilket State Department ikke finner kunne opta saken godhetsfullt meddel bemyndigelse og instruer standpunkt saafremt voldgift foreslaes.»

Esmarch til Gade av 20de april 1927:

«Grundet Statsministerens fravær er svar Deres to telegrammer desværre blitt litt forsinket.»

Statsminister Lykkes telegram til Gade av 21de april 1927:

«De bemyndiges tilstille State Department note hvori fremsettes forslag billighetserstatning samt generell begrunnelse for diplomatisk intervensjon. For tilfelle U. S. A. foreslår voldgift bør De erklære at De er bekjent med at Deres regjering foretrekker direkte underhandlinger ved særskilte utsendinger men at De utber Dem nærmere forholdsordre.»

For å være helt viss i min sak, og i særdeleshet fordi herr Morgenstjerne påstod at hans hukommelse ikke helt stemte med

Bilag 3. Forhandlingene med Amerikas Forente Stater om erstatning til hr. Chr. Hannevig.

min, talte jeg i telefonen med herr Phenix i State Department om eftermiddagen den 18de april, og fikk da min erindring helt bekreftet. Optegnelsen i min dagbok av 18de april er herom følgende:

Cabled Utenriksdepartementet a new request for authority to present the Hannevig-case in form of an equitable claim, this being done in consequence of a telephone conversation had in the afternoon with Mr. Phenix of the State Department. In view of the discrepancy between my and Mr. Morgenstierne's recollection of Olds's statement on the 13th instant, with reference to setting out a definite claim by note of the Norwegian Government, as pretended to exist by Morgenstierne, I found it advisable to learn the State Department's opinion on this point in a careful and discrete way. I accordingly spoke with Phenix, and pretending to be a little in doubt about just what was wanted, asked him for elucidation. Evidently referring to the memorandum he had made on our oral conference, immediately after same had taken place, he stated with absolute positiveness that the Department wanted a definite statement to the effect that the Norwegian Government was presenting a claim for and on behalf of Norwegian citizen Christoffer Hannevig, and that there were such and such considerations on which it was based, and which furnished the usual and customary ground for diplomatic intervention by a Government on behalf of its subject, who had been wronged. He said such a statement was absolutely necessary for the sake of the record.

State Department står ganske sikkert ferdig til atter å bekræfte riktigheten av det forefalne nårsomhelst det måtte bli anmodet derom. Mr. Olds' velvillige ord til mig ved min avskjedsvisitt hos ham den 13de juli ga dette tydelig tilkjenne.

5. Den offentlige opinion i Amerika.

Omenn den til Statene utsendte misjon ikke har opnådd det forønskede resultat i forhandlingene med Mr. Olds i State Department, har dog dens virksomhet på annet vis vært fruktbringende. Stillingen ligger nu ganske anderledes gunstig an, idet den amerikanske folkeopinion på de forskjelligste steder er blitt vakt til fordel for Hannevigs sak. Man kan derfor ha berettiget grunn til å nære håp om at et nytt forsøk på et heldigere tidspunkt med andre forhandlere

i State Department kan komme til å gi et ganske annet resultat.

Den for Hannevig-saken omtalte gunstige opinion er, fra hvad jeg har kunnet bringe i erfaring, ganske utbredt blandt en del høierestående funksjonærer i State Department. Hannevigsaken vil ennvidere kunne påregne enstemmig støtte hos de ikke så få kongressmedlemmer av norsk avstamning, som teller adskillige menn av anseelse og innflytelse, deriblant i første rekke Senatene Norbeck og Shipstead. Den siste, som er medlem av Senatets Utenrikskomite, skal således ha erklært sig villig til, når anledning byr sig, å slå et slag for Hannevigkravets fremme.

Fremstående forretningsfolk på mange steder i landet uttaler sin interesse for at rettferdighet må skje fyldest i en sak, i hvilken de er tilbøielige til å tro at Shipping Board, som i så mange andre tilfeller (deriblant Kristianiagruppens krav), har nektet å gjøre skjell og rett.

Men av ubetinget størst betydning som bevis på den offentlige opinion i Amerika, er pressens holdning, som har gitt sig uttrykk i en rekke tildels meget detaljerte artikler. Disse har inneholdt ikke blott inngående og meget orienterende opplysninger, men også redaksjonelle meningsuttaalelser i favør av Hannevigkravet, som man forøvrig finner bør underkastes internasjonal voldgift. I denne forbindelse vil særlig erindres den vektige redaksjonsartikkel i regjeringsorganet «New-York Herald Tribune» for 7de juni med overskrift «Rettferdighet overfor en venn», som jeg straks samme dag telegrafisk bragte til Departementets kunnskap, og som blev vidt kommentert og gjengitt både i Norge og Statene. Av andre særlig betydningsfulle artikler kan nevnes dem som fra tid til annen stod publisert i Amerikas mest ansette avis «New-York Times», i landets største blad «Chicago Tribune», i «Brooklyn Eagle», i «Boston Globe», i «The Christian Science Monitor» o.s.v., og de tjener alle til å vise hvilken oppmerksomhet Hannevig-saken har tiltrukket sig, og med hvilken sympati den omfattes utover det hele land.

(u.) *F. Herman Gade.*

*
Telegram.

Rio de Janeiro, 10de november 1927.
Utenriksdepartementet, Oslo.

19 Deres 134 tillater mig sterkt anbefale istedenfor Haagdomstolen eller norsk-amerikansk forliksnevnd Hannevigsak fore-

slåes undergitt voldgift fremragende britisk equity dommer som billigste enkleste hurtigste og for saken gunstigste fremgangsmåte mest egnet sikre Staternes samtykke hvorom samt Jonesclaim senator Moses uttalte Olds thinks it wholly possible arrange protocol of submission for the claims is unwilling proceed under Bryan treaty but wholly receptive to idea of finding some British jurist as arbitrator I think he would welcome suggestions along this line.

Gade.

* Rio de Janeiro,
den 10de november 1927.

Utenriksdepartementet.

Tiltross for at min befatning med Hannevigsaken blev bragt til ophør for næsten 4 måneder siden, og det tydelig er blitt gitt tilkjenne at man i denne sak ikke ønsker videre råd fra mig, har jeg allikevel ved mottagelsen idag av det ærede departements oversikt nr. 9 av 30te september d. å., hvori der om Hannevigsakens daværende stilling står anført:

«Spørsmålet om hvorvidt saken bør søkes henvist enten til Haagdomstol eller til behandling av den norsk-amerikanske forliksnevnd har vært forelagt for Justisdepartementet og for advokat Johan Bredal, hvis betenkninger nu begge foreligger. Departementet avventer en uttalelse fra Chr. Hannevigs advokater herrerne Per Rygh og Gustav Heiberg»,

av hensyn til sakens fremme (på hvilken jeg har ofret så megen tid og arbeide) og i denne forbindelse ikke minst den bebudede betenkning fra Hannevigs advokater, herrerne Rygh og Heiberg, funnet det å være min plikt straks idag å avsende til det ærede departement følgende telegram:

«19 Deres 134 tillater mig sterkt anbefale istedenfor Haagdomstol eller norskamerikansk forliksnevnd Hannevigsak foreslaes undergitt voldgift fremragende britisk equity dommer som billigste enkleste hurtigste og for saken gunstigste fremgangsmåte mest egnet sikre staternes samtykke hvorom samt Jonesclaim senator Moses uttalte Olds thinks it wholly possible arrange protocol of submission for the claims is unwilling proceed under Bryan treaty but wholly receptive to idea of finding some British jurist as arbitrator I think he would welcome suggestions along this line Gade».

Som det vil sees har jeg funnet det tilrådelig i telegrammet å gjengi den fra

det amerikanske Senats utenrikskomité's viceforman senator Moses fremkomme uttalelse med de av ham på engelsk benyttede ord (i noget sammentrengt form). Man vil videre ha bemerket at jeg av denne grund foranlediget telegrammet sendt direkte over England istedenfor, som vanlig ved legasjonens telegramforsendelser, herfra over Staterne pr. radio til Norge.

Herr Morgenstierne vil utvilsomt ha innrapportert fra det jeg uttalte i våre rådslagninger angående Hannevigsakens behandling, at jeg stadig betraktet den omhandlede voldgiftsplan, der foruten å være enkel, ekspedit og ikke medførende nevneverdige utgifter, også faldt sammen med de amerikanske synsmåter, som den for saken bedst skikkede og gunstigste fremgangsmåte, og at jeg derfor ikke noksom beklaget at tiltross for mine gjentagne henvendelser, blev der gitt mig instruks (visstnok vesentlig basert på Justisdepartementets bestemte avisning av voldgiftstanken, fremsatt i dets betenkning av 30te april, som altså nu er gjentatt i like bestemt form) der absolutt forbød og derved forhindret mig fra å slå inn på denne vei som en mulig løsning.

Jeg tør anta at det ærede departement vil finne det riktig å gjøre herr Hannevigs advokater, herrerne Rygh og Heiberg bekjent med ovenstående.

(u.) *F. Herman Gade.*

* Rio de Janeiro,
den 21de november 1927.

Herr Utenriksministeren.

I videre overensstemmelse med det av herr Statsministeren i skrivelse av 23de august d. a. uttalte ønske om å motta fra mig beretninger om det som er forefalt i i Hannevigsaken, tillater jeg mig i tilslutning til min ovenanførte skrivelse av 10de ds., angående spørsmålet voldgift, å tilføie:

United States har som bekjent alltid vært den ivrigste forkjemper for det prinsipp, at når to land, ved forhandlinger ad almindelig diplomatisk vei, ikke kan bli enig sig imellem om ordningen av et omstridt spørsmål, bør dettes avgjørelse overlates til en utenforstående uhildet tredjemann, d. v. s. til voldgift. Statene har også gjort sig kraftig til talsmann for dette prinsipp, ved både den første og anden Haagerkonferanse, såvelsom ved talrike andre anledninger. Efter i årenes løp å ha avsluttet voldgiftstraktater med forskjellige land, inngikk Statene i 1914 en rekke nye likelydende traktater (de

Bilag 3. Forhandlingene med Amerikas Forente Stater om erstatning til hr. Chr. Hannevig.

såkalte «Bryan-treaties»), med de samme og andre land, deriblandt Norge, der tok sikte på anvendelsen av det samme prinsipp ved å bestemme at omstridte spørsmål, som måtte opstå mellom landene, kunde granskes ved en undersøkelsesnevnd. I praksis har Staterne i mangfoldige år befulgt det samme ved, uansett det annet lands størrelse, resurser og prestige, å overlate praktisk talt alle kontroverser og mellomværender, som ikke kunde løses ved diplomatiske forhandlinger, til internasjonal voldgift som den eneste rimelige og rettfærdige utvei. Det er med rette at T. J. Lawrence i sitt verk «The Principles of International Law» (6te utgave, side 586) omtaler «the zeal for international arbitration which has distinguished the great American Republic during the whole course of its history». Jeg nevner dette da de nedenanførte begivenheter må sees i lys av dette Statenes velkjente og gjennomførte standpunkt til voldgift.

Norge har den beste erfaring for av hvilken betydning denne Amerikas holdning overfor internasjonal voldgift kan være for oss, idet der nettop ved dette prinsippes hevdelse i «Kristianiagruppen»s krav på erstatning, efter at lange og vidløftige diplomatiske forhandlinger hadde vist sig ikke å kunne føre frem, blev opnådd et resultat, som måtte sies å være helt tilfredsstillende for både de interesserte nordmenn og vårt land. Man skulde derfor tro at efter den innhøstede erfaring vilde Norge nu igjen, i Hannevigsaken, hvor det også gjelder et erstatningskrav for rekvisisjonerte skib, være mer enn villig til å gå med på en løsning av det vanskelige og innviklede kravspørsmål ved en eller annen form for voldgift, og ikke minst når Statene har antydnet sin villighet til å la dette foregå under full hensyntagen til kravets billighetsgrunnlag på en enkel, ekspedit og lite kostbar måte.

Spørsmålet om å ty til internasjonal voldgift i Hannevigsaken er ingen ny tanke, men har vært gjenstand for overveielser og forslag som går flere år tilbake. Således uttalte Hannevigs advokat, Gustav Heiberg, i sin skrivelse til Utenriksdepartementet av 8de juni 1923:

«Viser det sig at direkte forhandlinger ikke fører frem, er herr Hannevig fremdeles villig til at henskyte saken under privat voldgift ved en amerikansk borger, opnævnt av Utenriksminister Hughes».

Fordringshaveren var altså på nevnte tidspunkt ikke blott villig til å la sitt krav underkastes voldgift, men hadde endog sån tillit til det lands rettfærdighetssans, som fordrin-

gen angikk, at han vilde overlate prøvelsen av kravet til en borger av dette land, valgt av dettes egen utenriksminister.

Under Hannevigkravets granskning i Norge av den i dette øiemed spesielt opnevnte nevnd, som fra tid til annen konfererte med herr Hannevig, gjentok denne stadig sin villighet til å la saken undergis voldgift, enten ved Haagerdomstolen eller ved en mer informell og enkel voldgiftsform, såfremt den amerikanske regjering skulde foretrekke dette.

Allerede på et forholdsvis tidlig tidspunkt i våre forhandlinger med State Department gav Mr. Olds i den konferanse vi hadde med ham 23de februar en visstnok svak men dog umiskjennelig antydning om at hans regjering nok kunde gå med på en sån behandling av Hannevigkravet, i særdeleshet om der kunde finnes en enkel form for samme. Dette blev samme dag meddelt det norske utenriksdepartement i min skrivelse, hvori står anført:

«Mr. Olds lot falle enkelte uttalelser som vi nærmest forstod derhen, at man her var tilbøielig til å gi Hannevigsaken samme behandling som vi hadde gitt Jonessaken, m. a. o. at man ikke vilde ønske å forhandle direkte om førstnevnte sak, men foreslå den undergitt voldgift.»

og da jeg anså saken for å være av adskillig betydning, bestemte jeg mig, for å undgå tidsspilde, å meddele departementet det samme telegrafisk den 28de februar med følgende ord:

«Assistant secretary antydnet at både Hannevigssaken og Jonessaken burde kunne underkastes voldgiftsbehandling».

Da vi i denne anledning ikke mottok nogen veiledning eller instruks fra departementet, fant jeg allerede den 10de mars å burde rette en ny henvendelse til det, hvilket skjedde i telegram, hvis slutningspassus lød således:

«Utber mig bemyndigelse i tilfelle foreslå voldgift enten for Hannevigsak alene eller hr. Jones og Hannevigssaken sammen».

Da der heller ikke på denne telegrafiske henvendelse, i løpet av 6 uker, kom noget svar, utba jeg mig ennu engang i telegram av 18de april bestemt instruks i følgende ord:

«Instruer standpunkt såfremt voldgift foreslåes».

Nu kom der en uttalelse i telegram fra utenriksminister Lykke av 21de april sålydende:

«For tilfelle U. S. A. foreslår voldgift bør De erklære at De er bekjent med at Deres regjering foretrekker direkte underhandlinger ved særskilte utsendinger men at De utber Dem nærmere forholdsordre».

Da jeg den 29de april mottok en skrivelse fra herr Hannevig, datert London 16de april, hvori han uttalte at han var avgjort av den mening at hans krav burde undergis voldgift, tilskrev jeg samme dag departementet derom, som følger:

«I den fra herr Christoffer Hannevig i London nettop mottatte skrivelse meddeles at det er både hans og hans fars bestemte ønske at saken om mulig blir gjenstand for voldgiftsbehandling i Haag».

Herpå svarte departementet i telegram av 13de mai:

«Voldgiftssak Haag vilde eventuelt medføre betydelige utgifter hvilke ikke vil kunne ventes utlagt av staten».

Et par dager senere blev jeg, Norges opnevnte spesielle minister og tillitsmann i Hannevigsaken, av chargé d'affaires Lundh, gjort bekjent med innholdet av en skrivelse fra Norges Stats- og utenriksminister til Legasjonen i Washington, datert 3dje mai 1927, angående Hannevigsaken sålydende:

«Til underretning for sendemann Gade meddeles at Utenriksdepartementets skrivelse av 23de f. m. forela Justisdepartementet spørsmålet om hvilket standpunkt man fra norsk side i tilfelle burde ta såfremt den amerikanske regjering måtte foreslå saken henvist til voldgift. Min skrivelse til Justisdepartementet var bilagt med referater av fra sendemann Gade mottatte telegrammer m. v.

Justisdepartementets svarskrivelse av 30te f. m. vedlegges i gjenpart. Det fremgår herav Justisdepartementet fraråder at man fra norsk side går med på voldgift i denne sak, selv om voldgiftsretten får frie hender således at den kan legge vekt også på hvad billighet tilsier.

Utenriksdepartementet har for sitt vedkommende ennå ikke tatt endelig standpunkt til spørsmålet.

(u.) *Ivar Lykke.*

(u.) *Arne N. Jørstad.*

samt innholdet av den deri omhandlede svarskrivelse fra Justisdepartementet til Utenriksdepartementet av 30te april, som følger:

«I anledning av det ærede departements skrivelse av 23de april d. å. skal departementet bemerke:

Skal Hannevigsaken løses ved voldgift er der efter departementets opfatning neppe utsikt til å vinne frem med noget erstatningskrav, og det selv om voldgiftsretten får frie hender, således at den kan legge vekt på hvad billighet tilsier. Av den grunn, og fordi en voldgiftssak vil bli en meget kostbar affære, bør det efter departementets opfatning søkes undgått, at der fra amerikansk side blir fremsatt offisielt forslag om løsning ved voldgift. Våre forhandlere bør derfor instrueres om, at den norske regjering ikke finner saken egnet til å avgjøres ved voldgift, og at videre forhandlinger bør opgis, så snart det måtte være på det rene, at Amerika ikke vil strekke sig lenger enn til å voldgi saken.

Til belysning av omkostningsspørsmålet ved en eventuell voldgiftssak skal man opplyse, at voldgiftssaken vedkommende den såkaldte «Kristianiagruppe», såvidt vites kostet ca. 600 000 dollars, og at nevnte sak i sig selv visstnok var betydelig mindre vidtløftig og innviklet enn den foreliggende.

Oslo, den 30te april 1927.

(u.) *Knud Øyen.*

(u.) *Per Augdahl.*

De norske forhandlere var altså herved ikke blott avskåret fra å fremme voldgiftstanken, men endog instruert om å innta en avvisende holdning overfor samme såfremt den skulde fremsettes av Statene. Vi kunde altså intet foreta i anledning av den uttalelse som fremkom fra senator George H. Moses, viceformann i Senatets utenrikskomité, og fullt ut bekreftet Mr. Olds' i konferansen av 23de februar antydde villighet til å la Statene gå med på voldgift, fortrinsvis av enkel og lite kostbar art:

«Mr. Olds thinks it wholly possible to arrange a protocol of submission for the claims. He is unwilling to proceed under the Bryan Treaty; but is wholly receptive to the idea of finding some British jurist as arbitrator. I think he would welcome suggestions from you along this line. I told him I had seen you and that I expected to see you again within a few days».

Tiltross for at de to ovenciterte skrivelser, og ikke minst Justisdepartementets, måtte ansees for avgjørende, kunde jeg al-

Bilag 3. Forhandlingene med Amerikas Forente Stater om erstatning til hr. Chr. Hannevig.

likevel ikke, med den tro jeg selv hadde på voldgift som den rette fremgangsmåte, helt slippe tanken om å opnå Utenriksdepartementets samtykke til iallfall å høre på et eventuelt forslag i denne retning, som måtte fremkomme fra amerikansk side, hvorfor jeg 2nen juni i telegram til departementet igjen forespurte:

«Refererende Jusdepartementets uttalelser medel hvorvidt jeg skal avvise ethvert mulig forslag voldgift».

På denne forespørsel mottok jeg påfølgende dag (3dje juni) svar sålydende:

«Formentlig upåkrevet ta standpunkt forslag voldgift sålenge sådant forslag ikke foreligger».

Efter at den amerikanske presse og deriblandt de store og mektige aviser, New York Times og New York Herald Tribune, hvilken siste ansees for å være Coolidgeadministrasjonens organ, i nogen tid på meget sympatisk måte hadde befattet sig med Hannevigsaken og derunder også fremholdt voldgiftstanken som overensstemmende med det amerikanske syn, fremkom sistnevnte blad den 7de juni med en kraftig redaksjonsartikkel i favør av Hannevigkravet, med overskrift «Retferdighet overfor en Ven», og som fremholdt at voldgift var det minste Statene kunde foreslå overfor en så god ven som Norge. Herom avsendte jeg samme dag følgende telegram til departementet:

«New York Herald Tribune regjeringsorganet bringer redaksjonell artikkel utgjørende tungtveiende innlegg for Hannevigkravet. Artikkelens overskrift rettferdighet overfor en venn og slutter med å anføre at norske regjering foreslår voldgift hvilket er det minste U. S. A. kan gå med på.»

Derefter fant følgende telegramveksel sted:

1. Telegram av 11te juni 1927 fra Utenriksdepartementet, Oslo, til Gade, Washington:

«Har ikke uttalt noget ønske om løsning av Hannevigsaken ved voldgift og anser det meget uheldig amerikanske aviser stadig nevner voldgiftsspørsmålet».

2. Telegram av 12te juni 1927 fra Gade, Washington, til Utenriksdepartementet, Oslo:

«Avisskriverier angående voldgift skyldes slett ikke muntlige eller skriftlige meddelelser fra norsk side men må tilskrives almindelig amerikansk opfatning at voldgift eneste korrekte fremgangsmåte samt rykter at amerikanske utenriksdepartement over-

veier fremkomme forslag derom. Se min skrivelse 23de og mitt telegram 28de februar».

3. Telegram av 18de juni 1927 fra Utenriksdepartementet, Oslo, til Gade, Washington:

«Henvissende Deres to cables sekstende dennes meddeles norske regjering ikke kan ta standpunkt voldgiftsspørsmålet før den har mottatt State departments note studert denne.»

Til hr. Morgenstjerne, som var reist hjem til Norge, skrev jeg den 19de juni om spørsmålet voldgift, til underretning for departementet:

«Sikkert og visst er det at man i State Department har nøie kjennskap til vår holdning overfor spørsmålet voldgift i Hannevigsaken, hvad enten det er hentet fra ciffertelegramveksel eller meddelt fra Oslo (den amerikanske legasjon) og det er like sikkert at man akter å utnytte denne situasjon til det ytterste.»

og den påfølgende dag, den 20de juni, følgende:

«Skulde man — hvad jeg håper — hjemme bestemme sig til at fremsette forslag om voldgift, kan dette, i betraktning av de mange uriktige anførsler og påstande som inneholdes i den siste amerikanske note, gjøres på en måte som Statene anstendigvis skal ha vanskelig for å komme fra.»

Det er blitt mig meddelt at den fremstående amerikanske jurist Advokat Charles S. Haight, der, som bekjent, i mange år på ualmindelig dyktig måte har representert de aller fleste norske skibsfartsinteresser i Statene, og som har et inngående kjennskap til U. S. Shipping Board (angående hvis handlinger han var den amerikanske regjering's hovedvidne i den av en senatskommisjon foretatte undersøkelse) Hannevigsaken og State Departments syn på denne, er avgjort av den mening at voldgift er den eneste fremgangsmåte hvorved man kan gjøre sig håp om et gunstig resultat, en mening som han visstnok fremholdt i de konferanser han hadde den 7de juli med herr Morgenstjerne og med Statsministeren.

Tilslutt tillater jeg mig å henvise til mitt telegram til departementet av 10de november, hvori jeg citerte Senator Moses' ovenfor refererte uttalelse angående Mr. Olds' villighet til å la Hannevigsaken undergis voldgift samt til min skrivelse no. 192 av samme dag, hvori telegrammet bekreftedes med supplerende bemerkninger.

Jeg tør anmode om at nærværende skrivelse, sammen med ovenanførte av 10de

ds. og innberetning av 2nen oktober, blir oversendt Stortinget, inntatt i eller som bilag til det ærede departements bebudede proposisjon eller meddelelse til dette i Hannevigsaken. (u.) *F. Herman Gade.*

Oslo, 28de november 1927.

Herr Sendemann Gade.

Idet jeg erkjenner mottagelsen av oven-citerte skrivelse¹ med bilag har jeg den ære å meddele at Utenriksdepartementet fra først av hadde ventet en samlet innberetning fra Dem om saken. Når De ikke, samtidig som De blev underrettet om at Deres oppdrag ved kgl. resolusjon av 19de juli 1927 var bragt til ophør, blev anmodet om å levere sådan innberetning, skyldes dette den omstendighet at Departementet gikk ut fra at De som forhandler aktet å avgi en redegjørelse, og at De dessuten selv personlig vilde være interessert i å avgi en sådan. Når jeg den 11te august d. å. skrev til advokat Balchen at det var min hensikt å la Departementet utarbeide en redegjørelse og la denne sende over til Dem for at De kunde få anledning til å fremkomme med eventuelle supplerende bemerkninger, må dette sees ut fra samme forutsetning, idet Departementet vanskelig vilde kunne utarbeide noen sådan redegjørelse uten først å ha mottatt Deres egen beretning om saken, så meget mere som Deres og den av Departementet utsendte sakkyn-diges, hr. Morgenstiernes opfatning av visse sider vedrørende sakens behandling ikke falt sammen. Da noen innberetning fra Dem ikke innløp, tilstillet Departementet Dem under 23de august d. å. en skrivelse med meddelelse om at Departementet vilde anse det ønskelig å erholde en rapport fra Dem.

Som følge av den relativt korte tid som gjenstår for nærværende regjerings avgivelse av meddelelse til Stortinget om Hannevig-saken, vil der ikke nu være anledning til på forhånd å tilstille Dem denne meddelelse. Såfremt De derfor måtte ønske å fremkomme med ytterligere uttalelser om saken tør jeg henstille at De innsender disse snarest mulig så at der kan bli tatt behørig hensyn dertil førenn Stortingsmeddelelsen blir endelig utformet.

Med hensyn til det i Deres skrivelse (s. VIII) anførte om at De i august 1926 fremholdt at sendemann Bryn burde bli underrettet om hvad der i Norge blev foretatt vedrørende saken, har hr. Morgenstierne uttalt:

«Hr. Gade har aldri til mig uttalt noget om at sendemann Bryn burde underrettes.

Departementets skrivelse til Bryn, nr. 528, var absolutt ikke foranlediget av hr. Gade, men opsatt av mig som en helt selvfølge-
ting.»

Når De i Deres skrivelse (s. VIII) henviser til Deres brev av 14de november 1926 om at De fant det uheldig at sendemann Bryn ikke blev underrettet om den holdning som De da allerede for nogen måneder siden straks hadde inntatt (nemlig at forholdet til Deres kollega i Washington måtte bli bragt i full orden førenn De kunde delta i nogen misjon til De Forente Stater) undlater jeg ikke å bemerke at det først i regjeringskonferanse 8de november 1926 blev besluttet å rette henvendelse til Dem om å reise til Washington. Det sier sig selv at Utenriksdepartementet ikke kunde underrette hr. Bryn om Deres eventuelle sendelse og forutsetningene for den førenn regjeringen, hadde bestemt sig til å anmode Dem om å reise. Utenriksdepartementet hadde da også alt 18de oktober 1926 utsendt en presse-meddelelse, hvori der blev redegjort for nedsettelsen av utvalget og meddelt at dettes betenkning var ventet å ville bli avgitt i den nærmeste fremtid. «Først når så er skjedd vil der av departementet bli truffet bestemmelse om hvad der siden måtte bli å foreta i sakens anledning.»

De vil forøvrig erindre at De, efter å ha sett Bryns telegram, hvori han protesterer mot at De gis noget oppdrag i U. S., til mig uttalte at Deres forbehold med hensyn til Bryns stilling dermed var bortfalt. Hvad der senere skulde bringes i orden var Deres stilling som commissioner i samarbeide med Bryn eller som minister en mission spéciale. Dette spørsmål blev avgjort ved sendemann Bryns ultimatum.

Hvad angår benyttelsen av ordet «claim» i noten til State Department tør jeg bemerke at Utenriksdepartementet senest i sitt telegram av 21de april 1927 bemyndighet Dem til å avgi note med fremsettelse av forslag om billighetserstatning, altså ikke med fremsettelse av nogen «claim». Efter foreliggende opplysninger å dømme synes der å være grunn til å anta at det berodde på en misforståelse, når De oppfattet Mr. Olds derhen, at det var nødvendig overfor State Department å benytte betegnelsen «claim». Men selv om dette var uttalt av Mr. Olds, så kan man ikke opfatte dette som et bevis på at det vilde være i den norske misjons interesse å benytte denne benevnelse, snarere tvertimot.

(u.) *Ivar Lykke.*

(u.) *Arne N. Jørstad.*

¹ (av 2den oktober 1927, se s. 44)

Bilag 3. Forhandlingene med Amerikas Forente Stater om erstatning til hr. Chr. Hannevig.

Oslo, 8de desember 1927.

Fortrolig.

Herr Sendemann Gade.

I anledning av Deres skrivelse av 10de f. m. skal jeg bemerke følgende:

Det er departementet helt ubekjent hvad De sikter til med Deres uttalelse om at det tydelig er blitt gitt tilkjenne at man i denne sak ikke ønsker videre råd fra Dem. Såvidt departementet bekjent foreligger der absolutt intet, hvorpå en sån uttalelse kan bygges. Departementet har tvertimot, da der ingen rapport innløp fra Dem, i skrivelse av 23de august d. å. henstillet til Dem å innsende innberetning om Deres forhandlinger i Hannevig-saken, og vilde funnet det naturlig om De i den forbindelse også hadde tilkjennegitt Deres opfatning med hensyn til sakens videre behandling. Departementet vil også senere til enhver tid med interesse motta Deres råd i saken.

Departementet bemerker av Deres skrivelse og av telegram av samme dag, at De, istedenfor Hannevig-sakens henvisning til enten Haag-domstolen eller den norsk-amerikanske forliksnevnd, anbefaler at saken undergis voldgift av en fremragende britisk «equity dommer», og De gjengir i den forbindelse uttalelser av senator Moses. Departementet har med interesse lest disse uttalelser, som, hvis de gav et korrekt uttrykk også for Mr. Olds holdning på det tidspunkt, vilde vært av betydelig interesse. Jeg kan vanskelig forstå hvorfor De ikke straks efter at uttalelsene falt, hvilket vel må ha vært allerede under Deres opphold i U. S. A., innberettet til departementet om saken. Heller ikke forstår jeg grunnen til at De ikke tidligere, når De overfor departementet berørte spørsmålet om voldgift, har gjort oppmerksom på at det ikke var Haag-domstolen eller forliksnevnden, men den spesielle av Dem nu nevnte form, De siktet til.

Forøvrig finner jeg her å burde gjøre oppmerksom på at departementet har mottatt opplysninger som tyder på at State Department ikke har hatt nogen tanke om å foreslå voldgift i Hannevig-saken.

Ennvidere skal meddeles, at hr. Christoffer Hannevig, der tidligere også har antydnet det alternativ for voldgiftsbehandling som nu foreslås av Dem, i den senere tid bestemt har hevdet, at hvad han for sitt vedkommende ønsker, er sakens henvisning til Haag-domstolen.

Med hensyn til spørsmålet om voldgiftsbehandling fremgår det klart av sakens do-

kumenter, at Deres oppdrag gikk ut på ved forhandlinger med de amerikanske myndigheter å søke opnådd en erstatning i mindelighet til Chr. Hannevig. I et notat av mig om en samtale med Dem 13de november 1926 står der således:

«Jeg har idag bedt minister Gade om å stille sig til regjeringens disposisjon for å reise til Washington som spesiell kommissær for å opta med U. S. A.s regjering forhandlinger om en erstatning i mindelighet til Christoffer Hannevig på grunnlag av den betenkning som han sammen med byråchef Morgenstjerne har innlevert om saken.»

Ved den kgl. resolusjon av 30te november 1926 som ligger til grunn for Deres sendelse uttales:

«At sendemann F. H. Gade opnevnes til som sendemann i særskilt oppdrag i Washington å opta forhandlinger med de amerikanske myndigheter om utredning av erstatning til Chr. Hannevig for tap lidt som følge av de amerikanske rekvisjoner under krigen.»

I foredraget som ligger til grunn for nevnte kgl. resolusjon citeres følgende fra telegramvekslen med legasjonen i Washington angående Hannevig-sakens behandling:

«Regjeringen fant ikke å kunne forsvare ikke å legge hele Hannevig-saken frem for den amerikanske regjering med henstilling om å overveie hvorvidt der ikke alle forhold tatt i betraktning burde ydes Hannevig erstatning», «... de billighetsbetraktninger på grunnlag av hvilke saken efter departementets mening burde søkes fremmet», «... man fant at der overensstemmende bl. a. med advokat Bredals betenkning var plass for en henvendelse til de amerikanske myndigheter vesentlig bygget på billighet».

På Deres spørsmål i telegram fra Washington av 2nen juni d. å. om ethvert eventuelt forslag fra amerikansk side om voldgift skulde avvises, svarte departementet i telegram av 3dje juni, at så lenge forslag om voldgift ikke forelå, var det formentlig upåkrevet å ta standpunkt til det.

I anledning av Deres uttalelser i telegram av 16de juni 1927 angående voldgiftsspørsmålet meddelte departementet Dem enn videre i telegram av 18de ds. at regjeringen ikke kunde ta standpunkt til spørsmålet om voldgift, forinnen den amerikanske note var mottatt og studert.

Som det med all tydelighet vil fremgå herav, har departementet aldrig i og for sig avvist tanken om å undergi Hannevig-saken voldgifts-

behandling, men kun fortsatt den linje som fra begynnelsen av blev trukket op, nemlig at der først skulde søkes istandbragt et mindelig oppgjør i Hannevig-saken ved direkte forhandling med de amerikanske myndigheter. Da muligheten for et sådant oppgjør definitivt bortfalt ved det amerikanske avslag i noten av 15de juni, tok departementet straks op voldgiftsspørsmålet til fortsatt undersøkelse. Som De vil erindre gav departementet bl. a. alt i telegram til Dem av 8de juli d. å. uttrykk for dette, idet man fremholdt at svarnoten burde søkes avfattet således, «at eventuelle senere forhandlinger om voldgift ikke vanskeliggjøres». Departementet var imidlertid av den opfatning at det under enhver omstendighet vilde være utilrådelig å fremkomme med forslag om voldgift allerede i sommer umiddelbart efter det amerikanske avslag, og oppfattet dette som også Deres mening, når De i rapporten til departementet av 17de juni d. å. uttaler bl. a. følgende:

«Av denne grunn kan det også forekomme tilrådelig å stille Hannevig-saken i bero inn-til Mr. Olds blir avløst, hvilket sannsynligvis vil skje når hans chef og tidligere kompanion, statssekretær Kellogg, trer tilbake, formodentlig i en nær fremtid.» Som bekjent er begge de nevnte herrer fremdeles i sine stillinger.

I henhold til Deres anmodning er gjenpart av Deres skrivelse av 10de f. m. tilstillet advokat Rygh og advokat Heiberg. Likeledes gjenpart av nærværende skrivelse.

(u.) *Ivar Lykke.*

(u.) *Arne N. Jørstad.*

*

Telegram.

Rio de Janeiro 13de desember 1927.
Utenriksdepartementet, Oslo.

23 Når kan ventes departementets redegjørelse til Stortinget Hannevigsaken for forsynes mine supplerende bemerkninger som nevnt Statsministerens skrivelse Balchen elevte august.

Gade.

Telegram.

Oslo 14de desember 1927.
Minister Gade, Rio de Janeiro.

16 Deres 23 av grunner omhandlet skrivelse 28 november og da uttalelse fra Hannevigs advokater ennå ikke foreligger er departementets redegjørelse ikke fullført og vil ikke kunne sendes Dem paa forhaand stop De maa derfor innsende eventuelle yderligere uttalelser uten avvente redegjørelsen.

Utenriksdepartement.

*
Telegram.

Rio de Janeiro 15de desember 1927.
Utenriksdepartementet, Oslo.

24 Deres 16 paapeker uheldige for sakens rette forstaaelse redegjørelsen oversendes Stortinget uten supplerende bemerkninger fra mig Norges forhandler og fuldmektig hvilke selvsagt krever kjenskap redegjørelsen.

Gade.

*

Rio de Janeiro, den 15de desember 1927.
Herr Utenriksminister Lykke.

I skrivelse av 8de august 1927 til Statsminister Lykke fra min advokat, herr Albert Balchen, uttalte denne:

«De opplysninger, hr. Gade meddeler, er av saadan art, at det for mig staar, som om han har hat et billig eller naturlig krav paa at faa anledning til at reise tilbake til Oslo for personlig at kunne gjøre rede for forhandlingene i Hannevigsaken, og dette ikke alene likeoverfor departementet, men ogsaa likeoverfor utenrikskomitéen (konstitutionskomitéen). Hvis jeg ikke erindrer feil antydnet hr. Mowinckel noget lignende, da Hannevigsaken sidste gang i forrige session blev berørt i Stortinget. Jeg maa derfor paa vegne av hr. Gade meget indtrængende henstille, at han gives anledning til at komme hjem, saa han likeoverfor departementet og utenrikskomitéen kan faa fremlagt de opplysninger og det materiale som han maatte finde nødvendig.»

Herpaa mottok han skrivelse av 11te august 1927 fra Statsminister Lykke, hvori uttales:

«Det er min hensigt nu at la departementet utarbeide en redegjørelse for Hannevigsakens forløp hittil og sende den over til Gade og gi ham anledning til at komme med sine supplerende bemerkninger.»

Av min innberetning av 2den oktober 1927 til Utenriksministeren angaaende Hannevigsaken, efter aa ha citert ovenforstaaende uttalelse i dennes skrivelse til herr Balchen, tilføier jeg:

«Selvfølgelig staar jeg med glede rede til aa fremkomme med saadanne supplerende bemerkninger, som Departementets omhandlede redegjørelse senerehen maatte foranledige fra min side,»

og dette gjentaes i min skrivelse nr. 156 av samme dag til Statsminister Lykke i følgende ord:

Bilag 3. Forhandlingene med Amerikas Forente Stater om erstatning til hr. Chr. Hannevig.

«Når jeg mottar den i Deres skrivelse av 11te august til Advokat Balchen nevnte redegjørelse, haaper jeg at jeg vil ha gjen-
vunnet min helbred saavidt at jeg kan ut-
arbeide de fra mig forønskede supplerende
bemerkninger uten opphold.»

Efter aa ha ventet i vel 4 maaneder
paa den i herr Utenriksministerens skrivelse
av 11te august bebudede redegjørelse fra
Utenriksdepartementet om Hannevigsaken,
fant jeg det, av hensyn til denne, tilraade-
lig den 13de ds. aa sende Departementet
følgende telegram:

«Noreg Oslo

23 naar kan ventes departementets rede-
gjørelse til stortinget hannevigsaken for for-
synes mine supplerende bemerkninger som
nevnt statsministers skrivelse Balchen elevte
august Gade»

paa hvilket jeg den paafølgende dag, den
14de ds., mottok Departementets svar saa-
lydende:

«Gade Norwegian Minister Rio de Janeiro

16 Deres 23 av grunner omhandlet skri-
velse 28 november og da uttalelse fra Hanne-
vigs advokater ennå ikke foreligger er de-
partementets redegjørelse ikke fullført og
vil ikke kunne sendes dem paa forhaand
stop de maa derfor innsende eventuelle yder-
ligere uttalelser uten avvente redegjørelsen
Noreg»

Jeg har, som følge herav, idag funnet det
paakrevet aa avsende til Departementet nytt
telegram, som følger:

«Noreg Oslo

24 Deres 16 paapeker uheldige for sakens
rette forstaaelse redegjørelsen oversendes
stortinget uten supplerende bemerkninger
fra mig Norges forhandler og fullmektig
hvilke selvsagt krever kjenskap redegjørel-
sen Gade»

Jeg har vanskelig for aa forstaa De-
partementets holdning i denne sak. Først
undlot man aa kalde mig hjem til Norge
for aa avgi rapport og konferere med De-
partementet angaaende denne viktige sak, i
hvilken jeg hadde været Norges represen-
tant, forhandler og fullmektig. Byråsjef
Morgenstjerne, som ifølge Utenriksminister
Lykkes telegram til mig av 25de november
1926 blev beordret til Washington «for bi-
staa Dem underhaanden som sakkyndig, mens
De alene vil ha handlefrihet og full myn-
dighet», hadde reist fra Amerika innen de
viktigste begivenheter i saken fant sted —
State Departments siste note og de skritt
som denne foranlediget, deriblandt Norges
slutningsnote — og har saaledes selvfølgelig

ikke kunnet gi noen opplysninger om disse
begivenheter. Da mit oppdrag med Hanne-
vigsaken var bragt til ophør og jeg anmodet
om den vanlige tjenstfrihet av 2 maaneder,
som jeg da vilde benytte til aa reise til
Norge og avgi rapport i Hannevigsaken,
blev denne anmodning avslaatt. Utenriks-
departementet, i sit ovenanførte telegram av
igaar, meddeler nu at den anledning til aa
uttale mig om Departementets redegjørelse
i Hannevigsaken, som blev mig tilsagt ved
Statsministerens ovennevnte skrivelse av 11te
august d. a., ikke vil kunne finne sted. Under
disse omstendigheter føler jeg det av hen-
syn til Hannevigsaken aa være min plikt aa
forbeholde mig ret til aa henvende mig di-
rekte til stortinget for at alle sakens sider
kan bli fullt belyst der, såfremt jeg skulde
finne at det ærede Departements fremstil-
ling, paa grund av mulig manglende data,
ikke er helt uttømmende.

Jeg vil anmode om at det ærede De-
partement oversender nærværende skrivelse,
sammen med mine tidligere innlegg (inn-
beretning av 2nen oktober, skrivelse No. 156
til Statsministeren av 2nen oktober, skrivelse
No. 192 av 10de november og skrivelse til
Utenriksministeren av 21de november) i
Hannevigsaken til Stortinget, vedlagt De-
partementets bebudede redegjørelse.

(u.) *F. Herman Gade.*

Telegram.

Oslo 17de desember 1927.

Minister Gade, Rio de Janeiro.

17 Deres 24 stop Sammenhengende be-
retning Deres forhandlinger amerikanske
myndigheter må selvfølgelig skrives av Dem
og allerede 23 august har departementet an-
modet Dem innsende sådan stop Departe-
mentets meddelelse Stortinget vil omfatte
andre sider Hannevigsaken og eventuelle be-
merkninger i tilknytning til Deres beretning
stop Dette fullt overensstemmende vanlig
frengangsmåte.

Utenriksdepartement.

*

Telegram.

Rio Janeiro 18de desember 1927.

Utenriksdepartementet, Oslo.

25 Deres 17 betegner komplett kurs-
endring samt uoverensstemmelse statsminis-
ters skrivelse Balchen elevte august stop
Selvfølgelig umulig fremkomme supplerende
bemerkninger til departementets deri be-
budede redegjørelse førenn den forelegges
mig stop da departementet tiltrossfor min
begrundelse innberetning anden oktober hvor-
til departementet over to måneder ingen be-

merkning gjorde nu plutselig anmoder sammenhengende beretning fra mig vil denne maatte bestaa av mine følgende telegrammer og innberetninger sammenføiet kronologisk nemlig telegrammer nittende enogtyvende femogtyvende seksogtyvende januar otteogtyvende februar tiende sekstende mars fjortende sekstende attende april fjortende mai anden fjerde syvende tolvte sekstende bis juni niende juli tiende november trettende femtende attende desember skrivelser med bilag fjerde bis sjette nittende fireogtyvende januar femte treogtyvende otteogtyvende februar fjortende nittende bis niogtyvende enogtredivte mars seksogtyvende niogtyvende bis april fjortende femogtyvende mai syttende tyvende Morgenstjerne syvogtyvende juni trettende juli anden bis oktober tiende enogtyvende november femtende desember foruten departementets herhenhørende meddelelser stop da norsk maskinskrivning trykning uerholdelig Rio godhetsfullt la min beretning trykke og oversende stortinget samt forklaring hvorfor departementet undlot sende mig sin bebudede redegjørelse til uttalelse som lovet stop Deres skrivelse november otteogtyvende hitinntil ikke mottatt

Gade.

Ekstrakt av telegram.

Oslo 22de desember 1927.

Minister Gade, Rio de Janeiro.

18 Deres tyvefem Ingen kursendring foreligger stop Forat Departementet kunde utarbeide den meddelelse til Stortinget som jeg lovet Dem forelagt maatte Departementet selvfølgelig ha forhandlerens rapport

Lykke.

Oslo, 22de desember 1927.

Fortrolig.

Hr. sendemann Gade,
Rio de Janeiro.

I anledning av Deres skrivelse av 21de f. m. angående spørsmålet om voldgift i Hannevigsaken skal jeg bemerke følgende:

Det forholder sig ganske riktig som De uttaler på side 2 i Deres skrivelse, at spørsmålet om å gå til internasjonal voldgift i Hannevig-saken ikke er nogen ny tanke. Ved flere leiligheter forut for Deres befatning med denne sak har spørsmålet vært oppe. Det er imidlertid en kjennsgjerning, at regjeringens beslutning høsten 1926 om å rette en henvendelse til den amerikanske regjering i saken gjaldt opptagelse av forhandlinger om en erstatning i mindelighet til Christof-

fer Hannevig. Dette var overensstemmende med betenkningen fra det utvalg hvorav De selv var medlem, og i hvilken spørsmål om voldgift overhode ikke nevnes, og enn videre overensstemmende med advokat Bredals 2 betenkninger i saken.

Hvad De citerer fra Deres korrespondanse med departementet om dette spørsmål bekrefter kun ytterligere hvad jeg påviste i min skrivelse til Dem av 8de ds., at regjeringen har fastholdt at aksjonen foreløbig gjaldt opnåelse av en billighetserstatning til Hannevig, og at først hvis denne linje viste sig ikke å føre frem, skulde spørsmålet om voldgift finne sin avgjørelse. Det er imidlertid ikke så, at departementet — hvilket klart er påvist i min nevnte skrivelse til Dem av 8de ds., har avvist tanken om voldgift i Hannevig-saken. Forholdet var, som uttrykt i departementets meddelelse til Dem av 3dje mai d. å.: «Utenriksdepartementet har for sitt vedkommende ennå ikke tatt endelig standpunkt til spørsmålet» Når De i Deres skrivelse (side 5) fremstiller det som om departementet hadde nektet samtykke til at De kunde «høre på» et eventuelt forslag om voldgift fra amerikansk side, så er dette selvfølgelig ikke så.

Det er heller ikke så som De uttaler (side 3) at der hengikk 6 uker innen De fikk svar på Deres telegram til departementet av 10de mars 1927. De fikk omgående telegrafisk svar, kfr. departementets telegram av 11te mars 1927, hvori bl. a. uttales:

«— — — jeg antar imidlertid ikke man fra norsk side bør foreslå voldgift Hannevig-saken idet denne i allfall foreløbig bør behandles ved direkte underhandlinger.»

I Deres skrivelse til mig av 10de f. m. (se min svarskrivelse av 8de ds.) og av 21de f. m. har De bl. a. gitt uttrykk for den mening at den amerikanske regjering under forhandlingene om Hannevig-saken i våres vilde vært tilbøielig til å undergi saken voldgift. De synes å støtte denne antagelse på to ting, nemlig uttalelser til Dem fra senator Moses, viceformann i Senatets utenrikskomite, samt en uttalelse fra Mr. Olds under konferanse i State Department 23de februar d. å.

Hvad senator Moses' uttalelse angår, kjenner jeg ikke til på hvilket tidspunkt den er falt, men går ut fra at det må ha været under Deres ophold i U. S. A. Første gang departementet blev bekjent hermed var imidlertid ved mottagelsen av Deres telegram fra Rio av 10de november d. å. De uttaler i denne forbindelse i Deres

Bilag 3. Forhandlingene med Amerikas Forente Stater om erstatning til hr. Chr. Hannevig.

skrivelse av 21de f. m.: «Vi kunde altså intet foreta i anledning av den uttalelse som fremkom fra senator George H. Moses, viceformann i Senatets utenrikskomite.» Det forekommer mig at det var iallfall én ting De burde foretatt i den anledning, og det var straks å innberette om uttalelsen. Jeg må beklage at så ikke skjedde.

Hvad angår Mr. Olds' uttalelser referert i Deres skrivelse av 23de februar 1927 finner jeg at den danner et særdeles svakt grunnlag for den antagelse at den amerikanske regjering ønsket eller var villig til å la saken gå til voldgift. For det første må hans uttalelser ifølge Deres rapport av 23de februar 1927 ha vært meget vake. De skriver således: «Mr. Olds lot falle enkelte uttalelser som vi nærmest forstod derhen,» o. s. v.» I Deres citat (side 3) fra nevnte skrivelse har De dertil utelatt følgende setning som følger umiddelbart etter det som De citerer: «Han var dog ikke helt klar på dette punkt, og jeg fant ikke for nærværende å burde gå nærmere inn på spørsmålet om en løsning ad denne vei.»

Samtalen med Mr. Olds gjaldt jo forøvrig først og fremst Jones-saken, og fant sted på et tidspunkt da Mr. Olds ennå ikke hadde optatt Hannevig-saken til realitetsbehandling og før han hadde mottatt den norske misjons utredning av samme og Shipping Board's motbetenknninger. Det fremgår tydelig av notevekslingen og Deres rapporter at Mr. Olds etter hvert som tiden gikk og han arbeidet sig mere inn i saken inntok en stadig mere avvisende holdning. Der fremkom da heller ikke, såvidt det kan sees av dokumentene, etter den 23de februar 1927 nogen uttalelse fra hans side som tydet på at han tenkte sig voldgiftsbehandling som en mulig løsning.

Som nevnt i min skrivelse av 8de ds. har departementet fra annet hold mottatt meddelelser som tyder på at den amerikanske regjering ikke hadde hatt nogen tanke på voldgift i denne sak.

I Deres skrivelse av 10de november 1927 har De omtalt Deres personlige opfatning av voldgiftsspørsmålet, og gitt uttrykk for at hvad De hadde i tanken når De overfor departementet fremholdt ønskeligheten av voldgift ikke var Haagdomstolen, men at saken skulde undergis voldgift av en fremragende britisk «equity dommer». Jeg må fastholde at jeg har vanskelig for å forstå, at De ikke tidligere ved nogen leilighet har nevnt overfor departementet at det var en sådan særlig form for voldgift, De anså som ønskelig.

Selv ikke når det spesielt blev uttalt at det var voldgift i Haag det var tale om, antydet De noget om at det var noget helt forskjellig De hadde i tanken. De citerer således i Deres skrivelse av 21de f. m. følgende fra Deres skrivelse til departementet av 29de april d. å.:

«I den fra hr. Christoffer Hannevig i London nettop mottatte skrivelse meddeles at det er både hans og hans fars bestemte ønske at saken om mulig blir gjenstand for voldgiftsbehandling i Haag», samt departementets svartelegram av 13de mai:

«Henvisende Deres skrivelse 29de f. m. meddeles voldgiftssak Haag vilde eventuelt medføre betydelige utgifter hvilke ikke vil kunne ventes utlagt av staten».

At De ikke engang ved denne leilighet, hvor de store omkostninger blev anført som en betenkelighet mot å gå til Haag, gav uttrykk for at det ikke var voldgift i Haag, men en annen, enklere og billigere slags voldgift De tenkte på, finner jeg særlig vanskelig å forstå.

Til slutning vil jeg når De i Deres skrivelse av 21de f. m. (side 5—6) omtaler visse innflytelsesrike amerikanske avisers artikler om Hannevig-saken, ikke undlate å bemerke, at departementet vanskelig kan tillegge disse artikler den betydning som De synes å gjøre, når departementet har forstått det således at disse artikler fremkom, direkte og indirekte, på foranledning av Dem selv, og at dette dessverre blev State Department bekjent.

(u.) Ivar Lykke.

(u.) Arne N. Jørstad.

Oslo 10de januar 1928.

Herr sendemann Gade.

Rio de Janeiro.

Jeg har mottatt Deres skrivelse av 15de f. m. Blandt de mange citater, som De har inntatt i denne, finnes ikke det for hele spørsmålet avgjørende, nemlig departementets skrivelse til Dem av 23de august f. å., som lyder således:

«Departementet vil anse det ønskelig å motta fra Dem en sammenhengende beretning om Deres forhandlinger med de amerikanske myndigheter angående Hannevig-saken i tiden desember 1926 til juli måned d. å. Beretningen vil bli inntatt i eller vedlagt en eventuell proposisjon eller meddelelse til Stortinget angående den nevnte sak.

Jeg vil være takknemlig for å motta innberetningen så snart som mulig.»

Departementet gikk ut fra som gitt, at

De i egenskap av forhandler aktet å innsende en sammenhengende beretning om de forhandlinger, De hadde ført på regjeringens vegne. Som fremholdt i min skrivelse til Dem av 28de november f. å. var forutsetningen for departementets utarbeidelse av en redegjørelse for forhandlingenes gang selvfølgelig den, at Deres samlede innberetning forelå. Det var for å sikre sig mot at der allikevel skulde opstå nogen uoverensstemmelse at jeg sa til advokat Balchen, at departementets redegjørelse vilde bli sendt Dem til supplerende bemerkninger. Da Deres skrivelse av 2den oktober innløp til departementet den 27de s. m. viste det sig at den ikke, som departementet hadde anmodet om i skrivelse av 23de august, inneholdt nogen sammenhengende beretning om forhandlingene, men om hvad De kaller «endel av de viktigere begivenheter i Hannevig-saken».

I ca. 3½ måned (fra 12te juli. da forhandlingene i Washington avsluttedes, til 27de oktober) hadde således departementet ventet på Deres beretning, men selv da mottok man ikke nogen generalberetning som efter almindelig sedvane alltid avgis av forhandleren og som departementet i dette tilfelle spesielt hadde anmodet om. De hadde ikke engang straks ved mottagelsen av departementets instruks av 23de august telegrafisk underrettet om at det ikke var Deres hensikt å følge denne.

Departementet måtte nu forsøke på grunnlag av det materiale som forelå å utarbeide redegjørelsen på egen hånd, men det var under disse omstendigheter utelukket å få den ferdig, sende den til Rio de Janeiro og motta den tilbake fra Dem innen årets utgang. Dertil kom som omhandlet i departementets telegram til Dem av 14de desember at en længe ventet betenkning fra Chr. Hannevigs advokater ennå ikke forelå, hvilket ytterligere vanskeliggjorde utarbeidelsen av redegjørelsen, idet man hadde lovet hr. Hannevig såvidt mulig å avvente den nevnte betenkning.

Når De i Deres skrivelse anker over, at departementet undlot å kalle Dem hjem for å avgi rapport, er dertil kun å bemerke at De ikke med et ord antydte ønskeligheten herav. Når ikke forhandleren, der selv best måtte kunne bedømme stillingen, fremkom med noget sådant forslag, gikk departementet selvfølgelig ut fra at hvad der var ønskelig å si om situasjonen, vilde bli sagt i den skriftlige beretning som man ikke tvilte på vilde komme. Da advokat Bal-

chen på et senere tidspunkt i skrivelse til mig av 8de august 1927 bragte frem spørsmålet om Deres hjemkallelse, var De allerede avreist fra U. S. A. til Rio de Janeiro. Jeg må forøvrig uttale min forbauselse over at De nu fremhever viktigheten av at De dengang hadde fått anledning til å rapportere muntlig, i det øieblikk De avreiste til Rio de Janeiro uten i deres telegrammer til departementet med et ord å berøre ønskeligheten av hjemreise og dernæst ikke i flere måneder efter forhandlingenes avslutning tilstillet departementet nogen skriftlig rapport. Det forekommer mig at hvis De dengang hadde viktige ting på hjertet, hadde det vært Deres plikt å underrette departementet derom. Jeg vil minne om, at De jo opholdt Dem i U. S. A. næsten 3 uker efter forhandlingenes avslutning.

De uttaler videre i Deres skrivelse, at byråchef Morgenstierne «hadde reist fra Amerika innen de viktigste begivenheter i saken fant sted». Jeg er forbauset over at De kan uttale Dem således, når forholdet er det, at hr. Morgenstierne opholdt sig i U. S. A. like til den 11te juni, da den hele sak var ferdig utredet fra norsk side og fremlagt for det amerikanske utenriksdepartement. Da hr. Morgenstierne efter departementets ordre forlot Washington ventet man kun på den avsluttende amerikanske note, som da også innløp noen dager senere, nemlig 15de juni. Ingen vilde selvfølgelig på det tidspunkt ha kunnet avverge det amerikanske avslag som konkluderte med å fastslå at State Department hverken nu eller senere vilde gjenopta Hannevig-saken. Dermed var forhandlingene faktisk slutt; der gjenstod kun å uttale vår beklagelse, og imøtegå enkelte faktiske uriktigheter. Instruksjonen til denne norske svarnote blev telegrafert til Dem fra Utenriksdepartementet, hvor hr. Morgenstierne da var gjeninntrådt i tjeneste.

Det er en selvfølge at alle denne saks dokumenter vil bli tilgjengelig for Stortinget. Ingen har større grunn enn regjeringen til å ønske denne sak grundig belyst. Skulde De selv finne det heldig at andre dokumenter enn dem som er medtatt i departementets redegjørelse med bilag blir tilstillet Stortinget, vil Deres ønske i så henseende bli imøtekommet. Men det er selvsagt at alle henvendelser fra Dem til Stortinget må gå gjennom departementet.

(u.) *Ivar Lykke.*

(u.) *Arne N. Jørstad.*

Bilag 4. Forhandlingene med Amerikas Forente Stater om erstatning til hr. Chr. Hannevig.

Bilag 4.

Department of State
Washington.

March 8, 1927.

Mr. F. Herman Gade,
Appointed Minister of Norway
on Special Mission.

Sir:

I have to honor to refer to your note of February 28, 1927, to the Honorable Robert E. Olds, Assistant Secretary of State, and to informal conversations which you have had at the Department of State with reference to your special mission.

The subject matter of your special mission is understood to be an alleged claim of one Christoffer Hannevig against the United States. It will be recalled that in your early conversations with Mr. Olds you emphasized the notion that the claim was based upon considerations of equity rather than of law, and that you were here to make an appeal to administrative discretion. Mr. Olds thereupon drew your attention to the case of the George R. Jones and Company, concerning which considerable correspondence has passed between this Government and the Government of Norway. He proceeded to state to you that a similar appeal to administrative discretion, based upon equitable considerations, had been made in the Jones case to your Government without avail; that the Department of State was decidedly of the opinion that the denial of any redress for the George R. Jones Company was fundamentally unjust and inequitable; and that the Department was inclined to the view that unless the Government of Norway could find a way to give further consideration to the Jones case and make a satisfactory settlement thereof, it might be difficult, if not impossible, for the Department to take up and consider the alleged equities in the Hannevig case. At the same time it was pointed out that there could be no ground for associating the two cases in any such manner as to imply that favorable action in the Hannevig case would follow action in the Jones case.

You frankly recognized the fairness of the position taken by the Department, and suggested that a further note be presented by this Government to the Government of Norway, through the American Legation at Oslo, requesting re-consideration of the Jones case. This suggestion was complied with. On February 2, 1927, the Norwegian Government replied to this Government's note, and

in a telegram of that date the American Minister at Oslo summarized your Government's note. This telegraphic summary indicated that the Norwegian Government did not consider itself obligated or justified in indemnifying the George R. Jones Company, and that it maintained its position that the decision of the Supreme Court in that case was in complete accord with law and justice.

When your Government's reply, as outlined in the above-mentioned telegram, was discussed with you on February 4, 1927, you stated that the telegraphic summary did not convey to your mind the same impression as was conveyed by a telegram received by you on the same subject from the Norwegian Foreign Office. You suggested, therefore, that further consideration of the questions involved be suspended pending the receipt of the full text of your Government's note.

The Department of State is now in receipt of a despatch from the American Minister at Oslo transmitting the full text of the note in question. The Department has carefully examined the text of this note and has obtained from it the same impression as obtained from the telegraphic summary transmitted by the American Minister, namely, that the Norwegian Government has definitely refused to take any steps looking to an administrative settlement of the case of the George R. Jones Company.

The Government of the United States greatly regrets this decision by the Government of Norway. It still feels, as has been repeatedly pointed out, that a serious injustice has been suffered by the George R. Jones Company, and that as the company has exhausted its legal remedies, the only adjustment of the controversy which offers any opportunity of practical value to the company lies in an exercise of administrative discretion.

Notwithstanding the apparently final refusal of the Government of Norway to recognize the essential equities involved in the Jones case, and its declared inability to exercise administrative discretion to relieve the injustice which this Government continues to consider has been done in that case, the Department of State, in the interest of international comity and in recognition of the high regard in which the Government of the United States holds the Government of Norway, has nevertheless concluded that it should not on that account refuse to

examine any claim which the Government of Norway may present. Accordingly the Department has caused an examination to be made of its files for the purpose of ascertaining what data might be contained therein relevant to the relations of Mr. Hannevig with the Government of the United States.

This preliminary examination, I regret to state, has disclosed a serious obstacle in the way of the present considerations of Mr. Hannevig's claims by the Department of State. This obstacle consists of an official notice from the Treasury Department to the Department of State to the effect that Mr. Hannevig owes the Government of the United States approximately ten million dollars in unpaid income taxes, including penalties and interest, growing out of his business operations in the United States. The Treasury Department adds that it desires to have an opportunity to present its claim for this amount.

You will readily perceive that it would be highly improper for the Department of State to take any steps looking to the consideration of Mr. Hannevig's claims against the United States so long as the matter of his indebtedness of ten million dollars to the United States is not satisfactorily adjusted. In these circumstances I am obliged to inform you that until the Treasury Department informs the Department of State that the question of Mr. Hannevig's unpaid taxes has been satisfactorily settled with it, the Department of State will not be in a position to take further cognizance of the claims which Mr. Hannevig desires to press against the Government of the United States. The Department will be pleased, however, to facilitate any discussions which you may care to have with the Treasury Department on this matter.

I might add that it also appears from the information which has been furnished to the Department of State by the United States Shipping Board that the Government of the United States has a full and complete answer to all of the claims heretofore presented by Mr. Hannevig.

Accept, Sir, the renewed assurances of my highest consideration.

(u.) *Joseph C. Grew.*
Acting Secretary of State.

Washington, D. C, March 12, 1927.

His Excellency
Honorable Frank B. Kellogg,
Secretary of State,
etc. etc. etc.

Sir:

In reply to your note of the 8th instant, I have the honor to say the following:

The subject matter of my special mission does not appear to be fully understood, when it is described as being «an alleged claim of one Christoffer Hannevig against the United States based upon considerations of equity rather than law, and that you were here to make an appeal to administrative discretion.» My Government desires through me, as minister on special mission to present for your consideration the facts in the case of the Norwegian subject Christoffer Hannevig, who appears never to have received the «just compensation» to which he was entitled for the properties belonging to him that were requisitioned either for title or for use by the United States Shipping Board on August 3rd, 1917, and in which properties he had actually invested over six million seven hundred thousand dollars. As Mr. Hannevig, a subject of Norway, who, as a result of the procedure of the Shipping Board was driven into insolvency with consequent bankruptcy, apparently has no other remedy or redress, the Government of Norway has conceived the matter to be a proper one for diplomatic intervention.

In connection with your reference to my early conversations with Mr. Olds, I beg to remind you that in the first of these, held on December 17, 1926. Mr. Olds expressed his pleasure at the fact that the Norwegian Government had chosen to take the matter up and present the Hannevig case in an informal manner, «discussing it across my table here», as he expressed it, rather than resorting to the exchange of lengthy diplomatic notes. In this conversation it was agreed upon between Mr. Olds and myself that the presentation of the Hannevig case should commence immediately after New Year, when I would be joined by Mr. Morgenstierne of the Norwegian Foreign Office. No mention whatever was made of the Jones case, which likewise was not referred to on the occasion of Mr. Morgenstierne's and my call upon Mr. Olds on January 5th. When Mr. Olds summoned me for a conference

Bilag 4. Forhandlingene med Amerikas Forente Stater om erstatning til hr. Chr. Hannevig.

on January 14th. he raised for the first time the question of the Jones matter as being an obstacle to negotiations proceeding concerning the Hannevig case, stating that the latter «must first be gotten out of the way», and that until so was done, the United States Government would not be disposed to take up for discussion it or, in fact, any other Norwegian claim whatsoever.

While I did not presume to express any opinion regarding «the fairness of the position taken by the Department» or its proper course in respect to the Jones case, I did state, that if the United States Government saw fit through its Legation at Oslo to present a new note to the Norwegian Foreign Office, requesting a reopening of that case, in order that full effect might be given to all equitable considerations, I would, notwithstanding the final judgment of the Supreme Court of Norway, in view of all the circumstances in the case, recommend that my Government accede to this request. This I accordingly did as communicated to Mr. Olds the same day in my note of January 19th. When, in spite of the serious misgivings I felt, I nevertheless found myself justified in advising my Government to a course of action hitherto wholly without precedent in Norway, it was largely because Mr. Olds had assured me that the American Government had done the very same thing in agreeing to international arbitration of cases decided favorably to it by the United States Supreme Court, as in the Rio Grande case with Great Britain. In view of this assurance I naturally assumed, as has my Government, that the United States would consider the submittal of the Jones case to international arbitration as an entirely satisfactory method of reconsideration. And this was all the more the case, as international arbitration was the very course that Mr. Olds had suggested as a solution of the matter satisfactory to the United States in his conversation with Minister Bryn on April 29, last, confirmed by his note of the following day (April 30, 1926) in which he states:

«You will recall that in our conversation yesterday regarding the George R. Jones case I undertook to send you a copy of the award of the American and British claims Arbitration Tribunal in the matter of the Rio Grande Claim. This is an example of a matter where controversies involved in cases decided by the Supreme Court of the United States have subsequently been submitted to international arbitration.»

The Norwegian Government in its reply note accordingly agreed to the very course for which the United States Government had cited precedents, and it declared itself wholly willing to let the claim be settled by international arbitration or, if the United States Government should prefer such manner of proceeding, submit it to the Permanent Commission of Inquiry provided for by treaty between the two countries of June 24, 1914. The impression given me in regard to the attitude of the State Department respecting international arbitration was naturally further confirmed, when Mr. Olds at the conclusion of his conversation with Mr. Morgenstierne and myself on February 23rd remarked, that the best solution of the whole matter might be to send the Jones case as well as the Hannevig case to international tribunal for settlement.

When in your note you further state that it was my suggestion that further consideration of the questions involved should be suspended pending the receipt of the full text of my Government's note, I think it only fair to recall that this suggestion came from Mr. Olds and not from myself, who could not but regret a further delay in the presentation of the Hannevig case, and to obviate such offered to supply the State Department with my own translation of the Norwegian note. I acceded, however, cheerfully to Mr. Olds' suggestion as well as to his proposal of a further postponement desired by him until Congress should have adjourned.

As regards your reference to what you mention as a serious obstacle in the way of the present consideration of the Hannevig case by the Department of State, consisting of an official notice from the Treasury Department to the Department of State to the effect that Mr. Hannevig owes the Government of the United States approximately ten million dollars in unpaid income taxes, etc., I feel certain that there must exist a misunderstanding in regard to the taxes in question, which, as I understand the matter, were assessed against The Pusey & Jones Company, a corporation, and not against Christoffer Hannevig personally. As stated above, Mr. Hannevig soon after the commandeering of his properties by the Shipping Board on August 3rd, 1917, became insolvent and was forced into bankruptcy which naturally of itself put an end to his receiving any income. Apart from this, it would seem that a reasonable and proper interpretation of the Emergency Shipping Fund Act of June 15th, 1917, would guarantee that Mr. Hannevig be

Forhandlingene med Amerikas Forente Stater om erstatning til hr. Chr. Hannevig. Bilag 4.

fully restituted — «made whole» — as of August 3rd, 1917. As you, however, kindly have suggested facilitating a discussion between the Treasury Department and myself, I shall be glad to avail myself of such an opportunity to learn what this Department may have to say on the subject.

As to the United States Shipping Board's statement that there is «a full and complete answer to all of the claims heretofore presented by Mr. Hannevig», I would say: first, that this is exactly what the Government of Norway on a full presentation of the matter expects to be able to disprove, and secondly, that it also intends to urge facts and circumstances in connection with the Shipping Board's attitude and actions which hitherto have not been presented. In this connection it may not be out of place to remind of the fact, that the Shipping Board was equally certain of its position in regard to the amount of indebtedness owing on the claims of the Norwegian Shipowners known as the «Christiania Group», in which case it became necessary to have the question tried and settled by international arbitration, which resulted in a judgment by the Hague Tribunal that awarded as just and equitable a sum of over five times the amount offered in settlement by the Shipping Board.

When my Government, after a thorough investigation into all the facts of the Hannevig case and a careful consideration of the equities and justice involved in same, decided to place the matter before the United States Government for friendly and informal discussion by a special mission sent to this country in this behalf it was in large measure in reliance upon the sense of fairness and justice, with which it always has credited the Department of State, and which it hitherto never has found wanting in the settlement of issues that have arisen between the two countries. I confidently hope—and I am strengthened in this belief by the assurance you express in your note of the high regard in which the Government of the United States holds the Government of Norway—that also in this instance the Department of State will not fail to accord the representative of the Norwegian Government an opportunity to informally submit to you at your earliest convenience the facts of the Hannevig case.

Accept, Sir, the renewed assurances of my highest consideration.

(n.) *F. Herman Gade.*

Department of State, Washington.

March 15, 1927.

Mr. F. Herman Gade,
Appointed Minister of Norway
on Special Mission.

Sir,

I have the honor to acknowledge the receipt of your note of March 12, 1927, and to confirm the arrangement informally effected by this Department at the request of Mr. Morgenstjerne whereby an appointment was made for you with the Under Secretary of the Treasury, for 11,30 a. m. Tuesday, March 15, 1927.

While it appears from your note under acknowledgement that your understanding of the Department's position with respect to the claim of Christoffer Hannevig is not wholly in accordance with the Department's record of its discussions of this question with you, I do not believe that any good purpose would be served by entering upon a detailed consideration at this time of the points involved in the misunderstanding in question since, as you have already been informed, the Department of State is not in a position to take further cognizance of Mr. Hannevig's claims until the Treasury Department advises it that the question of Mr. Hannevig's unpaid taxes has been satisfactorily settled.

Accept, Sir, the renewed assurances of my highest consideration.

For the Secretary of State:

(u.) *Joseph C. Grew.*

Washington, D. C., March 17, 1927.

His Excellency
Honorable Frank B. Kellogg,
Secretary of State,
etc. etc. etc.

Sir:

I have the honor to acknowledge the receipt of your note of March 15, 1927, and to thank you for your kindness in arranging for a conference with the Under Secretary of the Treasury with regard to the question of alleged taxes assessed against Mr. Hannevig.

At the appointed time Mr. Morgenstjerne and myself conferred with Mr. Ogden Mills, who expressed his willingness to supply me, through the Department of State, with all the facts and circumstances relating to the taxes in question. I further understood him to take the position that the Treasury

Bilag 4. Forhandlingene med Amerikas Forente Stater om erstatning til hr. Chr. Hannevig.

Department would have no objection to negotiations in the Hannevig case being carried on between the Department of State and myself without awaiting a settlement of the question of taxes, and that he would inform Your Excellency to that effect.

I shall accordingly be pleased to receive from Your Excellency such detailed information in the tax matter as the Undersecretary of the Treasury may submit, and venture to again express the hope that negotiations in the Hannevig case may be taken up at your early convenience.

Accept, Sir, the renewed assurances of my highest consideration.

(u.) *F. Herman Gade.*

Washington, D. C., April 22, 1927.

His Excellency
Honorable Frank B. Kellogg,
Secretary of State,
etc. etc. etc.

Sir:

Referring to the conference relative to the Hannevig case on the 13th instant between Mr. Olds and myself, in which also Mr. Morgenstierne and Mr. Phenix took part, I have the honor to repeat to Your Excellency what I stated therein, namely, that the matter involves a claim, largely based upon considerations of justice and equity that my Government has taken up and espoused for and on behalf of the Norwegian citizen Christoffer Hannevig, who is without other remedy or redress in the premises. If this has not earlier been made sufficiently clear and definite by me, it is chiefly due to the fact that I had understood Mr. Olds to prefer taking the matter up for discussion in an informal way rather than to have it presented by a formal note. In this connection I may add that also I was inclined to the opinion that presentation of the facts of the case in such an informal manner to the Department of State, with oral discussion of such facts, might most expeditiously lead to a clear understanding of the issues involved resulting in a settlement satisfactory to both sides.

As Mr. Olds on the same occasion also expressed a wish to have me specify in a general way the considerations upon which the diplomatic intervention of the Norwegian Government in this case rests, I have for this purpose deemed it advisable to prepare a brief memorandum to accompany this note, outlining the main features of the case, and also to forward a copy of Mr. Charles E. Hughes' pleading in the Supreme Court of

the District of Columbia in behalf of the Hannevig interests beside a copy of an «Opening Statement of the Receivers» filed in behalf of the same interests in the District Court of the United States for the District of Delaware by Mr. Edward B. Burling, one-time Chief Counsel of the United States Shipping Board.

I need not say that I will be glad at any time orally to present such further facts and give such further explanations as Your Excellency may desire.

There are various circumstances of more or less formal and technical nature in connection with the Hannevig case, which at first might seem to place difficulties in the way of urging a claim. Mr. Hannevig, owing as we believe, primarily to the failure of the Fleet Corporation to pay him just compensation, has since 1921 been and is today in bankruptcy, and the Trustee of the bankrupt estate has taken steps and performed acts in connection with his assets and rights that have tended to complicate the legal situation. There is further the fact that the relationship above referred to was formally and technically one between the Fleet Corporation and The Pusey & Jones Company, and that Mr. Hannevig, as things developed lost entire control over the Company of which he was the founder, president and originally the sole owner. During the last six years there has been a great deal of litigation between the Pusey & Jones Company and the Fleet Corporation including a settlement within the last year between the receivers of the Company and the Shipping Board.

All these circumstances, however, have not equitably affected Mr. Hannevig or his individual right to just compensation. He has a right to be «made whole» as of August 3rd 1917. The person Hannevig cannot in fairness and justice be eliminated from the situation, and it is impossible to ignore the essential fact of the whole matter: that Mr. Hannevig at a period, when shipbuilding was one of the most vital and profitable industries in the world, threw in his entire fortune of several million dollars into this industry, built thirty-four ships of the highest quality for the United States Government, and at the conclusion of the building period of three years was financially ruined to such an extent as to lack the means with which to buy his passage back to Norway.

The Norwegian Government, after the most careful study of this entire matter, has come to the conclusion that the ends of justice in its widest and most complete

Forhandlingene med Amerikas Forente Stater om erstatning til hr. Chr. Hannevig. Bilag 4.

sense can only be attained by cutting through the maze of technicalities and the legal and formal circumstances surrounding this case, in order that Mr. Hannevig may receive the just compensation to which he is entitled for property taken and services rendered. It is the confidence which my Government has in the willingness of the American Government to take this broad and equitable view of the matter which has prompted it to instruct me to place all the circumstances of this case before Your Excellency with a view to obtaining for Mr. Christoffer Hannevig a just and proper indemnification for the ruinous losses which he sustained while serving the interests of your country.

Accept, Sir, the renewed assurances of my highest consideration.

(u.) *F. Herman Gade.*

3 enclosures.

**Memorandum in Connection with
the Norwegian Government's Note of
April 22, 1927.**

Christoffer Hannevig, a Norwegian citizen, who was a shipbroker by profession and thoroughly familiar with the shipping situation in Europe as it had developed during the war, came to the United States in June 1915 to study shipping conditions here. He realized that the demand for ocean tonnage, already beginning to outstrip the supply, would soon become acute with the world facing a serious shortage of tonnage, which the warring nations themselves could not possibly make up, and that the building of ships by the Neutrals, among which at that time was the United States, must be utilized to the utmost. After placing orders for two ships with an American Yard (Baltimore Drydock Company) he continued to reinvest the profits he made in further shipbuilding beside inducing other Norwegian capital to do the same. Thus six contracts were placed with the American Shipbuilding Company, Detroit, followed by a number with the Chester Shipbuilding Company, enabling this latter to extend its yards at a time when American capital was unobtainable for the purpose. The same was true of the Ames Shipbuilding Co. of Seattle: and the twenty contracts placed by Hannevig with the Northwest Steel of Portland, Oregon, enabled this company not only to build a big plant but also to assist the Duthie Shipbuilding Company to enlarge its business with a new plant called the Columbia Shipbuilding Company. The Standard Shipbuilding and Skinner & Eddy were built in the same way, and Hannevig

with his own means as well as other Norwegian capital entrusted to him continued placing contracts with the American Shipbuilding Company, Bethlehem Steel Company, Baltimore Drydock & Shipbuilding Company, Manitowoc Shipbuilding Company, Moore & Scott Iron Works, Great Lakes Engineering Company etc. Hannevig who was the first foreigner who to any large extent placed contracts for ships with American yards, may therefore properly be described as a pioneer in this field, and it cannot be denied that the activities in which his foresight and courage led him to engage, by stimulating American shipbuilding at that particular time when others had no faith in it, became of inestimable value to the United States both before and still more after its entrance into the World War.

When the entrance of the United States into the war made ships and yards of the utmost importance, the American Government was in a position to take over ships and yards, already completed, under construction or contracted for, which it would otherwise have had to build from the ground up. It was the late Lord Northcliffe who, during his visit to the United States during the war, stated publicly in connection with the shipbuilding in American yards that next to God himself thanks were due to the Norwegians. Of these Hannevig was easily the first and foremost — the leader who commenced the work, risked all he possessed and pointed the way for others to follow.

It should further not be forgotten that from the very beginning after the United States entered the war Hannevig and his companies displayed the fullest readiness to co-operate with the American Government in the existing emergency. There can be no doubt that Hannevig himself was imbued with that common spirit of service and loyalty which was then prevailing in such a remarkable degree in the United States. It is very probable that the Hannevig companies at various times, notably in August 1917 and in May 1918, could if they had chosen a policy of selfish business interest, have adopted a course that would ultimately have placed them in a much better position with regard to a settlement from the Shipping Board. But they did not do this. Nobody going into the record of this case can fail to be impressed with the fact that Hannevig was moved by a desire to do his share, and that whatever agreements he entered into with the Shipping Board — agreements which may later have been turned against him — were made

Bilag 4. Forhandlingene med Amerikas Forente Stater om erstatning til hr. Chr. Hannevig.

with the full confidence that if he on his part did his utmost during the emergency, fair and just compensation would be accorded him.

Mr. Hannevig with a view of increasing the output and making its quality the best possible, soon conceived the idea of building ships for his own account and acquiring for this purpose the necessary yards.

Early in 1916 he purchased the entire stock of The Pusey & Jones Company of Wilmington, Delaware, which was a well-established concern founded in 1848. Beside specializing in paper making machinery, in which branch it was prior to the war the best-known manufacturer in the United States with a successful and profitable business, the company also built small ships for river and coast navigation. Hannevig immediately started to develop the facilities of the company to enable it to build larger ships. On August 3rd 1917 the company had accepted contracts for delivery of fourteen vessels of which several were far advanced towards completion.

During the summer of 1916 Hannevig became interested in The Pennsylvania Shipbuilding Company at Gloucester, New Jersey, and after acquiring practically the entire stock of this concern immediately started the construction of a yard for the building of large ships. While this yard was not fully completed on August 3rd 1917, its building program on that date included nineteen ships, of which four of 7500 tons d.w. capacity were already under construction. As regards the other ships contracted for the specifications had been drawn and the materials ordered.

In March 1917 Hannevig organized The New Jersey Shipbuilding Company which purchased land adjoining that of The Pennsylvania. While the plans for the building of a large yard had been completed, on August 3rd 1917 actual construction had not been commenced. A considerable sum of money had, however, been spent in dredging, draining and piledriving. On August 3rd 1917 contracts had been made for twelve ships.

In January 1918 the three abovementioned companies were consolidated under the name The Pusey & Jones Company, and the three yards were thereafter generally referred to as the Wilmington Yard and the two Gloucester Yards.

The building program for the three yards per August 3rd 1917 was thus forty-five ships with the total tonnage of 312 000 tons. Of these forty-five ships twentyseven

had been contracted for either by Hannevig personally or by one of his companies, The Bulk Oil Transports and The Manns Steamship Corporation. The remaining eighteen vessels had been contracted for by the Cunard Steamship Company. Of the said twenty-seven contracts originally owned by Hannevig or his companies nine were later sold to Norwegian interests. According to a specified statement, which forms part of the record, Hannevig had invested in the said yards and in the ships under construction there the sum of \$ 6 715 307, of which \$ 2 848 125 prior to August 3rd 1917.

By the requisition order of August 3rd 1917 the United States Shipping Board Emergency Fleet Corporation commandeered all power-driven cargo-carrying and passenger ships above 2500 tons dead-weight capacity under construction in American privately owned yards and also certain materials, machinery, equipment and outfit necessary for their completion. By the same order the yards were required to complete the building of said requisitioned ships under construction and to prosecute such work with all practicable dispatch. It was further stated that the compensation to be paid would be determined thereafter and would include ships, material and contracts requisitioned.

This order was sent on August 3rd to the two first-named Hannevig Companies, while it was not sent to The New Jersey Shipbuilding Company until October 19th 1917.

The requisition order had thus a twofold purpose in involving and therefore being directed to the owners of the contracts and to the shipbuilders. The first were deprived of their contracts. The yards were ordered to carry out the contracts as quickly as possible. Hannevig was affected in both ways, in his double capacity of contract-owner and ship-builder.

By the order of August 3rd 1917 the Shipping Board Emergency Fleet Corporation requisitioned the total output of the Hannevig yards and the exclusive use of their facilities, and the yards remained under the orders, control and domination of the Fleet Corporation acting as agent of the United States, for over three years. The yards were prevented from prosecuting their private business from August 3rd 1917 to September 29th 1920 and were not permitted to do any work except the completion of the ships for the United States. The yards were not permitted by the Fleet Corporation to produce the output in the

customary commercial manner but were ordered to do so with the greatest possible speed beside being directed as to the method and manner of producing the output, which completely altered the building plans and program of the yards, all to meet more expeditiously the war needs of the United States. The Fleet Corporation appointed its own representatives as officers and directors of the Pusey & Jones Company and took entire control and direction of the finances and accounting of this company as well as of the management of the several Hannevig shipyards.

The Fleet Corporation assumed entire control and authority over the employees of the company and their discipline as well as over the wages paid to them, which were set at amounts greatly in excess of what earlier and customarily had been paid, informing the company that any departure from the set figures «would not be tolerated». In April 1918 The Fleet Corporation informed the yards that the Macy Board had supreme jurisdiction over wages, hours and conditions and shortly afterwards this board posted a notice for the information of the employees at the yards, advising them that all matters must be referred to The Board for final settlement. («There is nothing to be gained by the owners of the yards or the employees arriving at any agreement... In the shipbuilding industry the old relation between employer and employee no longer exists. The yard owner is merely the agent of the Government and each employee is working for the Government»). On January 31st 1919 Admiral Bowles directed the suspension of all work on certain ships resulting in paralysis at the yards, which could not go on with their work and could not abandon it. They could not plan for a curtailed program or a larger one, and they could not let their men go, dispose of materials and plant or take other contracts. The effects of the above mentioned orders and interferences of the Fleet Corporation upon the building operations of the yards and upon the cost of production were enormous. In fact, the yards were run exclusively for government use, and in this regard to all intents and purposes were treated in the same manner as the Government yards at Hog Island.

Of the forty-five above mentioned ships contracted for thirty-four totalling 252 900 d.w. capacity were delivered to the Shipping Board, the last one in September 1920, the quality of the vessels being admitted to be the very best. As to the remaining

eleven ships, on which considerable work had been done, The Fleet Corporation in September 1918 stopped construction and in August 1919 cancelled same altogether.

During the period of ship construction above referred to Hannevig from time to time made efforts to reach a settlement with the Shipping Board and to obtain the award of just compensation to which he was entitled. These efforts, however, met with little success, at any rate as far as a just and fair adjustment was concerned. For considerable time Hannevig made all due allowance for the uncertain and confused conditions growing out of the requisitioning of his properties and the supreme consideration of bending every effort towards supplying the American Government with tonnage for meeting the requirements and needs created by the participation of the United States in the great war. The summer of 1918 was a time of unparalleled effort to supply the tonnage needed to combat the German offensive and the great allied counter-offensive. Little could be done on matters not vital to production. With the Armistice of November 11th 1918, however, Hannevig opened discussion intended to put into definite form the indefinite arrangements then existing, and meetings took place with representatives of the Fleet Corporation. In the middle of December terms of settlement seemed to have been arrived at so definitely that, with the signature of the Shipping Board promised, Hannevig found no obstacle to his sailing for Europe. In January 1919 a letter was addressed by The Pusey & Jones Company to the Shipping Board, setting forth the amounts which the company believed should be added to costs and depreciation of the plant values to afford just and fair compensation. Soon thereafter a counterproposal for fixing the basis of compensation was made by the Fleet Corporation assuming without question that such compensation should be cost plus, based upon the principle that the amounts should represent a profit and a sum to make whole losses in values of plant. While discussion continued in regard to a proper basis for computing compensation a new factor was suddenly injected into the situation by an interview given by Mr. Hannevig to an English newspaper, in which he expressed his frank opinion of the methods and policies of the Shipping Board. After the Shipping Board had been made acquainted with the statements contained in this interview every further effort of Hannevig to reach a settlement and obtain an award of just

Bilag 4. Forhandlingene med Amerikas Forente Stater om erstatning til hr. Chr. Hannevig.

compensation was evidently vain and useless. Thus negotiations taken up with The Fleet Corporation during the summer of 1919 first in Philadelphia and later in Washington in both of which instances Hannevig was given to understand that an agreement was reached, came to nothing, by reason of the Shipping Board refusing to consummate and sign the agreement. Likewise the consent given by the Shipping Board through its chairman Judge Payne to the sale of the Gloucester yards to the Baltimore Drydock & Shipbuilding Company at an approximate price of 4 200 000 dollars was at the last moment without any explanation withdrawn to the great embarrassment and loss of Hannevig and his companies. Finally on March 13th 1920 — nearly three years from the requisitioning of Hannevig's properties — a resolution was passed by the Fleet Corporation awarding what was said to be just compensation for Hannevig's properties and the use of his yards. The terms of this award were, however, not in accordance with contracts entered into and fell so short of what could be considered just compensation that acceptance of same could not be considered. Among other things the Shipping Board set up in its award a counterclaim against Hannevig and his yards for nearly four million dollars, involving the so-called «Cunard re-sale profits» which lacked every justification and validity and was at variance with the principle that had been applied in settlements made with other persons and yards. This counterclaim of the Shipping Board was by Mr. Charles E. Hughes (later Secretary of State) when acting as legal counsel for the Hannevig interests in the United States Court of Claims characterized as «unlawful, unwarranted and unconscionable».

When the requisition-order was issued on August 3rd 1917 Hannevig was a prosperous man of large affairs and high standing financially and otherwise (his personal cash bank balance was on that date \$ 3 406 587,87). As stated above, he had at that time invested nearly three million dollars in his yards and in his ships under construction there, while he subsequently invested some four million dollars more. At the end of the three year period, during which The Pusey & Jones Company had been engaged in building vessels exclusively for the United States under the orders, control and management of the Shipping Board Emergency Fleet Corporation, and during which no dividends whatever were paid on the stock, the yards as

well as Hannevig personally became financially ruined. Shortly afterwards, early in 1921, Hannevig was placed in bankruptcy in New York, and in June of the same year his yards, The Pusey & Jones Company, went into the hands of receivers. Hannevig maintains with what seems good reason that the disastrous outcome of his shipbuilding for the United States, both for himself personally and for his yards, can only be explained by the fact that his shipbuilding company never received the just compensation, to which it was entitled by virtue of the United States Constitution as well as specifically by the Act of June 15th 1917.

Hannevig further contends with what appears equally good reason that it was understood and agreed between his Company and the Fleet Corporation that the ships should be built on a cost plus basis, and that the outcome would have been a wholly different one if payments had been made in accordance therewith.

The record will confirm the fact that the company had every reason to proceed upon the assumption that the shipconstruction was taking place on a cost plus basis, and that it was no longer bound by the lump-sum contracts with the original owners. As regards two groups of the ships, seventeen in all, the record is absolutely clear in showing the existence of written agreements between the Company and the Fleet Corporation definitely establishing a cost plus basis. (Agreements of December 16th, 1917 and January 19th, 1918). In a subsequent letter the Fleet Corporation defined the term «actual cost», and stated that this should also include «a reasonable allowance according to conditions for the depreciation of the values of buildings and machinery». As to the other vessels under construction it appears that as the work on them proceeded and it became apparent that the war had entirely changed the conditions on which the original lump-sum contracts had been based, Hannevig and the company were made to understand that a settlement on a cost plus basis would be made also for these vessels. This understanding has, as late as November 1925 been confirmed by the general counsel of the Fleet Corporation, Mr. Chester Cuthell, who on behalf of the Fleet Corporation at the time took part himself in the negotiations with The Pusey & Jones Company. Conclusive evidence on this point is furnished by the resolution of the Board of Trustees of the Fleet Corporation of March 13th

Bilag 4. Forhandlingene med Amerikas Forente Stater om erstatning til hr. Chr. Hannevig.

1920, in which it is stated «The United States Shipping Board Emergency Fleet Corporation is obligated to pay the actual cost of the work of ship construction performed or to be performed by the said Pusey & Jones Company». In spite of this solemn declaration subsequent administrations of the Shipping Board have refused to recognize the principle of actual cost as the basis for a settlement with the company.

It is evident that a calculation of the total amount due to the company on such a basis can only be made through the examination of accounts, vouchers, etc., which are not at the disposal of the Norwegian Government. It might, however, be stated in this connection, and without any prejudice or binding effect that the eminent lawyers representing The Pusey & Jones Company in its litigation with the Shipping Board, among whom were on two different occasions Mr. Charles E. Hughes, have at different times put the amount due said Company at approximately \$ 7 200 000, \$ 7 500 000 and \$ 7 600 000.

Without at this time going further into this question, it might be mentioned in passing that even if the original lump-sum contracts had not later been superseded by new agreements or understandings, they had owing to the changed conditions brought about by the war evidently become so intrinsically inadequate and unfair that every consideration of justice and equity would require that just and reasonable compensation be made to the company.

As regards the way in which the order of August 3rd 1917 affected Mr. Hannevig in his capacity of owner of ship-contracts, there can be no doubt that under ordinary circumstances he would be entitled to «just compensation» for the eighteen contracts in question. Such compensation was accorded other holders of contracts of a similar nature. It appears from certain documents in the record, however, that the status of these Hannevig-contracts have been changed, in some cases by releasing the Fleet Corporation from further obligation with regard to certain of the contracts, in others by entering into new contracts in lieu of the original ones. At the same time there are indications that in making such agreements as referred to, the Hannevig-interests acted with the conviction that a full and satisfactory settlement would be

made with the Fleet Corporation concerning the ship construction.

It is far from the intention of Hannevig or of the Norwegian Government acting in his behalf to set up any double claim or to ask for any compensation, which is not wholly and entirely warranted by the facts of the case and absolutely fair and just in every respect. The question of whether any compensation should be allowed separately for the requisitioning of Hannevig's contracts would seem to depend upon the nature of the settlement accorded him as owner of his yards the Pusey & Jones Company for ship construction during the period of this Company's relations with the Fleet Corporation.

Washington, D. C., April 22, 1927.

Departement of State, Washington
May 12, 1927.

Mr. F. Herman Gade,
Minister of Norway
on Special Mission.

Sir:

I have the honor to refer to your note of April 22, 1927, and its enclosures, relating to the case of Christoffer Hannevig.

The relations of Christoffer Hannevig to the Government of the United States as heretofore known to this Government and as presented in your note and memorandum of April 22, 1927, have been carefully studied by the appropriate agencies of this Government. I am constrained to inform you that this examination has failed to disclose any facts indicating that there exists against the Government of the United States any valid claim on behalf of Mr. Hannevig.

In these circumstances and in the absence of a precise and itemized statement of the demand of your Government and of the basis, or bases, of the claim which it desires to present, the Government of the United States is unable to give further consideration to the matter. As of possible assistance to you in framing the precise and itemized statement, the presentation of which is a necessary preliminary to any further action by this Government, I have the honor to enclose a memorandum containing certain questions formulated with a view to eliciting the requisite information, and a photostat copy of the revised sti-

Bilag 4. Forhandlingene med Amerikas Forente Stater om erstatning til hr. Chr. Hannevig.

pulation dated November 17, 1925, which was filed in the District Court of the United States for the District of Delaware in connection with the two equity suits against the Pusey and Jones Company. This stipulation shows the audited and agreed cost of all vessels requisitioned by the United States at the yards of the three shipbuilding companies in which Mr. Hannevig was interested, and would seem to render needless any audit of the nature intimated in the memorandum accompanying your note of April 22, 1927.

It must be clearly understood, however, that the Government of the United States, as at present informed, does not regard the case of Mr. Hannevig as presenting the essential characteristics of a formal diplomatic claim entitled to its consideration.

Accept, Sir, the renewed assurance of my highest consideration.

(u.) *Frank B. Kellogg.*

Enclosures:

Memorandum,
Photostat copy.

Memorandum.

1. What is the specific amount claimed by the Government of Norway on behalf of Mr. Hannevig?

2. By what method has the amount of the claim been calculated, and upon what theory is the calculation based?

3. What specific property rights of Mr. Hannevig were adversely affected by acts of the Government of the United States?

4. What specific acts of the Government of the United States affected Mr. Hannevig's property rights, and in what manner did they create an obligation on the part of the United States to compensate Mr. Hannevig therefore?

5. Is any part of the claim based upon the value of contracts owned by the Bulk Oil Transports, Incorporated, covering the construction of vessels requisitioned by the United States?

If so, state in detail the hull numbers of such vessels, the claimed value of each contract, the method of determining such value and the net amount claimed on each contract. Also, please state whether or not the claim of Mr. Hannevig is based upon his ownership of stock in this corporation or whatever other ground he has for his claims, and, in addition, state any reasons

why Mr. Hannevig, as a stockholder in this American corporation, has any direct and personal claim against the United States on account of any transaction between the Corporation and the United States.

6. Is any part of the claim based upon the value of contracts owned by the Manns Steamship Corporation, covering the construction of vessels requisitioned by the United States?

If so, please state in detail the hull numbers of such vessels, the claimed value of each contract, the method of determining such value and the net amount claimed on each contract. Also, please state whether or not the claim of Mr. Hannevig is based upon an asserted interest in the stock of the Manns Steamship Corporation, or whatever other grounds he has for his claims, and state also the reasons why Mr. Hannevig, as a stockholder in this American corporation, has a direct and personal claim against the United States. In view of certain official records before the Department of State, it would be advisable to submit an explicit statement of Mr. Hannevig's interests in the Manns Steamship Corporation.

7. Is any part of the claim based upon the value of verbal orders which Mr. Hannevig claims to have placed with the New Jersey Shipbuilding Company and the Pennsylvania Shipbuilding Company covering the construction of vessels which Mr. Hannevig, on behalf of his shipbuilding companies, agreed should be built for the United States under definite agreements as to just compensation?

If so, please state the hull numbers of such vessels, the claimed value of each verbal order, the method of determining such value and the net amount claimed on each verbal order. In this connection, please state explicitly the basis of any claim on account of such verbal orders and, if it be claimed that Mr. Hannevig did not fully dispose of any rights he may have had as owner of the verbal orders when he, on behalf of his shipbuilding companies, agreed to complete the ships, please explain the theory of such a claim.

8. Is any part of the claim based upon the rights of the Pusey and Jones Company to just compensation for completing 34 ships for the United States and just compensation for work done and materials assembled for 11 ships requisitioned by the United States and later cancelled by the United States?

If so, please state the hull numbers of

Forhandlingene med Amerikas Forente Stater om erstatning til hr. Chr. Hannevig. Bilag 4.

such ships, the just compensation claimed on each ship, the payment already made by the United States to The Pusey and Jones Company on account of such ships and the net amount claimed on each ship. Also, please state whether Mr. Hannevig's claim is based upon any rights he may have as a present stockholder of the Pusey and Jones Company, any rights he may have as a former stockholder of the Pusey and Jones Company, or whatever other ground he has for his claims. If the claim is made on account of any present or former stock ownership, please state any reasons why Mr. Hannevig, as a stockholder, or a former stockholder in an American corporation, has any direct and personal claim against the United States on account of transactions between this corporation and the United States.

9. Is any part of the claim based upon loans to The Pusey and Jones Company by Christoffer Hannevig?

If so, please state the character and amount of such loans and explain any theory upon which the United States is held responsible and obligated to repay such loans to Mr. Hannevig.

10. Does the Government of Norway maintain that Mr. Hannevig has suffered a denial of justice as understood in international law, and if so, in what respect has there been such a denial of justice?

Washington, D. C., May 25, 1927.

His Excellency,
Honorable Frank B. Kellogg,
Secretary of State,
etc., etc., etc.

Sir:

I have the honor to refer to Your Excellency's note of the 12th instant and the conference had on the 23rd instant with Mr. Olds in which also Mr. Phenix and Mr. Morgenstierne took part.

Pursuant to the understanding arrived at in that conference I have the honor herewith to enclose a memorandum with brief answers to the questions contained in the memorandum mentioned in and accompanying your abovementioned note of the 12th instant. With the information now supplied in the notes of the Government of Norway of January 19th, March 12th, March 17th and April 22nd and the memoranda accom-

panying the lastmentioned and this note I feel confident that Your Excellency will find that there has been set forth a sufficient basis of claim to warrant the United States Government in taking the Hannevig case up for full discussion and serious consideration.

Accept, Sir, the renewed assurances of my highest consideration.

(u.) *F. Herman Gade.*

Memorandum with Answers to Questions in Memorandum of State Department of May 12th 1927.

1. An amount which may reasonably be considered just compensation for the properties belonging to Mr. Hannevig that were requisitioned by the United States Shipping Board on August 3rd 1917, that is to say:

1° The vessels on that date in different stages of construction as well as contracted for. 2° The contracts for vessels belonging to Hannevig personally or to one of the two holding companies the Bulk Oil Transports Incorporated and the Manns Steamship Corporation that were owned by him and 3° the exclusive use of his ship-building yards.

As stated repeatedly, it is not the purpose of the Norwegian Government to present any double claim even though such might technically be done, and accordingly if what may reasonably be considered just compensation for the ship construction (including a proper allowance for amortisation and depreciation of the yards) be paid, any question of compensation for the value of the contract would be abandoned.

As to the specific amount in question, it has been variously estimated on different occasions prior to the time of Hannevig becoming bankrupt. Thus the Emergency Fleet Corporation itself on March 13, 1920 passed a resolution making an award of \$ 7,194,975, but in so doing not only improperly omitted several items provided for by contract that should have been included but also in wholly unwarranted manner set up a counterclaim of \$ 3,776,737 on account of the so-called «Cunard resale profits», which was characterized by Mr. Charles E. Hughes as «unlawful, unwarranted and unconscionable». It was the amount of the award \$7,194,975 without the abovementioned deduction which was claimed as the minimum sum due in the sworn Bill of Complaint

Bilag 4. Forhandlingene med Amerikas Forente Stater om erstatning til hr. Chr. Hannevig.

filed in August 1920 in the Supreme Court of the District of Columbia, case in Equity No. 38163, by Mr. Hughes as counsel for the Hannevig interests. Had the principles and amounts set forth in the resolution of The Fleet Corporation been correctly applied, and the items above referred to as improperly omitted been included in the award, same would have been for \$9,728,163.

A copy of Mr. Hughes' pleading was forwarded to you with my note of April 22nd beside a pleading also containing computations and calculations in behalf of the Hannevig interests filed in the District Court of the United States for the District of Delaware by Mr. Edward B. Burling, one time chief counsel of the United States Shipping Board, to both of which pleadings I again beg to refer. In addition to these I find it may be useful to forward for your examination in connection with the question of calculation and computation of the amount due to the Hannevig yards and accordingly to him as sole owner thereof prior to his bankruptcy two further pleadings, viz:

1) Petition filed in the Court of claims of the United States in January 1921 by McKenney and Flannery, Charles E. Hughes Jr. of counsel, in which petition, duly sworn to the amount claimed (as set forth on page 48) is \$14,328,839.31 (Exh A);

2) «Statement of amounts due . . . and the just credits and offsets of the United States» in connection with a petition filed later in the same court by the abovementioned Mr. Burling (Exh B). From same it will appear (on page 129) that the total gross amount due by the United States was computed at \$14,508,063.50 or, after deduction of certain loans, secured and unsecured, advanced by the United States at a net amount of \$7,606,337.25.

Mr. Hannevig's personal investments in his shipbuilding yards alone prior to and subsequent to the date of requisitioning viz August 3rd 1917, as shown by the accompanying statement forming part of the record in the United States—Norway Arbitration at the Hague (Appendix to the Counter case of the United States page 33—34) amount together to \$6,725,307.86 (Exh. C). This would accordingly be the amount of reimbursement to be paid him, if he was to be «made whole» for what he had invested in the shipbuilding yards of which the exclusive use was first requisitioned and of which the ownership was later permanently lost to him.

Mr. Hannevig who, as a result of obtaining no compensation or settlement was driven into bankruptcy in February 1921 and thereby deprived of all possession and control of his properties, business and affairs with no voice in the dispositions made concerning same and in the litigation conducted in relation to such properties and their operation, is of course in no wise concerned with the steps and proceedings involved in such litigation, nor with any agreements or stipulations made and entered into by the parties thereto who acted solely in their own behalf and not in any manner in his interest or for his benefit. Thus Mr. Hannevig is not concerned with or bound by the revised stipulation of November 17, 1925, a photostat copy of which accompanied the State Department's note of May 12, 1927.

2. From the memorandum accompanying my note of April 22nd and the calculations referred to in «1» above, it will appear that the indebtedness to Mr. Hannevig has arisen as a result of agreements entered into by him or his companies and the United States Shipping Board providing for the construction of the vessels on a cost plus basis, that is to say, that the full actual cost of the ships including amortization and depreciation of the yards «according to conditions» plus a reasonable profit should be paid.

3. A. Mr. Hannevig's property rights as sole owner pr. August 3rd, 1917, of The Pusey & Jones Company, The Pennsylvania Shipbuilding Company and The New Jersey Shipbuilding Company.

B. His property rights as owner of 27 contracts for ships either personally or through The Bulk Oil Transports or The Manns Steamship Corporation, of which companies he was the owner.

4. The requisition order of August 3, 1917 (see Memorandum page 4) which affected Mr. Hannevig in his double capacity of shipbuilder and contract-owner. This order and the subsequent actions of the Shipping Board amounted to a commandeering of the use of the Hannevig yards, to the exclusive use of the United States whereby under the express terms of the Act of June 15th 1917 as well as the 5th Amendment of the Constitution of the United States beside by every consideration of equity and good conscience there arose an obligation to pay just compensation.

Forhandlingene med Amerikas Forente Stater om erstatning til hr. Chr. Hannevig. Bilag 4.

5-7. The intervention of the Norwegian Government in this case aims primarily to assist Mr. Hannevig in obtaining just compensation for the construction of ships in his yards under the orders of the Shipping Board for the use and benefit of the United States. In the Memorandum of April 22, it was expressly stated that the question of whether any compensation should be granted for the requisitioning of the contracts in question would seem to be dependent upon the nature of the settlement that shall be accorded Hannevig as the owner of The Pusey & Jones Company during the period of the company's relations with the Shipping Board.

Under these circumstances it would not at the present time seem to serve any useful purpose to go further into the question of the contracts. Reference is made, however, to the Memorandum, page 11.

8. Yes. See above.

The hull numbers of the ships were:
 Wilmington yard Hulls 1001—1014 incl.
 Pennsylvania yard Hulls 1—19 incl.
 New Jersey yard Hulls 201—212 incl.

As to the question of stipulating the amount of just compensation for each ship and more particularly Hannevig's relation to the stipulation dated November 17, 1925, also the question of just compensation claimed on each ship and credits, if any, due to the United States, see answer above under «1» with the calculations and computations mentioned therein found in Exhibits «A» and «B».

As stated above Mr. Hannevig was the sole owner of The Pusey & Jones Company, in the yards of which the construction of said ships was taking place. His right to just compensation arises out of his ownership of the entire stock of his shipbuilding companies at the time when the requisition order was issued and until he was forced into bankruptcy. At the end of the 3 years after the requisitioning took place, during which period the Hannevig-yards worked exclusively for the benefit of the United States and wholly under the orders, direction, control and management of the Shipping Board, Hannevig as well as his yards were completely ruined. This is, apart from all technicalities, the broad equitable basis of the Hannevig-claim. Apart from this is the equitable claim to be reimbursed — «made whole» — for the outlays he had made in the acquisition and development of properties that were taken

from him for the exclusive use and benefit of the United States and which in the course and as a result of such use became entirely and permanently lost to him. (See Exhibit «C».)

9. One of the main questions being Christoffer Hannevig's total investments in his shipbuilding companies, his loans to these companies may be considered as part of such investment.

These are set out in the statement referred to in «1» above.

10. Referring to my conference with Mr. Olds of May 23rd and my several notes, more particularly that of April 22nd and the memorandum accompanying same containing a brief statement of the facts in the case it appears to me that the facts and circumstances therein set forth cannot leave much question or doubt as to whether Mr. Hannevig was unduly discriminated against or as to whether he was accorded justice and fair treatment at the hands of the United States Shipping Board.

Washington, D. C., May 25th 1927.

Departement of State Washington,
 June 15, 1927.

Mr. F. Herman Gade,
 Minister of Norway on Special Mission.

Sir:

I have the honor to refer to your note of May 25, 1927, and to previous correspondence and discussions regarding the case of Christoffer Hannevig and the claim which the Government of Norway has sought to advance on his behalf against the Government of the United States.

You will recall that in my note of May 12, 1927, I stated definitely that the Government of the United States, as then informed, did not regard the case of Mr. Hannevig as presenting the essential characteristics of a formal diplomatic claim entitled to its consideration. In deference, however, to the interest of your Government in the matter, and actuated by a desire to avoid the least ground for an allegation that the Government of Norway had been deprived of any opportunity to lay fully and specifically before the Government of the United States the facts upon which it predicated its claim on behalf of Mr. Hannevig, I sub-

Bilag 4. Forhandlingene med Amerikas Forente Stater om erstatning til hr. Chr. Hannevig.

mitted with my note a memorandum containing certain questions formulated with a view to eliciting precise and itemized information explaining the demand of your Government and setting forth in detail the basis or bases of the claim which it desired to present, information theretofore wholly lacking and without which, you were informed, the Government of the United States was unable to give further consideration to the case.

In answer to these questions you submitted with your note of May 25, 1927, a memorandum, a tabular statement and certain printed matter taken from the record of the suit in the court of claims of the Pusey and Jones Company against the United States. These data have been carefully examined. They yield, I am constrained to say, no evidence which in any way indicates to the Government of the United States that Mr. Hannevig has suffered any denial of justice at the hands of the United States or that any valid claim exists in law or in equity on his behalf. In these circumstances I feel it to be my duty to terminate with the present communication the exchanges which have taken place between the Department of State and yourself on this subject during the past six months. For the purpose of completing the record I shall, however, review in some detail the course of our discussions and outline the facts which have led this Government to its decision in the premises.

The first intimation that reached the Government of the United States indicating that the Government of Norway intended to bring the case of Christoffer Hannevig officially to its notice came from a newspaper article published November 25, 1926. This article stated that you were due to arrive in New York the following day and that your mission was directed especially to the settlement of the claim of Christoffer Hannevig for \$ 7 000 000. Partial confirmation of that newspaper report came to the Department of State about three weeks later in a note dated December 14, 1926, in which the Norwegian Chargé d'Affaires ad interim stated that you had been appointed Minister on Special Mission in order that you might take up with the Government of the United States «the question of negotiations concerning issues arising out of the requisitioning by the United States Shipping Board of certain Norwegian vessels during the late war.» Being of the opinion that the arbitration which took place at The Hague pursuant to the agreement of

June 30, 1921, had disposed of all claims of Norwegian subjects against the United States arising out of requisitions by the United States Shipping Board, and realizing that the competent courts of the United States had adjudicated all outstanding questions between the United States Shipping Board and American corporations in the property of which Norwegian subjects claimed an interest through stock ownership or otherwise, the Department was at a loss to understand the precise nature of the mission referred to in Mr. Lundh's note of December 14, 1926. It developed, however, that the object of your special mission was in fact as indicated in the press on November 25, 1926, namely to obtain compensation from the United States for losses alleged to have been sustained by the Norwegian subject, Christoffer Hannevig, in connection with his operations in the United States during and subsequent to the recent war.

In a note dated March 8, 1927, you were informed that the Department had caused an examination to be made of its files for the purpose of ascertaining what data might be contained therein relevant to the relations of Mr. Hannevig with the Government of the United States. This preliminary examination disclosed that the Treasury Department had reported to the Department of State that Mr. Hannevig was indebted to the Government of the United States for unpaid income taxes, including penalties and interest, in a very large sum and that the Treasury desired to present a claim therefore against him. In these circumstances you were advised that, until the Treasury Department should report that the question of Mr. Hannevig's unpaid taxes had been satisfactorily settled, the Department of State would not be in a position to take further cognizance of the claims which Mr. Hannevig desired to have pressed against the Government of the United States. The Department's note of March 8, 1927, also stated that it appeared from information furnished by the United States Shipping Board that the Government of the United States had a full and complete answer to all of the claims theretofore presented by him.

At your request the Department then arranged for you to confer with the appropriate officers of the Treasury Department, and on April 12, 1927, the Treasury Department reported that according to its records there was outstanding as uncollected from thirteen Norwegian subjects, including Christoffer Hannevig, a sum ag-

Forhandlingene med Amerikas Forente Stater om erstatning til hr. Chr. Hannevig. Bilag 4.

gregating \$ 7 539 685,29. In the case of twelve of these individuals the Treasury reported that the taxes and penalties were still collectible under the Revenue Act of 1917, since no return had been filed by them, but with respect to the case of Mr. Hannevig it stated that the tax had been cancelled because not collected, as required by law, within five years from the filing of the return.

On April 13, 1927, you visited the Department of State and were informed of the substance of this report from the Treasury Department. It was also explained to you that from a practical standpoint the existence of these unpaid items would undoubtedly prove a complete bar to the appropriation by the Congress of any sum for the benefit for Mr. Hannevig (assuming any payment to be due to him since it would be difficult for the Congress to understand why your Government should interest itself in the Hannevig claim but fail to take any steps to assist the United States in collecting its claims against other Norwegian subjects on account of similar if not identical, transactions. During the conference of April 13, 1927, you were also informed that the Department of State was somewhat at a loss to understand the exact position of the Norwegian Government with relation to your mission and the Hannevig claim, and that it was important for the Department to know whether the Norwegian Government had definitely espoused that claim and was appearing diplomatically through you to request action by the Government of the United States, or whether you were representing not the Norwegian Government but Mr. Hannevig or a syndicate of his creditors. You replied that you realized that the record was not clear on this point but that as a matter of fact the Norwegian Government had definitely espoused the Hannevig claim and made it its own, and that you were presenting the claim diplomatically on behalf of your Government and not on behalf of Mr. Hannevig or any group of his creditors. You were informed that these statements should appear definitely in the record, and it was suggested that you address a note to the Department of State clearly stating the facts in the case and outlining the basis of the claim and its estimated amount. At the same time you were advised that according to the information which the Department had received from the United States Shipping Board it appeared that all the matters in which Mr. Hannevig might claim to be inter-

ested had already been settled either by agreement, by adjudication in the courts of the United States, or otherwise, and it was made clear that in suggesting the formal submission by the Norwegian Government of a statement defining the Hannevig claim and informing the Government of the United States that the claim had been espoused by the Government of Norway, the Department of State by no means admitted that it recognized any merit whatsoever in the claim.

In a note dated April 22, 1927, you responded to this suggestion and stated specifically that the Hannevig case involved «a claim largely based upon considerations of justice and equity» that your Government had taken up and espoused for and on behalf of the Norwegian citizen, Christoffer Hannevig. In this note you admitted what you had already implied orally that any claim on behalf of Mr. Hannevig must be based on considerations of equity and not of law. You said:

“There are various circumstances of more or less formal and technical nature in connection with the Hannevig case, which at first might seem to place difficulties in the way of urging a claim. Mr. Hannevig, owing as we believe, primarily to the failure of the Fleet Corporation to pay him just compensation, has since 1921 been and is today in bankruptcy, and the Trustee of the bankrupt estate has taken steps and performed acts in connection with his assets and rights that have tended to complicate the legal situation. There is further the fact that the relationship above referred to was formally and technically one between the Fleet Corporation and the Pusey & Jones Company, and that Mr. Hannevig, as things developed, lost entire control over the Company of which he was the founder, president and originally the sole owner. During the last six years there has been a great deal of litigation between The Pusey & Jones Company and the Fleet Corporation including a settlement within the last year between the receivers of the Company and the Shipping Board.

“All these circumstances, however, have not equitably affected Mr. Hannevig or his individual right to just compensation. He has a right to be ‘made whole’ as of August 3rd 1917. The person Hannevig cannot in fairness and justice be eliminated from the situation, and it is impossible to ignore the essential fact of the whole matter: that Mr. Hannevig at a period, when shipbuilding was one of the most vital and profitable

Bilag 4. Forhandlingene med Amerikas Forente Stater om erstatning til hr. Chr. Hannevig.

industries in the world, threw in his entire fortune of several million dollars into this industry, built thirty-four ships of the highest quality for the United States Government, and at the conclusion of the building period of three years was financially ruined to such an extent as to lack the means with which to buy his passage back to Norway.

“The Norwegian Government, after the most careful study of this entire matter, has come to the conclusion, that the ends of justice in its widest and most complete sense can only be attained by cutting through the maze of technicalities and the legal and formal circumstances surrounding this case, in order that Mr. Hannevig may receive the just compensation to which he is entitled for property taken and services rendered.”

With this note you transmitted a memorandum which you stated contained an outline of the main features of the case. This memorandum was general in character consisting principally of a descriptive account of Mr. Hannevig's activities in the United States and references to his relations with the United States Shipping Board. While certain statements contained therein do not accord with the facts as known to the Government of the United States, it does not seem necessary to indulge at this time in a detailed discussion of their accuracy. It is sufficient to point out that neither this memorandum nor the note with which it was transmitted demonstrated that there existed against the Government of the United States any valid claim on behalf of Mr. Hannevig. The underlying theory of your presentation seemed to be that Mr. Hannevig enjoyed a peculiar and undefined right to be “made whole” as of August 3, 1917 (the date of the order of the United States Shipping Board by which ships under construction at American shipyards were requisitioned for war purposes), thus in effect attributing to the Government of the United States the duty of insuring Mr. Hannevig against losses suffered by him in connection with his business activities in the United States.

Although this failure to define and substantiate the so-called Hannevig claim afforded ample justification for the termination at that point of the discussions which had occupied so much time and been so fruitless of results. I was unwilling to take such a step without affording you a further opportunity to define the claim and present evidence in support thereof. Accordingly, as stated above, I went so far as to trans-

mit with my note of May 12, 1927, a memorandum containing certain questions formulated with a view to eliciting from you the information required by the Government of the United States before it could give further attention to the matter. In this connection you were informed definitely that in the absence of more precise information the Government of the United States could not regard the case of Mr. Hannevig as possessing the essential characteristics of a formal diplomatic claim entitled to its consideration.

With your note of May 25, 1927, you transmitted a memorandum containing answers to the above mentioned questions. These answers and other information submitted with that note yielded on examination, as I have stated above, no evidence that Mr. Hannevig suffered a denial of justice at the hands of the United States or that a claim valid even on grounds of equity exists on his behalf.

In reply to my definite question, “what is the specific amount claimed by the Government of Norway on behalf of Mr. Hannevig?”, you have stated that the amount “has been variously estimated” indicating that it might be either \$ 7 194 975 (page 1 of your memorandum), \$ 9 728 163 (page 2 of your memorandum), \$ 14 328 839,31 (page 2 of your memorandum), \$ 7 606 337,25 (page 3 of your memorandum), or \$ 6 725 307,86 (page 3 of your memorandum). It is difficult satisfactorily to discuss a claim where the amount claimed cannot be definitely stated, but it may properly be observed that the transactions upon which the first four of your five estimates appear to be predicated have all been subjected to the scrutiny of the competent courts of the United States and all questions involved therein definitively settled by court decree. Your fifth estimate of \$ 6 725 307,86 appears to be the amount alleged to have been invested by Mr. Hannevig in the Pusey and Jones Shipbuilding Company before and after August 3, 1917, and it seems to be your theory that the Government of the United States should repay in toto to Mr. Hannevig the sums thus invested without regard to the fact that during the period of his control of the Pusey and Jones Company as President and majority stockholder he received on account of transactions in which he and that company were involved over \$ 9 000 000 consisting of more than \$ 8 000 000 in profits from the resale of contracts for ships let by the Pusey and Jones Company to himself or other companies owned by him,

\$ 265 000 on commissions on obtaining contracts for ships for his Pusey and Jones Company, and \$ 750 000 from the transaction with the Baltimore Dry Dock and Shipbuilding Company which, as stated below, was described by a Norwegian subject, one Hans Karluf Hanssen, as a device to defraud the stockholders and creditors of the Pusey and Jones Company.

These sums do not take into account the sum of \$ 1 261 912,50 obtained by Mr. Hannevig through the misrepresentation hereinafter referred to. These considerations are, of course, entirely apart and distinct from the position which the Government of the United States must maintain with respect to the right of a former stockholder in an American corporation to obtain compensation from the Government of the United States in addition to the compensation awarded to the corporation itself. It is an elementary principle of law that a stockholder has no property right in the assets of the corporation as such, but only a right to receive dividends and to share in the assets of the corporation upon its dissolution after all creditors have been satisfied.

In view, however, of the importance which you seem to attach to the fact of Mr. Hannevig's former ownership of stock in the American corporations in question and the apparent implication that the Government of the United States is chargeable with responsibility for his subsequent loss thereof, it may not be inappropriate to outline the manner in which Mr. Hannevig lost his stock in the Pusey and Jones Company (the corporation which absorbed the three corporations mentioned above, namely, the Pusey and Jones Company, the Pennsylvania Shipbuilding Company and the New Jersey Shipbuilding Company and thus acquired all the rights and claims of those corporations).

The stock issues of the consolidated Pusey and Jones Company aggregated 3868 shares of common stock and 47637 shares of preferred stock. Mr. Hannevig at one time owned both issues in their entirety except for 18 qualifying shares of common stock held by directors of the corporation.

As a result of a transaction with the Baltimore Dry Dock and Shipbuilding Company described in the petition for the receivership of the Pusey and Jones Company by the petitioner, one Hans Karluf Hanssen, a Norwegian subject, as «a device on the part of the said Christoffer Hannevig to afford him an opportunity to appropriate the amount of said check for

seven hundred and fifty thousand dollars (\$ 750 000) to his own use and to defraud the stockholders and creditors of the Pusey and Jones Company», Mr. Hannevig lost all the common stock in the Pusey and Jones Company owned by him and 42 per cent of the preferred stock theretofore owned by him, thus losing control of the Pusey and Jones Company.

As a result of transactions with Norwegian subjects in Norway in 1927 Mr. Hannevig pledged 46,6 pr. cent of his original holdings of preferred stock and afterwards lost the same by sale of said stock pursuant to said pledge.

As a result of transactions with three insurance companies in which Mr. Hannevig was interested, he pledged 7,18 per cent of his original holdings of preferred stock and afterwards lost the same by foreclosure of said pledge.

The remaining 4,22 per cent of his holdings of preferred stock was pledged by him in connection with a loan obtained in the year 1916 which was a year before the Government of the United States had any dealing with Mr. Hannevig or his corporations. These shares are still held by the pledge for a sum for in excess of any possible value of the said stock at any time.

It is not necessary to describe the nature of the transactions which gave rise to Mr. Hannevig's loss of his stock holdings in the Pusey and Jones Company.

That his activities were not always such as to reflect credit upon him is indicated not only by evidence in the possessions of this Government but by the findings of the tribunal at The Hague which decided the claims of certain Norwegian subjects against the United States submitted to arbitration pursuant to the agreement of June 30, 1921, between the Government of the United States and the Government of Norway. The tribunal said:

«The Tribunal is of opinion that the attitude of United States in the present arbitration is excusable to a certain extent on account of the dubious nature of some of the acts of one of the shipbuilders and assigners, Christoffer Hannevig, and of one of his American agents.»

In response to the question, «What specific property rights of Mr. Hannevig were adversely affected by acts of the United States?» you replied definitely and clearly as follows:

«A. Mr. Hannevig's property rights as sole owner pr. August 3rd 1917, of the Pusey & Jones Company, The Pennsylvania

Bilag 4. Forhandlingene med Amerikas Forente Stater om erstatning til hr. Chr. Hannevig.

Shipbuilding Company and The New Jersey Shipbuilding Company.

«B. His property right as owner of 27 contracts for ships either personally or through The Bulk Oil Transports or The Manns Steamship Corporation, of which companies he was the owner.»

The rights of Mr. Hannevig as a former stockholder in American shipbuilding corporations have been disposed of above. His rights as owner of 27 contracts for ships will be discussed below.

While it appears from the statement quoted above from the memorandum accompanying your note of May 25, 1927, that you assert the liability of the United States to Mr. Hannevig on account of his property rights as owner of 27 contracts, you stated on page 4 of the memorandum accompanying your note of April 22, 1927, that of the forty-five ships on the building program of the three shipbuilding yards in question «twenty-seven had been contracted for either by Hannevig personally or by one of his companies, the Bulk Oil Transports and the Manns Steamship Corporation», and that «of the said twenty-seven contracts originally owned by Hannevig or his companies nine were later sold to Norwegian interests». The Government of the United States is unable to perceive what rights can conceivably remain in Mr. Hannevig with respect to the nine contracts sold to Norwegian interests and covered by the award of the Hague tribunal under date of October 13, 1922. It would appear, therefore, that the allegation that the Government of the United States interfered with Mr. Hannevig's property rights in respect of contracts for ship construction owned by him or companies in which he was interested is applicable to 18 and not to 27 hulls. Four of these hulls (H 201, H-202, H-207, H-208) were under contract to the Manns Steamship Corporation, and five (1009, C-11, C-12, C-13 and C-14) were under contract to the Bulk Oil Transports, Inc. The remaining nine (C-15, C-16, C-17, C-18 and C-19 at the Pennsylvania yard, and H-209, H-210, H-211 and H-212 at the New Jersey yard) were not the subject of written contracts but were said to have been covered by orders placed verbally with the shipbuilding yards by Mr. Hannevig.

In an affidavit the President of the Manns Steamship Corporation has deposed:

«In the case of this company Christoffer Hannevig never owned any of its capital stock nor did he hold certificates

thereof signed in blank, nor did he ever have any legal or equitable interest of any sort in any of the stock thereof under any voting trust, trustee's agreement or similar arrangement.»

This affidavit would seem to cast considerable doubt upon the validity of any claim on behalf of Mr. Hannevig arising out of the contracts owned by the Manns Steamship Corporation but irrespective of this point, on March 30, 1927, the Manns Steamship Corporation and its receiver with the approval of the competent authorities of the State of Delaware severally covenanted and agreed

«to remise, release and forever discharge, and by these presents do for themselves and their successors and assigns severally remise, release and forever discharge the United States Shipping Board, the United States Shipping Board Merchant Fleet Corporation, and the United States of America, and each of them and the successors and assigns of any thereof, of and from all manner of controversies, claims, acts, actions, demands, suits, damages, judgments, executions, recoveries, costs and expenses, whatsoever, in law, equity and/or admiralty, which against the said United States of America, the United States Shipping Board and the United States Shipping Board Merchant Fleet Corporation, and the successors and assigns of any thereof, jointly and severally, they, the said Manns Steamship Corporation and Harry V. Lyons, Receiver of Manns Steamship Corporation ever had, now have or which they or their successors and assigns hereafter can, shall or may have, upon or by reason of any matter, cause or thing whatsoever from the beginning of the world to the day of the date of these presents.»

The five hulls under contract to the Bulk Oil Transports, Inc., were included in the terms of a release dated March 8, 1920, signed by the President and Secretary of the Bulk Oil Transports, Inc., and by Christoffer Hannevig, President of the Pusey and Jones Company, which released and discharged

«the United States of America, the United States Shipping Board and the United States Shipping Board Emergency Fleet Corporation from all claims and demands of whatsoever character growing out of, connected with or arising in consequence of the requisition orders issued by the Fleet Corporation with respect to the vessels and the materials and commitments therefor, formerly under contract between Bulk Oil

Transports, Inc., and Pennsylvania Shipbuilding Company or Pusey and Jones Company, and from all claims or demands whatsoever on account of any acts in connection with or pursuant to said requisition orders or the subsequent construction of said vessels for account of the United States Shipping Board Emergency Fleet Corporation.»

The nine hulls of which Mr. Hannevig claimed he had placed verbal orders with two of his shipbuilding companies were made the subject of two special contracts executed at the request of Mr. Hannevig between the United States Shipping Board Emergency Fleet Corporation and the two Shipbuilding companies, pursuant to which the ships were to be built for the account of the United States at cost plus a fixed fee plus 50 per cent of the savings, if any, under the estimated cost. These contracts became an obligation of the Pusey and Jones Company when the merger and consolidation agreement arranged by Mr. Hannevig took effect, and the liability of the United States with respect thereto was defined and determined in the settlement and release signed July 14, 1926, by the Pusey and Jones Company and the receivers thereof, pursuant to a decree of the District Court of the United States of the District of Delaware authorizing the settlement. The liability thus determined having been discharged by the United States, this Government is unable to perceive that any further obligation attaches to it in respect of the nine hulls in question.

In conclusion I desire to refer specifically to the statement on page 3 of the memorandum accompanying your note of May 25, 1927, to the effect that Mr. Hannevig was driven into bankruptcy in February 1921, as a result of obtaining no compensation or settlement (presumably from the Government of the United States) and to state unequivocally that at no time subsequent to the initial transactions between Mr. Hannevig's shipbuilding companies and the Government of the United States has there even been any compensation due to those companies over and above their indebtedness to the United States on account of advances made by the Emergency Fleet Corporation from time to time to enable them to construct the ships which they were obligated by contract to build. Conclusive evidence of that fact is afforded by the above mentioned settlement of July 14, 1926, under which a judgment for the sum of \$ 500 000 was entered by the United States District Court for the District of Delaware

in favor of the Government of the United States and against the said Pusey and Jones Company and its receivers. The receivers of the Pusey and Jones Company paid the Government of the United States said sum of \$ 500 000 in full settlement of all claims by and against the United States and pursuant to the said decree relinquished and dismissed all suits and counterclaims theretofore brought in the Courts of the United States.

In this same connection I should also point out that the United States was not the moving party in the bankruptcy proceedings brought against Mr. Hannevig personally or against the Pusey and Jones Company. The latter proceedings, for example, were instituted on the petition of a Norwegian subject, one Hans Karluf Hanssen, and eight other Norwegian individuals or corporations thereupon intervened to compel a receivership. These Norwegians alleged that Mr. Hannevig had obtained from them \$ 1.261.912,50 through misrepresentation of material facts with relation to the original prices of nine contracts sold by him to them and with relation to the payments already made thereunder to the shipbuilding yards. These allegations were considered by the Circuit Court of Appeals of the Third Circuit which in its opinion recited Mr. Hannevig's representation in obtaining this money from these Norwegians and said, «This representation was wholly false.»

The receivers in Delaware were originally appointed in June 1921, and their appointment was made permanent in July 1923. Neither the Emergency Fleet Corporation nor the United States participated in any way upon the said appointments. In the litigations which were thereafter instituted in the United States District Court for the District of Delaware by the United States on the one hand and by the Pusey and Jones Company and the receivers thereof on the other hand, and in the litigation in the court of claims, the proceedings were wholly controlled by the receivers represented by counsel understood to have been agreed upon between the Norwegian plaintiffs and Mr. Hannevig's trustee in bankruptcy. The creditors and the stockholders of the Pusey and Jones Company were also represented by counsel and the settlement referred to above was reached only after protracted controversy between the parties to the litigation, being finally agreed to not only by the Norwegian interests above mentioned but also by the receivers of the Pusey and Jones Company, after approval, it is understood, by Mr. Hanne-

Bilag 4. Forhandlingene med Amerikas Forente Stater om erstatning til hr. Chr. Hannevig.

vig's trustee in bankruptcy, and the agreement was confirmed by the court after hearing all parties to the litigation. While Mr. Hannevig did not appear personally in the proceedings, I am reliably informed that he was in touch with the litigation as it progressed, that he expressed his approval of the counsel selected for the Pusey and Jones Company and the receivers, and that he had abundant opportunity to appear had he been willing to do so. In these circumstances the Government of the United States is unable to perceive that any ground exists for the allegation that Mr. Hannevig is not bound by the settlement of July 14, 1926.

I trust that this communication has made clear to you the reasons why the Government of the United States is not disposed to give further consideration now or at any further time to any claim advanced on behalf of Mr. Hannevig and growing out of the transactions in question.

Accept, Sir, the renewed assurances of my highest consideration.

(u.) *Frank B. Kellog.*

Washington July 12, 1927.

His Excellency
Honorable Frank B. Kellogg,
Secretary of State,
etc. etc. etc.

Sir:

I have the honor to refer to Your Excellency's note of June 15, in which you state that you feel it to be your duty with that communication to terminate the exchanges that have taken place between the Department of State and myself, and in which you conclude by expressing a hope that the communication has made clear to me the reasons why the Government of the United States is not disposed to give further consideration now or at any future time to any claim advanced on behalf of Mr. Hannevig.

I regret to say that the Government of Norway is at a loss to understand how you have arrived at the decision mentioned in your note, and that the reasons for your doing so have by no means been made clear. On the contrary, my Government is inclined to believe that a more careful consideration of the facts and circumstances set forth in its several notes and memoranda and, above all, the granting to the

Norwegian Mission of the opportunity repeatedly asked for to present the facts of the case in a more complete and detailed manner, would have resulted in your coming to a different conclusion. Inasmuch as the last note of the Government of the United States has, according to its expressed intention, for the purpose of completing the record, undertaken to review in some detail the course of our discussions and to outline the facts that have led to its decision, the Government of Norway finds it necessary to take exception to several statements made therein, and considers it proper and fitting to offer certain explanations and additions in order to attain the same object of making the record not only complete but also accurate and correct.

The Government of Norway is surprised to learn from your note that the first intimation, which reached the Government of the United States that there was an intention of bringing the case of Christoffer Hannevig officially to your Government's notice, came from a newspaper article published November 25, 1926, the day before my arrival in New York. The matter had for several months been the subject of constant discussion in the Norwegian press, a fact that surely could not have escaped the attention of the American Legation at Oslo.

The Government of Norway is likewise surprised to be informed that you held the opinion that the arbitration which took place at the Hague pursuant to the agreement of June 30, 1921, had disposed of all claims of Norwegian subjects against the United States arising out of requisitions by the United States Shipping Board, the arbitration in question having covered only the ships of the so-called Christiania Group, and all the more so in view of the fact that the United States had taken part and been represented by legal counsel in a number of lawsuits concerning the Hannevig properties and the claims resulting therefrom pending in the Courts until a recent date. In the conference I had in the State Department with Mr. Olds on December 17, 1926, he gave the impression of possessing considerable knowledge concerning the Hannevig case and the litigation referred to. It will be remembered that on this occasion he expressed to me his pleasure at the fact of the Norwegian Government having chosen to take the matter up and present the Hannevig case to the State Department in an informal manner («discussing it across my table here», as he expressed it) rather

than resorting to the exchange of lengthy diplomatic notes.

In your note you make the following statements:

«In a note dated March 8, 1927, you were informed that the Department had caused an examination to be made of its files for the purpose of ascertaining what data might be contained therein relevant to the relations of Mr. Hannevig with the Government of the United States. This preliminary examination disclosed that the Treasury Department had reported to the Department of State that Mr. Hannevig was indebted to the Government of the United States for unpaid income taxes, including penalties and interest, in a very large sum and that the Treasury desired to present a claim therefor against him. In these circumstances you were advised that, until the Treasury Department should report that the question of Mr. Hannevig's unpaid taxes had been satisfactorily settled, the Department of State would not be in a position to take further cognizance of the claims which Mr. Hannevig desired to have pressed against the Government of the United States.»

As a matter of fact, your note of March 8, 1927, did not state that Mr. Hannevig was indebted to the Government of the United States «in a very large sum», but insisted that there was an «indebtedness of ten million dollars to the United States». The version of the matter given to Mr. Morgenstierne and myself by Mr. Ogden Mills in the conference we had with him in the Treasury Department on March 15 differed materially from that contained in your two notes of March 8 and June 15, inasmuch as he stated that there existed no valid legal claim against Mr. Hannevig for any unpaid income taxes, a New York Court having in a suit brought by the United States against Mr. Hannevig's bankrupt estate passed upon and disallowed the claim. Mr. Mills added that he saw no reason why the tax question should be an obstacle to taking up the Hannevig case in the State Department, and that he would within a couple of days advise you to such effect. In your last note you have finally for the first time admitted that there exists no tax claim whatever against Mr. Hannevig, the same having been «cancelled because not collected as required by law».

Relative to an alleged tax claim against twelve other Norwegian subjects, your last note contains the following statement:

«that from a practical standpoint the

existence of these unpaid items would undoubtedly prove a complete bar to the appropriation by the Congress of any sum for the benefit of Mr. Hannevig (assuming any payment to be due to him) since it would be difficult for the Congress to understand why your Government should interest itself in the Hannevig claim but fail to take any steps to assist the United States in collecting its claims against other Norwegian subjects on account of similar, if not identical, transactions».

The Government of Norway is constrained to say that it fails to understand this method of reasoning, and that it entertains a higher regard for the good sense as well as the spirit of fairness of the Congress of the United States than such reasoning would seem to attribute to it.

Your note, in referring to the conference of April 13th in the Department of State, further states that the Department was somewhat at a loss to understand the exact position of the Norwegian Government with relation to my mission and the Hannevig claim. The Norwegian Government is certainly entirely at a loss to understand why the State Department as late as April 13th should have entertained the slightest doubt concerning the character of my mission, as this question had repeatedly, both orally and in written communications, been made entirely clear. Thus, the Norwegian note of March 12th contains the following statement, whose language would seem to be perfectly plain and comprehensible:

«My Government desires through me, as minister on special mission to present for your consideration the facts in the case of the Norwegian subject Christoffer Hannevig, who appears never to have received the «just compensation» to which he was entitled for the properties belonging to him that were requisitioned either for title or for use by the United States Shipping Board on August 3rd, 1917, and in which properties he had actually invested over six million seven hundred thousand dollars. As Mr. Hannevig, a subject of Norway, who, as a result of the procedure of the Shipping Board was driven into insolvency with consequent bankruptcy, apparently has no other remedy or redress, the Government of Norway has conceived the matter to be a proper one for diplomatic intervention.»

Your note contains the following statement:

«The underlying theory of your presentation seemed to be that Mr. Hannevig

Bilag 4. Forhandlingene med Amerikas Forente Stater om erstatning til hr. Chr. Hannevig.

enjoyed a peculiar and undefined right to be «made whole» as of August 3, 1917 (the date of the order of the United States Shipping Board by which ships under construction at American Shipyards were requisitioned for war purpose), thus in effect attributing to the Government of the United States the duty of insuring Mr. Hannevig against losses suffered by him in connection with his business activities in the United States.»

The Norwegian Government has never stated or even intimated that it considered there was any duty upon the United States to insure Mr. Hannevig against losses in his business, but it has strongly emphasized the significant fact, that during the period of the three years that the Shipping Board of the United States had the exclusive use and control of his shipyards and the business carried on there, he was reduced from a state of affluence to bankruptcy. Concerning this question of Mr. Hannevig's being so reduced from a state of wealth and prominence in the business world to absolute poverty, the Government of the United States has not as yet undertaken to offer any explanation. The Norwegian Government cannot refrain from expressing its deep disappointment over the fact that the Government of the United States has not, in the interest of fairness and equity, found itself called upon to cut through the maze of legal technicalities and wholly formal complications, in order that justice might be done to Mr. Hannevig by the allowance to him of a reasonable and equitable compensation for the valuable services rendered and the great economical sacrifices suffered by him.

As you in your note make reference to «the discussions which had occupied so much time and been so fruitless of results» the Government of Norway finds it only proper to remind of the fact that the numerous postponements and constant delays in the negotiations carried on between us were without exception all attributable entirely and solely to the State Department. The latter saw fit to inject into the Hannevig case two absolutely extraneous and irrelevant matters. First the Jones-case, which caused a delay of over three months, and Secondly the question of the alleged tax claim against Mr. Hannevig, the investigation of which, resulting in its being found without foundation, consumed six weeks by itself. In addition to this the State Department on two occasions requested that the negotiations in the Hannevig

case might be delayed owing to the press of other business in the Department, one of these occasions being the situation stated to have arisen in the Department from the then approaching adjournment of Congress. It was not until April 13th, when Mr. Morgenstierne and I, after succeeding in removing the two alleged obstacles referred to above, had been patiently awaiting the convenience of the State Department for three months and a half, that in the conference we had that day with Mr. Olds and Mr. Phoenix some evidence was at length given us of the willingness of the State Department to look into the facts of the Hannevig case in something more than a casual manner. The constant postponements and delays mentioned above were made in spite of the fact that Mr. Olds, in my conference with him on December 17, 1926, had assured me that he would be ready to take up the Hannevig case for thorough discussion immediately after New Year's.

Your note states that:

«It is difficult satisfactorily to discuss a claim where the amount claimed cannot be definitely stated, but it may properly be observed that the transactions upon which the first four of your five estimates appear to be predicated have all been subjected to the scrutiny of the competent courts of the United States and all questions involved therein definitely settled by court decree.»

In this connection your attention is called to the fact that what you term «the first four of your five estimates» are not at all estimates made by the Government of Norway, but merely references to certain computations found in the pleadings filed in different lawsuits, and to the further fact that these computations were not scrutinized, inquired into and passed upon by the courts in which such lawsuits were pending, nor were the questions involved therein definitely settled by court decree, inasmuch as the said lawsuits were never heard, tried and settled on their merits, but on the other hand were dismissed by stipulation regardless of the merits involved therein, and also wholly regardless of the interests of Mr. Hannevig.

Your note, in referring to the sum of \$ 6 725 307,86 representing the amount invested by Mr. Hannevig in the Pusey and Jones Shipbuilding Company, makes the following statement:

«Your fifth estimate of \$ 6 725 307,86 appears to be the amount alleged to have been invested by Mr. Hannevig in the Pusey

and Jones Shipbuilding Company before and after August 3, 1917, and it seems to be your theory that the Government of the United States should repay in toto to Mr. Hannevig the sums thus invested without regard to the fact that during the period of his control of the Pusey and Jones Company as President and majority stockholder he received on account of transactions in which he and that company were involved over \$ 9 000 000, consisting of more than \$ 8 000 000 in profits from the resale of contracts for ships let by the Pusey and Jones Company to himself or other companies owned by him, \$ 265 000 on commissions on obtaining contracts for ships for his Pusey and Jones Company, and \$ 750 000 from the transaction with the Baltimore Dry Dock and Shipbuilding Company, which, as stated below, was described by a Norwegian subject, one Hans Karluf Hanssen, as a «device to defraud» the stockholder and creditors of the Pusey and Jones Company.»

In connection with this statement the Government of Norway calls your attention to the following circumstances:

1. The large majority of transactions in which Mr. Hannevig realized profits from the resale of contracts for ships took place long before the requisitioning of August 3, 1917, and accordingly the amounts so realized, earned and received by him had no connection with, and bore no relation to the compensation to be paid for the construction of vessels at the Pusey and Jones yards, with which an attempt has persistently been made by the Shipping Board to connect and confound them.

2. In connection with the \$ 750 000 paid by the Baltimore Dry Dock and Shipbuilding Company to the Pusey and Jones Company, which Mr. Hannevig, as President of the latter company, turned over to himself individually, fairness demands that mention be made of the important fact that the Pusey and Jones Company, as shown by its books, was at the time indebted to Mr. Hannevig in the sum of \$ 928 774,41. The transfer to himself of the \$ 750 000, derived from the Baltimore Dry Dock and Shipbuilding Company was merely a satisfaction and liquidation pro tanto of the larger indebtedness owing to him.

3. When you quote a Norwegian subject, one Hans Karluf Hanssen, as describing Mr. Hannevig's transfer to himself of the \$ 750 000 as «a device to defraud» the stockholders and creditors of the Pusey

and Jones Company, the Government of Norway finds it peculiarly in place to quote the words with which an American subject, one Charles E. Hughes (later Secretary of State) in three lawsuits, in which he represented the Hannevig interests, characterised the conduct of the Shipping Board of the United States in attempting to set up the resale profits realised by Mr. Hannevig as a counterclaim to the claim for just compensation for the ships constructed at the Pusey and Jones yard, the words employed by Mr. Hughes for this purpose being: «Unlawful, Unwarranted and Unconscionable».

Your note, in speaking of Mr. Hannevig's ownership of the stock of the Pusey and Jones Company, makes the statement: «Mr. Hannevig lost all the common stock in the Pusey and Jones Company owned by him and 42 per cent of the preferred stock theretofore owned by him, thus losing control of the Pusey and Jones Company», which would seem to imply an assertion that Mr. Hannevig parted with the ownership of the stock referred to. The fact is that the stock referred to was not sold or transferred, but only (as was also the case with the remainder of the stock) pledged as security. As far as the Government of Norway is informed, no transfer from Mr. Hannevig of this particular stock or in fact any stock of the Pusey and Jones Company has ever been made on the books or records of this Corporation, and there would seem to exist considerable ground for doubting the validity of any foreclosure made of such stock and of any subsequent sales of same. The alleged pledging of the remaining 4,22 per cent in connection with a loan obtained in the year 1916 referred to in your note was of course an impossibility, as the consolidation and merger of the constituent corporations of the Pusey and Jones Company did not take place until the winter of 1918 with issuance of stock subsequent thereto.

In devoting considerable space in your note to a discussion of Mr. Hannevig's ownership of contracts for ships, you state «it appears from the statement quoted above from the memorandum accompanying your note of May 25, 1927, that you assert the liability of the United States to Mr. Hannevig on account of his property rights as owner of twenty-seven contracts.» The Government of Norway is not aware that it has attempted to assert any such liability, or to present any claim on account of the ownership of the contracts in question or

Bilag 4. Forhandlingene med Amerikas Forente Stater om erstatning til hr. Chr. Hannevig.

any of them. On the contrary, it is definitely and clearly stated in the last paragraph of the memorandum accompanying the note of the Government of Norway of April 22 (beside elsewhere) that the intention is not to set up any double claim, and that the only claim made was for a settlement to Mr. Hannevig as owner of the Pusey and Jones Company for ship construction during the period of this company's relations with the Fleet Corporation, any question of compensation for requisitioning of the contracts only arising as a contingency dependent upon the nature of the settlement made for the ship construction. The statement referred to by you as made in the memorandum accompanying my note of May 25 was merely an answer to question 3 of your questionnaire touching Mr. Hannevig's property rights and in no wise an assertion of liability or presentation of claim, and this attitude of the Norwegian Government on this point would seem to have been made doubly clear by the answer to questions 5—7 of the same questionnaire.

As to an alleged release given by the Manns Steamship Corporation on March 30, 1927, the information contained in your note is the first that the Government of Norway, and, through it, Mr. Hannevig have received on this subject. In the opinion of my Government he would be as little bound in equity by this alleged instrument as by the alleged settlement and release of July 14, 1926.

When in your note you

«state unequivocally that at no time subsequent to the initial transactions between Mr. Hannevig's shipbuilding companies and the Government of the United States has there been any compensation due to those companies over and above their indebtedness to the United States on account of advances made by the Emergency Fleet Corporation from time to time to enable them to construct the ships which they were obligated by contract to build. Conclusive evidence of that fact is afforded by the above mentioned settlement of July 14, 1926, under which a judgment for the sum of \$ 500 000 was entered by the United States District Court for the District of Delaware in favor of the Government of the United States and against the said Pusey and Jones and its receivers.»

it may, I think, be not inappropriate to rejoin that, leaving out of consideration public opinion in both Norway and the

United States as well as the contentions and attitude of the Shipping Board as a body, the above statement is an expression of your opinion, which is not shared by numerous men who have given the subject long and careful study and accordingly are peculiarly fitted and qualified to form a sound opinion thereon, such as the eminent counsel of high reputation and standing that have represented the Hannevig interests (Mr. Charles E. Hughes), several former members of the Shipping Board itself, officials working for and under it (Mr. Cuthell, Mr. Wm. G. Coxe) etc., and further that your opinion is entirely inconsistent and at variance with the resolution of the Shipping Board of March 13, 1920, which admitted an indebtedness and made an award to the Pusey and Jones Company, if not for the entire amount due to it (owing to the setting up of a counterclaim for the so-called Cunard Resale profits, characterised by Mr. Hughes as set forth above), at least for several million dollars. The judgment entered by the United States District Court for the District of Delaware pursuant to the alleged settlement of July 14, 1926, and by stipulation of the parties to the suit, was not an adjudication of the merits of the case but merely a compromise entered into by the several parties and their counsel. I will refrain from making further comment on the nature of the settlement in question. As you mention in connection with the agreement that it was approved by Mr. Hannevig's trustee in bankruptcy, it may be in place to remind of the fact, that his attitude toward Mr. Hannevig has ever been and still is distinctly hostile, of which you have received ample evidence in the communications sent to you by his attorney Mr. Saul S. Myers of New York.

In denial of Mr. Hannevig's equitable standing and rights your note concludes with the following statement:

«While Mr. Hannevig did not appear personally in the proceedings, I am reliably informed that he was in touch with the litigation as it progressed, that he expressed his approval of the counsel selected for the Pusey and Jones Company and the receivers, and that he had abundant opportunity to appear had he been willing to do so. In these circumstances the Government of the United States is unable to perceive that any ground exists for the allegation that Mr. Hannevig is not bound by the settlement of July 14, 1926.»

The Government of Norway has failed

Forhandlingene med Amerikas Forente Stater om erstatning til hr. Chr. Hannevig. Bilag 5.

to find any evidence to support this statement, and its correctness is absolutely denied by Mr. Hannevig.

In addition to the foregoing, the Government of Norway hereby reserves to itself the right to take exception to other points and statements contained in your note, and also reserves its right to return to and take up again the Hannevig case at any time in

the future. Apart from this, the Government of Norway also hereby expressly reserves to itself every right and opportunity to seek other remedies or redress in the Hannevig case, whether under treaty, international law, or otherwise.

I beg Your Excellency to accept the renewed assurances of my highest consideration.

(u.) *F. Herman Gade.*

Bilag 5.

Washington, D. C, 16de april 1927.

Herr Minister F. Herman Gade,
Washington D. C.

Kjære Minister Gade;

Siden vår konferanse tidligere idag angående formuleringen av noten til State Department i Hannevigsaken har jeg yderligere overveiet de spørsmål vi drøftet og er blitt bestyrket i den opfatning at henvendelsen ikke bør gis karakteren av et krav i nogen form. Det er min bestemte overbevisning at saken på dens nuværende trin er best tjent med at noten konkluderer vesentlig i overensstemmelse med det utkast jeg har tillatt mig å sette op. Det er ennvidere min opfatning at denne form stemmer best med den måte hvorpå den norske regjering bl. a. på grunnlag av advokat Bredals betenkninger, har tenkt sig at saken burde tas op med den amerikanske regjering.

Jeg kan vanskelig tenke mig at Mr. Olds vil nekte å akseptere en note i sådan form som grunnlag for videre forhandlinger, idet jeg ikke forstod ham således under konferansen forleden dag at han stillet et bestemt krav om at den norske regjerings henvendelse skulde gis form av et «claim».

Jeg finner det min plikt i den stilling jeg inntar å fremholde så bestemt som mulig min opfatning av dette viktige punkt, og føler mig forvisset om at De ikke vil ta mig dette ilde op.

Deres ærbødige

(u.) *W. Morgenstjerne.*

Washington D. C., 22de april 1927.

Herr Minister F. Herman Gade,
The Mayflower.

Kjære Minister Gade:

I tilslutning til senest våre konferanser i dagens løp finner jeg det min plikt av hensyn til den store betydning jeg tillegger noten i Hannevigsaken, å bekrefte at jeg i flere punkter ikke kan være enig i den av Dem nu underskrevne note, og at jeg i alt vesentlig må fastholde det utkast jeg ieftermiddag forela for Dem.

Ganske særlig må jeg av hensyn såvel til selve saken som til mulige følger for norske interesser forøvrig og for den norske regjering, så inntrengende som det er mig mulig advare mot at den norske regjerings henvendelse for tiden betegnes som fremsettelse av et «claim» eller at idethele betegnelsen «claim» blir brukt.

Jeg finner også å burde bekrefte hvad jeg muntlig gjorde gjeldende at jeg oppfatter Statsministerens siste telegram som bemyndigelse til å fremsette forslag om en billighetserstatning til Hannevig, men ikke som bemyndigelse til å fremsette et krav.

Deres ærbødige

(u.) *W. Morgenstjerne.*

Bilag 6. Forhandlingene med Amerikas Forente Stater om erstatning til hr. Chr. Hannevig.

Bilag 6.

Det Kongelige Justis- og Politidepartement.
J.nr. 303 — 1027 — E.

Fortrolig.

Utenriksdepartementet

Hannevigsaken.

I anledning av det ærede departements skrivelse av 23de april d. å. skal departementet bemerke:

Skal Hannevigsaken løses ved voldgift, er der efter departementets opfatning neppe utsikt til å vinne frem med noget erstatningskrav, og det selv om voldgiftsretten får frie hender, således at den kan legge vekt opå på, hvad billighet tilsiger. Av denne grunn, og fordi en voldgiftssak vil bli en meget kostbar affære, bør det efter departementets opfatning søkes undgått, at der fra amerikansk side blir fremsatt offisielt forslag om løsning ved voldgift. Våre forhandlere bør derfor instrueres om, at den norske regjering ikke finner saken egnet til å avgjøres ved voldgift, og at videre forhandlinger bør opgives, så snart det måtte være på det rene, at Amerika ikke vil strekke sig lengere enn til å voldgi saken.

Til belysning av omkostningsspørsmålet ved en eventuell voldgiftssak skal man oplyse, at voldgiftssaken vedkommende den såkalte «Kristianiagruppe», såvidt vites, kostet ca. 600 000 dollars, og at nevnte sak i sig selv visstnok var betydelig mindre vidtløftig og innviklet enn den foreliggende.

Oslo den 30te april 1927.

(u.) Knud Øyen

(u.) Per Augdahl

Det Kongelige Justis- og
Politi-departement.

Jnr. 682—1927—E.

Utenriksdepartementet.

Hannevig-saken.

I anledning av det ærede departements skrivelse av 25de august d. å. skal man meddele at dette departement fremdeles er av den opfatning — som er uttalt i departementets skrivelse av 30te april 1927 — at man fra norsk side ikke har utsikt til å vinne frem ved å henskyte erstatningsspørsmålet til voldgift.

Departementet mener at man heller ikke har utsikt til å opnå noget ved å få saken behandlet av en undersøkelseskommissjon i henhold til overenskomsten av 24de juni 1914. Departementet er forøvrig i tvil om hvorvidt der overhodet er adgang til å forlange saken behandlet av den nevnte undersøkelseskommissjon.

Efter dette departements mening bør der ikke foretas ytterligere skritt i sakens anledning fra den norske regjerings side.

Oslo, den 6te september 1927.

(u.) Knud Øyen.

(u.) Per Augdahl.

Fra

Det Kongelige Justis- og
Politi-Departement.

Jn. 747—1927—E

Utenriksdepartementet.

Hannevig-saken.

I skrivelse av 8de september d. å. har det ærede departement bedt meddelt hvorpå dette departement begrunner sin tvil om hvorvidt det er adgang til å forlange «Hannevigsaken» behandlet av undersøkelseskommissjonen efter overenskomsten av 24de juni 1914.

I anledning herav bemerkes at art. I i den nevnte overenskomst undtar tvistigheter som i henhold til de gjeldende traktater blir å avgjøre ved voldgift. Efter voldgiftskonvensjonen av 4de april 1908 skal «tvistigheter av juridisk natur» innbringes for voldgiftsdomstolen i Haag. Dette departement er tilbøielig til å anta, at den foreliggende sak er en tvistighet av juridisk natur i voldgiftskonvensjonens forstand, uansett om det krav som fremsettes, grunnes på rett eller på billighet eller på begge deler og uansett om avgjørelsen forutsetter løsningen av faktiske spørsmål. Et forlangende fra norsk side om at saken skal forelegges undersøkelseskommissjonen, er det derfor formentlig sandsynlig vilde bli avvist fra amerikansk side under henvisning til at kravet hører under voldgiftsdomstolen i Haag. Et sådant standpunkt vilde det efter dette departements mening være vanskelig å imøtegå.

Oslo den 24de september 1927.

(u.) Knud Øyen.

(u.) Per Augdahl.

Bilag 7.

Bredal, Fougner, Schjelderup
og Schjødt.
Høiesteretsadvokater.

Til
Utenriksdepartementet, Oslo.
Hannevig-saken.

Jeg har mottatt det ærede departements skrivelse av 25de f. m. med de i samme specificerte dokumenter vedkommende ovennævnte sak. Departementet ber mig uttale mig om, hvorvidt saken efter min mening bør foranledige yderligere skridt fra den norske regjerings side, samt hvorvidt den i tilfælde bør søkes henvist til avgjørelse ved voldgift eller til den ved traktaten av 24de juni 1914 etablerte undersøkelseskommission.

I.

Hvorvidt der bør foretas noget yderligere fra den norske stats side i denne sak.

Det er her klart, at videre forhandlinger om et mindelig oppgjør er definitivt avskåret fra den amerikanske stats side.

Det næste skridt måtte i tilfælde bli retsforhandlinger. Og forsåvidt den norske stats medvirkning fremdeles skulde påkaldes, måtte det, som i departementets skrivelse forutsat, bli i retning av retsforhandlinger enten ved den internationale voldgiftsdomstol i Haag eller ved den i traktaten av 24de juni 1914 etablerte undersøkelseskommission, den såkaldte «Bryan-commission».

a. Som allerede i mine tidligere betænkninger av 4de og 25de november f. å. nævnt, er det imidlertid min opfatning, at den retslige linje ikke kan bære frem, og jeg kan fremdeles herom henholde mig til, hvad jeg i disse betænkninger har anført. Dette gjelder ikke bare mulige krav for rekvisition av de av Hannevig eller hans selskaper «Manns» og «Bulk Oil» eiede skibskontrakter med Hannevigs skibsbyggerier, The Pusey & Jones Company, hvilke krav nemlig, — hvad alle synes at være enige om — må ansees bortfaldt ved de senere med Hannevigs tilslutning indgåede nye kontrakter mellem Pusey & Jones og Shipping Board om bygning av de samme skibe. Men det gjelder likeledes alle krav fra «Pusey & Jones» mot den amerikanske stat angående skibsbygningen i det hele

fra 3dje august 1917 (rekvisitionsdagen) og i de påfølgende år, indtil enhver skibsbygning av sig selv hørte op, fordi krigen var slut og den amerikanske stat ikke lenger hadde behov for skibe. Amerika er nemlig her i den heldige stilling, at det mot Hannevigs erstatningskrav kan påberope sig dels en række specialkontrakter om de enkelte skibes bygning, dels bestemmelse i en i 1918 indgått lånekontrakt, og endelig og særlig det ifjor mellem Pusey & Jones' administrationsbo og Shipping Board indgåede slutoppgjør, hvilket tilsammen, såvidt skjønnes, ganske stenger for ethvert retslig krav fra Hannevigs side, selv bortset fra, at han som aktionær overhodet ingen personlig søksmålsret har vedkommende selskapets eller nu dets administrationsbos fordringer.

Skjønt jeg således kan være enig med det amerikanske utenriksdepartement i, at dets standpunkt — når det ikke vil gi slip på den fordelagtige stilling, som de nævnte retshandler samt Hannevigs aktionærstilling gir det — er ganske uangripelig i retslig henseende, hvad jeg også i mine tidligere betænkninger ganske sterkt har betonet, så inneholder dette imidlertid ingensomhelst erkjendelse av, at dets holdning i denne sak også i andre henseender er uangripelig og uklarerlig. Tingen er jo, at Pusey & Jones, det vil si Hannevigs skibsbyggerier, helt og holdent anvendte al sin produktions-evne i krigens tid i den amerikanske stats tjeneste. Pusey & Jones produserte nemlig intet andet end skibe, og det bygget intet skib for nogen anden end den amerikanske stat. Og resultatet av denne dets virksomhet i den bedste tid, som nogen gang verdens skibsbyggeribedrift har hatt, er, som det sees, at det ikke alene intet har tjent, men at tvertimot hele bedriften er gått konkurs og er kommet i en betydelig underballance. Det forekommer mig nokså klart, at grunden hertil må være, at enten har de med Shipping Board indgåede skibsbygningskontrakter — som Pusey & Jones praktisk talt blev påtvunget — været altfor ufordelagtige, eller også har de forhold, som iøvrig verkstedet måtte underkaste sig, været altfor uholdbare, eller endelig har det ifjor avsluttede forlik og oppgjør været såre uheldig for selskapets interesser. Da jeg ikke har hatt anledning til at gjennomgå regnskapsforholdene, kontraktene eller oppjøret — hvad der vel også vilde være en ganske svær affære — kan jeg ikke uttale mig om, hvori feilen kan ligge, men da jeg ikke

Bilag 7 Forhandlingene med Amerikas Forente Stater om erstatning til hr. Chr. Hannevig.

nogetsteds har set påberopt, at verkstedet ikke skulde være drevet forretningsmessig og riktig, må feilen, såvidt skjønnes, ligge i et eller flere av de nævnte forhold.

Såvidt jeg har kunnet se, har Hannevig hat grund til at vente, at alle skibe skulde bli betalt efter cost-price + en rimelig fortjeneste, og dette skulde selvfølgelig ha bragt overskud og ikke tap. Men såvidt skjønnes har Amerika bare beregnet cost-price + fortjeneste for de av selskapet med Shipping Board direkte omkontraherte skibe, ikke for de skibe, der blev færdigbygget for Shipping Board på grundlag av verkstedets ældre kontrakter med «Cunard» m. fl., og som var avsluttet til en for verkstedet meget ugunstig pris. Her synes Shipping Board — efterat ha indkjøpt kontrakterne — at ha hævdet overfor selskapet de oprindelige kontrakter og priser. Men det siger sig selv, at når et verksted må tilsvare et snes ugunstige ældre skibsbygninger med det tap, disse forvolder, og for et andet snes nye kontrakter må nøie sig med en billig fortjeneste, så må det hele ende galt. Intet verksted vilde i krigens tid ha kunnet klare sig, hvis det under den voldsomme prisstigning, som krigens senere år medførte, hadde måttet tilsvare sine ældre kontrakter med de ugunstige priser uten til gjengjæld frit at kunne tilgodese for sig den store vinding, som krigskonjunkturen skapte for den senere skibsbygning. Men det var dette sidste Amerika ikke vilde tilstå «Pusey & Jones». Det belastet, såvidt skjønnes, verkstedet med tapet på de gamle kontrakter og tvang det til at nøies med en snau fortjeneste for de nye.

Og dertil kommer, at det for begrepet «cost-price» selvfølgelig har den største betydning, hvorledes amortisasjonen av verkstedet opføres. Og her har jeg fått den forståelse, at amortisationen av Shipping Board blev godtgjort Pusey & Jones med 10 pct. pr. år, medens selve skibsbygningsbedriften i Amerika bare hadde en konjunktur av ca. 3 år og dermed sluttet ganske op over hele landet. Nu kan det ganske visst siges, at 10 pct. ordinært er en ganske rimelig amortisation, og det kan kanskje også påberopes, at Hannevig i cost-price-kontrakterne har akseptert dette (jeg vet det ikke sikkert), men hvorledes det end hermed måtte forholde sig, så forekommer det mig dog klart, at når staten påtvinger verkstedet kontrakter, som bare gir en «billig» fortjeneste i en tid, da skibsbyggerierne ellers i verden gjør svimlenpe forretninger, så tilsier billighet også,

at en som det senere viser sig uheldig amortisationsbestemmelse også ændres derhen, at den motsvarer de virkelige værditap i byggetiden¹. Og isåfald skulde amortisation av det kostbare skibsbyggeri ha været nærmere 33 pct. pr. år. Det vilde gjort uhyre forskjell i opgjøret. Og det vilde betinget priser for skibene, der ganske anderledes vilde motsvare de priser, som de av Amerika på egne verksteder byggede skibe kom på, når den virkelige værdiforringelse av verkstedene blev medregnet i skibspriserne. Amerika tapte uhyre pengebeløp i disse år på skibsbygninger på egne verksteder og på de verksteder, staten i det øiemed lot bygge op. Ved Pusey & Jones' hjelp blev det hjulpet med et verksted, som det ellers selv hadde måttet bygge, og det sikret sig på den måte en række skibe i en tid, da skibe måtte bygges koste hvad de koste vilde.²

Se det var hvad billighet kunde ha at si; men som det sees er Amerika ganske uimottagelig for sådanne betragtninger. Det holder sig til kontrakter og stedfundne oppgjør og viker ikke en tøddel fra de rettigheter, det derved har opnådd. — Og i virkeligheten hadde jeg heller ikke ventet noget andet; ikke så meget fordi ikke Amerika også burde kunne ventes at optræde på en rimelig og billig måte, men fordi det engang stedfundne oppgjør mellem representanter for Pusey & Jones' administrationsbo og den amerikanske stat ikke kunde rokkes ved nogen sådan senere ændring i betingelserne uten på det sterkeste at desavouere de nævnte representanter. Og dertil kom, at en ændring av boopgjøret i tilfælde bare vilde bringe fordel for administrationsboets kreditorer, ikke for Hannevig personlig, medens staten vel kunde ventes at være åpen for billighetsbetragtninger til fordel for en speciel person, som hadde gjort landet tjenester, men vanskeligere til fordel for den grå masse, som utgjordes av personens kreditorer.

Når jeg derfor her såvidt utførlig har gått ind på de heromhandlede billighetsbetragtninger, så er det ikke fordi jeg nogensinde hadde ventet, at de skulde bære frem; men fordi de illustrerer,

¹ Amerika har tydeligvis negtet selskapet den overprisamortisation, som de kostbare i krigstiden opbyggede verfter måtte ha, hvis virksomheten skulde svare sig.

² Jeg henviser i den forbindelse til hvad jeg i min betænkning av 25de november 1926 side 3—5 anførte i tilknytning til bemerkninger i advokat Burlings brev til den norske minister av 21de oktober 1926.

Forhandlingene med Amerikas Forente Stater om erstatning til hr. Chr. Hannevig. Bilag 7.

hvor uberettiget den i virkeligheten er den tone, som det amerikanske utenriksdepartement i sine svarnoter tillater sig at legge an.

b. Medens jeg således som foran nævnt ikke hadde ventet nogen ændring i det mellem Pusey & Jones og Shipping Board ifjor istandbragte oppgjør — og endnu mindre kan tænke mig sådan istandbragt ad retslig vei — så dannet dog de nævnte billighetsbetraktninger en ganske god bakgrund for det billighetsoppgjør, som jeg stillet i forgrunden i mine tidligere betænkninger av ifjor, og som jeg hadde noget håb om kanskje allikevel kunde vinde gehør over i Amerika. Og det jeg hermed tok sikte på var et oppgjør mellom den amerikanske stat og Hannevig personlig, nemlig således at man opførte på den ene side, hvad Hannevig personlig hadde indskutt i den for den amerikanske stat så gunstige bedrift, skibsbyggeriet Pusey & Jones, og på den anden side gjorde fradrag for, hvad han til gjengjæld herfor hadde erholdt, og at så staten godtgjorde ham, hvad han på denne måte hadde tapt, som en billighetsgodtgjørelse fra amerikansk side. Jeg kunde tænke mig, at Amerika kunde være villig til en sådan reparation, som på den ene side ikke på nogen måte vilde angripe det stedfundne oppgjør av ifjor eller de mænd, som hadde istandbragt dette, og på den anden side vilde hjelpe Hannevig personlig.

Jeg opstillet dette oppgjør således ifølge de av Gade og Morgenstjerne i betænkning av 19de oktober 1926 givne opplysninger:

Indskud: 1) før 3dje august 1917 ca. 4 $\frac{1}{2}$ millioner \$ og

2) utover bøsten noget over 3 $\frac{1}{4}$ million \$, jfr. bet. side 7 og 9.

Tilsammen . . . ca. \$ 7 $\frac{3}{4}$ millioner.

Fradrag: 1) Fortjeneste ved salg av kontrakter ved Cunardlinjen \$ 3 776 000

Denne sum er på det rene.

2) Fortjeneste ved salg av 9 kontrakter til Norge, hvilken ikke er helt på det rene, men som jeg har gått ut fra ikke kunde overstige 1 $\frac{1}{2}$ million \$ — så meget mere som Amerikas godtgjørelse til eierne av disse kontrakter ifølge voldgiftsdommen

Overføres \$ 3 776 000

Overført \$ 3 776 000

i Haag bare utgjorde \$ 1 680 000 inclusive av betalinger til verkstedet. Som følge herav mener jeg at kunne opføre rundt regnet \$ 1 500 000

3) Og som tredje post opførte jeg, hvad Hannevig hadde oppebåret av Baltimore Drydock . . \$ 750 000

Tilsammen ca. \$ 6 000 000

Selskapet betalte aldrig nogen dividende. Denne opstilling viser altså, at Hannevig hadde nedlagt 1 $\frac{3}{4}$ \$ mere i verkstedet, end han på nogen måte kan sies at ha fått tilbake, selv om der også tas hensyn til fortjenesten på salget av kontrakter, og at han altså personlig hadde ofret 1 $\frac{3}{4}$ million \$ i skibsbygning for den amerikanske stat, et ganske betraktelig beløp, i ethvert fald efter norske forhold, og et beløp, som han burde godtgjøres.

Det var således jeg trodde, at Amerika under hensyn til de uomtvistelige store tjenester som Hannevig og hans bedrift hadde ydet dette land i krigens tid, kunde bevæges til at se saken an. Altså bare en restitution av Hannevigs utlagte penge uten nogensomhelst fortjeneste. Herved vilde man også som nævnt komme helt forbi oppjøret mellom Shipping Board og Pusey & Jones.

Men således har Amerika ikke villet se på saken, det fremgår klart av State-departments noter. Det har uten videre trukket frem de indgåede kontrakter, de trufne oppgjør, og den omstændighet at Hannevig angivelig nu har mistet sine aktier i Pusey & Jones og har ikke villet gå utenfor denne position.

Og når Amerika således ikke vil gå med på at se saken isolert for Hannevigs vedkommende, men bare vil betrakte ham som aktionær i Pusey & Jones, og ikke vil bortse fra de av hans selskap indgåede kontrakter og oppgjør, så vil, så vidt skjønnes, heller ingen domstol kunne gjøre dette.

Dertil kommer at det foran opstilte oppgjør også i nogen grad er svækket ved hvad der senere er kommet frem, nemlig at Hannevigs indskud til driften ikke var 7 $\frac{3}{4}$ mill. \$, men ifølge de seneste opplysninger 6 715 307 \$, altså ca. 1 mill. \$ mindre end av mig tidligere forutsatt.¹

¹ Derimot kan jeg ikke tillægge det nogen syn-
derlig vekt, at State-department i sin sidste note s. 9
uten nogensomhelst forklaring opfører 8 mill. \$ som
Hannevigs fortjeneste ved solgte kontrakter. Jeg

Bilag 7. Forhandlingene med Amerikas Forente Stater om erstatning til hr. Chr. Hannevig.

Men endda blir det tilbake det ganske betydelige beløp $\frac{3}{4}$ mill. \$, som Amerika har nydt godt av på Hannevigs bekostning, selv uten at ta hensyn til at Hannevig dog også burde ha nogen fortjeneste av henved 8 mill. indskud i skibsbygningsvirksomheten i den amerikanske stats interesse.

Og selv om altså de av mig i mine forrige betragtninger hævdede billighetsbetragtninger i nogen grad måtte være svækket, foruten at de i det hele tatt ikke har den retslige karakter, at de kan lægges til grund for nogen domsavgjørelse, så er der dog, som det sees, nok tilbake til å kunne si at den amerikanske stat ikke har været liberal i sit forhold til Hannevig, men har behandlet ham hårdt, en mening som da også er ganske almindelig her i landet og, såvidt sees, også deles på anseet hold i den fremmede stat.

Av alt mit foran anførte vil det imidlertid fremgå at jeg nu som tidligere må bli stående ved at Hannevigsaken — efter at forliksforhandlingene er strandet — ikke kan fremmes videre og spesielt ikke bør søkes indbragt til retslig behandling ved international domstol.

Utenriksdepartementet har gjort hvad det med rimelighet kunde ventes at gjøre i denne sak, og det vil ikke lenger kunne bebreides det, at det ikke har skjøttet tilstrækkelig om Hannevigs interesser.

Hvad angår State-departments noter i denne sak, så sees de tydelig nok fremdeles at være influeret av den gamle animositet mot Hannevig personlig, en animositet som altså endnu ikke synes at ha lagt sig. Den var særlig fremtrædende i Shipping Boards kredse, den institusjon som i det hele tat også ellers har vist liten forståelse overfor de norske interesser.

Som av minister Gade i hans sidste note påvist, står imidlertid den almindelige opinion derover ikke udelt på State-departments side i denne sak.

II.

Hvorvidt saken folkerettslig eventuelt kunde kreves indbragt

står ganske uforstående overfor dette beløp. Jfr. min opstilling ovenfor, hvor det er beregnet til ca. 6 mill. \$.

Videre sees State-department sammesteds å ha funnet ut at Hannevig har en ganske betydelig skattegjeld til den amerikanske stat. Hvad angår dette, som ikke tidligere har været berørt, er forholdet, som det sees, noget uklart.

for den internationale voldgiftsrett i Haag.

Herom skal jeg bemerke:

Ved Haageroverenskomsten av 18de oktober 1907, dens art. 38, erklærte magterne international voldgift som det virksomste og retfærdigste middel til bilæggelse av internationale tvistigheter av juridisk art, og i art. 40 anbefaltes det ved nye almindelige eller særlige avtaler at utvide den tvungne voldgift til alle de tilfælde, som ansees mulig at underkaste sådan avgjørelse. — Ved den i henhold hertil avsluttede traktat mellem Norge og Amerikas Forenede Stater av 4de april 1908, dens art. I, er imidlertid voldgiftsavgjørelse fremdeles blit begrenset til tvistigheter av juridisk natur, og dernæst er det i art. II forbeholdt, at den for saken nødvendige voldgiftsavtale tiltrædes av president og senat.

Endvidere kan nævnes, at traktaten intet uttrykkelig indeholder om, hvorvidt den internationale voldgift også skal benyttes i tilfælde, hvor striden står mellem en undersaat av en av parterne og den anden kontraherende stat, mens domstolene efter denne stats lovgivning er kompetent til at pådømme stridsspørsmålet. Hvorvidt denne taushet utelukker undersåtters krav fra den internationale voldgift eller først gir adgang til voldgift efter at landets egne domstoler på forhånd er hørt, eller om undersåtters krav uten videre gaar ind under traktaten, når de bare først har været optat til diplomatisk forhandling mellem staterne, er således vistnok ikke helt klart. Det er løst forskjellig i de forskjellige traktater, hvor disse spørsmål har været fremme. Jfr. f. eks. den norsk-danske av 16de februar 1909, som utelukker de private krav, når landets private domstole er kompetente, den norsk-portugisiske av 3dje november 1909, som intet nævner om private krav, og den norsk-italienske av 4de desember 1910, som uttrykkelig omhandler private krav uten at nævne noget om, at de først må ind for landets egne domstole. Og i denne forbindelse kan jeg også nævne en type som den dansk-franske av 9de august 1911, hvor der spesielt er opregnet en række klasser av saker, som ikke kan indbringes for international voldgiftsdomstol, før vedkommende lands egne domstole har git sin endelige avgjørelse i saken.

Jeg skulde imidlertid anta, at det rette er, når intet andet er sagt i traktaten, at saken også for private kravs vedkommende går ind under den internationale voldgift, og det uten at landets domstole først behøver å høres, når bare diplomatisk forhandling i forveien forgjæves har fundet sted.

Jfr. Castberg: Mellemfolkelig Rettspleie side 63 og flg. Men tilbake blir fremdeles, at tvisten skal være av juridisk natur, mens dette neppe med rette kan siges at være tilfældet i den foreliggende sak.

Trods alt dette mener jeg imidlertid, at det fra State-departments side ikke vilde møte vanskeligheter, om man begjærte saken ind for voldgiftsretten i Haag, og at heller ikke presidenten eller senatet vilde gjøre ophævelser med hensyn til voldgiftsavtalen, om man først var blit enig med State-department om dens indhold.

I saken angående Kristianiagruppens krav gik således voldgiftsavtalen efter endel forhandlinger i orden, og State-department har visstnok ikke større betenkeligheter ved at la saken gå til voldgift i dette tilfælde, hvor de med grund kan vente en avgjørelse, som kunde lempe noget på det nederlag, State-department og Amerika led i forrige voldgiftssak i Haag.

Som i avsnit I nærmere påvist, kan jeg imidlertid fra norsk side ikke tilråde sådan behandling i denne sak.

III.

Bør der bli tale om indbringelse av saken for den ved traktat av 24de juni 1914 etablerte undersøkelseskommission — den såkaldte «Bryan-commission».

Hvis saken overhodet videre skulde følges, vilde jeg foretrekke denne behandling fremfor Haager-voldgift, fordi Bryan-commission i ethvert fald ikke er en domstol, men bare en undersøkelseskommission, der kan gi innstilling, men ikke

træffe retsavgjørelse, og som derfor muligens kan tillate sig en friere holdning overfor kontrakter og oppgjør og lignende retshandler, som en domstol derimot ikke vil kunne komme forbi, selv om den skal bygge sin avgjørelse på ret og billighet.

Imidlertid var det mit indtrykk allerede fra min befatning med Kristianiagruppens sak i 1921, at State-department ikke er videre tilbøielig til at gjøre anvendelse av denne undersøkelseskommission, men foretrekker Haager-voldgift, og i nærværende sak tror jeg så meget mere, at et forslag om undersøkelse av «Bryan-commission» vil bli møtt med en henvisning til Haag.

«Bryan-commission» angår forøvrig netop tvistigheter av faktisk art, idet det uttrykkelig heter, at den kommer til anvendelse, «forsåvidt de (tvistighetene) ikke i henhold til de mellem parterne gjældende traktater blir at avgjøre ved voldgift». Og da vor traktat av 4de april 1908 netop henviser tvistigheter av juridisk natur til voldgift, blir det tvistigheter av faktisk art, som henhører under «Bryan-commission».

Men under enhver omstændighet træffer «Bryan-commission» ingen avgjørelse i de forelagte saker, men kan bare gi en uforbindende betænkning. Ganske visst lover nemlig makterne ifølge traktatens art. IV at bestrebe sig på at bilægge striden på grundlag av kommissionens betænkning, men, heter det, «de forbeholder sig imidlertid sin ret til at handle i saken uavhengig av denne».

Oslo, den 8de september 1927.

Ærbødigst

(u.) Johan Bredal.

Bilag 8.

P. M.

7 bilag.

Hannevig-saken.

I.

Hannevig som kontraktseier.

Hannevig var, da rekvisisjonene fant sted den 3dje august 1917, innehaver av 18 skibsbyggningskontrakter med de selskaper som senere blev sammensluttet til Pusey & Jones Co. 9 av kontraktene eiet Hannevig personlig. De 9 andre tilhørte

selskaper, som Hannevig eiet praktisk talt alle aktier i. Jeg henviser til vedlagte P.M.: «Fakta i Hannevigsaken». II b. (Bilag I.)

Av disse 18 kontrakter var de 9, som Hannevig personlig eiet, muntlige. Disse 9 og de 4 kontrakter som tilhørte Hannevigs selskap, Manns Steamship Co., altså ialt 13 av Hannevigskontraktene, blev erstattet med nye avtaler mellem Pusey & Jones Co. og Shipping Board. De nye avtaler gikk ut på at Pusey & Jones Co. skulde få en godtgjørelse for skibsbygningene svarende til de virkelige om-

Bilag 8. Forhandlingene med Amerikas Forente Stater om erstatning til hr. Chr. Hannevig.

kostninger ved å bygge skibene plus en nærmere bestemt profitt. Ved disse avtaler mellom Hannevigs skibsbygnings-selskap Pusey & Jones Co. og Shipping Board, må Hannevig antas stilltiende å ha renonsert på erstatning for de eksproprierede oprindelige kontrakter (hvorav som nevnt de 9 ikke var opsatt i noget skriftlig dokument). Hvis Hannevig både skulde ha erstatning for de oprindelige kontraktens verdi og dessuten som den virkelige eier av skibsbyggeriet skulde ha erstatning for skibsbygningenes totale kostende plus profitt, da vilde Shipping Board i virkeligheten betale Hannevig for hans kontrakter og samtidig overfor Pusey & Jones — det vil i realiteten si Hannevig — renonsere på å benytte kontraktene. Den naturlige forutsetning for avtalene om «cost plus» synes å måtte være at Hannevigs krav på Shipping Board som kontraktseier konsumeres av Pusey & Jones Co.'s krav på full erstatning plus profitt. Denne opfatning av forholdet må antas å være både den som stemmer med en juridisk riktig fortolkning av partenes mening og med billighetens krav.

Tretten av de atten kontrakter Hannevig eiet personlig eller gjennom selskaper han kontrollerte, må således ansees bortfalt uten at Hannevig i den anledning moralsk eller rettslig har noget krav på erstatning. De fem gjenværende kontrakter, alle tilhørende Hannevigs selskap «Bulk Oil Transports Incorporated» omfattes av et dokument, kaldet «Release» og datert 8de mars 1920. (Jfr. «Fakta i Hannevigsaken». IV.) Ved dette dokument frafaller det nevnte selskap ethvert krav på de Forente Stater i anledning av de skibsbygninger selskapet hadde kontrahert med Pusey & Jones Co. (Se vedlagte bilag II.)

Der foreligger såvidt vites ingen omstendighet som gir grunnlag for å angripe dette opgjørs bindende karakter enten fra juridisk eller moralsk synspunkt.

Konklusjon: I sin egenskap av kontraktseier — enten personlig eller som hovedaksjonær i aktieselskaper — kan Hannevig ikke antas å ha noget krav på juridisk eller annet grunnlag overfor de Forente Stater.

II.

Pusey & Jones Co.s erstatningskrav.

Av de 45 skibsbygningskontrakter som Pusey & Jones Co. var bundet av, blev ialt 17 etter rekvisisjonen erstattet

med skriftlige avtaler mellom selskapet og Shipping Board, gående ut på at skibsbygningene skulde betales med deres virkelige kostende plus en nærmere bestemt profitt. Disse sytten kontrakter er de under I nevnte tretten, tilhørende Hannevig eller hans selskap, Manns Steamship Co., plus fire, som av Hannevig var overdratt til nordmenn eller selskaper hvori nordmenn var interessert. (Se «Fakta i Hannevigsaken». III.)

De øvrige 28 kontrakter var såkalte «lumpsum»-kontrakter, d. v. s. kontrakter, som forpliktet selskapet til å levere de omkontraherte skib for en bestemt pris. Da Shipping Board foretok sine rekvisisjoner, var dets forutsetning at skibsbyggerne skulde bygge efter de kontrakter de var bundet av, og som vederlag motta den pris kontraktene stipulerte. Shipping Board gikk ut fra at staten på denne måte kunde tilvende sig kontraktseierens rettigheter uten erstatning til disse; men De Forente Stater blev som bekjent ved voldgiftsdommen av 13de oktober 1922 i den norsk-amerikanske skibsrekvisisjonssak dømt til å betale kontraktseierne erstatning for kontraktens virkelige verdi. Under enhver omstendighet er det på det rene at Shipping Board forlangte de omkontraherte skibsbygninger fullført i overensstemmelse med de bestående «lumpsum»-kontrakter, og hertil hadde Shipping Board såvel legal som konstitusjonell hjemmel i amerikansk rett.

Shipping Board meddelte også Pusey & Jones Co. — eller rettere Pusey & Jones Co., Pennsylvania Shipbuilding Co. og New Jersey Shipbuilding Co., det vil si de tre selskaper som siden sluttet sig sammen til ett, kaldet Pusey & Jones Co. — at skibsbygningskontraktene skulde oppfylles, og at betaling vilde bli ydet overensstemmende med kontraktens bestemmelser. Og på opfordring aksepterte de tre selskaper uttrykkelig disse betalingsvilkår. Det var selvfølgelig tillike avtalen at der skulde betales særskilt erstatning for ekstraarbeide, som Shipping Board måtte forlange utført utover hvad kontraktene forpliktet selskapet til. Denne korrespondanse mellom Shipping Board og skibsbyggeriene blev ført i oktober—november 1917. (Se vedlagte bilag III.) Der foreligger såvidt mig bekjent ingen opplysninger, som kan danne grunnlag for en bestridelse av de trufne avtalers gyldighet. Ganske visst har Shipping Board i en skrivelse til Pennsylvania Shipbuilding Co. av 27de okto-

ber 1917 gitt uttrykk for sin forståelse av at Hannevig på den tid ikke hadde nogen personlig representant i de Forente Stater, og at selskapets ledere derfor ikke ønsket å motta definitiv erstatning for skibene på dette tidspunkt. (Se Gades og Morgenstiernes betenkning, side 21—22.) Men herav kan ikke slutes at de som i Hannevigs fravær optrådte på de tre skibsbyggeriers vegne, ikke skulde ha juridisk legitimasjon til å forplikte selskapene, eller at disses godkjennelse av Shipping Boards fullt legale bestemmelse angående betalingsvilkårene ikke skulde være rettslig forpliktende for selskapene.

Man synes således å måtte gå ut fra, at for de 28 kontraktors vedkommende Shipping Boards betalingsplikt skulde være overensstemmende med kontraktens bestemmelser, og at dette ikke bare var hjemlet i rekvisisjonslovgivningen, men endog uttrykkelig var akseptert av skibsbyggeriene. I det materiale som har vært tilgjengelig for mig har jeg ikke kunnet finne noget helt sikkert bevis for at dette erstatningsfundament for de 28 kontraktors vedkommende senere på rettslig bindende måte er frafalt av Shipping Board til fordel for prinsippet «cost plus». På den konferanse som fant sted i Shipping Board i slutten av april 1918, synes dettes representanter å ha stillet sig særdeles imøtekommende overfor tanken om at «cost plus-prinsippet» skulde legges til grunn for samtlige skibsbygninger som blev fullført. Nu er den for Pusey & Jones Co. gunstigste fremstilling av hvad der passerte på konferansen, bekreftet av tre av møtets deltagere (Cuthell, Frølich-Hanssen og Christoffer Hannevig), og bestridt alene av én (Piez). Men efter fremstillingen i Gades og Morgenstiernes betenkning, som er den eneste skriftlige optegnelse om konferansen jeg har hatt anledning til å se, har Frølich-Hanssen på forespørsel uttalt, «at det jo aldri har vært hevdet av Pusey & Jones, at nye kontrakter for de 27 skiber var sluttet med Fleet Corporation, men at hvad man hevdet var dette, at sistnevntes ledende menn hadde stillet i sikker utsikt en revisjon av lump-sum kontraktene til cost plus basis». (Betenkningen side 25.) Helt overensstemmende hermed har en annen av deltagerne i denne konferanse, nemlig en av Shipping Boards daværende juridiske konsulenter, Cuthell, uttalt sig overfor de herrer Gade og Morgenstierne, under deres ophold i New York i desember 1926. (Se vedlagte bilag 4: Utdrag av skrivelse

fra sendemann Gade til Utenriksdepartementet, datert 4de januar 1927.) Den opfatning at en for den amerikanske stat rettslig bindende avtale her ikke foreligger, bestyrkes jo også ved den omstendighet at der ikke blev opsatt noget dokument om at de gamle avtaler skulde bortfalle og avløses av en ny betalingsordning.

Heller ikke Shipping Boards resolusjon av 13de mars 1920 danner efter min mening et helt utvilsomt grunnlag for en påstand om at De Forente Stater plikter å betale erstatning over hele linjen efter prinsippet cost plus. I resolusjonen uttales ganske visst at Shipping Board «er forpliktet til å betale» skibsbygningenes virkelige kostende. Men denne uttalelse om erstatningsgrunnlaget er neppe å anse for en administrativ eller judisiell avgjørelse, som der kan bygges rettskrav på. Den kan visstnok ikke opfattes som mer enn et vidnesbyrd om rettsopfatningen innen Shipping Board. Den kan heller ikke betraktes som noget kontraktsmessig tilsagn fra statens side; og om så var, vilde dette tilsagn være uforbindende, fordi det er avslått av Pusey & Jones Co. Man kan heller ikke se bort fra den betydning det har at resolusjonen selv uttrykkelig sonderer mellom skib, som faller inn under avtaler med Shipping Board og skib som ikke faller inn under avtaler med Shipping Board. Med den siste kategori av skib mener Shipping Board formodentlig de skibsbygninger som dekkes av de oprindelige (lump-sum)kontrakter. Når Shipping Board erkjenner sig forpliktet til å betale cost plus også i disse tilfelle, tør det ligge nærmest å betrakte dette som et forsøk på å få det hele mellomværende bragt ut av verden i mindelighet ved en rimelig ordning.

Selv om cost plus-prinsippet legges til grunn for samtlige opgjør, må det imidlertid merkes at omkostningene er høist forskjellig vurdert av Pusey & Jones Co. og Shipping Board. Pusey & Jones beregner de udekkede omkostninger til ca. 14½ million dollars, mens Shipping Board i resolusjonen av 13de mars 1920 beregner dem til omtrent 7,2 millioner. For å kunne gjøre sig op en begrunnet mening om hvilken av de to beregninger kommer det riktige nærmest, må man være i besiddelse av fagkunnskap vedrørende skibsbygning. Og selv for en sakkyndig skulde jeg anta, at det vilde være særdeles vanskelig å komme til noget sikkert resultat

Bilag 8. Forhandlingene med Amerikas Forente Stater om erstatning til hr. Chr. Hannevig.

på grunnlag av det materiale som er tilgjengelig i Norge.

Det er ganske visst utvilsomt, at myndighetenes stadig mere vidtgående inngrep i Pusey & Jones's affærer etter rekvisisjonene i vesentlig grad har bidratt til å gjøre spørsmålet om hvad der er rimelig erstatning, særdeles komplisert. Og jeg vil ikke bestride muligheten av at man ved vennskapelige, diplomatiske forhandlinger med De Forente Stater under gunstige betingelser hadde kunnet opnå både å få Statene til å akseptere cost plus-prinsippet, som jo resolusjonen av 13de mars hvilte på, og til å gå med på en fornyet granskning ved amerikanske og norske sakkyndige av det materiale de amerikanske myndigheter sitter inne med til bedømmelse av spørsmålet om Pusey & Jones Co. har fått et fair oppgjør. Men som grunnlag for en prosedyre for en internasjonal domstol eller forliksnevnd må det foreliggende materiale ansees å være utilstrekkelig til bestridelse av den amerikanske stats og hevdelse av Pusey & Jones Co.'s påstand.

Under enhver omstendighet synes Pusey & Jones Co.'s erstatningskrav å måtte reduseres med det beløp som vanligvis under saken har vært benevnt «Cunard resale profit». Dette beløp, som ifølge resolusjonen av 13de mars 1920 skulde utgjøre vel $3\frac{3}{4}$ million dollars, men som visstnok rettelig er å opføre med 4,2 millioner, betraktes av Hannevig som personlig gevinst ved salg av skibsbygningskontrakter til Cunardlinjen. Dersom denne forutsetning var riktig, måtte beløpet visstnok allikevel fratrekkes i den erstatning Pusey & Jones Co. krever på grunnlag av cost plus-prinsippet. For dersom Shipping Board er gått med på en revisjon av Cunardlinjens kontrakter til fordel for Pusey & Jones Co., slik at dette selskap — altså i realiteten Christoffer Hannevig — slipper å bygge efter de gamle kontraktspriser og istedet får dekket «cost plus», da må den naturlige forutsetning være at Cunardlinjens tidligere utbetalinger til Hannevig for hans gamle kontrakter skal inngå i den endelige erstatning til Pusey & Jones Co.

Imidlertid foreligger der nu opplysninger som tyder på at de 4,2 millioner i virkeligheten ikke er Cunardlinjens betaling for Hannevigs kontrakter, men derimot Cunardlinjens utbetalinger til Pusey & Jones Co. i henhold til skibsbygningskontrakter, som blev avsluttet

direkte mellom Cunardlinjen og Pusey & Jones, i stedet for de oprindelige Hannevigkontrakter som Cunardlinjen hadde kjøpt. I et P. M. av kaptein Frølich-Hansen, datert 19de desember 1925 og utarbeidet i anledning av prosessen mellom Shipping Board og Pusey & Jones Co., opplyses blandt annet at selskapet har kvittert for mottagelsen av de 4,2 millioner dollars i henhold til de mellom Cunardlinjen og Pusey & Jones nyutstedte kontrakter. Det opplyses videre at det er Hannevig som har mottatt pengene. (Se vedlagte utdrag av P. M. av 19de desember 1925, bilag V.) Hvis denne opplysning er riktig, skulde Shipping Boards rett til å fratrekke beløpet i Pusey & Jones Co.'s erstatningskrav være utvilsom.

Som bekjent er bostyret i Pusey & Jones Co.'s konkursbo i juli 1926 gått med på et oppgjør med Shipping Board, hvorefter partene frafaller ethvert krav på hinannen mot at Pusey & Jones Co. utbetaler Shipping Board $\frac{1}{2}$ million dollars. I den prosess som blev bilagt ved denne overenskomst, hadde Shipping Board krevet av Pusey & Jones Co.'s bostyre henved $14\frac{1}{2}$ million dollars, mens selskapet på sin side krevet vel $7\frac{1}{2}$ million. Der var altså en differanse mellom partenes påstande på ca. 22 millioner dollars.

Det vil av ovenstående fremgå, at der efter min mening hverken juridisk eller moralsk er noget grunnlag for å angripe dette oppgjør mellom de Forente Stater og Pusey & Jones Co.

Allerede av det ovenfor anførte fremgår, at det efter min mening ikke er grunn til å søke innbragt for internasjonalt forum noget krav — basert på rett eller billighet — vedrørende Chr. Hannevig i hans egenskap av hovedaktionær i Pusey & Jones Co.

Der kan efter min mening heller ikke fremsettes — med nogen chance for medhold hos en internasjonal domstol eller forliksnevnd — et krav på at Hannevig skal få refundert av de Forente Stater hvad han har plasert av kapital i skibsbyggeriene, med fradrag av hvad han har tjent ved salg av kontrakter og videre med fradrag av den forskudds-innbetaling han i sin tid mottok i henhold til det senere annullerte salg av et verft til selskapet «Baltimore Drydock Co.». Hannevigs økonomiske stilling på det tidspunkt da rekvisisjonen fant sted, bestemmes nemlig ikke bare ved størrelsen av den kapital han hadde innskutt i skibsbygge-

riene, men beror selvfølgelig også på en rekke andre omstendigheter, blandt annet på de kontrakter skibsbyggeriene på dette tidspunkt var bundet av. Det er meget mulig at Hannevigs økonomiske situasjon på dette tidspunkt i virkeligheten var langt ugunstigere enn hans aksjonærrettigheter og bankkonto kunde gi inntrykk av. Det synes i hvert fall ikke tvilsomt, at en strikte oppfyllelse av de inngåtte skibsbyggningskontrakter vilde ha vært vanskelig for Pusey & Jones Co. Og selskapet kunde selvfølgelig ikke gjøre noen sikker regning på at kontraktseierne vilde ha gått med på en nødvendig revisjon av kontraktene. Heller ikke kan man etter min mening, — særlig når billighetssynspunktet legges til grunn — se bort fra at der, i hvert fall i én henseende, kan rettes begrunnet kritikk mot Hannevig for hans forhold til Shipping Board i forbindelse med Pusey & Jones Co.'s affærer. Jeg sikter til salget av de to Gloucester verfter (Pennsylvania og New Jersey) i februar 1920 til Baltimore Drydock Co. Selvom det er riktig at Shipping Boards daværende formann på forhånd muntlig pr. telefon hadde gitt definitivt samtykke til dette salg, hvor kjøpesummen utgjorde 4,2 millioner dollars, så kan det ikke fra noget synspunkt ansees korrekt at Chr. Hannevig inkasserte og beholdt for sig personlig de 750 000 dollars som kjøperen derefter innbetalte til Pusey & Jones Co. i tillit til, at salget var i orden. (Det blev som bekjent annullert, fordi Shipping Board allikevel ikke vilde samtykke i salget.) På det tidspunkt da Hannevig inkasserte det nevnte beløp, var Pusey & Jones Co.'s samtlige eiendommer pantsatte til Shipping Board for 5 millioner dollars i henhold til overenskomst mellom selskapet og Shipping Board av 14de mai 1918. (Jfr. vedlagte utdrag av dette dokument, bilag VI.) At Hannevig beholdt de 750 000 dollars kan ikke forsvares ved en henvisning til, at han var selskapets kreditor for et langt større beløp, i det øieblikk samtlige selskapets eiendommer var pantsatt til den amerikanske stat.

Som et billighetsmoment i de Forente Staters favør må også erindres den omstendighet, at Statene — i hvert fall i de tilfelle som blev avgjort ved den norsk-amerikanske voldgiftsdom av 13de oktober 1922 — har måttet betale de oprindelige lump sum-kontrakter efter deres verdi. Det synes hensett hertil ikke egentlig rimelig at de Forente Stater allikevel

skal betale cost plus over hele linjen og altså ikke nyte nogen fordel av de kontraktspriser som er fastsatt i de eksproprierte og i forhold til kontraktseierne erstattede kontrakter.

Endelig skal nevnes at der ikke kan søkes nogen basis for et krav i selve den omstendighet, at Chr. Hannevig's bo er tatt under konkursbehandling av de Forente Staters judisielle myndigheter. Der er såvidt mig bekjent ikke opplyst noget som tyder på, at den prosessuelle fremgangsmåte ved konkursåpningen og bo-behandlingen har vært ulovlig. Om så var, måtte dette spørsmål selvsagt avgjøres av Statenes egne judisielle myndigheter, idet alene en rettsfornektelse fra disses side kunne danne grunnlag for et krav om internasjonal voldgift. Og for såvidt angår selve de økonomiske foranstaltninger som de amerikanske statsmyndigheter har tatt overfor Pusey & Jones Co. og som skulde være hovedårsaken til Chr. Hannevigs konkurs, så vil det av den ovenstående utredning fremgå at der efter min mening ikke nu kan reises noget krav i den anledning. Et særskilt erstatningskrav for den skade Hannevig har lidt ved å gå konkurs, savner altså allerede av den grunn det nødvendige grunnlag.

III.

Internasjonale rettsmidler.

Til tross for at jeg, som det fremgår av ovenstående utredning, ikke finner at der i Hannevigsaken fra norsk side kan reises noget krav mot de Forente Stater med chance for å få det anerkjent for en internasjonal domstol eller forliksnevnd, skal jeg i det følgende kortelig gjøre rede for de internasjonale rettsmidler som står til rådighet i saken.

Jeg forutskikker den bemerkning, at de norske statsmyndigheter selvfølgelig selv alene har å avgjøre om og i tilfelle på hvilken måte et krav mot de Forente Stater skal fremsettes og gjøres til gjenstand for internasjonal doms- eller forliksbehandling. En annen sak er at staten ikke vilde stå fritt med hensyn til utbetalingen av de penger som eventuelt måtte bli innbetalt av den amerikanske regjering i anledning av kravet, som følge enten av en diplomatisk aksjon eller av en internasjonal voldgifts- eller forliksbehandling. Jeg henviser for såvidt til vedlagte P.M. av 29de oktober 1926: «Hannevig-saken. Konkursboets forhold

Bilag 8. Forhandlingene med Amerikas Forente Stater om erstatning til hr. Chr. Hannevig.

til den påtenkte diplomatiske aksjon». (Bilag VII.)

Ifølge den norsk-amerikanske voldgiftstraktat av 4de april 1908, art. I, skal de tvistigheter av juridisk natur eller angående fortolkning av traktater, som ikke måtte kunne bilegges ad diplomatisk vei, innbringes for voldgiftsdomstolen i Haag, «dog forutsatt, at de ikke angår de to kontraherende staters livsinteresser, uavhengighet eller ære, og at de ikke berører andre makters interesser».

Der reiser sig straks det spørsmål om denne konvensjon kan påberopes i en sak, som angår et nasjonalt aktieselskap, hjemmehørende innen den ene parts område, — om med andre ord den omstendighet at en av den ene parts undersåtter er hovedaktionær i et aktieselskap, som må betraktes som undersøtt av den annen part, er tilstrekkelig til å gi en tvist i den anledning mellom de to stater internasjonal karakter, slik at voldgiftskonvensjonen blir anvendelig. Det er et sikkert prinsipp i folkeretten at et aktieselskap, som efter lovgivningen i et land er å betrakte som nasjonalt, ikke efter folkeretten blir å betrakte som utenlandsk bare av den grunn at aktionærene i større eller mindre utstrekning er utlendinger. En stat har altså ikke folkerettslig krav på at et utenlandsk aktieselskap, hvori statens borgere har aktionærinteresser, skal nyte godt av de rettigheter som traktater og andre folkerettsregler tilsikrer denne stats borgere i aktieselskapets hjemland. Ved å bli aktionær i et nasjonalt aktieselskap stiller utlendingen sig helt på den nasjonale retts grunn. (Jfr. B o r c h a r d: «The diplomatic protection of citizens abroad», side 623—26.)

Imidlertid må der visstnok tas en reservasjon overfor dettes prinsipp. Folkeretten setter visse grenser for den enkelte stats adgang til å «diskriminere» i forhold til utlendinger. Det er således folkerettsstridig om en stat nekter utlendinger adgangen til å søke sine rettigheter håndhevet ved domstolene i samme utstrekning som det tilstedes landets egne borgere. Og en slik folkerettsstridig diskriminasjon synes å måtte kunne foregå ikke bare på den måte, at der direkte diskrimineres i alle eller visse utlendingers disfavør. Diskriminasjonen kan også tenkes å ta den form, at den rammer et eller flere aktieselskaper, hvori utlendinger er hovedinteressentene. Hvis man hadde kunnet påstå at de amerikanske regjeringsmyndigheter hadde «diskriminert» i forhold til

Pusey & Jones Co. på en måte, som vilde ha vært folkerettsstridig, om selskapet også formelt hadde vært utenlandsk, da vilde der efter min mening ha foreligget et grunnlag for et folkerettslig krav fra den norske stats side overfor den amerikanske stat. Konvensjonen av 1908 vilde da ha vært anvendelig, om enn den amerikanske regjering allikevel formelt vilde ha kunnet nekte voldgift under påberopelse f. eks. av konvensjonens «æresklausul». Da der imidlertid efter min mening ikke foreligger bevis for noget krav fra norsk side av denne art, hvilket også synes å være Gades og Morgenstiernes standpunkt i deres betenkning (side 38), bortfaller spørsmålet om å påberope konvensjonen av 1908.

Alle øvrige rettsspørsmål som reiser sig av Pusey & Jones Co.'s anliggender, henhører under de amerikanske domstoler og er nu avgjort ved opgjøret av 14de juli 1926.

Derimot har den norske stat formell adgang til å fremsette et rent billighetskrav overfor de Forente Staters regjering og forlange dette forelagt for den undersøkelsesnevnd som er nedsatt i henhold til traktaten mellom de to land av 24de juni 1914. Art. 1, 1ste ledd i denne traktat lyder:

«De høie kontraherende parter er enige om, at alle stridigheter mellom dem, likegyldig av hvilken art, som det ikke er lykkes å bilegge ad diplomatisk vei, skal forelegges en permanent internasjonal kommisjon til undersøkelse og betenkning, forsåvidt de ikke i henhold til de mellom partene gjeldende traktater blir å avgjøre ved voldgift.»

Det er ganske visst så at denne traktat — likesom de øvrige såkalte «Bryan»-traktater — først og fremst sikter på politiske konflikter av såvidt stor betydning, at det fredelige eller i all fall det gode forhold mellom nasjonene er truet. Dette viser blandt annet traktatens forbud mot å erklære krig eller åpne fiendtligheter, sålenge kommisjonens undersøkelse ikke er tilendebragt og dens betenkning avgitt (art. 1, siste ledd). Men dette at traktaten først og fremst skal gardere mot brudd som følge av alvorlige politiske konflikter, behøver ikke å forhindre at også mindre betydningsfulle konflikter kommer inn under traktatens bestemmelser. Traktaten er efter sin ordlyd anvendelig på alle stridigheter, «likegyldig av hvilken art», som ikke blir å avgjøre ved voldgift. Og efter den norsk-amerikanske

voldgiftskonvensjon av 1908 faller alle ikke-juridiske tvister utenfor voldgiftsforpliktelsen. Dersom den norske regjering overfor den amerikanske regjering erklærer at den ikke hevder å ha noget på folkeretten basert krav overfor den amerikanske stat, men at den mener billighet burde tilsi U.S.A. å betale Chr. Hannevig erstatning, da skulde det efter min mening formelt være fullt berettiget å påberope traktaten av 1914. Hvis man ikke bestrider motpartens rettsstandpunkt, kan nogen rettstvist ikke sies å foreligge. (Jeg henviser til Marks von Würtembergs avhandling «Den Fasta Internasjonella Domstolen» (Nordiska Juristämnan 1926, side 244), og mitt skrift «Mellempfolkelig Rettspleie» (1925, side 26—35). Riktignok synes traktatens art. III å forutsette at ikke den ene part, men alene begge parter i forening kan henviser en tvist til den internasjonale kommisjon («..... skal partene straks henviser den til den internasjonale kommisjon»). Men hver parts folkerettslige plikt til å gå med på forliksbehandling er ikke derfor mindre utvilsom.

Selv om der således formelt er adgang til å forlange Hannevig-saken henskutt til den faste undersøkelseskommisjon, kan denne fremgangsmåte, på grunn av sakens stilling i realiteten (jfr. ovenfor), ikke anbefales.

Formelt er der heller intet til hinder for at man fra norsk side foreslår saken henskutt til avgjørelse av en ene-dommer, som forutsettes bemyndiget til å dømme efter billighet. Det har forekommet før at en sak vedrørende en stats forhold til et selskap av statens egen nasjonalitet er blitt henskutt til internasjonal avgjørelse, fordi utlendinger var interessert i selskapet. (Se D a r r a s: «De certains dangers de l'Arbitrage International» i «Revue Générale de Droit International Public», 1899, side 533 og følgende, særlig side 548—49.) Men for det første gjør selve sakens rettslige og faktiske stilling heller ikke denne fremgangsmåte anbefalelsesverdige. Og dertil kommer at den amerikanske regjering ved note av 1ste november 1921 uttrykkelig har avslått et forslag om voldgift i denne sak, — et standpunkt, som det efter det amerikanske State Departments siste uttalelse i saken, noten av 15de juni 1927, ikke synes sannsynlig vil bli opgitt.

20de desember 1927.

(u.) *Frede Castberg.*

Bilag I.

P. M.

Fakta i Hannevigsaken.

I. Nybygninger 45.

Derav 14 på Wilmington Yard
(1001—1014).
» 19 » Pennsylvania Yard
(C 1—C 19)
» 12 » New Jersey Yard
(H 201—H 212)

II. Kontraktseiere 45.

a) Cunardlinjen 17.

Derav på Wilmington Yard 8
(1001—1008)
» » Pennsylvania Yard 9
(C 1, C 3—C 10).

b) Hannevig 18.

Derav Bulk Oil Transport Inc. 5,
nemlig:

På Wilmington Yard 1
(1009) og
» Pennsylvania Yard 4
(C 11—C 14).

Manns Steamship Co. 4.

På New Jersey Yard (H 201, H 202,
H 207, H 208).

Hannevig personlig 9, nemlig:

På Pennsylvania Yard 5 (C 15—C 19).
» New Jersey » 4
(H 209—H 212).

c) Norske interessenter 9.

På Wilmington Yard 5
(1010—1014).
» New Jersey Yard 4
(H 203—H 206).

d) The Continental Transportation and Oil Co. 1.

På Pennsylvania Yard (C 2).

III. Skriftlig rekontrahert 17.

a) New Jersey 12 (H 201—H 212).

Derav 4 Manns S/S Co. (H 201,
H 202, H 207, H 208).
» 4 Norske interessenter
(H 203—H 206).

Bilag 8. Forhandlingene med Amerikas Forente Stater om erstatning til hr. Chr. Hannevig.

Derav 4 Hannevig personlig
(H 209—H 212).

- b) Pennsylvania 5 (C 15—C 19).
(Hannevig personlig).

Av de rekontraherte 17 blev 9 annullert, nemlig H 204—H 212 (New Jersey).

IV. Release 5.

- a) Derav 4 tilhørende Bulk Oil Transport Inc. på Pennsylvania Yard (C 11—C 14).
b) og 1 tilhørende Bulk Oil Transport Inc. på Wilmington Yard (1009).

V. Annullert 11.

- a) Derav 9 på New Jersey Yard (H 204—H 212).
Av de norske interessenter kontrakter 3 (H 204—H 206).
» Manns S/S Co.'s kontrakter 2 (H 207—H 208).
» Chr. Hannevigs pers. kontr. 4 (H 209—H 212).
b) og 2 på Pennsylvania Yard C 13 og C 14 tilhørende Bulk Oil Transport Inc.

VI. Hannevig-kontrakter 18.

- a) Rekontrahert 13.
Derav på New Jersey Yard 8 (H 201, H 202, H 207—H 212).
Og på Pennsylvania Yard 5 (C 15—C 19).
b) Release 5.
Derav på Wilmington Yard 1 (1009).
Og på Pennsylvania » 4 (C 11—C 14).

Bilag II.

Utdrag av Release utstedt av Bulk Oil Transport Inc. den 8de mars 1920.

— — — — —
said Bulk Oil Transports Inc., hereby forever releases and discharges the United States of America, the United States Shipping Board and the United States Shipping Board Emergency Fleet Corporation from all claims and demands of whatsoever character growing out of, connected with or arising in consequence of the requisition orders issued by the Fleet Corporation with respect to the vessels and the materials and commitments therefore, formerly under contract between Bulk Oil Transports, Inc. and

Pennsylvania Shipbuilding Company or Pusey & Jones Company, and from all claims or demands whatsoever on account of any acts in connection with or pursuant to said requisition orders or the subsequent construction of said vessels for account of the United States Shipping Board Emergency Fleet Corporation.

— — — — —
— — — — —

Bilag III.

I skrivelse fra Shipping Board til representanten for skibsbyggeriene i tiden august—november 1917 finnes følgende passus:

«For the work of completion heretofore and herein ordered the corporation will pay to you amounts equal to payments set forth in the contract¹ and not yet paid, provided that on acceptance in writing of this order you agree that on final acceptance of the vessel to give a bill of sale to the United States in satisfactory form conveying all your right, title and interest in the vessel together with your certificate that the vessel is free from liens, claims or equities, with the exception of those of the owner and then only to those set forth in the contract. Compensation to the shipbuilder for expedition and for extra work will, when deemed appropriate, be made the subject of a subsequent order.»

I Pusey & Jones Co.'s skrivelse til Shipping Board av 23de august 1917 uttales:

«We hereby accept this letter and its provisions, and will be governed by instructions which it contains.»

I Pennsylvania Shipbuilding Co.'s skrivelse til Shipping Boards representant av 2den oktober 1917, uttales bl. a.:

«In conformity with the fourth paragraph of this letter we hereby accept the conditions stipulated» — — —

I New Jersey Shipbuilding Co.'s skrivelse til Shipping Board av 22de november 1917 heter det bl. a.:

«In consideration of payments to be made to us in accordance with the terms of the existing contracts we hereby agree — — —.»

¹ Uthevet her.

Forhandlingene med Amerikas Forente Stater om erstatning til hr. Chr. Hannevig. Bilag 8.

Bilag IV.

Utdrag av skrivelse av sendemann Gade til Utenriksdepartementet, datert 4de januar 1927.

— — — — —
— — — — —
Av de øvrige herrer vi besøkte i New York, vil jeg her videre nevne Mr. Chester Cuthel, der fra august måned 1917 var en av Shipping Boards juridiske konsulenter og i hele 1918 var dets «general counsel». Fra sakens dokumenter og samtaler med kaptein Frølich Hanssen var vi bekjent med at Mr. Cuthel i sin tid hadde inntatt og fremdeles inntok en velvillig holdning overfor Hannevigs krav. Han avga således under vidneavhørelsen for distriktsretten i Delaware høsten 1925 et prov som gikk sterkt i Pusey & Jones Co.'s favør og imot hvad Shipping Boards advokater hevdet. Både Morgenstierne og jeg blev allikevel overrasket over å høre hvor uforbeholden og bestemt Mr. Cuthel var i sine uttalelser. Han gav en inngående og klar fremstilling av forholdet mellom Shipping Board og Pusey & Jones Co. like fra 3dje august 1917 til sammenbruddet i 1920—21, en fremstilling som var så meget mere interessant, som det fremgikk, at Mr. Cuthel personlig hadde hat behandlingen av saken i Shipping Board like til han fratrådte i begynnelsen av 1919. Forholdet er jo også det, at det nettop var fra dette tidspunkt at Shipping Boards holdning gradvis blev strammere overfor Hannevig og hans verfter. Mr. Cuthel uttalte at de nye ledere av Shipping Board som kom til i løpet av 1919 ikke hadde tilstrekkelig kjennskap til hvad der tidligere hadde funnet sted, og at de søkte å gjøre op med kontraktseiere og skibsbyggere efter prinsipper, som han mente ikke var i overenstemmelse med hvad regjeringen ved rekvisisjonen hadde stillet de private eiere i utsikt. Det viste sig at Mr. Cuthels syn på hele denne sak i en påfallende grad falt sammen med det syn vi har funnet å måtte hevde. Kun brukte han sterkere uttrykk om Shipping Boards fremgangsmåte, som han bl. a. betegnet som «shameful». Han gav gjentagende uttrykk for, at Christoffer Hannevig efter hans mening aldri hadde fått «just compensation», således som lovet ved rekvisisjonen. Mr. Cuthel erklærte sig villig til, når vi måtte ønske det, å komme til Wash-

ington og overfor State Department avgi en lignende uttalelse som overfor oss.»

— — — — —
— — — — — (u.) *F. Herman Gade.*

Bilag V.

Utdrag av P. M.

Nogen opplysninger vedrørende prosessen United States Shipping Board og Pusey & Jones.

— — — — —
— — — — —
II. Er de av Hannevig innkasserte «kommisjoner» til et beløp av 4,2 millioner dollars selskapet vedkommende eller ikke.

Selskapet har kvittert for mottagelsen av disse beløp i henhold til de mellom Cunardlinjen og Pusey & Jones nyutstedte kontrakter. Hannevig har mottatt pengene.

— — — — —
19de desember 1925. *C. F. H.*

Bilag VI.

Utdrag av pantsettelsesdokument av 14de mai 1918:

— — — — —
«Whereas, THE FLEET CORPORATION is willing to make a loan sufficient to enable THE COMPANY to finance the improvements not to exceed the sum of Five Million Dollars (\$ 5 000 000), said loan to be secured by a bond and mortgage of THE COMPANY, which is to be a lien on all property real and personal, now owned by THE COMPANY, or hereafter to be acquired during the life of this agreement,¹ payable in the manner and at the times hereinafter specified, as the work of making the said improvements and installations at the said shipyards progresses to the satisfaction of the Fleet Corporation, said lien to be subject only to the lien of the Baird mortgage and the Delewarate Trust Company loan until the same are fully paid and satisfied.

— — — — —
¹ Uthevet her.

Bilag 8. Forhandlingene med Amerikas Forente Stater om erstatning til hr. Chr. Hannevig.

Bilag VII.

**Hannevigsaken.
Konkursboets forhold til den påtenkte
diplomatiske aksjon.**

I.

Når en stat overfor en annen stat gjør gjeldende krav på erstatning for skade tilføiet en av dens undersåtter, kan den juridiske natur av statens aksjon konstrueres på to forskjellige måter. Man kan opfatte forholdet så at staten optrer på egne vegne, som folkerettslig rettssubjekt, til hevdelse av sin rett til å se sine undersåtter i fremmed land behandlet overensstemmende med lov og rett og folkerettens bestemmelser. Eller man kan anskue forholdet således at staten optrer på vegne av de undersåtter som måtte være krenket, og at det således er undersåtternes erstatningskrav som staten gjør gjeldende som undersåtternes fullmektig eller negotiorum gestor.

Den første opfatning av forholdet er den rådende i den folkerettslige litteratur, det er den professor Lie bygger på i sin utredning av 6te oktober sistleden, og også jeg for mitt vedkommende anser denne konstruksjon for berettiget fra såvel logisk som praktisk synspunkt. Det annet standpunkt: at staten optrer som utøver av undersåtternes rettigheter og altså på disses vegne, er dog heller ikke ukjent i den folkerettslige litteratur og praksis. Et typisk utslag av denne konstruksjon finner man i den voldgiftsdom som blev avsagt den 3dje mai 1912 i tvisten mellem Italia og Peru angående brødrene Canevaro's krav på den peruvianske regjering. Dommens konklusjon begynner nemlig med følgende setning: «Voldgiftsdomstolen bestemmer at den peruvianske regjering den 31te juli 1912 skal utbetale til den italienske legasjon i Lima for regning av brødrene Napoleon og Carlo Canevaro — — — .»¹

Av den efter min mening riktige konstruksjon av statens erstatningskrav som tilkommende staten selv på egne vegne følger imidlertid ikke at regjeringen er berettiget til overfor vedkommende fremmede stat å renonsere på de rettigheter som tilkommer vedkommende undersått. Riktignok må det vel antas at regjeringen av opportunitetshensyn — f. eks. av politiske grunner — kan renonsere på statens egen rett efter folkeretten til å kreve rettsbeskyttelse for sine undersåtter i fremmed

land. Men herav følger ikke at staten er berettiget til å renonsere også på de krav som tilkommer undersåtterne personlig. (Hvorvidt staten er legitimert til å foreta en sådan renonsiasjon således at en renonsiasjon er bindende for undersåtten, selv om den er foretatt av statens representanter uten at de har vært berettiget til det, er et annet spørsmål som ikke skal behandles her.) Likesom staten altså må anses berettiget til av andre hensyn enn hensynet til vedkommende krenkede undersåtts tarv å opgi sitt krav på vedkommende fremmede regjering, således må den også ansees berettiget til helt på egen hånd, — ubundet av den erstatningsberettigedes påstande — å behandle saken på den måte den finner heldigst. Vedkommende private skadelidte kan ikke gi regjeringen nogetsomhelst direktiv vedrørende den måte hvorpå saken diplomatisk skal fremmes.

II.

Det forholder sig visstnok så at den stat som betaler erstatning til en annen stat for skade tilføiet denne stats undersåtter, ikke har folkerettslig krav på at det utbetalte beløp kommer de skadelidte personer tilgode. Den stat som har mottatt erstatningsbeløpet, har ikke efter folkeretten nogen plikt vedrørende hvem beløpet skal utbetales til.

Ganske anderledes står saken efter det enkelte lands rett, i hvert fall efter norsk rett. Det står for mig som utvilsomt at den norske stat, når den har mottatt av en fremmed regjering et pengebeløp som erstatning for skade tilføiet norske borgere, ikke står fritt med hensyn til hvorledes de mottatte penger skal anvendes. Og jeg mener det er likeså utvilsomt at den norske regjering, når beløpet er mottatt, efter norsk rett er forpliktet til å la pengene — med fradrag av eventuelle omkostninger — komme et bestemt formål tilgode, nemlig dekning av den lidte skade. Hvis regjeringen vilde undlate å utbetale pengene til vedkommende skadelidte person eller selskap, vilde den skadelidte kunne få regjeringen ved dom tilpliktet å utbetale ham beløpet. At dette er så, må efter min mening antas, hvad enten man mener at der tilkommer vedkommende skadelidte en «subjektiv rett» til beløpet, eller ei. Norsk rett må antas å anerkjenne som søksmålsberettiget ikke bare den der har en subjektiv rett, men også den som har en interesse av annen art, når denne er verdig til rettsbeskyttelse. Jeg henviser til Knoph i

¹ Uthevet her.

Tidsskrift for Rettsvidenskap, 1922, side 227 og H. R. D. i R. T., 1914, side 417 og ff.

III.

Hvordan blir nu stillingen når den person som regjeringen har optrått til beskyttelse av, er under konkurs? Plikter regjeringen da å utbetale beløpet til konkursboet, eller kan den utbetale beløpet til konkursdebitor? Og i siste fall: kan regjeringen treffe foranstaltninger for å hindre at konkursdebitors kreditorer representert ved hans bo skaffer sig rådigheten over beløpet, eventuelt ved beslagleggelse hos debitor?

Efter min mening er spørsmålet løst ved den norske konkurslovs § 37. Ifølge denne bestemmelse inngår i et konkursbo alt hvad skyldneren under behandlingen erhverver «ved arv, giftemål, gave, for såvidt giveren ikke ved selve gaven har bestemt anderledes, eller annen tilfeldig adkomst¹. Konkurslovens § 37 leder således til at regjeringen ikke kan utbetale de penger som eventuelt kommer inn fra Amerika i Hannevigsaken, til nogen annen enn Hannevigs bo. Dette under forutsetningen at det nevnte bo er underkastet den norske konkurslovs regler, hvilket jeg anser selvfølgelig.

Det meddeles i den foreliggende betenkning av sendemann Gade og byråchef Morgenstjerne av 19de oktober 1926 at

Hannevigs amerikanske konkursbo overfor den amerikanske regjering har renonsert på enhver erstatning for de handlinger fra de amerikanske myndigheters side som den norske regjering i tilfelle vilde kreve erstatning for ad diplomatisk vei. Nu bestrides det riktignok av det amerikanske bos herværende representant, advokat Vogt, som tillike er bestyrer av det norske bo, at noget avkall foreligger fra det amerikanske bos side.¹ Men selv om et sådant avkall skulde være gitt, så kan dette visstnok ikke medføre nogen endring i sakens rettslige stilling, slik den ovenfor er fremstillet. For ganske visst er det nokså urimelig at amerikanske kreditorer skal få andel av utbyttet av den norske aksjon, i det øieblikk de har renonsert overfor den amerikanske regjering og kanskje derved har vanskeliggjort ytterligere den norske regjerings forestående arbeide med saken. Men dette forhold kan efter min mening ikke hindre at penger som regjeringen mottar til dekning av Hannevigs tap, efter norsk rett må komme hans kreditorer tilgode. Den eneste måte hvorpå dette kan hindres, er ved en overenskomst mellom Hannevig og hans kreditorer, eller mellom regjeringen og Hannevigs kreditorer, hvorved disse helt eller delvis renonserer på å nyte godt av utbyttet av den norske regjerings aksjon.

29de oktober 1926.

(u) F. C.

Bilag 9.

I sin betænkning skriver Dr. Castberg at Shipping Board hadde saavel legal som constitutional ret til at forlange skibsbygningskontrakterne fuldført efter sin oprindelige lydelse. Hør hvad Amerika sier gjennom sit talerør herr Senator Sutherland (nu medlem av den amerikanske høiestret i Washington D. C.):

«The United States in its proceedings never acquired the rights under the contracts and it never attempted to enforce the contracts. The relationship between United States Emergency Fleet Corp. and the Shipbuilders was not contractual relationship. It was a status created by law. What America did was to frustrate the contracts, that it became impossible to perform the contracts by reason of

legal governmental action and the contracts came to an end. The U. S. Government suspended the performance of those contracts by the respective shipyards. The language (of the contract) was simply adopted as a matter of convenience not for the purpose of taking the contract but for the purpose of defining to the shipbuilder what his duties was under the law. Shipping Board had no authority to enforce the contract.»

At sige noget andet finder Senator Sutherland «would be reductio ad absurdum».

Forhenværende amerikanske Utenriksminister advokat Charles E. Hughes fremholdt at Shipping Board intetsomhelst hadde med hvad som var foregaaet før 3dje august

¹ Uthevet her.

¹ Meddelt mig av advokat Vogt i telefon idag.

Bilag 9. Forhandlingene med Amerikas Forente Stater om erstatning til hr. Chr. Hannevig.

1917, da loven ingen tilbakevirkende kraft hadde, og karakteriserte Shipping Boards bokførsel av Cunard release profits som en forfalskning av Skibsbyggeriet Pusey & Jones bøker. Etter at Haagerdommen blev avsaagt har den amerikanske høiesteret git Senator Sutherland medhold i at Shipping Board ingensomhelst ret hadde til at forlange skibsbygningkontrakterne fuldførte efter sin oprindelige lydelse, men maatte indgaa nye overenskomster med skibsbyggerne saafremt de vilde bygge. (Endel kontrakter blev ogsaa kansellert.)

Personlig var jeg tilstede i Amerika fra november 1917 til december 1918 og fra mai 1919 til april 1922, og jeg har aldrig hørt av Shipping Board at de ifølge loven hadde ret til at forlange de oprindelige kontrakter fuldførte, men Pusey & Jones var villig til at fuldføre skibene mot at faa for sit arbeide «just compensation» utmaalt efter de gjenstaaende terminer plus alt extras efter 3dje august 1917. Shipping Board refuserte at gaa med paa dette, se S. B. brev av august 1917 hvor de skriver at de vil avvente Hannevigs ankomst til Washington forinden man bestemmer «just compensation» da de fant at Hannevig var den eneste der var berettiget til at underhandle om oppgjør. Imidlertid kom jeg aldrig til enighet med Shipping Board grundet man ikke kunde bli enig om krigsamortisasjonen og depreciation samt Cunard resale profits. Der foreligger saaledes ikke som av Dr. Castberg fremholdt nogen bindende avtaler, idet Shipping Board har negtet at opfylde alle sine løfter om «just compensation». Shipping Board med Piez i spidsen fremholdt altid at en ordentlig compensation skulde ydes, men det blev kun med tomme løfter.

Sutherland sier, at saafremt Shipping Board med loven i haand kunde forlange originalkontrakterne fuldførte saa vilde ikke Fleet Corporation ha faaet fuldmagt til at yde just compensation. Just compensation vilde ha bortfalt. Det maa altsaa atter gjentages og fastslaaes, at der intetsomhelst privatretslig forhold eksisterte mellem Shipping Board og Skibsbyggerierne. Forholdet var utelukkende overhøihetsret, med krav paa just compensation og Senator Sutherland sier «the compensation which Shipping Board should have paid the yards would have been the fair value of the work to be done», altsaa ulovligt at blande ind

kontrakter eller arbeide utført før 3dje august 1917.

Senator Sutherland er ogsaa i overensstemmelse med Shipping Board av 1917, naar spørsmålet er hvem som skal ha oppgjøret og sier:

«All persons who have any proprietary interest in the property taken, or proposed to be taken, should be made parties to the proceedings, and also all other persons if any, who are required to be made parties by statute. By a proprietary interest is meant any interest which is recognized as property by the laws of the state».

Videre sier Senator Sutherland «a contract is a property, the rights to have a thing done is a property».

Naar der tales om Baltimore's indbetaling av \$ 750 000 saa er hertil at bemerke at Baltimore først indhentet Shipping Boards tilladelse til indbetalingen til mig med det formaal at beløpet skulde krediteres Pusey & Jones konto med Hannevig & Co. og har selvfølgelig intetsomhelst at gjøre med Shipping Boards forpliktelse av 3dje august 1917 til at betale just compensation, det var Shipping Boards tilbakeholdelse av forfalden compensation der var skyld i Baltimores transaksjoner.

Derfor, naar nogen taler om billighetsmoment i forbindelse med verdens rikeste og ikke altid den mest hensynsfulde nation, der benyttet krigssituationen til at lage lover som fratok folk privat eiendom i det øiemed at berike sig selv, saa er det paa sin plads at nævne, at Shipping Board tjente i 1917, 1918 og 1919 mellem 500 à 600 millioner dollars paa de rekvisionerte skibe, og dette var i første række takket være det norske initiativ og arbeide.

Hvis Den Norske Stat ikke har anledning til at gripe ind og ivareta en norsk borgers interesser, hvor en fremmed nation fortsættelig mishandler en nordmand, maa det norske folk ha krav paa at vite grunden til at Norge ikke kan hævde sine borgers interesser. Det var jo ikke helt urimelig at Amerika i 1921 avslog voldgift, naar Pusey Jones saken verserte for Court of Claim. Nu derimot er der intet som kan hindre bilæggelse av konflikten med Amerika saafremt man anmoder om international voldgift.

O s l o 10de januar 1928.

(u.) *Christoffer Hannevig.*